

Programmabegroting 2018

Inhoud

	<u>Bladzijde</u>
Inhoud	1
Voorwoord	4
Leeswijzer	6
BELEIDSBEGROTING	8
1 Kerngegevens en financiële structuur	10
2 Programmaplan	12
2.1 De programma's	12
2.1.1 Wonen & Gebiedszaken	13
2.1.2 Demografie & Leefbaarheid	20
2.1.3 Bestuurszaken	27
2.1.4 Economie & Maatschappij	38
2.1.5 Infrastructuur & Milieu	47
2.1.6 Dienstverlening & Ondersteuning	61
2.2 Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien	72
2.3 Overhead	83
2.4 Paragrafen	86
2.4.1 Lokale Heffingen	87
2.4.2 Risicobeheersing en weerstandsvermogen	101
2.4.3 Onderhoud Kapitaalgoederen	107
2.4.4 Financiering	111
2.4.5 Bedrijfsvoering	116
2.4.6 Rechtmatigheid	118
2.4.7 Verbonden Partijen	120
2.4.8 Grondbeleid	133
2.4.9 Demografische ontwikkelingen	135
2.4.10 Interbestuurlijk Toezicht	138
2.4.11 Sociaal Domein BMW	139
FINANCIËLE BEGROTING	152
3 Baten en lasten 2018	154
3.1 Overzicht van baten en lasten 2018	154
3.2 Toelichting	156
3.2.1 Begrotingsuitgangspunten en -ontwikkelingen	157
3.2.2 Bezuinigingen/ombuigingen 2018	158
3.2.3 Analyse	159
3.2.4 Incidentele baten en lasten 2018	162

4	Meerjarenraming 2018- 2020	165
4.1	Overzicht baten en lasten meerjarenraming	165
4.2	Toelichting op de meerjarenraming	168
4.2.1	Uitgangspunten	168
4.2.2	Analyse	169
5	Financiële positie	175
5.1	Geprognosticeerde balans 2018	175
5.2	Meerjarig geprognosticeerde balans	178
5.3	Jaarlijks terugkerende arbeidskosten	180
5.4	Aanpassingen t.o.v. het Kaderplan 2018	181
5.5	Investerings	183
5.6	Financiering	186
5.7	Reserves en voorzieningen	187
5.7.1	Reserves	188
5.7.2	Voorzieningen	193
	BIJLAGEN	198
	Bijlage 1	200
	Investerings 2018	200
	Bijlage 2	203
	Beleidspeerpunten en investerings: meerjarenraming	203
	Bijlage 3	206
	Toelichting op beleidspeerpunten 2018 - 2020	206
	Toelichting op investerings 2018 - 2021	208
	Bijlage 4	216
	Overzicht van lasten en baten per taakveld	216
	Bijlage 5	223
	Toelichting Beleidsindicatoren/kengetallen	223
	Bijlage 6	226
	Verklaring van afkortings	226

Voorwoord

Voor u ligt de Begroting 2018 die mede op basis van de uitgangspunten, gesteld bij de raadsbehandeling van het Kaderplan 2018-2021, is opgesteld. Er is een sluitende structurele begroting 2018 en meerjarenraming. Het jaar 2018 is een bijzonder jaar aangezien dit het laatste jaar is voorafgaand aan een nieuwe gemeente. Nieuw beleid en de structurele gevolgen daarvan zijn onderdeel van deze begroting onder de voorwaarde dat dit nieuw beleid ook onderdeel zou zijn van de nieuwe gemeente. De begroting 2018 is daarmee niet beleidsarm, maar er is enige terughoudendheid inzake nieuw beleid.

Afgelopen jaren zijn er een aantal succesvolle maatregelen getroffen om het teruglopen van inkomsten en het oplopen van de uitgaven in evenwicht te brengen. In de begroting 2018 worden er geen bezuinigingen en ombuigingen meer voorgelegd. Alle maatregelen van de afgelopen jaren hebben hun effect gehad op de huidige begroting en wij kunnen u een sluitende structurele meerjarenraming voorleggen. In de kadernota is al aangegeven dat er meer geld vanuit het Rijk ter beschikking komt. Wel moeten we hierbij opmerken dat de meicirculaire een beleidsarme circulaire is, aangezien er nog geen nieuw kabinet is aangetreden. De effecten van de september circulaire zijn nog niet verwerkt in deze begroting. Er zal eind dit jaar vermoedelijk een extra circulaire komen in verband met de plannen van het nieuwe kabinet. Dit zal zijn invloed hebben op de begroting 2018.

Mede vanwege de in het verleden genomen maatregelen om de financiën op orde te houden zijn een aantal lastenverhogingen niet meer nodig. De OZB-opbrengsten voor de niet-woningen in verband met areaaluitbreidingen zijn voorzichtig geraamd. Dit in verband met de onzekerheid van de waarde van een aantal grote objecten in de Eemshaven. Om toekomstige waardedalingen op te kunnen vangen wordt voorgesteld hoe om te gaan met een OZB-reserve. De OZB-opbrengsten stijgen met 1% in plaats van de oorspronkelijke geraamde 2,5% en deze stijging ligt onder de stijgingen in andere gemeenten voor OZB in de regio. De lagere verhoging van de OZB is, gezien we bij de herindeling de tarieven gaan harmoniseren, een positieve ontwikkeling.

Het is niet nodig om de afvalstoffenheffing verder te verhogen in 2018. Hiermee willen we – wat al jaren het streven van deze gemeente is - de lasten voor de burgers zo laag mogelijk houden.

Er zijn ook onzekerheden voor de gemeente. Zet de economische groei zich voort en wat voor invloed heeft het Rijksbeleid inzake het mogelijk laten sluiten van de energiecentrales. Alhoewel de gemeente hiervoor maatregelen treft, blijven er onzekerheden. Wij zien weliswaar positieve financiële effecten voor de komende jaren door meer geld vanuit het Rijk; we gaan 'de trap op' met de rijksuitgaven. Maar ervaring leert dat het Rijk dit ook weer naar beneden kan bijstellen.

In deze begroting blijkt dat wij u weer een sluitende meerjarenraming voor kunnen leggen. Om dit positieve beeld vast te kunnen houden blijven er grote inspanningen gevraagd worden van het bestuur, van de burgers, bedrijven en verenigingen en van de ambtelijke organisatie. Het is in ieders belang dat het financieel perspectief van onze gemeente evenwichtig en toekomstbestendig is zodat ook straks de nieuwe gemeente "Het Hogeland" vanaf dag 1 volledig ten dienste zal zijn van haar burgers en bedrijven.

Onze gemeente heeft een duidelijke blik op de toekomst op alle terreinen. Deze begroting is er ook om u te informeren over de nabije toekomst. De begroting is een lijvig boekwerk dat niet door iedereen als gemakkelijk leesbaar ervaren zal worden. Daarom publiceren wij binnenkort ook een begrotingsspecial. Hierin staat kort en krachtig weergegeven wat er de komende tijd staat te gebeuren. Voor de gemeente in het algemeen, maar ook voor u als inwoner van deze gemeente.

Inmiddels zijn de voorbereidende werkzaamheden voor de herindeling en ten behoeve van de start van de nieuwe gemeente "Het Hogeland" in volle gang. Alhoewel de BMW-gemeenten op een flink aantal terreinen gezamenlijk beleid voert, zal het harmoniseren van beleid en de keuzes die hierin gemaakt moeten worden de uitdagingen zijn waar nu en in 2018 hard aan gewerkt gaat worden. In de meerjarenraming zijn de effecten van de herindeling niet meegenomen.

Wij willen vooral kijken naar wat we de komende jaren willen realiseren. Hiervoor willen we verwijzen naar de teksten bij de Programma's.

Om al onze doelen voor de komende jaren te realiseren is een goede samenwerking nodig tussen Raad, College en ambtelijke organisatie. Wij willen ons daarvoor inzetten.

Burgemeester en wethouders van de gemeente Eemsmond,

M. van Beek, burgemeester.

B.L. Meijer, secretaris.

Leeswijzer

De Raad heeft in zijn vergadering van 13 juli jl. op basis van het Kaderplan de kaders voor het opstellen van de Programmabegroting 2018 aangegeven.

Dit is de basis voor de uitwerking van de Programmabegroting 2018. Hierbij is rekening gehouden met het streven naar begrotingsevenwicht en in ieder geval een sluitende meerjarenraming.

Deze Programmabegroting is het begrotingsdocument van de Raad, waarin de hoofdlijnen van het beleid zijn uitgewerkt. Het college is belast met de uitvoering van het beleid van de Raad. Daarvoor zijn de Programma's uitgewerkt naar producten in de afdelingsplannen. Evenals in voorgaande jaren maken de afdelingsplannen geen deel uit van de begrotingsbehandeling 2018.

De Programmabegroting bestaat uit de Beleidsbegroting en de Financiële begroting. De Beleidsbegroting omvat de kerngegevens en financiële structuur (hoofdstuk 1) en het programmaplan (hoofdstuk 2).

Het programmaplan laat per programma (2.1.1 t/m 2.1.6) zien wat men met de activiteiten binnen dit programma denkt te bereiken. Door het aangeven van doelstellingen ('Wat willen we bereiken?') en de hierbij behorende activiteiten ('Wat gaan we hiervoor doen?') wordt dit verder verduidelijkt.

Naast een weergave van de verschillende programma's wordt een overzicht gegeven van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien (2.2). De programmatekorten worden bekostigd uit de algemene dekkingsmiddelen, waarvan de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de gemeentelijke belastingen de belangrijkste zijn.

Daarna wordt de Overhead nader uitgewerkt. Bij 2.3 Overhead treft u de nadere toelichting aan.

Ook wordt in het kort weergegeven wat de baten en lasten per programma zijn voor het begrotingsjaar en de drie opvolgende jaren, gesplitst naar de structurele en incidentele baten en lasten.

Een zevental paragrafen is verplicht voorgeschreven door het Rijk. Hieraan zijn nog vier paragrafen toegevoegd: de paragraaf Rechtmatigheid, de paragraaf Demografische ontwikkelingen, de paragraaf Interbestuurlijk Toezicht (IBT) en de paragraaf Sociaal Domein BMW. De paragrafen zijn een dwarsdoorsnede van de programma's (2.4.1 t/m 2.4.11).

In de Financiële begroting wordt voor zowel het begrotingsjaar (hoofdstuk 3) als voor de meerjarenraming (hoofdstuk 4) een recapitulatie gegeven van de geraamde baten en lasten.

De bestemming van het resultaat wordt afzonderlijk vastgesteld en weergegeven op een afzonderlijk product. Uiteraard worden opvallende afwijkingen of andere bijzonderheden toegelicht.

De financiële positie van de gemeente wordt uiteengezet in hoofdstuk 5.

Tot slot treft u in de bijlagen nog een toelichting op twee nieuwe onderdelen aan. Een overzicht van de lasten en baten per taakveld (Bijlage 4) en Toelichting Beleidsindicatoren/kengetallen (Bijlage 5).

BELEIDSBEGROTING

1 **Kerngegevens en financiële structuur**

Sociale structuur

	Werkelijkheid 1 januari 2017	Raming 1 januari 2018
Aantal inwoners	15.656	15.564
- Van 0 tot en met 19 jaar	3.480	3.396
- Van 20 tot en met 64 jaar	8.459	8.371
- Van 65 jaar en ouder	3.717	3.797
Aantal periodieke bijstandsgerechtigden	496	516
Aantal uitkeringsgerechtigden ingevolge:		
- Wet Werk en Bijstand/Participatiewet	438	483
- Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsgeschikte werkloze werknemers (IOAW)	20	21
- Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsgeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	3	3
- Bijstandsbesluit zelfstandigen	8	9
Aantal werknemers:		
- In sociale werkgemeenschappen *)	411	390
- maatschappelijke banen	4	4
<p>*) In de begroting 2017 werd het aantal werknemers in sociale werkgemeenschappen in SE's aangeduid. M.i.v. de huidige begroting wordt hier het aantal personen vermeld.</p>		

Fysieke structuur

	2017	2018
Oppervlakte gemeente (hectares)	54.335	54.335
Waarvan:		
- land	18.900	18.900
- binnenwater	384	384
- buitenwater	35.050	35.050
Aantal woonruimten	7.470	7.470
Lengte van de wegen (kilometers)		
Waarvan:		
- wegen binnen de bebouwde kom	130	130
- wegen buiten de bebouwde kom	229	229
Lengte van de recreatieve fiets-, ruiters- en wandelpaden (kilometers)	36	37
Lengte van de waterwegen (kilometers)	155	155
Oppervlakte openbaar groen (hectares)	194	194

Financiële structuur

Per 31-12	2017	2018
Totaal inkomsten per inwoner	3.607	3.788
Opbrengst belastingen per inwoner	975	1.015
Algemene uitkering Gemeentefonds per inwoner	1.907	1.972
Overige inkomsten per inwoner	725	801
Vaste schuld (geldleningen) per inwoner	2.687	2.529

2 Programmaplan

2.1 De programma's

Indeling programma's

De indeling van de programma's is als volgt:

1. Wonen & Gebiedszaken
2. Demografie & Leefbaarheid
3. Bestuurszaken
4. Economie & Maatschappij
5. Infrastructuur & Milieu
6. Dienstverlening & Ondersteuning

De beleidsbegroting geeft hoofdzakelijk een uitwerking en de stand van zaken van het voorgenomen bestaand en nieuw beleid.

Opzet programma's

De programma's hebben een vaste opzet, waarbinnen op drie vragen wordt ingegaan. Voorafgaand aan deze vragen worden de ontwikkelingen binnen het programma en de visie hierop verwoord.

De eerste vraag is: "Wat willen we bereiken?" Hierin wordt aangegeven wat de doelstelling van het programma is.

Onder de tweede vraag: "Wat gaan we daarvoor doen?" wordt een overzicht gegeven van de uit te zetten acties, de beleidsspeerpunten en de investeringen voor het begrotingsjaar, maar ook voor de drie opvolgende jaren. Het maakt duidelijk waar gedurende deze vier jaren de prioriteiten liggen.

De laatste vraag, "Wat mag het kosten?" geeft een overzicht van de baten en lasten behorende bij het programma. Hierin is een onderscheid gemaakt tussen de structurele en de incidentele baten en lasten (conform de voorschriften uit het Besluit Begroting en Verantwoording). Opvallende afwijkingen of bijzonderheden worden kort toegelicht. Voor een totaaloverzicht van de mutaties op de investeringen verwijzen we naar 5.5 Investerings. Ook is een aantal nieuwe, noodzakelijk uit te voeren, speerpunten/investeringen opgevoerd.

Voorheen bestond de toelichting uit het onderscheid tussen baten en lasten voor de beleidsspeerpunten en investeringen (of prioriteiten) en die voor de overige programmaonderdelen (bestaand beleid). Deze informatie is nog steeds terug te vinden. In bijlage 2 vindt u een overzicht van alle beleidsspeerpunten en investeringen. In bijlage 3 wordt hierop een nadere toelichting gegeven.

2.1.1 Wonen & Gebiedszaken

Algemeen

Het programma Wonen & Gebiedszaken richt zich op activiteiten rond ruimtelijke ontwikkeling en volkshuisvesting. Het programma ondersteunt nieuwe initiatieven en bestaande trajecten rond bijvoorbeeld het opstellen, actualiseren en (digitaal) beschikbaar stellen van bestemmingsplannen.

Ten aanzien van volkshuisvesting is het programma gericht op maatregelen voor het op peil houden van de woon- en leefomgeving van onze inwoners. Daarvoor zijn programma's voor de woningmarkt opgenomen en wordt er vanuit het Bestuursakkoord Eemsdelta een gezamenlijke aanpak gehanteerd voor de aansluiting van vraag en aanbod vanuit wonen en voorzieningen.

Welke beleidsplannen zijn aan de orde?

Het beleid van Eemsmond voor deze programmalijn is vastgelegd in:

- Ontwikkelingsvisie Eemsdelta
- Identiteitsstudies van zes dorpen
- Kaderstellende notitie Wonen
- Woon- en leefbaarheidsplan
- Welstandsnota
- Nota Cultuurhistorisch erfgoed
- Nota Grondbeleid

(Beleids-)ontwikkelingen en visie

Bestemmingsplan Buitengebied

Het bestemmingsplan Buitengebied is vastgesteld op 28 juni 2010. In de praktijk is gebleken dat juist het bestemmingplan Buitengebied regelmatig geactualiseerd moet worden. Dit ook in verband met wijzigingen in de provinciale regelgeving. Ook zijn er in het buitengebied dikwijls ontwikkelingen die een aanpassing van het bestemmingsplan noodzakelijk maken.

Het is van belang om te komen tot een inventarisatie van/oriëntatie op de onderdelen die aanpassing van het bestemmingsplan Buitengebied noodzakelijk maken. Het streven was om de Omgevingswet halverwege 2019 in werking te laten treden. Inmiddels is de inwerkingtreding uitgesteld naar 2020 of wellicht zelfs 2021.

Er geldt voor bestemmingsplannen een overgangsrecht van tien jaar om de bestemmingsplannen formeel aan te passen. Het is daarom de vraag of het wijs is het bestemmingsplan Buitengebied niet aan te passen en vervolgens wellicht nog vele jaren 'door te modderen' met een verouderd plan. Immers het is maar zeer de vraag wanneer een omgevingsplan voor alle gezamenlijke gemeenten aan de orde komt.

Voorgesteld wordt om in 2018 een begin te maken met een aanpassing van het bestemmingsplan Buitengebied. In overleg met de specialisten zou bekeken moeten worden of het bestemmingsplan dusdanig kan worden opgezet, dat deze 'eenvoudig' is om te zetten in een omgevingsplan.

Actualiseren bestemmingsplannen Kantens, Eppenhuisen, Stitswerd en Rottum en Zwarteweg

Met de actualisering van Uithuizermeeden en Roodeschool is inmiddels begonnen. De actualisering van de andere dorpen is minder urgent. Overwogen wordt hiervoor een beheersverordening op te stellen in plaats van een bestemmingsplan. In de meerjarenraming behorende bij de begroting 2017 is voor 2018 al € 25.000 opgenomen voor het actualiseren van de bestemmingsplannen.

Facet-Bestemmingsplan Behoud Ruimtelijke kwaliteit en slopen

Het voorontwerp heeft in mei/juni 2017 als voorontwerp ter inzage gelegen. De regeling voorziet in het beschermen van waardevolle objecten en waardevolle gebieden. Sloop is onder voorwaarden en met vergunning mogelijk. Voorafgaand aan de sloop zal doorgaans eerst zekerheid moeten worden gegeven over mogelijke herbestemming van het perceel dan wel de ruimtelijke kwaliteit van de nieuwbouw. Het ontwerp van het plan zal eind 2017 ter inzage worden gelegd, waarna vaststelling zal plaatsvinden in het eerste kwartaal van 2018.

Bestemmingsplan Nijverheidsweg

Er zal een bedrijventerrein worden ontwikkeld voor woon-werklocaties aan de Nijverheidsweg te Uithuizen ten noorden van het huidige bedrijventerrein Noord. Dit gebeurt op grond van de bedrijventerreinvisie die onlangs door de Raad is vastgesteld en op grond van de door de Raad vastgestelde identiteitsstudie voor Uithuizen. Beide visies zijn de basis voor het opstellen van een bestemmingsplan voor deze locatie. Gezien de belangstelling voor woonwerklocaties, ligt het voor de hand dat een en ander nu planologisch wordt geregeld. Van belang is een goede beschrijving van de economische uitvoerbaarheid en het doorlopen van de verstedelijkingsladder.

Maatwerk

Steeds vaker wordt bepaald dat maatwerk noodzakelijk is om een initiatief/ontwikkeling mogelijk te maken. Denk bijvoorbeeld bij aardbevingsschade aan karakteristieke panden. In dergelijke gevallen moet een afweging worden gemaakt wat de beste oplossing in dat geval is: slopen en nieuwbouw of versterken en onder welke randvoorwaarden etc. Ook in het buitengebied wordt veel gewerkt met de maatwerkmethode. In al deze gevallen wordt doorgaans 'Team Ruimtelijke Kwaliteit' van Libau ingeschakeld.

Het is noodzakelijk dat voor deze vorm van advisering de nodige financiële middelen beschikbaar worden gesteld. De advisering is immers noodzakelijk ter behoud van de ruimtelijke kwaliteit in het kader van het facetbestemmingsplan Behoud Ruimtelijke kwaliteit en slopen en de Programmatische Aanpak Groninger Schuren en Stallen.

Welstandsnota

In 2016 is de welstandsnota herzien. In het kader van de versterkingsoperatie worden oplossingen bedacht, die de ruimtelijke kwaliteit niet ten goede komen. Het is wellicht nodig om de welstandsnota op dit punt aan te scherpen. De verwachting is dat in het kader van de energietransitie, steeds vaker initiatieven worden ingediend voor zonnepanelen en kleine windenergieparken, o.a. om te voorzien in de energiebehoefte van dorpen (participatiemodel/

postcoderoos). Dit heeft gevolgen voor de omgeving. Het is zaak om uit oogpunt van welstand dit in goede banen te leiden.

Dit betekent dat de welstandsnota hierover iets zou moeten zeggen. Ook dit vereist een aanpassing van de welstandsnota.

Visie zonneparken en andere duurzaamheidsprojecten

De provincie vraagt gemeenten een integrale visie op te stellen voor grootschalige en de kleinschalige zonneparken in het buitengebied. Daarnaast worden in de toekomst initiatieven verwacht vanuit de dorpen voor duurzaamheidsprojecten in en om het dorp. De overheid zou deze projecten zo veel als mogelijk moeten stimuleren. Het is van belang deze initiatieven goed ruimtelijk in te passen en te begeleiden. Voor een eerste oriëntatie is in het Kaderplan een bedrag opgenomen.

Structuurvisie Eemsmond- Delfzijl (SV)

De structuurvisie is vastgesteld door Provinciale Staten op 19 april 2017. In de SV zijn 15 projecten meegenomen om de cumulatieve effecten te bezien.

Bestemmingsplan Uitbreiding Eemshaven zuidoost 2de fase

Het bestemmingsplan is vastgesteld door de raad van de gemeente Eemsmond op 20 juli 2017. Er is gebruik gemaakt van de Gemeentelijke coördinatie Regeling.

Bestemmingsplan Eemshaven

De Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) heeft ter inzage gelegen. Er wordt nu gewerkt aan het Milieu-Effect-Rapport (MER) en de Passende Beoordeling.

De planning is om het Bestemmingsplan Eemshaven in 2018 te laten vaststellen. Tot de vaststelling hiervan is een beheersverordening van kracht.

Bestemmingsplan Helihaven

Het voorontwerp Bestemmingsplan Helihaven heeft ter inzage gelegen. Om de Helihaven te kunnen realiseren zullen er twee windturbines in de Eemshaven moeten verdwijnen. De provincie heeft een tweetal nieuwe locaties aangewezen op de strekdammen van de ingang van de Eemshaven ter vervanging. Hier is een koppeling met de Helihaven gemaakt omdat als de helihaven niet wordt gerealiseerd ook de twee nieuwe turbines niet mogen worden gebouwd. Op dit moment is hierover nog geen duidelijkheid.

Wind op Land

In 2017 is gestart met de procedures die gaan leiden tot de vervanging van de turbines in de Eemshaven en de Emmapolder. Voor de Emmapolder is het ministerie bevoegd gezag en voor de Oostpolder de provincie. De verwachting is dat de procedure voor de Emmapolder in 2018 zal worden afgerond voor de Oostpolder worden de vergunningen verleend in 2017.

Herstructureren huurwoningvoorraad

De opgave voor de corporaties wordt nader uitgewerkt in concrete prestatieafspraken. Deze prestatieafspraken worden gemaakt op basis van de door de gezamenlijke corporaties ingebrachte Strategische Voorraad Beleidsplannen (svb's). In het Woon- en Leefbaarheidsplan en het onderliggend Uitvoeringsprogramma van de Eemsdelta is een grote herstructureringsopgave opgenomen. Deze opgave wordt binnen onze gemeente samen met de

woningbouwcorporaties gerealiseerd. Voor de locaties Maarweg en Departementstraat wordt met SUW gewerkt aan de invulling van een stedenbouwkundig plan.

In overleg met de Delthe zal worden gewerkt aan plannen voor de Biewemastraat. Voor Uithuizermeeden wordt in overleg met Wierden en Borgen gewerkt aan (her)invulling in de Oranjebuurt.

Wonen en zorg

De verwachting is dat het aantal intramurale zorgplaatsen op termijn bij lange na niet genoeg is. In het kader van de uitvoering van het Woon- en Leefbaarheidplan is er een breed overleg gestart om invulling te geven aan de (her-)verdeling van de intramurale zorgplaatsen in de regio en deze te realiseren in Uithuizermeeden en/of Uithuizen, het regionaal centrum. De Mieden vervult een belangrijke rol als het gaat om het leveren van intramurale zorg binnen de gemeente. De locatie 538 is bestemd om invulling te geven aan wonen en zorg. Daarnaast zal voor de verbinding tussen city 538 en "Kids2b" een (ontwerp) bestemmingsplan worden gemaakt.

Visie Uithuizermeeden

Uithuizermeeden heeft een dorpsvisie opgesteld. In samenspraak met de inwoners zal worden besproken welke onderdelen van de visie tot uitvoering kunnen komen. De visie zal aan de Raad worden voorgelegd waarbij besluitvorming over plan- en/of uitvoeringskredieten van deelprojecten aan de orde zal komen.

Visie Regionaal Centrum Uithuizen

Uithuizen is het hart van het Hogeland. Om deze centrumfunctie te versterken is het noodzakelijk om te blijven investeren in de kwaliteit.

In 2016 zijn plannen vastgesteld voor de Blink. Er zal verder worden gewerkt aan de uitvoering van de Blink. Daarnaast vindt overleg plaats met de supermarkten over invulling van de locaties Molenerf en Schoolstraat.

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicator(en) is/zijn van toepassing op dit programma.

Kengetal (beleidsindicator/eenheid)	Bedum	De Marne	Winsum	Eemsmond	Nederland
1. Nieuwbouwwoningen aantal per 1.000 woningen	5,3	3,4	4,8	2,4	6

Wat willen we bereiken?

Doelstellingen

1. Het centrum van Uithuizen versterken om het voorzieningenniveau voor de regio zo groot mogelijk te houden.
2. De leefbaarheid van Uithuizermeeden te verbeteren.
3. Verhogen van de woon- en leefomgeving van onze inwoners.
4. Het ontwikkelen van voldoende intra- en extramurale zorgplaatsen.
5. Planologisch gebruik van de Eemshaven aanpassen aan toekomstige functies zoals helihaven, datacenters en windenergie.
6. Het actueel houden van onze bestemmingsplannen.
7. De leefbaarheid van de dorpen op peil te houden.
8. Woon-werklocaties verkrijgen aan de Nijverheidsweg
9. Het beschermen van karakteristieke panden en kernkarakteristieken

Wat gaan we daarvoor doen?

1. Starten van de uitvoering van de centrumvisie Uithuizen (beleidsspeerpunt).
2. Het ontwikkelen van deelprojecten voor de visie Uithuizermeeden (beleidsspeerpunt).
3. Inzetten op:
 - a. uitvoering geven aan het Woon- en Leefbaarheidplan;
 - b. voorkomen en reduceren van 'Rotte kiezen';
 - c. het maken van lange termijn afspraken met corporaties over herstructureren van de sociale huurwoningvoorraad;
 - d. het waar nodig herbestemmen van leegstaande panden.
 - e. het ondersteunen van bewoners- en ondernemersinitiatieven.
4. Het ontwikkelen van City 538. (Beleidsspeerpunt: herontwikkelen locatie City theater 538).
5. Planologisch gebruik van de Eemshaven aanpassen aan toekomstige functies.
6. Vaststelling bestemmingsplan Eemshaven.
7. Vaststelling bestemmingsplan t.b.v. de Helihaven.
8. Het vaststellen van het facetbestemmingsplan Behoud ruimtelijke kwaliteit en slopen.
9. Planologisch actualiseren van bestemmingsplannen, eventueel d.m.v. beheerserordening, van Kantens, Rottum, Stitswerd, Eppenhuis en Zwarteweg.
10. Inventariseren noodzakelijke aanpassingen bestemmingsplan Buitengebied.
11. Aanpassen welstandsnota op actuele ontwikkelingen o.a. op gebied van versterken en zonnepanelen.
12. Het in procedure brengen van een gezamenlijke visie voor zonneparken in het buitengebied.
13. De uitkomsten van de dorpenronde nader uitwerken.
14. Het ontwikkelen van de locatie Maarweg-Schelp.
15. Het ontwikkelen van de locatie Departementstraat.
16. Opstellen van een bestemmingsplan Nijverheidsweg.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma Wonen en Gebiedszaken verbonden zijn.

<i>Baten en lasten Wonen & Gebiedszaken (x € 1.000)</i>						
Lasten	Rekening			Begroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
structureel			1.705	1.705	1.705	1.705
incidenteel			565	180	0	0
Totaal lasten	2.447	2.620	2.270	1.885	1.705	1.705
Baten	Rekening			Begroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
structureel			1.136	1.136	1.136	1.136
incidenteel			0	0	0	0
Totaal baten	-2.796	1.002	1.136	1.136	1.136	1.136
Saldo programma	-5.243	-1.618	-1.134	-749	-569	-569

De incidentele posten binnen dit programma bestaan uit:

	2018
Programma 1 - Wonen en gebiedszaken	
LASTEN	
Bestemmingsplan Eemshaven	180.000
Aanpassing bestemmingsplan buitengebied	80.000
Planologische procedure windturbines	65.000
Maatwerk initiatieven/ontwikkelingen	50.000
Initiatieffase projecten	50.000
Planologische procedure Helihaven	35.000
Actualisatie bestemmingsplannen	25.000
Diverse projecten Eemshaven	25.000
Projecten dorpsvisie Uithuizermeeden	25.000
Aanpassing welstandsnota	15.000
Orientatie visie zonnepanelen/duurzame projecten	15.000
Totaal incidentele lasten	565.000
BATEN	
Totaal incidentele baten	-
Saldo incidentele lasten en baten	565.000

Toelichting op de baten en lasten programma Wonen en Gebiedszaken

Ten opzichte van de actuele begroting 2017 dalen de lasten met € 350.000 en stijgen de baten met € 134.000.

Lasten

- In de begroting 2017 zijn binnen dit programma incidentele posten opgenomen die in 2018 komen te vervallen. Dit betreft budgetten voor o.a.	-/- € 1.508.500
• Ontwikkeling bestemmingsplannen	
• Bestemmingsplannen Eemshaven	
• Voorbereidingskrediet Centrumplan Uithuizen	
• Uitvoering Woon- en Leefbaarheidsplan	
- Binnen dit programma zijn meerdere incidentele posten geraamd voor 2018. Deze vindt u terug in bovenstaand overzicht.	+ € 565.000
- Ten opzichte van de begroting 2017 zijn meerdere verschillen in doorbelastingen vanuit de kostenplaatsen naar producten en overige kleine verschillen. Deze gevolgen worden elders nader toegelicht.	-/- € 52.000
- Overige mutaties waaronder de lasten op de diverse exploitatieopzetten nemen ten opzichte van 2017 toe, dit leidt echter ook tot hogere baten in verband met verrekening van eerdergenoemde lasten met de boekwaarden van de diverse exploitatieopzetten op de balans.	+ € 645.500
Totaal	-/- € 350.000

Baten

- Vervallen huuropbrengsten pand Hoofdstraat Uithuizermeeden	-/- € 23.500
- In 2017 is een eenmalige bijdrage ontvangen van de NCG voor beeldbepalende en karakteristieke panden.	-/- € 25.000
- Overige mutaties waaronder de eerdergenoemde verhoging van de lasten op de exploitatieopzetten heeft tot gevolg dat de baten ook hoger uitvallen ten opzichte van 2017 in. Dit in verband met de verrekening van de boekwaarde van de diverse exploitatieopzetten.	+ € 182.500
Totaal	+ € 134.000

2.1.2 Demografie & Leefbaarheid

Algemeen

Leefbaarheid is een belangrijke graadmeter voor een actieve samenleving. De leefbaarheid staat onder druk door demografische ontwikkelingen en door beschikbaarheid van minder middelen. Het aantal inwoners daalt: er komen relatief gezien meer ouderen en minder jongeren. Veel voorzieningen concentreren zich in de grotere kernen en komen daarmee, gemiddeld, op grotere afstand van onze inwoners. De bereikbaarheid van voorzieningen is belangrijk voor het peil van de leefbaarheid.

De sociale vitaliteit van het platteland en de dorpen is een bepalende factor voor de leefbaarheid. Het gaat daarbij om de inzet van bewoners voor lokale doelen en het versterken van het zelforganiserend vermogen van dorpsbewoners. Daarnaast gaat het om omzien naar elkaar, ontmoeting en saamhorigheid. De sociale vitaliteit is vooral een verantwoordelijkheid van de gemeenschap zelf. De gemeente kan daarbij als regisseur stimuleren en ondersteunen.

Als gemeente willen we een aantrekkelijke gemeente blijven voor onze inwoners. Hierbij wordt ingezet op het op peil houden van de voorzieningen. Dit geldt niet alleen voor de jeugdvoorzieningen, maar ook voor de dorpshuizen en de voorzieningen op het gebied van sport en kunst & cultuur. Een belangrijk voorbeeld hiervan is de bibliotheekvoorziening: Eemsmond zet in op het behoud van de functie bibliotheek vanuit educatie en aanbod. Om dit binnen de financiële kaders te kunnen uitvoeren lijkt differentiatie noodzakelijk.

In de gemeente Eemsmond wordt grote waarde gehecht aan goed onderwijs en een adequate onderwijshuisvesting en scholenspreiding: goed onderwijs is een essentiële bouwsteen in onze samenleving. Er ligt een belangrijke opdracht om de kwaliteit van het basisonderwijs te behouden. Het schoolklimaat moet zo zijn georganiseerd dat kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen.

(Beleids-)ontwikkelingen en visie

Sport

Uitvoering Sportvisie

Het uitvoeringsplan van de Sportvisie en van het gezondheidsbeleid wordt de komende jaren op integrale wijze ter hand genomen.

Sportvelden

De zogenoemde ballenvangers achter de doelen van verschillende sportvelden in de gemeente zijn aan vervanging toe. Dit wordt in 2018 uitgevoerd.

Daarnaast zal er onderzoek worden gedaan naar een kunstgrasveld op het sportpark in Roodeschool. Dit is een uitdrukkelijke wens vanuit Corenos en ook de raad heeft het college verzocht dit te onderzoeken. Hiervoor wordt een bestemmingsreserve van € 500.000 gevormd voor (kunst)grasvelden, waarbij investeringen op termijn gedekt kunnen worden.

Het bedrag € 500.000 is een maximaal bedrag, waarbij eerdere ervaringen met het aanschaffen van kunstgrasvelden binnen en buiten de gemeente Eemsmond hebben geleid tot inzicht in de te verwachten investering van velden, hekwerken, verlichting en alles wat er verder bij komt kijken.

Leefbaarheid

Woon- en leefbaarheidsplan 2 (actualisatie en uitvoering)

(Onderstaande tekst raakt de programma's 1 en 2)

De geactualiseerde versie van het Woon- en Leefbaarheidsplan (WLP2) is in 2017 door de raad vastgesteld. In 2017 en 2018 zal een vervolg aan de uitvoering gegeven worden. De doelstellingen en afspraken van WLP2 worden concreet vertaald in een uitvoeringsagenda.

Onder de Uitvoeringsagenda WLP hangen zowel gemeente brede projecten als gebiedsgerichte projecten en activiteiten. Er wordt onder andere – in samenwerking met betrokken partijen, waaronder inwoners – toegewerkt naar gebiedsplannen, waarin beschreven wordt welke maatregelen er worden genomen in het licht van de kernopgaven uit het WLP.

In 2017 ligt de focus bij de dorpen rond regionaal centrum Uithuizen (incl. Zandweer en Kantens, omdat daar inspecties plaatsvinden) en centrumdorp Uithuizermeeden. Later volgen de dorpen rond centrumdorp Warffum.

We richten ons op de WLP-kernopgaven: (de genoemde voorbeelden zijn niet limitatief)

- sociale vitaliteit: inzet dorpencoördinator als vaste contactpersoon, doorontwikkeling eigen gemeentelijke organisatie, versterking organisatiekracht bewoners, facilitering bewonersinitiatieven, waaronder ontwikkeling dorpsvisies;
- nieuwe kansen voor kinderen: alles-in een-dienstenpakket voor kinderen 0-17 jaar, gelijke onderwijskansen, stimuleren innovatie integrale (netwerk) voorzieningen;
- van zorgstructuur naar zorgprestatie: stimulering zorgconcepten 'langer zelfstandig thuis wonen', laagdrempelige hulpverlening dicht bij huis, anderhalve lijnszorg, versterking zorgvastgoed
- het wonen van de toekomst: afstemming vraag-aanbod woningmarkt, voorkomen van leegstand, koppeling met versterkingsopgave en verbetering verduurzaming woningvoorraad, betaalbare huurwoningen, particuliere woningverbetering
- krachtige kernen: versterking kernen, in samenwerking met dorp en ondernemers, stimuleringsregeling vastgoed in kernwinkelgebieden, transformatie-bijdrage bij functieverandering, aanpak verpaupering i.v.m. leegstand.

Leefbaarheidsprojecten en kansen voor de leefbaarheid

De visie op leefbaarheid, in relatie tot allerlei ontwikkelingen op het gebied van demografie, aardbevingen, wonen, zorg en onderwijs, is vastgelegd in het geactualiseerde Woon- en Leefbaarheidsplan 2017-2021. Deze is nader beschreven onder het Programma Wonen en Gebiedszaken.

Eemsmond werkt samen met verschillende organisaties en inwoners aan de leefbaarheid in Eemsmond. Belangrijke partners, in financiële zin, hierbij zijn de provincie, de NCG en de NAM

De rol van de gemeente is procesbegeleider en verbinder. Daarnaast zijn er projecten die in de uitvoering gevolgen voor de gemeente hebben. Er is een aantal projecten die onder het vorige WLP gestart zijn in het kader van leefbaarheid. Deze worden hieronder beschreven.

Uitwerken visieplan Uithuizermeeden, koppeling aan gebiedsagenda

Uithuizermeeden heeft in 2016 een dorpsvisie opgesteld. In samenspraak met de inwoners is besproken welke onderdelen van de visie tot uitvoering kunnen komen. Dat is in 2017 vertaald in een procesplan met toekenning van uren en financiële middelen. In 2017 is ook de gebiedsagenda WLP van Uithuizermeeden met een groot aantal partijen geformuleerd, waarin een groot aantal wensen van de dorpsvisie en activiteiten uit het procesplan zijn ondergebracht. Deze worden de komende jaren verder uitgewerkt.

Jeugd en onderwijs

Jeugdzorg

De decentralisaties worden intergemeentelijk vormgegeven. Om die reden is er een gezamenlijke beleidsagenda in BMWV verband. De transformatie en de uitvoering van de jeugdzorg kan niet los worden gezien van de andere decentralisatietrajecten en komt om die reden ook in de tekst van Economie & Maatschappij aan de orde.

Onderwijsachterstandenbeleid

In het voorjaar 2017 is het wetsvoorstel Harmonisatie Peuterspeelzaalwerk aangenomen. Met dit voorstel worden per 1-1-2018 de Kinderopvang en het peuterspeelzaalwerk in elkaar geschoven en gaan aan dezelfde kwaliteitseisen voldoen. Ouders van peuterspeelzaalkinderen krijgen vervolgens ook een tegemoetkoming in de kosten van het Rijk. Het direct gevolg daarvan is dat het gemeentelijk beleid voor de peuterspeelzalen en de daarmee samenhangende subsidieverstrekking is herijkt.

Onderwijs

De nieuwe basisschool in Uithuizen is bijna klaar en zal na de kerstvakantie in gebruik worden genomen. Daarmee verhuizen de basisscholen de Brunwerd, Willem Alexander en de Schelp naar deze nieuwe school in het Boukemapark. Voor de andere basisscholen staan er in het kader van de versterking met betrekking tot de aardbevingen. In 2018 gaat de planvorming hierover door.

Scouting

Op dit moment is de Scouting gevestigd aan de Heerdweg in Uithuizen. Met de komst van de nieuwe school in Uithuizen en de nog komende uitbreiding daarvan met een kindcentrum is de bedoeling dat ook de scouting gebruik gaat maken van dit kindcentrum. Daarbij krijgt ook de scouting een plek in het Boukemapark.

Sociaal Domein

Voor een toelichting op de onderdelen van het Sociaal Domein die onder dit programma vallen verwijzen wij naar de Paragraaf Sociaal Domein.

Verbonden partijen

GR Publieke Gezondheid & Zorg

De GR PG&Z zorgt voor de 23 Groninger gemeenten dat de GGD haar taken uitvoert. Daarnaast doet zij voor de gemeenten de inkoop van de jeugdzorg via het RIGG. De GGD kent twee deelprogramma's, namelijk Jeugdgezondheidszorg 0-18 jarigen (JGZ) en de Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ).

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicator(en) is/zijn van toepassing op dit programma.

Kengetal (beleidsindicator/eenheid)	Bedum	De Marne	Winsum	Eemsmond	Nederland
1. Verwijzingen HALT per 10.000 inw van 12-17 jaar	71,8	124	66,6	210	137,4
2. Harde kern jongeren per 10.000 inw	0	0	0,5	0	1,3
3. Jongeren met delict voor rechter* %	0,93	1,49	0,51	1,04	1,45
4. Demografische druk %	77	78,8	83,8	79,7	69
5. Niet-wekelijks sporters %	nb	nb	nb	nb	46,6
6. Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	2	1,9	1,6	1,7	2
7. Absoluut verzuim per 1.000 inw 5-18 jaar	0	0	0,420	0	2,01
8. Relatief verzuim Per 1.000 inw 5-18 jaar	27,28	33,22	20,89	20,2	26,88
9. Jongeren met jeugdhulp* % van alle jongeren tot 18 jaar	12,3	13,2	12	14,1	10,7
10. Jongeren met jeugdbescherming* %	1,3	0,7	0,5	1,3	1,2
11. Jongeren met jeugdreclassering* %	0,6	0,8	-	1,6	0,5

* Zie ook paragraaf Sociaal Domein

Wat willen we bereiken?

1. Leefbaarheid

Inzicht hebben in de gemeentelijke kengetallen (demografie, woningmarkt en ervaren leefbaarheid), ook op het niveau van (clusters van) dorpen, zodat we dit als input voor de gebiedsagenda's van de dorpen kunnen gebruiken en de ontwikkelingen kunnen volgen. De andere doelstellingen op het gebied van leefbaarheid vindt u onder het programma Wonen en Gebiedszaken.

2. Onderwijs

- Stimuleren van adequaat gespreid en kwalitatief goed onderwijs in de gemeente;
- Veilige (aardbevingsbestendige) en adequate onderwijshuisvesting.
- Onderwijsachterstandenbeleid met betrokken partners in de samenleving;

3. Jeugd

- Adequate jeugdzorg;
- Gezond en veilig opgroeien;
- Goed voorbereid zijn op de toekomst.

4. Sport

- Stimuleren van sport- en spelactiviteiten door de inwoners van de gemeente;
- Voldoende en kwalitatief goede voorzieningen voor sport.

5. Accommodaties & Dorpscentra

- De betrokkenen van dorpshuizen ondersteunen bij het onderhoud van de dorpshuizen,
- Meer inzicht krijgen in het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed en knelpunten op casusniveau oplossen en
- Structureel en integraal beheer op het Boukemapark.

Wat gaan we daarvoor doen?

1. Leefbaarheid

Door het maken van uitvoeringsplannen en nieuwe dorpsvisies geven we invulling aan de kwaliteit van Leefbaarheid.

2. Onderwijs

- Gepaste huisvesting voor de onderwijsinstellingen (o.a. realiseren Nieuwe School te Uithuizen);
- Uitvoeren van het Programmaplan huisvesting scholen (bouwkundig versterken schoolgebouwen);
- Realiseren en uitvoeren integraal beleid voorschoolse educatie (VVE) in samenhang met harmonisatiewetgeving;
- In het kader van de Lokale Educatieve Agenda overleg voeren met de organisaties voor primair en voortgezet onderwijs en de organisaties voor voorschoolse educatie en kinderopvang;
- Preventief jeugdbeleid om schooluitval te voorkomen.

3. Jeugd

- Als gemeente een actieve rol blijven nemen bij de transformatie van de jeugdzorg;
- Harmonisatie van peuterspeelzaalwerk en kinderopvang.

4. Sport

Uitvoering geven aan het jaarplan 2017 "Eemsmond 100% fit".

5. Accommodaties & Dorpscentra

- Uitvoeren van de beleidsnotitie "Hart voor Dorpen";
- Knelpunten van gemeentelijk maatschappelijk vastgoed op casus niveau prioriteren en uitvoeren;
- Aanschaffen van een aanvulling van de software ten behoeve van het verkrijgen van adequaat en actueel inzicht over het maatschappelijk vastgoed op individueel niveau; en
- Doorontwikkelen van een beheerplan ten behoeve van het Boukemapark.

Wat mag het kosten?

In hiernavolgende tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma Demografie & Leefbaarheid verbonden zijn.

Baten en lasten Demografie & Leefbaarheid (x € 1.000)

Lasten	Rekening			Begroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
structureel			10.689	10.702	10.715	10.727
incidenteel			189	0	0	0
Totaal lasten	12.304	10.755	10.879	10.702	10.715	10.727
Baten	Rekening			Begroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
structureel			217	217	217	217
incidenteel			89	0	0	0
Totaal baten	943	219	306	217	217	217
Saldo programma	-11.361	-10.536	-10.573	-10.485	-10.497	-10.510

De incidentele posten binnen dit programma bestaan uit:

		2018
Programma 2 - Demografie en leefbaarheid		
LASTEN		
GOA-uitgaven		88.810
GIDS gelden		59.645
Uitvoering sportbeleid		20.000
Vervanging ballenvangers/hekwerken		12.500
Gerechtskundige adviezen		3.500
Kosten vervanging accu's AED's		3.000
Dag van de Leerplicht		2.000
Totaal incidentele lasten		189.455
BATEN		
Bijdrage Onderwijsachterstandenbeleid (ministerie OCW)		-88.810
Totaal incidentele baten		-88.810
Saldo incidentele lasten en baten		100.645

Toelichting op de baten en lasten programma Demografie & Leefbaarheid

Ten opzichte van de actuele begroting 2017 stijgen de lasten met € 124.000 en stijgen de baten met € 87.000.

Lasten

- In de begroting 2017 zijn binnen dit programma incidentele posten opgenomen voor o.a. <ul style="list-style-type: none">• Kosten uitvoering sportbeleid• Restauratie gymnastiekgebouw bij voormalige Rijks HBS Warffum Deze budgetten vervallen in 2018.	-/- € 142.271
- Binnen dit programma zijn meerdere incidentele posten geraamd voor 2018. Deze vindt u terug in bovenstaand overzicht.	+ € 189.455
- Ten opzichte van de begroting 2017 zijn meerdere verschillen in doorbelastingen vanuit de kostenplaatsen naar producten en overige kleine verschillen. Deze gevolgen worden elders nader toegelicht.	+ € 61.600
- Afname kapitaallasten huisvesting HHC wegens correctie op de boekwaarde.	-/- € 31.000
- Voor de kosten leerlingenvervoer is structureel extra budget opgenomen in 2018. De oorzaak van de stijging is vooral het groeiend aantal leerlingen dat gebruik maakt van taxivervoer.	+ € 62.000
- Het budget voor jongerenwerk is structureel verhoogd conform aanbesteding najaar 2017.	+ € 27.000
- Overige mutaties	-/- € 42.184
Totaal	+ € 124.000

Baten

- De rijksbijdrage voor onderwijsachterstandenbeleid in 2018 wordt binnen dit programma incidenteel begroot. Per saldo is er geen verschil tussen de begrote baten en lasten onderwijsachterstandenbeleid.	+ € 88.810
- Overige mutaties	-/- € 1.810
Totaal	+ € 87.000

2.1.3 Bestuurszaken

Algemeen

Het programma Bestuurszaken heeft betrekking op toezicht en handhaving en een aantal specifieke taken/bevoegdheden die de burgemeester heeft. Het gaat om:

- Toezicht en handhaving
- Openbare Orde en Veiligheid
- Brandweerbzorg
- Crisismanagement
- APV, drank en horeca

Hieronder wordt per item aangegeven wat de belangrijkste ontwikkelingen zijn.

(Beleids-)ontwikkelingen en visie

Toezicht en handhaving

Voor de VTH-taken wordt jaarlijks een uitvoeringsprogramma opgesteld. De uitvoering is gebaseerd op inschatting van het risicoprofiel, de kans op overtredingen en de normgetrouwheid van verschillende doelgroepen. De lichtste categorie bedrijven worden in het kader van milieutoezicht niet meer bezocht. Controle op de bouw is gerelateerd aan de omvang van het project. Bouwwerken van ondergeschikt belang (erfafscheiding, dakkapel e.d.) worden niet of nauwelijks nog gecontroleerd. Uitzondering hierop is controle bij zogeheten potentiële gebouwelementen met een verhoogd risico (PRBE's) uit het gaswinningdossier. Hierbij wordt wel controle uitgevoerd. Het is de bedoeling om dit onder compliance management te brengen waardoor er sprake kan worden van systeemtoezicht. Voor grotere werken geldt dat constructieve veiligheid, brandveiligheid en duurzaamheid belangrijke onderwerpen van controle zijn.

In het kader van het gaswinningdossier worden inspecties verricht door het Centrum Veilig Wonen. Het komt steeds vaker voor dat er situaties worden aangetroffen die vanuit het oogpunt van veiligheid aandacht vragen maar waarbij geen sprake is van een directe relatie met gaswinning dan wel aardbevingsproblematiek. Dit heeft gevolgen voor de werklust van de gemeente c.q. de WO DEAL. Dit soort situaties wordt namelijk gemeld bij de gemeente waarna een controle bestaande bouw wordt uitgevoerd door de werkorganisatie. Regelmatig vloeien hieruit handhavingacties voort. Sinds het uitvoeringsprogramma VTH voor 2017 wordt hierop geanticipeerd door voor het onderdeel "bestaande bouw" meer tijd in te plannen. Verwacht wordt dat de inzet op dit onderdeel de komende jaren verder zal toenemen, mede door de hoeveelheid aanvragen door verontruste burgers.

Rekening is gehouden met een verhoogde inzet op gebied van bouwtoezicht. Dit komt door toepassen van het zogenaamde ITP (Integraal Toets Protocol), waardoor de intensiteit en diepte van bouwtoezicht toeneemt. De plannen om bouw- en woningtoezicht, op basis van de Wet kwaliteitsborging, onder te brengen bij private partijen lijkt vooralsnog tot 2019 in de parkeerstand te zijn

gezet. De kosten voor invoering ITP-controlesystematiek worden geraamd op € 57.000 en zijn meegenomen in de bijdrage voor de WO DEAL.

Op het moment van opstellen van de begroting kon nog niet met zekerheid worden aangegeven of alle deelnemende gemeenten aan de WO DEAL het bouwtoezicht op deze manier in willen gaan richten.

Met ingang van 2016 wordt er door de WO DEAL gewerkt met een kostprijs per product in combinatie met een verrekening van het eventueel niet gedekte deel van de kosten. Minder producten afnemen betekent een lagere bijdrage, maar het verrekenen van het deel van de kosten dat niet gedekt kan worden uit producten is wel van invloed op de gemeentelijke bijdrage. De ODG gaat met ingang van 2019 gebruik maken van eenzelfde methodiek.

Op Rijksniveau wordt gewerkt aan verschillende instrumenten die van invloed zijn op het VTH-werkveld. Enkele willen we noemen:

Omgevingswet

De Omgevingswet, waarvan het onduidelijk is wanneer die in werking zal treden, bundelt een groot aantal regelingen op gebied van ruimtelijke projecten. De invloed van de gemeenten (couleur locale) zal met de Omgevingswet toenemen. Onze organisatie, maar ook de uitvoeringsorganisaties, zijn begonnen met de voorbereiding op de implementatie van deze wet.

Privatisering bouwtechnische toets

Hiermee wordt het mogelijk gemaakt dat marktpartijen zelf verantwoordelijk worden voor het voldoen aan alle wettelijke regels m.b.t. bijvoorbeeld bouwen. Vooral nog is invoering uitgesteld tot 2019 en over de exacte reikwijdte is op dit moment onvoldoende bekend. Wel moet worden verwacht dat dit personele gevolgen heeft voor de gemeenschappelijke uitvoeringsdiensten. Daarom wordt bij die organisaties terughoudend omgegaan met de invulling van bouwgerelateerde functies.

Kwaliteit uitvoering VTH-taken

De kwaliteitseisen op basis van de door de raad vastgestelde verordening gelden voor organisaties die belast zijn met de uitvoering van VTH-taken. De eisen hebben onder andere betrekking op kwalitatieve aspecten zoals opleiding en ervaring van het personeel maar hebben ook betrekking op meer kwantitatieve aspecten zoals het aantal medewerkers per discipline en het aantal producten dat wordt behandeld. Een ander deel van de kwaliteit van uitvoering wordt beïnvloed door de zogenaamde procescriteria. Voor opdrachtgevers betekent dit dat er een sluitende beleidscyclus behoort te zijn en dat het doorlopen hiervan procesmatig geborgd wordt.

Met de Groninger gemeenten en de provincie wordt op projectbasis samengewerkt om hieraan, gebaseerd op harmonisering, vorm en inhoud te geven. Trefwoorden hierbij zijn omgevingsanalyse, probleemanalyse risico inschatting & begroting.

Accenten in toezicht

Omdat in onze gemeente sprake is van enkele grote infrastructurele werken waarbij bodemaspecten van belang zijn is bij de begroting 2018 ingespeeld op de wens om het toezicht op dit onderdeel te intensiveren. Door veranderingen in het Besluit Omgevingsrecht wijzigt ook de breedte van het takenpakket van de ODG. Voor het bereiken en behouden van een adequaat niveau op gebied van toezicht en handhaving is meer tijd ingeruimd voor veldwerkzaamheden. In totaal wordt voor dit extra werk, genaamd "maatwerk", op gebied van T&H-taken een bedrag opgenomen in de begroting ad € 27.500.

Duurzaamheid neemt een steeds belangrijker plaats in, in de samenleving. Om die reden is het project energiebesparing voor bedrijven opgestart. Samen met andere overheden wordt geïnvesteerd op milieutoezicht bij bedrijven om te bevorderen dat energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar, worden getroffen. Door de provincie is een project gestart met als doel om langs de weg van toezicht en handhaving het realiseren van energiebesparende maatregelen bij bedrijven te bevorderen. Hieraan gekoppeld is een subsidieregeling en draagt de provincie voor 60% bij in de kosten die gemeenten moeten maken om voldoende vorm en inhoud te geven aan de toezicht last. Bij gebruikmaking van de provinciale bijdrageregeling wordt de investering op dit vlak geraamd op € 27.500. Deze kosten zijn verwerkt in de bijdrage aan de ODG.

Openbare Orde en Veiligheid

Veiligheid is en blijft in onze samenleving en derhalve de gemeente een belangrijk item. Mensen hechten hierbij vooral aan een veilige en leefbare omgeving. Door de aanwezigheid van een zeehaven is er ook specifieke aandacht voor de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de openbare orde en veiligheid in de Eemshaven, naast aandacht voor de woon- en leefomgeving in de gehele gemeente.

De veiligheidsaspecten op deze onderdelen zijn zowel inhoudelijk als qua bestuurlijke complexiteit zeer verschillend. Daarnaast is er op het gebied van veiligheid een groot aantal verschillende partners actief met elk hun eigen kennis en ervaring. Dit brengt het risico van een versnipperde aanpak met zich mee. Om dit te voorkomen voert de gemeente Eemsmond regie in het lokaal veiligheidsbeleid en zoekt zij actief contact met ketenpartners. Zo wordt de samenhang tussen de verschillende initiatieven geborgd en geeft de gemeente sturing aan de uitvoering daarvan.

In het Integrale Veiligheidsbeleidsplan (IVB) 2015-2018, dat in gezamenlijkheid met de ketenpartners is samengesteld, zijn de maatregelen opgenomen die onzes inziens positief bijdragen aan een veilige woon- en leefomgeving in de gemeente.

Het IVB is een coproductie van de vijf gemeenten die deel uitmaken van het politiebasis team Ommelanden-Noord. Naast de gegevens van het CBS zijn er in het gebied geen specifieke onderzoeken die veiligheidsvraagstukken analyseren en/of monitoren. Er is echter wel behoefte om de mogelijkheid te hebben om lokaal onderzoek te kunnen doen. Voorgesteld wordt om ook in 2018 een budget hiervoor op te nemen.

Brandweertzorg

Brandweertzorg is per 2014 volledig geregionaliseerd. Dit betekent dat de verantwoordelijkheden en bevoegdheden op zowel personeel als materieel vlak, betreft de uitvoering, aan de Veiligheidsregio toebehoren. Een ontwikkeling op dit vlak heeft betrekking op samenvoeging van de blusgroepen Uithuizermeeden en Usquert. Hiervoor is gekozen om de paraatheid op niveau te houden en om de werving van nieuw personeel te vergemakkelijken. De VRG heeft aangegeven op termijn een nieuwe kazerne te willen bouwen in het centrum van Uithuizen en tot die tijd gebruik te willen maken van een tijdelijke voorziening om de blusgroepen te voegen. De bestaande gebouwen zijn afgestoten. De brandweer heeft intrek genomen in het tijdelijke onderkomen en heeft de blusgroepen inmiddels samengevoegd.

Brandweertzorg in de Eemshaven is een onderwerp dat blijvend punt van zorg maar ook aandacht is. Medio 2016 is in multidisciplinair verband gestart met een werkgroep die de mogelijkheden verkent en uitwerkt. Naast de VRG zijn de gemeente, de KNRM, het havenschap en de bedrijven uit het gebied vertegenwoordigd. Ook is in 2017 gestart met een risico-inventarisatie in de Eemshaven, onder leiding van de veiligheidsregio. De uitkomsten hiervan worden eind 2017 verwacht.

Het voldoen aan wettelijke eisen bij deze initiatieven is hierbij een belangrijk uitgangspunt. Samenwerking, integratie van preventie en repressie op basis van gezamenlijk en breed draagvlak zijn hierbij essentiële waarden

Drank & Horeca

De lokale regelgeving is aangepast aan de huidige wetgeving. Het toezicht en de handhaving (T&H) van deze regelgeving ligt bij de gemeente en wordt voor een belangrijk deel uitgevoerd door de WO DEAL.

Door de Raad is de beleidsnotitie Hokken en Keten vastgesteld. Bij het opstellen van dit beleid en de behandeling ervan in de raad is er aandacht aan besteed dat keten op verschillende manieren kunnen worden beoordeeld en ervaren. Op basis van het beleid verzorgt de WO DEAL het toezicht op de keten in onze gemeente met als uitgangspunt 'Ken je keet', zodat steeds sprake kan zijn van een gericht maar ook gefundeerd optreden als het gaat om zaken die niet zijn toegestaan. Ter uitvoering van dit beleid zijn de uitbaters van de keten uitgenodigd om in gesprek te gaan. Dit heeft geleid tot een aantal goede informatieve gesprekken, meer begrip en beter contact tussen de gemeente en de keten.

Voortvloeiend uit eerdere lokale horecaconvenanten en een intensievere samenwerking op het gebied van de veiligheid is een regiobreed horecaconvenant opgesteld voor de DEAL-gemeenten; het convenant Veilig Uitgaan 2017. Hieraan zullen we als gemeente uitvoering geven in overleg en samenwerking met de ondernemers, de branche en de overkoepelende organisaties met als doel een veilig en aantrekkelijk uitgaansleven en zo min mogelijk overlast voor omwonenden.

Bij de evaluatie van het Integraal Veiligheidsplan (IVP) is geconcludeerd dat de gemeente Eemsmond in alcoholgebruik negatief afwijkt ten opzichte van het regionale gemiddelde.

Aanbevolen is onder andere om in te zetten op preventie. In dit kader wordt integraal gewerkt om overmatig alcohol gebruik (onder jongeren) te verminderen. Hierbij moet u denken aan expliciete aandacht bij het verlenen van drank en horeca vergunning, deelname aan het convenant alcohol en jongeren, een steekproef bij de verkoop van alcohol onder de 18 jaar bij verkooppunten en de bob-sportcampagne waarbij aandacht wordt gevraagd om niet te drinken als er nog deelname aan het verkeer volgt.

Periodiek komt een intern team bijeen om genoemde punten te monitoren.

Crisismanagement

Crisismanagement is sinds 1-1-2014 op regionale schaal georganiseerd. Onder de Veiligheidsregio fungeert de zogenaamde Gemeentelijke Kolom Groningen als crisisorganisatie van de Groninger gemeenten. De bemensing gebeurt voor een deel met medewerkers uit de gemeentelijke organisaties waarbij het accent veel meer is komen te liggen op specialisme en professionalisme. Opleiden, Trainen en Oefenen zijn sleutelbegrippen in het hedendaagse crisismanagement.

Daarnaast ziet de gemeente zich steeds vaker geconfronteerd met overlast door verwarde personen. Ondanks dat het een zorgvraag betreft, komen meldingen en cases vaak binnen via politie of andere ketenpartners. Hiervoor wordt in gezamenlijkheid met partners en andere gemeenten een provinciale aanpak opgesteld, om deze inwoners met een zorgvraag goed te kunnen helpen. Dit geldt ook voor overige problematiek, die vaak persoonlijk van aard is maar waarbij hulpdiensten en hulpverleners betrokken worden. Bekeken wordt of dit een gevolg is van de decentralisatie van zorgtaken van Rijk naar gemeenten. Door de betrokkenheid van hulpverlening bevinden dergelijke cases zich al vrij snel op het snijvlak van openbare orde & veiligheid en crisisbeheersing.

Intergemeentelijke samenwerking en gemeentelijke herindeling

Inmiddels is het herindelingstraject in volle gang en wordt stevig ingezet om op 1 januari 2019 als 4 gemeenten op te gaan in de nieuwe gemeente Het Hogeland. De voorbereidingen vragen veel inzet en terwijl de “winkel open blijft” zullen er veel aanvullende werkzaamheden moeten worden uitgevoerd. Dit zal voor 2018 extra druk geven op de (personeels)begroting. Voor 2018 geldt dat sprake zal zijn van een uitkering van het Rijk, via het gemeentefonds, ten behoeve van de voorbereidingskosten.

In 2018 wordt ook samen met inwoners stil gestaan bij het ‘afscheid’ van de gemeente Eemsmond. Het projectplan geeft de contouren aan hoe dit gestalte zal krijgen. In de begroting is een budget van (in te vullen door P&C) geraamd.

Veilig en Kansrijk Eemsmond – Eemsmond verbindt!

De gaswinning en de daaruit voortgekomen aardbevingen hebben veel in de samenleving van Eemsmond losgemaakt. Het gaswinningdossier zal ook in het komende jaar veel inzet vragen vanuit onze gemeente, zowel op bestuurlijk als op ambtelijk niveau.

Te denken valt aan bijvoorbeeld deelname aan diverse bestuurlijke overleggen zoals de Stuurgroep Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen (overleg Nationaal Coördinator Groningen en 12 burgemeesters) en het verder uitwerken

en uitvoering geven aan het daaraan ten grondslag liggende Meerjarenprogramma. We staan volop in de voorbereiding van de versterkingsopgave in Eemsmond, die ook in de jaren 2018 en verder zal doorlopen.

Daarnaast zijn we betrokken bij het aardbevingsbestendig maken van gevoelige bestemmingen als scholen en de doorverwijzing van zogenaamde "schrijnende gevallen". Alles met als doel om zo goed mogelijk de belangen van onze inwoners en bedrijven te behartigen in deze omvangrijke en complexe problematiek. Belangrijke opgave is en blijft vooral ook om inzicht te krijgen en strategie te blijven bepalen over aan welke tafel welke inbreng zo goed mogelijk kan worden geleverd. Tevens wordt veel inzet gepleegd om de veiligheid van onze inwoners zo veel mogelijk te waarborgen. Intensieve communicatie vanuit onze gemeente over ontwikkelingen in het gaswinningdossier blijft nodig. Daar willen we in 2018 nog meer op inzetten.

Het gehele gaswinningsdossier zal van de gemeente als geheel om een grote ambtelijke inzet vragen, zowel intern als extern, waarvoor we de nodige voorinvesteringen zullen moeten doen. We zullen blijven proberen om de extra gemaakte kosten, die de lumpsumvergoeding overstijgen, uiteindelijk bij de NAM en/of het Ministerie van EZ te claimen.

Eind 2017 hopen we dat de lumpsumbedragen voor 2018 worden bepaald. We gaan uit van de huidige systematiek waarop de lumpsumvergoeding van 2017 is gebaseerd. Hier ging de NCG uit van een vergoeding voor een half jaar. In 2018 zullen wij als gemeente ook volop bezig zijn met alle activiteiten die rond de versterkingsopgave een rol spelen. We zullen meerdere gebiedsteams actief hebben, op dit moment denken we aan zeker twee. We gaan dan ook uit van een lumpsumvergoeding van € 240.000,- in 2018. Op basis van deze vergoeding proberen we onze activiteiten zo veel als mogelijk uit te voeren maar het blijft ongewis wat de opgave zal zijn. Zeker is dat de versterkingsopgave dan nog niet zal zijn afgerond en dat de gevolgen van de gaswinning en bijbehorende problematiek nog steeds actueel zijn.

Daarnaast gaan we bouwen aan een programma "Veilig en Kansrijk Het Hogeland", behorend tot de opgave in het aardbevingsdossier voor de gemeenten Bedum, Winsum, De Marne en Eemsmond.

Uitwisseling partnergemeenten

De uitwisseling tussen de partnergemeenten Borkum en Eemsmond zal ook in 2018 onverminderd doorgaan. Beide gemeenten hebben het credo dat "eigen burgerkracht" uiteindelijk voorop staat. Borkum en Eemsmond willen door vooral te initiëren en te stimuleren dat verschillende organisaties (lees: werkgelegenheid, scholen, sportverenigingen, culturele raden, koren etc.) in gezamenlijkheid verder werken aan een nadere concretisering van de uitwisseling. Natuurlijk zijn er ook gezamenlijke belangen, bijvoorbeeld in het kader van recreatie en toerisme en economische ontwikkeling, die erom vragen dat de uitwisseling tussen gemeentebesturen en ambtelijke organisatie gecontinueerd wordt.

Verbonden partijen

Eems-Dollard Regio

De Eems Dollard Regio is de Europese grensregio langs de Nederlands-Duitse grens. In de loop der tijd heeft het Openbaar Lichaam ook de rol verworven als een Nederlands-Duits ontmoetingscentrum waar grensoverschrijdende bijeenkomsten en andere activiteiten plaatsvinden. De Eems Dollard Regio heeft tot doel het aanzetten tot het leggen van contacten tussen de bevolking aan beide zijden van de grens, bestaande contacten te intensiveren en waar mogelijk te verdiepen. De benodigde financiële middelen worden door de leden bijeengebracht. Er wordt ook financieel ondersteunt door de Noordelijke Provincies

Omgevingsdienst

De Omgevingsdienst Groningen is een regionale uitvoeringsdienst. In opdracht van Provincie en gemeenten verzorgt zij de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van milieu, bouwen en wonen. De gemeenten hebben minimaal het basistakenpakket bij de ODG ondergebracht.

Veiligheidsregio

De Veiligheidsregio Groningen (VRG) is een gemeenschappelijke regeling van alle gemeenten in de regio Groningen. De activiteiten richten zich op het vergroten van de veiligheid in de regio. Van de organisatie VRG maken de Brandweer Groningen, de GHOR (Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio) en de Gemeentelijke Kolom (Gemeenten) ten behoeve van bevolkingszorg deel uit. Daarnaast is de melding, alarmering en coördinatie ambulancezorg in handen van de Veiligheidsregio Groningen gelegd. Het bestuur bestaat uit de burgemeesters van alle Groningse gemeenten.

Werkorganisatie-DEAL

De werkorganisatie DEAL-gemeenten verricht de uitvoering van taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving voor, onder andere, Eemsmond. Er wordt een Dienstverleningsovereenkomst opgemaakt die de aard en omvang van de te verrichten activiteiten weergeeft.

Vereniging van Waddenzeegemeenten

In deze vereniging werken de waddenzeegemeenten aan een samenhangend gemeentelijk beleid voor het Waddenzeegebied.

Doelen en taken van de vereniging:

- coördinatie gemeentelijk Waddenzeebeleid;
- adviseren gemeenten over regelgeving, bestuur en beheer Waddenzeegebied;
- namens gemeenten vertegenwoordiging in diverse bestuurlijke en ambtelijke overleggen;
- onderhouden contacten met belanghebbende instanties;
- uitvoeren gezamenlijke projecten

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicator(en) is/zijn van toepassing op dit programma.

Kengetal (beleidsindicator/eenheid)	Bedum	De Marne	Winsum	Eemsmond	Nederland
1. Winkeldiefstal per 1.000 inw	0	0	0	0,3	2,3
2. Geweldsmisdrijven per 1.000 inw	2,4	3,5	2,6	6	5,3
3. Diefstal uit woningen per 1.000 inw	1	2	1,1	0,6	3,3
4. Vernieling en beschadiging per 1.000 inw	4,3	4,5	3,7	6	5,6

Wat willen we dit jaar bereiken?

1. Toezicht en handhaving

- Het programmatisch uitvoeren van toezicht en handhaving.
- In samenwerking met andere organisaties verder voorbereiden op nieuwe wet- en regelgeving.
- Duurzaam voldoen aan de eisen van de VTH-verordening.
- Doorontwikkelen Integrale kostprijs
- In samenwerking met de ketenpartners het beperken van overlast voor de inwoners van Eemsmond.

2. Openbare orde en veiligheid

- Veilige en leefbare omgeving
- Uitwerken brandweezorg Eemshaven
- Duurzaam bijdragen aan preventie alcoholgebruik
- Toepassing wet Bibob
- Kwaliteitsimpuls veiligheid evenementen
- BOA inzet, invullen taakstelling Burgernet

3. Veilig en Kansrijk Eemsmond – Eemsmond verbindt

- Programma “Veilig en Kansrijk Eemsmond” als onderdeel van het programma “Veilig en Kansrijk het Hogeland”
- Aardbevingsbestendig en kansrijk Eemsmond/Groningen
- Kostenverhaal aardbevingen bij NAM en Rijk

4. Herindeling en intergemeentelijke samenwerking

- Volledige inzet als voorbereiding op de nieuwe gemeente Het Hogeland per 1 januari 2019.
- Voortzetten van samenwerking met partnergemeente Borkum

Wat gaan we daarvoor doen?

1. Toezicht en handhaving

- Opstellen en uitvoeren VTH-programma door WO DEAL en ODG
- Kennis opbouwen en op peil houden m.b.t. ontwikkelingen in nieuwe wetgeving.
- Uitvoering geven aan de eisen op basis van de VTH-verordening.
- Doorontwikkelen van een product- en diensten catalogus.
- Realiseren van een adequaat niveau van toezicht.

2. Openbare orde en veiligheid

- Regie op lokaal veiligheidsbeleid
- Actief contact ketenpartners
- Opstellen uitvoeringsprogramma integraal veiligheidsbeleid
- Monitoren drank- en horecaregels, en preventie- en handhavingsplan
- Uitvoering geven aan het convenant Veilig Uitgaan
- Actief betrekken van ketenpartners in integrale aanpak overlast gevende personen

3. Veilig en Kansrijk Eemsmund – Eemsmund verbindt

- Uitvoering geven aan een meerjarenprogramma aardbevingen
- Meewerken aan het aardbevingsbestendig maken van gevoelige bestemmingen als scholen
- Doorverwijzing schrijnende situaties n.a.v. aardbevingen.

4. Herindeling en intergemeentelijke samenwerking

- Meewerken aan voorbereidingen t.b.v. de nieuwe gemeente Het Hogeland
- Uitwisselingsprogramma ontwikkelen

Wat mag het kosten?

In hiernavolgende tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma Bestuurszaken zijn.

Baten en lasten Bestuurszaken (x € 1.000)

Lasten	Rekening			Begroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
structureel			4.170	4.210	4.283	4.271
incidenteel			1.381	66	0	0
Totaal lasten	4.363	4.566	5.551	4.276	4.283	4.271

Baten	Rekening			Begroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
structureel			532	532	532	532
incidenteel			50	0	0	0
Totaal baten	345	590	582	532	532	532

Saldo programma	-4.018	-3.976	-4.969	-3.744	-3.751	-3.740
-----------------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

De incidentele posten binnen dit programma bestaan uit:

Programma 3 - Bestuurszaken		2018
LASTEN		
Kosten herindeling (met hier tegenover de lumpsum vergoeding)		787.952
Personele inzet herindeling		200.000
Organisatie eindfeest		126.000
Extra capaciteit Bestuurszaken (OOV)		125.000
Extra inzet aardbevingsdossier en omgevingswet (dekking: reserve Personeel)		57.000
Kosten voor huisvesting van NCG in notariskantoor		50.000
Energiebesparing bedrijven		25.000
Maatregelen jaarwisseling		10.000
Totaal incidentele lasten		1.380.952
BATEN		
Vergoeding van NCG voor huisvesting in notariskantoor		-50.000
Totaal incidentele baten		-50.000
Saldo incidentele lasten en baten		1.330.952

Toelichting op de baten en lasten programma Bestuurszaken

Ten opzichte van de actuele begroting 2017 stijgen de lasten met € 985.000 en dalen de baten met € 8.000.

Lasten

- In de begroting 2017 zijn incidentele budgetten opgevoerd voor o.a. het gaswinningsdossier en voor kosten voor herindeling en voor inhuur op openbare orde en veiligheid. Deze budgetten vervallen in 2018.	-/- € 972.000
- In de begroting 2018 zijn onder dit programma meerdere incidentele budgetten opgenomen, zoals weergegeven in het overzicht hierboven.	€ 1.380.000
- Afname kosten huisvesting brandweer als gevolg van verkoop kazernes in 2017	-/- € 24.000
- Hogere structurele bijdrage aan de Veiligheidsregio door herverdeling van de Algemene Uitkering.	76.000
- Hogere structurele bijdrage aan WO DEAL op basis van afname	€ 37.000
- In de begroting 2018 is voor de gemeentelijke herindeling structureel een budget opgenomen voor de salariskosten	€ 292.000
- Voor inhuur personeel op het gaswinningsdossier is een structureel budget opgenomen.	€ 196.000
Totaal	€ 985.000

Baten

- De vergoeding voor het gaswinningsdossier wordt in 2018 structureel begroot op € 240.000 en incidenteel € 50.000. Begroting 2017 was dit € 590.000.	-/- € 300.000
- De vergoeding voor de gemeentelijke herindeling wordt in 2018 structureel begroot	€ 292.000
Totaal	-/- € 8.000

2.1.4 Economie & Maatschappij

Algemeen

Op diverse terreinen worden activiteiten ondernomen om de economische ontwikkeling en de bevordering van de werkgelegenheid te stimuleren. Een basis voor de activiteiten binnen dit programma is onder andere gelegd in de beleidsplannen Economie, Recreatie & Toerisme en Evenementen. Daarnaast wordt ingezet op projecten die een bijdrage kunnen leveren aan de economische activiteit en de werkgelegenheid in de gemeente. Onze gemeente legt taken op economisch gebied zoveel mogelijk neer bij het Bureau EZ Eemsdelta. Dit bureau neemt met name de bovenlokale onderwerpen binnen het kader economie, arbeidsmarkt en infrastructuur op zich. Via een dienstverleningsovereenkomst worden ook lokale onderwerpen vanuit de uitvoeringsmatrices bij het Bureau EZ Eemsdelta neergelegd.

Economie

(Lokale) economie

De gemeente is samen met de winkeliers in Uithuizen tot een plan gekomen voor een aantrekkelijker winkelgebied. In de komende jaren zal hier vorm en inhoud aan gegeven worden. Diverse bijeenkomsten zijn al geweest en een keuze voor water op de plek van de Blink is gemaakt.

In het kader van de herindeling wordt er door BMW E een voorstel voor nieuw beleid ontwikkeld voor de komende gemeente Het Hogeland. De inzet is om het samen met ondernemers te ontwikkelen. Begin 2018 moet er een concept klaar zijn. Er ligt een nauwe relatie tussen Landbouw, MKB en toerisme. Voorstellen voor nieuwe beleid op deze drie onderwerpen wordt zoveel mogelijk integraal vormgegeven.

In oktober 2016 stelde de raad het nieuwe economisch beleidsplan 2017-2021 vast. In dit beleidsplan is aandacht besteed aan de lokale economie, de agrarische sector, de Eemshaven en de economische relaties en invloeden in andere gebieden. Voor Uithuizermeeden geldt dat de Visie Uithuizermeeden 2025 is vastgesteld. Deze visie heeft ook invloed op de lokale economie.

Eemshaven

In de Eemshaven is veel vraag naar grond voor datacenters. Google bouwt inmiddels flink door en er wordt acquisitie gepleegd om meer datacenters te verleiden om naar de Eemshaven te komen. De haventerreinen worden daarnaast in toenemende mate gebruikt voor offshore activiteiten voor de windenergie. Daarvoor komt er ook een helicopterplatform voor het onderhoud van de windmolens op zee. Vanuit de energietransitie zien we dat RWE steeds meer biomassa gaat bijstoken en hier ook de benodigde investeringen voor doet. Daarnaast komen er zonneparken op diverse plaatsen.

Toerisme

In maart 2018 staat de opening van het nieuwe station in de Eemshaven gepland. De eind 2016 vastgestelde Visie op toerisme zet in op een groei van 2% in de sector toerisme. Als dit lukt groeit de werkgelegenheid van bijna 5% naar bijna 7% in deze sector.

De promotie van ons gebied door de Regio VVV Eemsdelta en Marketing Groningen loopt heel goed. Er zijn overleggen gaande om de samenwerking tussen de twee regiopromotie organisaties en gemeente Bedum vorm te geven. Er zal in 2018 een nieuw plan van aanpak worden gemaakt voor de regiopromotie, volgend op de voorstellen voor beleid voor de nieuwe gemeente. Voor 2018 wordt vooralsnog de begroting en uitwerking gevolgd zoals de regio VVV deze heeft ingezet in DEAL verband.

Bij vaststelling van de Kadernota zijn voor vormgeven aan een nieuwe organisatie extra cofinancieringsmiddelen gereserveerd. De raad vroeg in een motie onderzoek naar kansen voor de vuilstortlocatie Tjuchum. Voor de uitvoering van een onderzoek naar de recreatieve mogelijkheden hiervan zal met deze begroting extra budget worden gevraagd van € 15.000. Dit zal een externe partij voor ons gaan uitvoeren.

Europese fondsen

De Regio VVV is bezig met de uitvoering van de plannen voor het restbedrag van Leergelden Hoogeland. Er komen in onze gemeenten in ieder geval digitale informatiepunten bij het Openluchtmuseum, de Menkemaborg en bij AG-Ems. Daarnaast komt er een soort mobiele VVV in de vorm van een bakfiets, ontwikkeld door Marketing Groningen.

Met de Kadernota zijn er cofinancieringsbudgetten gereserveerd voor onder meer bredere Waddenfondsprojecten. We hopen in 2018 helder te krijgen of en welke projecten gerealiseerd gaan worden. Op het moment van schrijven van deze begroting zijn we nog in gesprek met provincie over ondersteuning en kansrijkheid van projecten die van betekenis kunnen zijn voor het hele Waddengebied.

Waddenzee werelderfgoed en promotie

Een van de ambities van de Waddenzeegemeenten en waddenzeeprovincies is om het Nederlandse Waddengebied nationaal en internationaal meer bekendheid te geven en zichtbaar te maken met een passende promotie- en marketingcampagne.

De stuurgroep Waddenzee heeft in het kader van het Mooiste Natuurgebied van Nederland eind maart 2017 een unaniem akkoord gegeven op het merkhuis (Waddenzee Werelderfgoed -part of Holland National Parks). Een merkgids, waarin de opbouw van het merk wordt aangegeven en toegelicht, inclusief een aantal voorbeelden van beeldgebruik is in de maak.

Voor het borgen en implementeren van dit merk in het Waddengebied, moet dit afgestemd worden met de uitwerking van het plan van het "Boegbeeld voor de Waddenzee", Gerard Kremer. Daarbij zal de zogeheten Brandowner de resultaten en de thema-activiteiten van dit nationale parkenspoor moeten gaan trekken en regisseren (marketing, communicatie en design, beleving en conceptontwikkeling, activatie/gedrag van mensen, gebiedsontwikkeling en educatie).

Economie, Arbeidsmarkt en Infra

De Economische agenda voor de Eemsdelta-gemeenten is bepaald door het volgende strategisch kader: de Ontwikkelingsvisie, de Economische Visie Eemsdelta 2030, de Havenvisie 2030, het topsectorenmodel en het rapport van de commissie Willems alsmede ontwikkelingen in de landbouw, havens, industrie, chemie, energie en MKB met specifieke aandacht voor mogelijkheden in de bouwsector. Daarbij is het duidelijk dat werkgelegenheid voor onze inwoners het belangrijke doel is voor deze gemeenten. Dit houdt in dat er veel aandacht en energie nodig is voor zowel bestaande als nieuwe bedrijvigheid. Hiermee sluit het perspectief van de Eemsdelta-gemeenten aan bij de programmering van zowel de NCG als de Economic Board als de Provincie en draagt zo bij aan een Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen.

De Eemsdelta-overheden hebben in hun regio vanuit het eigen belang een verbindende en regisserende rol op het gebied van economie en arbeidsmarkt. Hiervoor is een stevige bestuurlijke verbinding op inhoud met bureau Eemsdelta\EZ vereist. Strategische versterking voor deze ondersteuning is daarbij noodzakelijk. De organisatie, sturing en coördinatie binnen de Eemsdelta en de insteek en organisatie van de NCG zullen elkaar moeten aanvullen. Een voor de Eemsdelta, maar ook opgeschaald naar de G11 aardbevingsregio geformuleerde agenda Economie en Arbeidsmarkt voor de komende periode zorgt voor focus. Deze inzet is vervolgens ook als leidend principe door de G11-gemeenten ingebracht in de programmering van zowel NCG, Economic Board als Provincie en draagt zo bij aan een Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen. Dit houdt in dat er de komende jaren veel aandacht en energie nodig is voor het creëren van werkgelegenheid voor onze beroepsbevolking door zowel bestaande als nieuwe bedrijvigheid. Een efficiëntieslag in de organisatie op basis van rollen, verantwoordelijkheden en eigenaarschap leidt tot meer slagkracht.

Vanuit 2017 met doorloop in 2018 wordt ingezet op SROI in de G11 gemeenten, maar ook door de gemeente Groningen en de provincie. Dit moet meer werk opleveren en daarnaast scholing naar werk toe. Dit alles om te komen tot een lagere werkloosheid. Ondanks de inspanningen van diverse partijen, is er nog steeds sprake van een relatief hoge werkloosheid. De werkloosheid ligt op een bovengemiddeld hoog niveau met een NWW (Niet-Werkende Werkzoekende) van 13-14 %. De werkloosheidscijfers stijgen nog steeds en de onbenutte arbeid betreft nu circa 10% van de bevolking. Hierbij betreft het met name de doelgroep in de bijstand. Door de aantrekkende economie daalt het aantal inwoners met een WW-uitkering.

1000 banenplan

Vanuit de intentieverklaring 'Arbeidsmarkt- en Aardbevingsgerelateerde bouw' en in het kader van de stimulering van de arbeidsmarkt is het 1000 banenplan ontwikkeld. In het 1000 banenplan worden via allerlei maatregelen, zoals SROI, een gezamenlijke inkoopkalender en de bouwopgaven voor de versterkingsopgave, banen gecreëerd voor inwoners die op zoek zijn naar werk, leerwerkplekken of stageplaatsen (bijvoorbeeld bijstandsgerechtigden, WW-ers en schoolverlaters). Daarnaast wordt aan deze inwoners scholing geboden om zich op deze banen te kunnen voorbereiden. Het 1000 banenplan is breed gepresenteerd in colleges en

MT's in de betreffende gemeenten. De bedoeling is dit in 2017 en 2018 verder uit te rollen.

Het ministerie van Sociale Zaken ondersteunt dit plan met een bedrag van 6 miljoen euro. De overige 2 miljoen euro (incidenteel) moet komen vanuit de 11 deelnemende gemeenten.

Infra

Om de infrastructuur te verbeteren zal het personenvervoer per spoor naar de Eemshaven in 2018 klaar zijn. Er wordt ingezet op een verdubbeling van de N33 van Zuidbroek (kruising met A7) naar Appingedam. Ook hiermee wordt de Eemshaven nog beter bereikbaar. Als laatste zou het goed zijn de N46 (Eemshavenweg) in ieder geval voor een deel te verdubbelen, vanaf de afslag Middelstum/Loppersum tot aan Groningen. Dit met name voor de drukte die nu te zien is op deze weg in de spits.

EZ Bureau

Voor de toekomst zal het bureau Eemsdelta\EZ zich gaan richten op een breder takenpakket. De eerste taakstelling betreft het realiseren van een actief ondernemersloket in de Eemsdelta. Ondernemers in de regio vinden bij Eemsdelta\EZ een plaats waar de lokale overheid met hen meedenkt. Een overheid die denkt in oplossingen in plaats van in problemen en procedures. Door de jarenlange praktijkervaring van de medewerkers met het adviseren van ondernemers en de klantgerichte aanpak, krijgen ondernemers die bij het bureau aankloppen het gevoel dat ze worden gehoord.

Als tweede taakstelling richt het bureau zich op versterking van de economische vestigingsfactoren in de Eemsdelta en fungeert het als spil tussen ondernemers, bestuur en stakeholders in de regio. Dit betreft met name:

- De kwaliteit van het aanbod aan bedrijventerreinen. Hier is voor de Eemsdelta uitgebreid onderzoek naar gedaan. De aanbevelingen worden de komende periode verder uitgewerkt.
- Het verkrijgen van snel internet. Eemsdelta\EZ is verantwoordelijk voor de coördinatie van het project Breedband Noord-Groningen voor de G9-gemeenten.
- Monitoring van de regionale arbeidsmarkt. Eemsdelta\EZ let op de vraagzijde van de arbeidsmarkt (is er voldoende vakbekwaam personeel beschikbaar) en signaleert tijdig tekorten. Voor bedrijven die vestiging in de Eemsdelta overwegen, worden regelmatig arbeidsmarktonderzoeken uitgevoerd.

In de stuurgroep Economie, Arbeidsmarkt en Infrastructuur is inmiddels afgesproken dat er voor het EZ-bureau de komende jaren een derde taakstelling bij komt, voortkomende uit de Uitvoeringsagenda Economie en Arbeidsmarkt. Het gaat om het realiseren van praktisch werk voor laagopgeleide mensen die al langer aan de kant staan.

Bedrijventerreinen

Door de Raad is in maart 2016 de bedrijventerreinvisie Eemsdelta vastgesteld. Aan de Raad is toegezegd invulling te geven aan de visie door in 2017 de revitalisering van de bedrijventerreinen in Eemsmond vorm te geven. De middelen hiervoor zijn vastgelegd in een bestemmingsreserve. In 2018 zal invulling worden gegeven aan industrieterrein Uithuizen Noord.

Mogelijke verplaatsing aardgascondensaatoverlaadstation Roodeschool

De gemeente voert gesprekken met Noordgastransport BV om het huidige aardgascondensaatoverlaadstation in Roodeschool te verplaatsen. Dit ten uitvoering van de motie van de gemeenteraad d.d. 5 november 2015. De Eemshaven (west) lijkt een mogelijke locatie met gebruikmaking van de bestaande spoorlijn. Eerder was een locatie ten noorden van Roodeschool in beeld, maar die lijkt minder geschikt, want deze locatie bevindt zich niet op een bedrijventerrein. Om tot uitvoering te komen moeten eerst nog (veiligheids)technische en financiële problemen worden opgelost. De bijdrage van Eemsmond is nodig als eerste investering om ook bijdragen van andere overheden in het verplaatsingsproject te stimuleren.

Sociaal Domein

Voor een toelichting op de onderdelen van het Sociaal Domein die onder dit programma vallen verwijzen wij naar de Paragraaf Sociaal Domein.

Verbonden partijen

Groningen Seaports

Eemsmond neemt deel in de GR Groningen Seaports. Naast deze GR is er sprake van een NV. Groningen Seaports beheert de havens van Eemshaven en Delfzijl en het industrieterrein in Appingedam. In de Eemshaven zorgt GSP in nauwe samenwerking met Eemsmond voor het beheer van de haven, de uitbreiding van de haven met on- en offshore wind en de uitbreiding van zuidoost met datacenters.

GR Participatie Noord-Groningen/Werkplein Ability

Werkplein Ability zorgt voor de BMW-gemeenten dat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt begeleid worden naar werk, begeleid werk of anderszins een bijdrage leveren aan de samenleving. Daarnaast zorgen zij voor uitvoering van minimaregelingen en verzorgen zij de uitkeringen voor mensen in de bijstand.

GR Publieke Gezondheid & Zorg

De GR PG&Z zorgt voor de 23 Groninger gemeenten dat de GGD haar taken uitvoert. Daarnaast doet zij voor de gemeenten de inkoop van de jeugdzorg via het RIGG. De GGD kent twee deelprogramma's, namelijk Jeugdgezondheidszorg 0-18 jarigen (JGZ) en de Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ).

GR Volkskredietbank Noord-Oost Groningen

De bank is een kredietbank voor onder andere de gemeente Eemsmond en heeft geen winstoogmerk. De regeling wordt getroffen ten bate van een zo doelmatig mogelijke uitvoering van de volgende belangen:

- a. het verlenen van hulp om te komen tot een financieel stabiele situatie bij burgers die in financiële moeilijkheden verkeren of dreigen te raken;
- b. het op zakelijke en sociaal verantwoorde wijze voorzien in de behoefte aan sociale kredieten;
- c. het voorkomen van maatschappelijk minder gewenste vormen van financiële dienstverlening.

Daling PGB uitgaven (zie voor bedrag onder “wat mag het kosten”

De effecten van de kanteling (beroep doen op eigen kracht van burgers) worden steeds zichtbaarder. Naar aanleiding van een uitspraak van de Centrale Raad van Beroep (niet meer indiceren op resultaat) zijn alle Hbh-cliënten opnieuw bezocht en is geïndiceerd op basis van een nieuwe methodiek. Uitgangspunt daarbij is om de cliënten zelf zo lang mogelijk actief te betrekken bij de schoonmaak van het huis. Ook is in overleg met de cliënt bekeken of een Persoonsgebonden budget (Pgb) de juiste oplossing was. Een deel van de cliënten heeft er daarna voor gekozen alsnog over te stappen op zorg in natura (ZIN). Tevens blijkt de primaire raming te voorzichtig te zijn bepaald. Dit verklaart de daling van de Pgb-uitgaven.

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicator(en) is/zijn van toepassing op dit programma.

Kengetal (beleidsindicator/eenheid)	Bedum	De Marne	Winsum	Eemsmond	Nederland
1. Banen * per 1.000 inw van 15-64 jaar	446,9	589,1	425,3	544	744
2. Vestigingen per 1.000 inw van 15-64 jaar	111	155,3	126,6	128,6	134
3. Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten) index	115	122	85	79	100
4. Netto arbeidsparticipatie * %	66	61,8	64,3	62,8	65,8
5. Functiemenging %	39,4	41,1	37,1	41,8	52,1
6. Bijstandsuitkeringen * Per 1.000 inw 18 jaar e.o.	27,8	37,9	30,2	43,5	41,3
7. Reïntegratievoorzieningen * per 1.000 inw 15-65 jaar	38	65,6	52,6	69,9	25,5
8. Wmo-cliënten met maatwerk- arrangement * per 1.000 inw	nb	nb	nb	nb	62
9. Kinderen in armoede * %	5,05	5,64	3,88	6,88	6,58
10. Jeugdwerkloosheid * %	2,24	2,79	1,83	2,33	1,52

Wat willen we dit jaar bereiken?

- Nieuwe kansen voor lokale ondernemers door aanpak centrum Uithuizen
- Aanleg van breedband in combinatie met 5G;
- Updaten van de bedrijventerreinen;
- Uitplaatsing van aardgascondensaatoverlaadstation NGT uit Roodeschool;
- Versteving rol van toerisme.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Herstructurering centrum Uithuizen.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma Economie & Maatschappij verbonden zijn.

Baten en lasten Economie & Maatschappij (x € 1.000)

Lasten	Rekening 2016	2017	2018	Begroting 2019	2020	2021
structureel			22.460	22.095	21.877	21.874
incidenteel			1.711	0	0	0
Totaal lasten	22.646	23.626	24.171	22.095	21.877	21.874

Baten	Rekening 2016	2017	2018	Begroting 2019	2020	2021
structureel			7.283	7.283	7.229	7.229
incidenteel			31	26	0	0
Totaal baten	7.552	7.287	7.314	7.309	7.229	7.229
Saldo programma	-15.094	-16.339	-16.857	-14.786	-14.648	-14.645

De incidentele posten binnen dit programma bestaan uit:

	2018
Programma 4 - Economie en maatschappij	
LASTEN	
Verplaatsing NGT (<i>dekking: reserve Ontwikkelprojecten</i>)	515.000
Actualisatie 3D budget: uitvoeringskosten	279.775
Wad&Zoo	200.000
Vaarronde	200.000
Actualisatie 3D budget: transformatieopgave	179.688
Bijdrage GR t.b.v. SoZaWe (<i>dekking: reserve WSW</i>)	82.773
Uitvoering Visie op toerisme	65.000
Toerisme Waddengebied	50.000
Salaris EZ-bureau	48.150
Inhuur uitvoeringsagenda W&I	25.000
Bult Tjuchem	15.000
Overdrachtskosten statushouders	11.000
Bijdrage aan project Snel internet 2018	10.187
Aanbesteding (woningaanpassingen)	10.000
Project 'Samen in Beeld'	10.000
Incid.kosten begroting GR Participatie Noord Groningen (<i>dekking: reserve WSW</i>)	9.299
Totaal incidentele lasten	1.710.872
BATEN	
Suppletievergoeding vanuit aflossing achtergestelde Edon-lening	-31.000
Totaal incidentele baten	-31.000
Saldo incidentele lasten en baten	1.679.872

Toelichting op de baten en lasten programma Economie & Maatschappij

Ten opzichte van de actuele begroting 2017 stijgt het programmasaldo met € 518.000.

- In de begroting 2017 zijn binnen dit programma - € 727.592 incidentele posten opgenomen voor o.a.

- Sociale werkvoorziening
- Maatschappelijke banen
- Beleid CER (actualisatie fin kader 3D 2017)
- Uitvoeringskosten WMO (actualisatie fin kader 3D 2017)

Deze budgetten vervallen in 2018.

- Binnen dit programma zijn meerdere incidentele posten geraamd voor 2018. Deze vindt u terug in bovenstaand overzicht. + € 1.679.872

Lasten

- Een stijging van de lasten van de bijstandsuitgaven met € 104.592, een stijging van de baten met € 94.592. Per saldo is er een toename van de last van € 10.000 (zie ook onder baten) + € 104.592
- Stijging van de lasten inzake kwijtschelding belastingen i.v.m. gewijzigd beleid 2016 + € 40.000
- Doorbelaste software licenties WMO + € 24.000
- Verlaging kosten vervoer, budget kan naar beneden worden bijgesteld -/- € 20.000
- Afname stelpost a.g.v. herverdeling budgetten in overeenstemming met financieel kader 3D -/- € 57.565
- Verlaging budget Pgb Hbh (zie toelichting in dit programma) -/- € 122.547
- Verschuiving van structureel naar incidenteel (actualisatie financieel kader 3D) -/- € 179.688
- Voor de uitvoering van het beleidsplan Economie 2017-2020 wordt een structureel budget opgenomen + € 30.000
- EZ-bureau, lagere lasten worden gecompenseerd door lagere baten -/- € 37.500
- Verlaging toegerekende rente investeringen -/- € 23.565
- Ability lagere afdracht als gevolg van lagere rijksbijdrage -/- € 307.080
- Verhoging doorbelaste salariskosten vanwege gewijzigde toerekeningsystematiek + € 58.660
- Per saldo meer kosten Werkplein Ability + organisatiekosten en exploitatietekort + € 123.563
- Het structurele budget voor begeleiding statushouders voor 2018 is verminderd wegens de verwachte lagere instroom. -/- € 23.700
- Het structurele budget voor het project Burgerkracht komt in 2018 te vervallen wegens beëindiging van het project in 2017. -/- € 50.500
- Hogere structurele bijdrage aan de GR PG&Z wegens indexatie van de gemeentelijke bijdragen. + € 39.035
- Overige mutaties -/- € 36.449
- Totaal lasten structureel -/- € 438.744**

Baten

- Een stijging van de lasten van de bijstandsuitgaven met € 104.592, een stijging van de baten met € 94.592. Per saldo is er een toename van de last van € 10.000 (zie ook onder lasten)	+ € 94.592
- Suppletievergoeding aflossing Edon lening (van structureel naar incidenteel)	-/- € 31.000
- In 2018 wordt een lagere bijdrage van het COA begroot wegens de te verwachten lagere instroom van statushouders.	-/- € 23.700
- Lagere bijdrage provincie aan EZ-bureau in 2018, wordt gecompenseerd door lagere lasten	-/- € 37.500
- Overige mutaties	-/- € 6.850
Totaal baten structureel	-/- € 4.458

2.1.5 Infrastructuur & Milieu

Algemeen

Infrastructuur en milieu zijn onderwerpen waarbij de focus ligt op de inrichting, het beheer en het onderhoud van de openbare ruimte. Hierbij spelen de begrippen veiligheid, kwaliteit en duurzaamheid een grote rol, voor nu en in de toekomst. In dit programma wordt integraal op de terreinen van infrastructuur en milieu via beheer, onderhoud en kwaliteitsverbetering gestreefd naar een gezonde en hoogwaardige leefomgeving waarin burgers zich veilig voelen.

Bij het programmaonderdeel infrastructuur richten wij ons voornamelijk op het effectief en efficiënt behoud, beheer en onderhoud van de fysieke openbare ruimte.

Bij het programmaonderdeel milieu richten wij ons voornamelijk op het behoud en de verbetering van de kwaliteit van de fysieke leefomgeving met extra nadruk op duurzame ontwikkeling, klimaat- en energiebeleid en de circulaire economie (hergebruik). Uiteraard zijn de twee programmaonderdelen op bijna alle onderwerpen sterk verweven met elkaar en met andere programma's.

Voor een heldere uiteenzetting van de doelen is het programma I&M onderverdeeld in een aantal hoofdthema's. Per hoofdthema worden ambities voor de komende begrotingsperiode nader toelicht, waarbij een doorvertaling plaats vindt richting concrete doelen en de wijze waarop wij deze doelen willen behalen in 2018.

Binnen het programma I&M onderscheiden we de volgende thema's:

- **Harde infrastructuur.** Hieronder vallen alle civiele objecten in de openbare ruimte (wegmeubilair, wegen, openbare verlichting (OVL)), bebording, alle riolering en alle civiele constructies (bruggen, oeverbeschermingen, dammen, duikers);
- **Groen en natuur.** Hieronder valt al het openbaar groen (inclusief de begraafplaatsen, bermen en sloten), invloeden vanuit de fysieke leefomgeving (lucht, licht, geluid, geur) en de bodem;
- **Verkeer(sveiligheid).** Hieronder valt de inrichting van alle wegen, voet - en fietspaden, pleinen, het openbaar vervoer, duurzame en veilige woonomgeving en de gladheidsbestrijding;
- **Educatie.** Hieronder valt voorlichting en gedragsveranderingen op het gebied van verkeer en voorlichting op het gebied van natuur en milieu;
- **Klimaat en duurzaamheid.** Hieronder valt het energiebeleid en de circulaire economie (o.a. afvalinzameling en afvalverwerking);
- **Waddenzee en ontwikkeling.** Hieronder valt het duurzame gebruik en beheer van het Wadden Werelderfgoedgebied en duurzame havenontwikkeling.

Uiteraard zijn de thema's geen afgebakende onderwerpen op zich, maar is er tussen de thema's enige overlap aanwezig. Waar dit concreet aan de orde is, zal dit zoveel als mogelijk worden aangegeven.

(Beleids-)ontwikkelingen en visie

In deze paragraaf worden de belangrijkste ontwikkelingen binnen de thema's benoemd. Als er sprake is van een groot of aansprekend project of een belangrijke ontwikkeling dan wordt dit nader belicht in een sub paragraaf.

Harde infrastructuur

Binnen dit thema ligt de nadruk sterk op het zo efficiënt en optimaal mogelijk beheer en onderhoud, waarbij er zoveel mogelijk gewerkt wordt naar de beste 'stand der techniek' en gebruikt gemaakt wordt van assetmanagement. Eind 2015 zijn de beleid- en beheerplannen voor de wegen, de openbare verlichting en alle civiele constructies vastgesteld voor de periode 2016-2020. In deze plannen wordt sterk de nadruk gelegd op assetmanagement, waarbij het beheer en onderhoud wordt ingestoken vanuit preventie. Voordeel hiervan is dat de levensduur van de objecten verlengd wordt en de kwaliteit langer gewaarborgd kan blijven. Deze assetmanagement benadering heeft al zijn weerslag gekregen in het huidige afvalwaterbeleidsplan, waarbij naast het optimale beheer en onderhoud gekeken wordt naar systeemverbeteringen in gezamenlijkheid met onze partners. 2018 zal in het teken staan van de verdere uitwerking van de beleids- en beheerplannen en de verdere uitvoering van het afvalwaterbeleidsplan in intergemeentelijk verband. In 2018 staat tevens het opstellen van een nieuw afvalwaterbeleidsplan op het programma. Dit plan is een intergemeentelijk plan met onze fusiepartners en het waterschap. Vanwege de aanstaande gemeentelijke herindeling zal het nieuwe afvalwaterbeleidsplan in 2019 aan de nieuwe gemeenteraad voorgelegd worden.

Baggeren

In 2017 heeft het waterschap in samenwerking met de gemeente Eemshaven het Boterdiep gebaggerd. In 2018 staan de Helwerdermaar en het Meestermaar op de planning om gebaggerd te worden.

Fietsplan

Eind 2016 is het Fietsplan vastgesteld. In 2017 zijn de eerste projecten gestart en een aantal zijn inmiddels afgerond. In 2018 zal er verder gewerkt worden aan de uitvoering van het fietsplan.

(Electrische) laadinfrastructuur

De energietransitie is in volle gang en er is een zichtbare toename in duurzame mobiliteit. Vanuit de VNG is al aangegeven dat deze trend zich zal gaan doorzetten en dat het goed is als gemeenten zich gaan oriënteren op mogelijkheden om de laadinfrastructuur te vergroten. Hier zijn wij in 2017 al voorzichtig mee gestart. In 2018 gaan we bekijken of en hoe we hierin (anderen) verder kunnen faciliteren.

Groen en natuur

Dit thema kan ook worden omschreven als onze 'zachte infrastructuur'. De natuur is grillig en laat zich niet altijd sturen. Toch proberen wij met het groenonderhoud wel een bepaalde kwaliteit van de fysieke leefomgeving te waarborgen. Het groenonderhoud richt zich op het scheppen van duidelijke kaders, het zoveel mogelijk in stand houden van de huidige bomen- en groenstructuur en het

vergroten van structuur, eenheid en duidelijkheid in beeldkwaliteit. Dit beleid is verder uitgewerkt in de kwaliteitsvisie Groen en het groenstructuurplan. In 2017 liepen onze kwaliteitsvisie en groenstructuurplan formeel af. In het kaderplan is besloten om deze plannen met een jaar te verlengen.

De essentaksterfte is een hardnekkig probleem gebleken. Uit de VTA-controles is gebleken dat er nieuwe zieke bomen bij zijn gekomen er hier actie op gezet moet worden in 2018.

De kwaliteit van de fysieke leefomgeving kan de leefbaarheid bevorderen. De fysieke leefomgeving kan echter, bij overdaad, ook de leefbaarheid nadelig beïnvloeden. Het is dan ook wenselijk om duidelijke kaders te hebben rondom een overdaad aan licht, geur en geluid. Ook in 2018 werken wij verder vanuit de uitgangspunten uit het Milieubeleidsplan met onze ketenpartners en uitvoeringsorganisaties (GSP, provincie, waterschap, WO DEAL, OGD) aan het scheppen van duidelijke kaders richting onze inwoners en bedrijven om ervoor te zorgen dat de leefbaarheid gewaarborgd blijft op dit gebied.

Ondanks dat de bodem vaak vergeten wordt, is het de groeimotor van onze natuur en leefomgeving. Een gezonde bodem is essentieel voor een leefbare omgeving en hier dienen we zuinig mee om te gaan. Het bodembeleid is in 2014 geheel geactualiseerd met bodemkwaliteitskaarten voor het gehele buitengebied, wegbermen en kades.

Hondenpoep en zwerfafval

Onze inwoners ervaren overlast door hondenpoep en zwerfafval. Beide zaken behoren tot de grote ergernissen op het gebied van de kwaliteit van de openbare ruimte. Bij de behandeling van het kaderplan is besloten om in 2018 mee te doen aan de campagne 'Nederland Schoon'. Voor deze campagne is ondersteuning beschikbaar vanuit het Rijk. De afgelopen jaren zijn er al verschillende opruimacties samen met scholen en lokale partijen georganiseerd waarbij de gemeente materiaal en inzet heeft geleverd ter ondersteuning. Dit willen we nu in 2018 gemeente breed uit gaan rollen.

Daarnaast is bij de behandeling van de voorjaarsnota 2017 aangegeven dat er onderzocht zal worden in hoeverre er mogelijkheden zijn binnen de begroting om maatregelen te treffen tegen de ervaren overlast specifiek gericht op hondenpoep. Er worden verschillende opties geïnventariseerd, waarbij de opties gericht op handhaving en het faciliteren van de hondenbezitter om de poep op te ruimen als meest realistisch worden gezien. Aan alle maatregelen zijn kosten verbonden. Wij stellen daarom voor om alvast een incidenteel bedrag van € 50.000,- op te nemen in de begroting voor de uitvoering van maatregelen om de ervaren overlast te verminderen.

Dijkverbetering Eemshaven-Delfzijl

De uitvoering van de dijkverbetering is in 2017 gestart. Onder het deelprogramma Vitale Kust worden een aantal koppelkansen op dit traject nu nader uitgewerkt, zoals de Rijke Dijk, de kleirijperij en de Dubbele Dijk. In 2018 wordt er verder uitvoering gegeven aan deze projecten. Het deelprogramma Vitale Kust is onderdeel van het programma Economie en Ecologie in balans. Meer informatie over het programma en het deelprogramma kunt u vinden op

www.ee-eemsdelta.nl.

Begraafplaatsen

In 2017 is het beheerplan begraafplaatsen vastgesteld. In dit beheerplan is een maatregelenpakket opgesteld voor de aanpak van de begraafplaatsen. In 2017 is hier een start mee gemaakt. In 2018 wordt er verder uitvoering gegeven aan dit beheerplan.

Onkruidbestrijding

Sinds het aangekondigde verbod op het gebruik van bestrijdingsmiddelen hebben wij 2016 en 2017 gebruikt om te werken met alternatieven voor de onkruidbestrijding. In de begroting 2016 en 2017 is extra budget beschikbaar gesteld voor het behalen van ons gewenste onderhoudsniveau. Het toegekende budget is bepaald op basis van het oppervlak van de voetpaden. Dit jaar laat zien dat er bruikbare alternatieven zijn, maar dat deze arbeidsintensiever zijn. Opgemerkt dient wel te worden dat door de inspanningen die nu worden gedaan getracht wordt het onderhoudsniveau te halen wat ook werd gerealiseerd ten tijde van de chemische onkruidbestrijding. Ervaringen van gemeenten die al langer niet-chemisch het onkruid bestrijden laat echter zien dat het niet reëel is het beeld te willen krijgen wat werd gerealiseerd ten tijde van de chemische bestrijding. Inzet van Fte's en middelen zal jaarlijks worden bepaald door regelmatig te evalueren en door de wijze waarop de bestrijding in 2018 op de markt wordt gezet. Naast het zoeken naar alternatieven voor het fysiek bestrijden van het onkruid, worden ook de mogelijkheden onderzocht om door middel van het anders inrichten van de openbare ruimte en het gebruik van andere materialen de onkruidgroei te beperken. Bij herinrichtingen en herstraten kijken wij nu specifiek naar mogelijkheden om andere soorten verharding in te zetten, zodat er minder wortelgroei ontstaat tussen de verhardingselementen.

Verkeer(sveiligheid)

Dit thema is een continu proces bij nieuwe infrastructuur of herstructurering van bestaande infrastructuur. Dit doen wij volgens het principe duurzaam veilig. Dit landelijke thema is al sinds het jaar 2000 leidend bij de keuze van inrichting, waarbij de focus ligt op uniformiteit, herkenbaarheid, gebruik van duurzame materialen en veiligheid voor de zwakkere verkeersdeelnemers.

De afgelopen jaren hebben wij gewerkt aan het vergroten van de herkenbaarheid van schoolzones en zijn er op meerdere locaties attentiepalen en markeringen geplaatst. Ook in 2018 gaan we hier mee verder. Dit doen wij in nauw overleg met de scholen en de gebruikers.

Openbaar vervoer

Het openbaar vervoer heeft in 2017 op het gebied van de dienstregeling geen noemenswaardige wijzigingen gehad. Voor 2018 staan er op dit moment ook geen grote wijzigingen op stapel. Wellicht dat er in het kader van de centrumontwikkeling nog kleine wijzigingen zullen plaats vinden, maar dit is op dit moment nog niet aan de orde.

De veiligheid bij overwegen was in 2017 een actueel thema gezien de ongelukken die er plaats hebben gevonden, waaronder in Winsum. Het landelijk streven is om zo snel mogelijk de zogenaamde NABO's (Niet Actief Beveiligde Overgangen) op te heffen. Wij sluiten ons aan bij dit streven. In 2018 zal blijken welke gevolgen dit heeft voor onze gemeente en of hier kosten aan verbonden zijn.

In het kaderplan is aangegeven dat er regionaal gewerkt wordt aan openbare vervoersknooppunten die goed aansluiten op de nieuwe functies. Deze zogenaamde HUB's moeten een kwaliteitsslag geven en de knooppunten aantrekkelijker maken. Voor onze gemeente is Uithuizen een HUB-locatie. In 2018 wordt er gekeken naar de mogelijkheden bij het station in Uithuizen en zal ook duidelijk worden welke acties er vanuit de gemeente gewenst zijn.

Het college blijft inzetten op kwalitatief goed openbaar vervoer in de regio. Hierbij ligt de focus op verdere integratie tussen verschillende vervoersstromen, om de robuustheid van het ov-netwerk te vergroten (zie verder programma E&M).

Herinrichting Hooilandseweg Roodeschool-Oosteinde

In de kadernota is al aangegeven dat de planvorming voor de herinrichting fors langer duurt dan verwacht. Op dit moment is de start van de uitvoering gepland na de zomer van 2018. De werkzaamheden aan het riool en de verlichting starten daarmee ook in 2018.

Spoorlijn

Het doortrekken van de spoorlijn tussen Roodeschool en de Eemshaven is in 2015, na een lange voorbereidingsperiode, definitief bekrachtigd door alle betrokken partijen. De uitvoeringswerkzaamheden zijn volgens planning in 2017 gestart. De officiële opening van de spoorlijn is nog steeds gepland in de eerste helft van 2018.

Educatie

Bij verkeer is een eenduidige infrastructuur belangrijk. Het juiste gebruik hiervan valt en staat met het gedrag van de weggebruikers. Elk jaar besteden wij aandacht aan verkeerseducatie om de bewustwording van de gevaren in het verkeer te vergroten. Sinds 2015 ligt de centrale regie hiervoor bij de provincie Groningen in de vorm van het Verkeer en VervoersBeraad (VVB). Er wordt gewerkt met regiocoördinatoren, die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de werkzaamheden op het gebied van verkeerseducatie.

Alle activiteiten op het gebied van verkeerseducatie zijn terug te vinden op de gezamenlijke website, www.verkeerswijzergroningen.nl.

Natuur- en milieueducatie wordt in onze gemeente door de provinciale afdeling van het IVN aangeboden aan alle scholen in onze gemeente. Het IVN heeft een digitaal aanbod met veel activiteiten, van een gastles over de muskusrat tot het bezoeken van een waterzuiveringsinstallatie. Vanuit de gemeenten en het samenwerkingsverband voor de Waterketen worden projecten geïnitieerd en gefinancierd omtrent educatie over de waterketen. Door dit initiatief wordt er dit najaar bij alle scholen in onze gemeente een specifiek project dat gaat over de waterketen aangeboden en in het najaar vindt het project energielandschappen met klassen van het Hoogeland College plaats.

Naast de provinciale afdeling van het IVN hebben we in onze gemeente ook een actieve lokale afdeling van het IVN. De lokale afdeling organiseert allerlei activiteiten voor jong en oud. Als gemeente proberen we de lokale afdeling te stimuleren en te faciliteren.

Zelf proberen we ook ons steentje bij te dragen door deelname aan de boomfeestdag, de nacht van de nacht en het mogelijk te maken dat alle groepen 7 en 8 een bezoek kunnen brengen aan Buitenplaats Noordkust in Pieterburen. Dit gebouw is in het bezit van het Groninger Landschap en hier krijgen ze al spelenderwijs een hele ochtend les over trekvogels.

Klimaat en duurzaamheid'

Tussen gemeenten en Rijk is een Klimaatakkoord gesloten. Hierin zijn de doelen opgenomen die we willen halen, in 2020 30% CO₂ reductie ten opzichte van 1990, 20% aandeel duurzame energie in 2020 en 2% energiebesparing per jaar. Voor alle Groninger gemeenten is er het energieloket waar inwoners terecht kunnen met al hun vragen rond energiebesparing en opwekking.

Huizenbezitters kunnen met het energieloket stap voor stap komen tot uitvoering voor energiebesparende en energieopwekkende maatregelen. Dit begint bij informatie over welke maatregelen interessant zijn, gaat via advies over beschikbare subsidies en het beoordelen van offertes tot het vinden van bedrijven om het werk uit te voeren. Het energieloket is tot stand gekomen met financiële ondersteuning vanuit de VNG. Hiervoor was budget tot en met 2017. Voor de gewenste voortzetting is een bijdrage van de gemeente gevraagd en toegekend, waardoor het energieloket ook vanaf 2018 beschikbaar blijft. Vanuit het SER-energieakkoord dient iedere gemeente overigens een energieloket te hebben. Het lokale initiatief Warffum Werkt! is in 2016 gestart met het verduurzamen van woningen in Warffum. Ook in Kantens en Uithuizen zijn initiatieven gestart. De gemeente zal deze initiatieven waar mogelijk ondersteunen.

Voor inwoners die een woning gebouwd voor 2000 kopen is een subsidie beschikbaar als bijdrage voor een maatwerkadvies energiebesparing. Daarmee wordt inzicht verkregen in te nemen maatregelen voor energiebesparing. Deze subsidie is tot 2018 beschikbaar.

De provincie Groningen is in 2016 gestart met het breed inzetten op de energietransitie volgens drie actielijnen: energiebesparing, duurzame energie en het veranderen van het energiesysteem. Hiervoor worden plannen ontwikkeld gericht op bedrijven, industrie, woningen, overheidsgebouwen, nieuw beleid, realisatie duurzame energie, lokale initiatieven en de versterkingsopgave.

Vele plannen zijn nu in ontwikkeling zoals het warmteplan voor het gebruik van (rest)warmte. Samen met gemeenten wordt gewerkt aan de plannen en aan de uitvoering. Energie wordt door de gemeente collectief ingekocht met ander gemeenten, de provincie en enkele andere instanties. De huidige aanbesteding loopt 1 januari 2019 af. Momenteel vindt er voor een nieuwe aanbesteding een verkenning plaats om de energie lokaal, duurzaam en complementair in te kopen om zo, als overheid, de opwek van duurzame energie in de regio te stimuleren.

Circulaire economie

Het afvalbeleid is gericht op een circulaire economie. De komende jaren worden stappen geïntensiveerd richting een maatschappij die grondstoffen uit afval terugwint en energie uit hernieuwbare bronnen haalt. Dit is nodig om uitputting van de aarde te voorkomen. Voor gemeenten betekent dit concreet uitvoering geven aan de rijks doelstellingen om Van Afval Naar Grondstof (VANG) te komen. Een van de doelstellingen is om het huishoudelijk afval terug te brengen naar 100 kilogram per inwoner per jaar. Onder huishoudelijk wordt verstaan; het fijn afval aangeboden in de grijze container en grof afval aangeboden op de milieustraat. In 2017 heeft u ingestemd met het treffen van een aantal extra maatregelen naar aanleiding van de evaluatie van het alternerend inzamelen. Deze maatregelen zijn o.a. gericht op het verbeteren van scheiding van afval en het reduceren van de hoeveelheid huishoudelijk afval. In 2018 zal volgens planning hier verder aan gewerkt worden en zullen we, waar mogelijk, onze inwoners hierin verder faciliteren.

De planvorming en uitvoering van de afdek van de stort stond gepland voor 2017. De uitvoering van de afdek zal echter pas volledig afgerond worden in 2018.

Waddenzee en havenontwikkeling

Als Waddengemeente hebben wij de ambitie om de ecologie en het duurzaam medegebruik van het Waddengebied hand in hand te laten gaan, met als uitgangspunt een gezonde en veerkrachtige Waddenzee. Dit geven wij onder andere vorm binnen de Vereniging van Waddenzeegemeenten, waarin wij op verschillende thema's in het gebied een faciliterende en stimulerende rol aannemen, waaronder ook de promotie van het Waddengebied als Werelderfgoedlocatie.

Daarnaast zijn wij deelnemer in een aantal samenwerkingsverbanden, zoals het deelprogramma Vitale Kust, het programma Waddenzeehavens en het Programma Rijke Waddenzee, waarin dezelfde ambities en uitgangspunten centraal staan. Vanaf 2016 is er samen met de partners uit het gebied, in samenwerking met het Programma Naar een Rijke Waddenzee, gewerkt aan een structurele oplossing voor de baggerproblematiek in de vaargeul van Noordpolderzijl. Eind 2017 heeft u hierover een definitief voorstel ontvangen waarin een investeringsbijdrage gevraagd wordt. In 2018 gaan we hier uitvoering aan geven.

In het programma Waddenzeehavens werken wij samen met onze ketenpartners aan duurzame ontwikkeling van de belangrijkste Waddenzeehavens. Het programma Waddenzeehavens is nader beschreven bij het programma Economie en Maatschappij.

Verbonden partijen

GR Vuilverwerkingsbedrijf Noord Groningen (VWWNG)

Het Vuilverwerkingsbedrijf Noord-Groningen is een samenwerkingsverband tussen de gemeenten De Marne, Eemsum, Loppersum en Winsum. Deze samenwerking is vastgelegd door een gemeenschappelijke regeling.

Het samenwerkingsverband behartigt de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van het op een doelmatige en milieuhygiënisch verantwoorde wijze verwijderen van afvalstoffen.

Veel taken en bevoegdheden zijn in 2008 overgedragen aan de BV Afvalbeheer Noord Groningen. Het stortlichaam en de gereserveerde gelden voor de eindafwerking zijn niet overgedragen aan de BV Afvalbeheer Noord-Groningen. Dit geldt ook voor het aandeelhouderschap van Twence BV.

Door het algemeen bestuur is op 26 november 2008 besloten om een groot deel van de activiteiten van het VWWNG onder te brengen in een nieuwe BV (Afvalbeheer Noord-Groningen BV). Op 1 januari 2010 is deze BV van start gegaan en zijn de bedrijfsactiviteiten overgedragen. De behartiging van de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van afvalstoffen wordt gewaarborgd doordat het Vuilverwerkingsbedrijf voor 50% aandeelhouder is in de BV en in die zin invloed houdt.

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicator(en) is/zijn van toepassing op dit programma.

Kengetal (beleidsindicator/eenheid)	Bedum	De Marne	Winsum	Eemsumond	Nederland
1. Fijn huishoudelijk restafval kg per inwoner	253	216	148	329	200
2. Hernieuwbare elektriciteit %	5	26,9	27,9	177	11,8
3. Ziekenhuisopname n.a.v. verkeersongeval met motorvoertuig %	5	12	4	4	8
4. Ziekenhuisopname n.a.v. vervoers- ongeval met fietser %	5	5	11	8	9

Wat gaan we daarvoor doen?

In deze paragraaf wordt per thema de doelstellingen weergegeven.

1. Harde infrastructuur

- het waarborgen van de veiligheid voor zover het de kwaliteit van de verharding betreft;
- bij duisternis zaken zichtbaar maken in de openbare ruimte voor een veilig en doelmatig gebruik hiervan;
- een efficiënt en doelmatig beheer van civieltechnische objecten gericht op veiligheid en gebruiksvriendelijkheid;

- op strategisch, tactisch en operationeel niveau samenwerken met de gemeenten Bedum, Winsum en de Marne en het waterschap Noorderzijlvest waarin wij de afvalwaterketen als één geheel zien die wij gezamenlijk beheren en waarbinnen wij onze taken zoveel mogelijk afstemmen.

2. Groen en Natuur

- het waarborgen van een bepaalde kwaliteit van de fysieke leefomgeving en de openbare ruimte om de leefbaarheid te vergroten;
- spelen in het groen bevorderen;
- behouden en waar kansen liggen versterken van de ecologische kwaliteiten en de bodemkwaliteit;
- herstel natuurwaarden en landschapselementen;
- duurzaam grondstromenbeleid en beheer;
- visie en uitwerking op toekomstig beheer, onderhoud en exploitatie van onze begraafplaatsen.

3. Verkeer(sveiligheid)

- verbeteren van infrastructurele verbindingen ten gunste van ruimtelijke kwaliteit, bereikbaarheid, veiligheid en leefbaarheid;
- een robuust netwerk van openbaar vervoer;
- veilige wegen, ook in de wintermaanden.

4. Educatie

- vergroten bewustwording verkeersdeelnemers in het dagelijkse verkeer;
- vergroten kennis en bewustwording van jongeren op het gebied van natuur en milieu;
- betrokkenheid vergroten van onze burgers ten opzichte van natuur en groen;
- stimuleren milieuvriendelijk handelen.

5. Klimaat en duurzaamheid

- stimuleren duurzame mobiliteit;
- stimuleren gebruik groene energie door burgers en bedrijven;
- stimuleren lokale opwekking van duurzame energie;
- stimuleren en faciliteren van energiebesparing;
- optimaliseren afvalscheiding;
- toewerken naar een circulaire economie;
- behouden hoge niveau van inzameling en scheiding en waar mogelijk verhogen.

6. Waddenzee en havenontwikkeling

- duurzaam medegebruik van het Waddengebied;

- duurzame havenontwikkeling;
- vergroten bereikbaarheid havens;
- optimalisatie (natuur) ontwikkeling Waddengebied.

Wat gaan we daarvoor doen?

1. Harde infrastructuur

- het verbeteren van de onderhoudssituatie van verschillende wegen en trottoirs. Dit is nader uitgewerkt in ons Beleids- en beheerplan Wegen voor 2016-2020;
- het vernieuwen en/of vervangen van de openbare verlichting op basis van de uitgangspunten uit het Beleids- en beheerplan Openbare Verlichting 2016-2020;
- herstel, vervangen en onderhouden van ons civiele objecten op basis van het Beleids- en beheerplan Civiele constructies;
- het verbeteren van het fietsnetwerk op basis van het Fietsplan;
- het in stand houden, verbeteren, verduurzamen van de afvalwaterketen op basis van het intergemeentelijke afvalwaterbeleidsplan BMWV/NZV 2014-2018 en inspelen op toekomstige ontwikkelingen.

2. Groen en Natuur

- het zoveel mogelijk in stand houden van de huidige bomen- en groenstructuur;
- het vergroten van structuur, eenheid en duidelijkheid in beeldkwaliteit op basis van de kwaliteitsvisie Groen en het groenstructuurplan;
- overgaan van chemische onkruidbestrijding naar het gebruik van niet-chemische bestrijdingsmiddelen bij onkruidbestrijding;
- uitwerking van het beheerplan begraafplaatsen voor robuust toekomstig beheer, onderhoud en exploitatie van de begraafplaatsen;
- behouden en waar mogelijk versterken van de geluidskwaliteit, luchtkwaliteit en behouden en waar mogelijk reduceren van lucht- en geuremissie.

3. Verkeer(sveiligheid)

- in overleg met belanghebbenden en belangenorganisaties inzetten op veilig gebruik en robuuste inrichting van schoolomgevingen;
- bij herinrichtingen blijven werken volgens de principes van duurzaam veilig;
- komen tot een duurzaam en toekomstbestendige inrichting van de Hooilandseweg in Roodeschool en Oosteinde;
- aanleg van het personenspoor tussen Roodeschool en de Eemshaven;
- verdere integratie bevorderen tussen de verschillende soorten (doelgroepen)vervoer.

4. Educatie

- het faciliteren en stimuleren van campagnes gericht op verkeerseducatie;
- het faciliteren van natuur en milieueducatie door IVN;
- het stimuleren van fietsgebruik op basis van het Fietsplan;
- vergroten kennis en bewustwording van jongeren op het gebied van natuur en milieu.

5. Klimaat en duurzaamheid

- stimuleren duurzaam leerlingenvervoer en WMO- vervoer;
- stimuleren en faciliteren van infrastructuur voor duurzame mobiliteitsstromen;
- uitvoering geven aan de rijksdoelstellingen Van Afval Naar Grondstof (VANG);
- monitoring en analyse van de gehele wijze van inzameling, overslag en afvoer van huishoudelijk afval en het actief verbeteren van de afvalscheiding.

6. Waddenzee en havenontwikkeling

- vergroten herkenbaarheid van het werelderfgoedgebied door middel van communicatie en fysieke bebording;
- duurzame ontwikkeling Noordpolderzijl en verbetering bereikbaarheid haven;
- faciliteren en stimuleren van een optimale energie-infrastructuur in de Eemshaven;
- samen met ketenpartners werken aan eenduidig fysiek beheer van het Waddengebied, zodat helder wordt wie waar voor verantwoordelijk is;
- via het programma Waddenzeehavens faciliteren en stimuleren van duurzame havenontwikkeling waarbij differentiatie en samenwerking tussen de kleine zeehavens voorop staan;
- uitdragen ecoport.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen behorend bij het programma Infrastructuur & Milieu.

Baten en lasten Infrastructuur & Milieu (x € 1.000)

Lasten	Rekening			Begroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
structureel			8.010	8.086	8.216	8.299
incidenteel			522	20	0	0
Totaal lasten	11.123	8.549	8.531	8.106	8.216	8.299

Baten	Rekening			Begroting		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
structureel			3.772	3.772	3.772	3.772
incidenteel			14	0	0	0
Totaal baten	4.018	3.761	3.786	3.772	3.772	3.772
Saldo programma	-7.105	-4.788	-4.745	-4.334	-4.444	-4.527

De incidentele posten binnen dit programma bestaan uit:

		2018
Programma 5 - Infrastructuur en milieu		
LASTEN		
Baggeren binnenwater		186.875
Inhuur projectbureau		112.500
Inhuur Bedrijfsbureau (GB Alg)		72.000
Milieubeleidsplan (<i>dekking: reserve Milieu</i>)		70.667
Kosten maatregelen Afval breed		47.500
Uitbreiding formatie Belastingen (doorbelasting aan dit programma)		23.478
Essentaksterfte		8.500
Totaal incidentele lasten		521.520
BATEN		
Bijdrage afvalfonds (<i>toevoeging: reserve milieu</i>)		-14.167
Totaal incidentele baten		-14.167
Saldo incidentele lasten en baten		507.353

Toelichting op de baten en lasten programma Infrastructuur & Milieu

Ten opzichte van de actuele begroting 2017 dalen de lasten met € 18.000 en stijgen de baten met € 25.000.

Lasten

- In de begroting 2018 vervallen de incidentele posten vanuit 2017: -/- € 639.000

- Milieubeleidsplan (€ 60.000);
- Baggerwerkzaamheden (€ 48.000);
- Toevoeging aan voorziening begraafplaatsen (€ 453.000)
- Uitvoering Milieubeleidsplan (€ 48.000)
- Salaris medewerker Milieu (30.000)

Binnen dit programma zijn meerdere incidentele posten geraamd voor 2018. Deze vindt u terug in bovenstaand overzicht + 522.000

- *Openbaar groen:* -/- € 22.000

In 2017 is een investering opgenomen voor een structurele aanpak baggeren vaargeul Noordpolderzijl. De bijbehorende kapitaallast in 2018 wordt gedekt uit een verlaging van het budget voor baggeren (-€ 22.000);

- *Afvalbeleid:* + € 30.000

De verwerkingskosten kunststoffen en drankkartons worden ten opzichte van 2017 hoger geraamd, omdat op basis van de meest actuele inzamelgegevens een toename te verwachten valt en daarmee een stijging van lasten in 2018 (€ 30.000);

- Overige mutaties: + € 91.000

Het gaat in dit geval over verschillen in doorbelastingen vanuit kostenplaatsen naar producten en overige kleine verschillen. Deze gevolgen worden elders nader toegelicht.

Totaal **-/-€ 18.000**

Baten

-	De opbrengst afvalstoffenheffing is ten opzichte van 2017 gedaald. Het aantal aansluitingen en de onderverdeling tussen eenpersoons en meerpersoonshuishoudens is opnieuw berekend en heeft uiteindelijk geresulteerd in een lagere raming;	-/- € 33.000
-	De opbrengst rioolheffing is in de raming voor 2018 Hoger dan in 2017, dit wordt veroorzaakt door de tariefstijging voor 2018.	+ € 51.000
-	Overige mutaties (kleine verschillen):	+ € 7.000
Totaal		+ € 25.000

2.1.6 Dienstverlening & Ondersteuning

Algemeen

Het programma Dienstverlening en ondersteuning heeft betrekking op de publieksdienstverlening en de dienstverlening aan de interne organisatie (bedrijfsvoering). Specifiek komen onderstaande punten aan de orde:

- Publiek georiënteerd:
 - Digitale dienstverlening;
 - Ontwikkeling Klant Contact Centrum (KCC).
- Intern georiënteerd:
 - Informatisering en automatisering;
 - Personeel & Organisatie.

Hieronder wordt aangegeven wat de ontwikkelingen zijn, wat we willen bereiken, wat we gaan doen en wat dat gaat kosten.

(Beleids-)ontwikkelingen en visie

Communicatiebeleidsplan

Eemsmond streeft naar een proactieve, interactieve, doelgroepgerichte communicatie die aansluit op de ontwikkeling als regiegemeente. Op het representatiebudget is fors bezuinigd de afgelopen jaren. Dit past in een sobere en doeltreffende uitvoering. In de kadernota wordt voor een periode van twee jaar een verhoging voorgesteld om de verkiezingsavond (2017 en 2018) zo te kunnen inrichten zoals wij dat tot nu toe gewend zijn.

Personeel en organisatie

In 2017 is de 'Prestatiecoach' geïmplementeerd, een module die zowel door leidinggevende als medewerkers proactief kunnen worden gebruikt en is bedoeld om competentie management verder uit te voeren. In 2018 zal deze module verder worden geoptimaliseerd. 2018 staat voor P&O/HRM voornamelijk in het licht van de komende herindeling. Aandachtspunt blijft de optimale bezetting van de functies in ons functiehuis. Hierbij moeten we steeds vaker zoeken naar creatieve oplossingen omdat we merken dat moeilijk is om via de traditionele weg functies tijdelijke ingevuld te krijgen.

Zaakgericht werken

Een belangrijke basis van een efficiënte en effectieve bedrijfsvoering is een goed werkend zaakstelsel. (Klant)Processen worden steeds complexer en klantvragen steeds completer. Om werkprocessen soepel te kunnen laten verlopen is zaakgericht werken en een actueel zaakstelsel nodig. Basis hiervoor is digitalisering van onze gegevens en gebruikmaking van een content managementsysteem. De invoering van Decos Join gebeurt in 2018 waarbij we dat steeds doen met oog op de herindeling en dus zoveel mogelijk samen met onze partners daarin.

Archief/digitalisering

Consequente en adequate digitalisering is ook een grondslag voor digitalisering van het besluitvormingsproces. Hier dient nog een inhaalslag te worden gemaakt waarop de komende jaren geïnvesteerd zal moeten worden. Alhoewel we inzetten op digitalisering van onze archieven, is er vanuit de archiefwet een bewaarplicht op bepaalde (papieren) archieven. De condities waaronder deze archieven bewaard dienen te worden, zijn bij wet geregeld.

ICT

Het vastgestelde informatiebeleidsplan dient als basis voor onze ICT-ontwikkeling en uitvoering. Daarbij staat de klant (in- en extern) centraal. Vermindering van kwetsbaarheid in het algemeen en op ICT-gebied in het bijzonder blijft een speerpunt voor de komende jaren, evenals ontwikkeling en implementatie van functioneel beheer. Bij elk deeltraject uit het informatiebeleidsplan wordt gekeken hoe dat zo efficiënt mogelijk kan worden uitgevoerd. De uitwerking geschiedt in samenwerking met onze herindelingspartners. Gegevensbeheer en dan vooral het beveiligingsaspect gaat een steeds belangrijkere rol spelen. Het vastgestelde informatiebeveiligingsbeleid dient als kader. De implementatie hiervan gebeurt samen met onze herindelingspartners.

Continu Verbeteren en Ontwikkelen

Het team CVO (Continu Verbeteren en Ontwikkelen) is in 2017 voortvarend van start gegaan met het invoeren van weekstarts, ontwikkelen van A3-plannen, houden van verbetersessies en het beschrijven van werkprocessen. Hiervoor worden workshops georganiseerd, inloopsessies gehouden, evaluaties uitgezet, extra begeleidingen gedaan etc. Het team CVO faciliteert op alle mogelijke manieren vragen vanuit de organisatie.

Daarnaast gaat het team CVO ook vragen oppakken en gericht zaken aanbieden op het gebied van teamontwikkeling en communicatie. Hiervoor zijn en worden workshops ontwikkeld.

Het komende jaar zal er extra ingezet worden op het beschrijven en verbeteren van werkprocessen. Hierbij wordt de samenwerking gezocht met de andere (herindelings)gemeenten.

Als we het aantal concrete aanvragen tot nu toe en de geluiden die we horen vertalen naar capaciteit, dan zullen we met de huidige bezetting niet aan deze vraag kunnen voldoen.

Naast capaciteit hebben we ook middelen nodig om materialen aan te schaffen.

BRP en iBurgerzaken

In het kader van de modernisering van de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) en de komst van de nieuwe wet BRP wordt landelijk de Basisregistratie Personen (BRP) ingevoerd. Invoering van de BRP vindt plaats tussen 2018 en eind 2019. Alle gemeenten worden in deze periode gefaseerd aangesloten op de Landelijke voorziening BRP. Ter voorbereiding op aansluiting op de landelijke voorziening BRP moet een gemeente beschikken over een Burgerzakenmodule (BZM). Voor de gemeente Eemsmond betekent dit dat we ons huidige GBA-systeem moeten omzetten naar een BZM.

De implementatie van de BZM van PinkRocade (iBurgerzaken) is de eerste benodigde stap voor de verplichte aansluiting landelijke voorziening BRP.

De implementatie van iBurgerzaken zal plaatsvinden in samenhang met de missie en visie van Eemsmond, het informatiebeleidsplan 2016-2019, visie gegevensbeheer 2016-2019 en het dienstverleningsconcept 2016-2020: De gemeente is regiegemeente, digitaal en toegankelijk, toekomstbestendig en veilig, de juiste gegevens op de juiste plaats op het juiste moment in het juiste proces bij de juiste persoon, digitale dienstverlening tenzij...

De voorbereidingen implementatie iBurgerzaken vinden plaats in 2016 zodat we in 2017 kunnen met iBurgerzaken van start kunnen gaan. In 2017 vinden de voorbereidingen plaats voor de aansluiting op het landelijk netwerk in de periode 2018-2019.

Team belastingen

In 2018 gaan wij uitvoering geven aan de doelstellingen zoals die zijn geformuleerd in onze "A3 plan"

De doelstellingen luiden als volgt:

1. Algemeen oordeel Waarderingskamer van "naar behoren" naar "goed"
2. Implementatie WOZ-berichtenverkeer
3. Inhoudscontrole woningen
4. Uniformiteit gebruik basisregistraties
5. In beeld hebben gevolgen BAG 2.0 voor de WOZ
6. Gegevens kwaliteit voor 98% op orde
7. Implicatie wijzigingen van nieuwe en/of gewijzigde wet en regelgeving
8. Interne controle plan P&C verder vormgeven
9. Goed voorbereid de herindeling in

Hoe gaan wij deze doelstellingen realiseren?

Voortzetting 2017

De waarderingskamer en accountant hebben in diverse rapportages aangegeven dat afdeling belastingen met onderbezetting kampt. Dit heeft in 2017 geresulteerd in formatie-uitbreiding. De formatie zal in 2018 dusdanig zijn dat er constructief gewerkt kan worden aan verdere optimalisatie van onze gegevens, het herzien van onze werkprocessen (waarderingsinstructie 2017) en het verder vormgeven van interne controle plan P&C.

Nieuwe ontwikkelingen

BAG 2.0

Per 1 januari 2018 wordt BAG 2.0 ingevoerd. Deze invoering kan zoals technisch als administratief gevolgen hebben hoe wij gegevens verwerken. Dit zal begin 2018 in beeld worden gebracht en waar nodig zullen werkprocessen worden aangepast.

Taxeren op basis van gebruikersoppervlakte

Het lijkt nog ver maar in 2022 worden alle woningen op basis van gebruikersoppervlakte (m2) getaxeerd. Nu wordt getaxeerd op basis van inhoud (m3) getaxeerd. In 2018 gaan wij al beginnen met voorbereidende werkzaamheden. Wij gaan de inhoud van alle woningen binnen de gemeente Eemsmond op juistheid controleren.

Goed voorbereid de herindeling in

2018 zal ook in het teken van de herindeling. Wij als afdeling zullen actief onze bijdrage gaan leveren in diverse werkgroepen. Ook willen wij graag "schoon door de poort". Dit houdt dat wij onze gegevenskwaliteit van onze bestanden op orde willen hebben, zodat de migratie naar de nieuwe gemeente 't Hoogeland op dit onderdeel geen problemen oplevert.

BRP en iBurgerzaken

In het kader van de modernisering van de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) en de komst van de nieuwe wet BRP wordt landelijk de Basisregistratie Personen (BRP) ingevoerd. Invoering van de BRP vindt plaats tussen juli 2018 en eind 2019. Alle gemeenten worden in deze periode gefaseerd aangesloten op de Landelijke voorziening BRP. Ter voorbereiding op aansluiting op de landelijke voorziening BRP moet een gemeente beschikken over een Burgerzakenmodule (BZM). Voor de gemeente Eemsmond betekent dit dat we ons huidige GBA-systeem moeten omzetten naar een BZM. De implementatie van de BZM van PinkRoccade (iBurgerzaken) is de eerste benodigde stap voor de verplichte aansluiting landelijke voorziening BRP.

De implementatie van iBurgerzaken zal plaatsvinden in samenhang met de missie en visie van Eemsmond, het informatiebeleidsplan 2016-2019, visie gegevensbeheer 2016-2019 en het dienstverleningsconcept 2016-2020: De gemeente is regiegemeente, digitaal en toegankelijk, toekomstbestendig en veilig, de juiste gegevens op de juiste plaats op het juiste moment in het juiste proces bij de juiste persoon, digitale dienstverlening tenzij...

De voorbereidingen implementatie iBurgerzaken zijn gestart in 2016 en de doelstelling was om in 2017 met iBurgerzaken van start te gaan. De voorbereidingen en de implementatie van iBurgerzaken heeft enige vertraging opgelopen. De verwachting is dat in het 4e kwartaal 2017 met uitloop naar 1e kwartaal 2018 de implementatie van iBurgerzaken is afgerond. Bij de implementatie van iBurgerzaken wordt de samenwerking met de BMW gezocht.

Dienstverlening KCC

In het eerste kwartaal van 2017 is het dienstverleningsconcept KCC goedgekeurd. Uitgangspunt is om de dienstverlening van het KCC naar een hoger plan te tillen.

De in het dienstverleningsconcept genoemde verbeterpunten worden dit jaar opgestart.

In onze plannen en activiteiten sluiten we zoveel mogelijk aan bij bestaande organisatorische (beleids-) ontwikkelingen. De belangrijkste daarvan zijn het programma Continu Verbeteren Eemsmond, de operationalisering van het Informatiebeleidsplan 2016-2019 en het project 'Klantgericht werken', met daarin o.a. de implementatie van JOIN Klantcontact.

Uiteraard volgen we ook de landelijke ontwikkelingen op het gebied van dienstverlening, zoals het overheidsprogramma Digitaal 2017 Om een compacte, efficiënte overheid te realiseren met hoogwaardige dienstverlening, is digitalisering een vereiste en is het digitale kanaal het voorkeurskanaal. Het uitgangspunt hierbij is: digitaal, tenzij....

Verder is bij het formuleren van de verbeterpunten rekening gehouden met de aanstaande herindeling per 1 januari 2019. Zo sluiten wij bij de keuze voor 'Join Klantcontact' aan bij het systeem dat de gemeenten Bedum, Winsum en De Marne sinds kort al gebruiken. Gezamenlijk kunnen we de verdere verfijning van het systeem oppakken.

In het verleden werd regelmatig een benchmark Publiekzaken gehouden voor de dienstverlening vanuit het KCC. Besloten is om deze benchmark te laten vervallen, gezien het feit dat we hier al meerdere jaren achtereen een uitstekende score op haalden.

Om te achterhalen wat de burger aan dienstverlening verwacht, willen we in 2018 opnieuw een onderzoek/benchmark laten uitvoeren. Mede ter voorbereiding op de dienstverlening die de nieuwe gemeente zal gaan leveren.

We willen in 2021, nadat de herindeling een feit is, deze benchmark herhalen. Zo kunnen we aan de hand hiervan – indien nodig – een verbeterslag maken.

Landelijke Aanpak Adreskwaliteit (LAA)

Een goede kwaliteit van de gegevens in de basisregistratie personen (BRP) is voor veel processen in de maatschappij van belang. Door inschrijving in de BRP wordt een formeel woonadres verkregen. Afnemers van de BRP, waaronder Belastingdienst, SVB, DUO, CJIB, Nationale Politie, maar ook Werkplein Ability baseren hun beslissingen en handelen onder andere op gegevens uit de BRP. Wanneer deze gegevens niet juist blijken te zijn, kan dit leiden tot onterechte toekenning van gelden, het niet kunnen innen van vorderingen en administratieve overlast.

Het ministerie van BZK heeft ICTU gevraagd een effectieve aanpak te ontwerpen om vermoedelijke onjuiste registratie van personen op een adres op te sporen en te controleren door middel van een huisbezoek en zo de adreskwaliteit in de BRP te verhogen. Dit heeft geresulteerd in het project LAA. Inmiddels zijn ruim 200 gemeenten aangesloten en zijn er vanaf de start in 2015 ruim 15.000 adresonderzoeken afgerond. Op de onderzochte adressen bleek er in bijna een derde van de gevallen inderdaad een verschil te zijn tussen de ingeschreven personen en de personen die daar feitelijk wonen, waarmee is aangetoond dat dit risico-gestuurd huisbezoek daadwerkelijk een effectief middel is om te komen tot een actuelere en betrouwbare adresregistratie.

Risicogericht adresonderzoek

Het project LAA ondersteunt gemeenten die huisbezoeken uitvoeren om na te gaan of op een adres daadwerkelijk diegenen wonen die er volgens de BRP staan ingeschreven. Om te zorgen dat de kans op het verbeteren van de kwaliteit van de BRP en de kans op het opsporen van adres gerelateerde fraude zo hoog mogelijk is, wordt tevoren zorgvuldig geselecteerd welke adressen worden bezocht.

De gemeenten onderzoeken alleen adressen waarover twijfels bestaan, het risicogericht adresonderzoek. Hierdoor kunnen gemeenten hun capaciteit voor toezicht efficiënt inzetten en worden burgers zo min mogelijk lastiggevallen.

Opbrengst

Naast het verbeteren van de kwaliteit van de BRP levert het de overheid ook veel geld op. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het innen van boetes, bestrijden van uitkeringsfraude en onterecht verkregen toeslagen.

De deelnemende gemeenten ontvangen naast een tablet met de applicatie van LAA een vergoeding van € 70 per afgerond onderzoek.

Gemeente Eemshond

Ook wij willen onze bijdrage gaan leveren aan de Landelijke Aanpak Adreskwaliteit. Hiertoe zullen wij in 2017 een projectplan gaan opstellen waarin we gaan uitwerken, wat deze aanpak voor onze gemeente betekent en welke capaciteit dit graag vragen.

Ondanks dat er een vergoeding per adres beschikbaar wordt gesteld is onze huidige bezetting niet toereikend om deze aanpak op te vangen. Daarnaast is geld nodig voor het inzetten van externe capaciteit, zoals toezichthouders. Daarvoor is de komende 3 jaren een incidenteel budget nodig van € 15.000 per jaar.

Verbonden partijen

De volgende verbonden partijen hebben betrekking op overhead.

GR Garantievoorziening voormalige Bestuursacademie Noord-Nederland

Deze gemeenschappelijke regeling betreft een vangnetvoorziening voor verplichtingen die doorlopen tegenover voormalig ambtelijk aangestelde medewerkers, zoals wachtgeld en FPU-uitkeringen.

NV Bank Nederlandse Gemeenten

De Bank Nederlandse Gemeenten is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. De bank beoogt met gespecialiseerde financiële dienstverlening tegen zo laag mogelijke kosten bij te dragen aan maatschappelijke voorzieningen voor burgers.

NV Waterbedrijf Groningen

De missie van Waterbedrijf Groningen is om als maatschappelijke onderneming de waterbelangen in de regio duurzaam veilig te stellen. Waterbedrijf Groningen is niet alleen een leverancier van verschillende soorten water, maar levert ook een bijdrage aan zaken als volksgezondheid, natuurbehoud, het creëren van duurzame bronnen, bestuurlijke vraagstukken, ruimtelijke ordening, werkgelegenheid en innovatie. Het openbaar belang wordt vertegenwoordigd door de levering van

drinkwater aan ruim 280.000 woningen en bedrijven in de provincie Groningen en in Tynaarlo (Drenthe).

BV's in verband met splitsingen verkoop Essent

In 2009 is besloten de aandelen in het productie- en leveringsbedrijf van Essent te verkopen aan energiebedrijf RWE. En in 2014 is besloten de aandelen in het afvalverwerkingsbedrijf van Attero te verkopen aan private equity organisatie Waterland. Uit deze verkopen vloeien de tijdelijke deelnemingen CBL Vennootschap BV, CSV Amsterdam BV, Vordering op Enexis BV en Verkoop Vennootschap BV voort. De gemeente Eemsmond is aandeelhouder in deze deelnemingen.

Cross Border Lease Vennootschap BV: De functie van deze vennootschap was de verkopende aandeelhouders van energiebedrijf Essent te vertegenwoordigen als medebeheerder van het CBL Escrow Fonds en te fungeren als 'doorgeefluik' voor betalingen in en uit het CBL Escrow Fonds. Eind juni 2016 is het CBL Escrow Fonds geliquideerd. Het restantbedrag is volledig uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang in de vennootschap. Ondanks dat het CBL Escrow Fonds is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd.

CSV Amsterdam BV: Op 9 mei 2014 is de naam van Claim Staat Vennootschap BV gewijzigd in CSV Amsterdam BV. De doelstellingen van deze vennootschap zijn:

- namens de verkopende aandeelhouders van Essent een eventuele schadeclaimprocedure voeren tegen de Staat als gevolg van WON;
- namens de verkopende aandeelhouders van Attero eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RECYCLECO BV (hierna Waterland);
- het geven van instructies aan de Escrow-agent wat betreft het beheer van het bedrag dat op de Escrow-rekening n.a.v. de verkoop van Attero is gestort.

Naar verwachting zal de vennootschap eind 2019/begin 2020 kunnen worden geliquideerd.

Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV

Onderdeel van Essent in 2009 bij de verkoop aan RWE, was het 50% aandeel in N.V. Elektriciteits Productiemaatschappij Zuid-Nederland (EPZ), o.a. eigenaar van de kerncentrale in Borssele.

Het bedrijf Delta N.V. (destijds 50% aandeelhouder, nu 70% aandeelhouder) heeft de verkoop van dit bedrijfsonderdeel van Essent aan RWE in 2009 bij de rechter aangevochten. Als consequentie op deze gerechtelijke procedure is in 2009 het 50% belang van Essent in EPZ tijdelijk ondergebracht bij Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. (PBE).

In 2010 is op gezamenlijk initiatief van de aandeelhouders van PBE en de provincie Zeeland als belangrijkste aandeelhouder van Delta N.V. een bemiddelingstraject gestart om het geschil tussen partijen op te lossen. In 2011 is dit bemiddelingstraject succesvol afgerond. Op 30 september 2011 is, 2 jaar na de verkoop van de aandelen Essent, het 50% belang in EPZ alsnog geleverd aan RWE.

PBE blijft bestaan met een beperkt takenpakket. PBE zal de zaken afwikkelen die uit de verkoop voortkomen. Daarnaast is PBE verplichtingen aangegaan in het kader van het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale Borssele uit 2009. Hiermee is een termijn van 8 jaar na verkoop gemoeid.

Na een statutenwijziging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 14 december 2011 is de inrichting van PBE aangepast naar de status van een SPV, vergelijkbaar met o.a. Verkoop Vennootschap B.V.

Conform de koopovereenkomst kon RWE tot uiterlijk 30 september 2015 potentiële claims indienen ten laste van het General Escrow Fonds (zie Verkoop Vennootschap B.V.). RWE had op 30 september 2015 geen potentiële claims ingediend m.b.t. verkoop van het 50% belang in EPZ. Het General Escrow Fonds is in juli 2016 geliquideerd en uitgekeerd aan de aandeelhouders.

Ondanks dat het General Escrow fonds in juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd.

Vordering op Enexis BV

Als gevolg van de invoering van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) in Nederland werd Essent per 30 juni 2009 gesplitst in een netwerkbedrijf (later Enexis) enerzijds en een productie- en leveringsbedrijf (het deel dat verkocht is aan RWE) anderzijds.

Essent heeft eind 2007 een herstructurering doorgevoerd waarbij de economische eigendom van de gas- en elektriciteitsnetten binnen de Essent-groep zijn verkocht en overgedragen aan Enexis tegen de geschatte fair market value. Omdat Enexis destijds over onvoldoende contante middelen beschikte om de koopprijs hiervoor te betalen is deze omgezet in een lening van Essent. In de Wet Onafhankelijk Netbeheer was opgenomen dat er na splitsing geen financiële kruisverbanden mochten bestaan tussen het productie- en leveringsbedrijf (Essent) en het netwerkbedrijf (Enexis). Omdat het op dat moment niet mogelijk was om de lening extern te financieren, is besloten de lening over te dragen aan de verkopende aandeelhouders van Essent. Op het moment van overdracht in 2009 bedroeg de lening € 1,8 miljard. Deze lening is vastgelegd in een leningovereenkomst bestaande uit vier tranches.

Op dit moment resteert alleen nog de lening van de 4^e tranche. De 4^e tranche mag niet vervroegd worden afgelost. Afhankelijk van het resultaat van een aantal

financiële ratio's zou de 4^e tranche eventueel geconverteerd kunnen worden in eigen vermogen.

Naar verwachting zal de vennootschap eind 2019/begin 2020 geliquideerd kunnen worden.

Verkoop Vennootschap BV

In het kader van de verkoop in 2009 van Essent aan RWE hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan RWE. Het merendeel van deze garanties en vrijwaringen is door de verkopende aandeelhouders overgedragen aan Verkoop Vennootschap.

Ter verzekering van de betaling van eventuele schadeclaims heeft RWE bedongen dat een deel van de verkoopopbrengst door de verkopende aandeelhouders gedurende een bepaalde tijd in het General Escrow Fonds werd aangehouden.

Daarmee was de functie van Verkoop Vennootschap B.V. dus tweërlei:

- namens de verkopende aandeelhouders eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RWE;
- het geven van instructies aan de Escrow agent (JP Morgan) wat betreft het beheer van het bedrag dat in het General Escrow Fonds is gestort. Het General Escrow Fonds wordt belegd conform de FIDO/RUDDO-regels, die gelden voor decentrale overheden.

Voor zover na beëindiging van alle claims van RWE en de betaling uit het General Escrow Fonds nog geld was overgebleven in het General Escrow Fonds, is het resterende bedrag uitgekeerd aan de verkopende aandeelhouders.

Eind juni 2016 is het General Escrow Fonds geliquideerd. Het restantbedrag is volledig uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang in de vennootschap.

Ondanks dat het General Escrow fonds in juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd.

Wat willen we bereiken?

1. In 2017 van start gaan met de voorbereidingen van iBurgerzaken, zodat we in de periode 2018-2019 kunnen aansluiten op het landelijk netwerk;
2. Interne beheersing van het WOZ- proces bij de afdeling belastingen. De waarderingskamer heeft allerlei nieuwe 'zelfevaluatie' vragenlijsten gemaakt die gemeenten verplicht jaarlijks moeten invullen en monitoren. Dit samen met de interne controle op de werkzaamheden bij de afdeling belastingen vragen om meer aandacht voor de kwaliteitscontrole;

3. Extra aandacht door de afdeling belastingen voor de aardbevingsproblematiek en de unieke objectensamenstelling binnen onze gemeente.
4. Implementatie en doorontwikkeling zaakgericht werken;
5. Ontwikkeling, ondersteuning en implementatie P&O beleid in het kader van de herindeling, dan wel invoering van een regiegemeente;
6. Informatiebeveiliging op orde;
7. Verbetering kwaliteit/vermindering kwetsbaarheid ICT;
8. Creëren van een inzichtelijk financiële administratie en voldoen aan alle wettelijke voorschriften;
9. Verbetering werkprocessen/LEAN, efficiënter werken en vergaderen;

Wat gaan we daarvoor doen?

1. a. Implementatie iBurgerzaken
b. Implementatie van de BZM van PinkRocade (iBurgerzaken) voor de verplichte aansluiting landelijke voorziening (BRP)
2. Invulling geven aan kwaliteitscontrole
3. Op orde maken en controleren van het WOZ-proces
4. Invoering Join en extra medewerker zaakgericht werken/DIV.
5. Proactieve deelname aan projecten. Het is nu nog onduidelijk wat er gaat komen.
6. Uitvoering van ons informatiebeveiligingsplan.
7. Diverse investeringen ICT (werkplek hardware, vervanging servers rekencentrum en vervanging storage)
8. Verbetering financieel pakket op het gebied van verplichtingenadministratie en workflow.
9. Invoering Continu Verbeteren Eemsmond.

Wat mag het kosten?

De baten en lasten behorend bij het programma Dienstverlening & Ondersteuning zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Baten en lasten Dienstverlening & Ondersteuning (x € 1.000)

Lasten	Rekening 2016	2017	2018	Begroting 2019	2020	2021
structureel			704	704	704	704
incidenteel			153	15	15	10
Totaal lasten	1.658	958	858	719	719	714
Baten	Rekening 2016	2017	2018	Begroting 2019	2020	2021
structureel			339	339	339	339
incidenteel			0	0	0	0
Totaal baten	356	319	339	339	339	339
Saldo programma	-1.302	-639	-519	-381	-381	-376

De incidentele posten binnen dit programma bestaan uit:

	2018
Programma 6 - Dienstverlening en ondersteuning	
LASTEN	
Uitbreiding formatie Belastingen	92.458
Kosten gemeenteraadsverkiezingen	18.000
Bezwaarschriften woningen/niet-woningen	18.000
Landelijke aanpak adreskwaliteit (LAA)	15.000
Presentiegelden verkiezingen	10.000
Totaal incidentele lasten	153.458
BATEN	
Totaal incidentele baten	-
Saldo incidentele lasten en baten	153.458

Toelichting op de baten en lasten programma Dienstverlening & Ondersteuning

Ten opzichte van de actuele begroting 2017 dalen de lasten met € 100.000 en stijgen de baten met € 20.000.

Lasten

- De lasten voor verkiezingen zijn incidenteel hoger in verband met de landelijke aanpak adreskwaliteit (LAA)	€ 15.000
- De gemeentelijke locatie Nijlicht in de Eemshaven werd gehuurd tot 15 april 2017. De kosten komen voor 2018 te vervallen.	-/- € 22.000
- In verband met een hoger aantal rijbewijzen en reisdocumenten zullen de af te dragen rijksleges stijgen	€ 16.000
- Het budget voor implementatie van iBurgerzaken voor 2017 was incidenteel	-/- €32.000
- Ten opzichte van de begroting 2017 zijn meerdere verschillen in doorbelastingen vanuit de kostenplaatsen naar producten en overige kleine verschillen. Deze gevolgen worden elders nader toegelicht.	-/- € 78.000
- Overige wijzigingen < € 10.000	€ 1.000
Totaal	-/- € 100.000

Baten

- De gemeentelijke locatie Nijlicht in de Eemshaven werd gehuurd tot 15 april 2017. Zowel de baten als lasten komen voor 2018 te vervallen.	-/- € 21.000
- In verband met een hoger aantal rijbewijzen en reisdocumenten stijgen de inkomsten.	€ 42.000
Overige wijzigingen < € 10.000	-/- € 1.000
Totaal	€ 20.000

2.2 Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien

Algemeen

Waar de voorgaande Programma's gekoppeld zijn aan de afdeling Beleid is het hoofdstuk "Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien" een product van de afdeling Staf en dan vooral vanuit de Planning en Control. Daarom zullen wij in dit hoofdstuk aandacht schenken aan het financieel beleid en de financiële ontwikkelingen.

Belangrijke onderdelen van de algemene dekkingsmiddelen zijn de belastingen en de uitkering uit het gemeentefonds. Deze middelen kennen geen vooraf bepaald bestedingsdoel en zijn daarom vrij aanwendbaar.

De niet vrij aanwendbare heffingen, zoals de rioolheffingen, de afvalstoffenheffing en de ontvangsten van specifieke uitkeringen zijn als baten opgenomen onder de betreffende programma's. Hier dekken ze voor een deel de kosten.

Onder de financiële ontwikkelingen schetsen wij eerst een beeld over de financiële positie van de gemeente. Vervolgens geven wij een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien en gaan wij in op de overige middelen.

Financiële ontwikkelingen

Evenals in voorgaande jaren is er 'onzekerheid' met betrekking tot de inkomsten vanuit het gemeentefonds. Het accres in het gemeentefonds ('samen trap op, trap af') laat weliswaar een stijging zien, maar in eerdere jaren hebben we ook gemerkt dat dit in een eerstvolgende circulaire ook al weer neerwaarts werd bijgesteld. Ondanks de terugloop van de integratieuitkering voor het sociaal domein is sprake van een toename van de algemene uitkering. Dit komt door de positieve ontwikkeling van het accres. Er zijn positieve verwachtingen ook met de komst van een nieuw kabinet. Er zal eind dit jaar vermoedelijk een extra circulaire komen in verband met de plannen van het nieuwe kabinet. Dit zal zijn invloed hebben op de begroting 2018. De effecten van de september circulaire zijn nog niet verwerkt in deze begroting.

De begroting is opgesteld vanuit de kaderstelling door de raad bij de bespreking van het Kaderplan 2018-2021. De grotere afwijkingen ten opzichte van het Kaderplan in de uitgaven vindt u terug in 5.4 Aanpassingen t.o.v. het Kaderplan 2017.

Vanwege de positieve financiële ontwikkelingen zijn de OZB-opbrengsten maar zeer beperkt gestegen en hebben wij de afvalstoffenheffing niet hoeven laten stijgen.

Er zijn hogere OZB-opbrengsten geraamd door areaaluitbreidingen. Deze hogere OZB-opbrengsten zijn desondanks voorzichtig geraamd in verband met mogelijke verwachte waardedalingen.

Financiële Beleid

Eemsmond heeft altijd een "terughoudend" financieel beleid gevoerd. Risico's in beeld brengen, voorzichtige ramingen en uitgaven doen als de inkomsten zeker zijn. Voor Eemsmond hebben de begrotingen van de afgelopen jaren in het teken gestaan van bezuinigingen.

Het jaar 2018 is een bijzonder jaar aangezien dit het laatste jaar is voorafgaande aan een nieuwe gemeente. Hoe gaat de gemeente om met dit laatste jaar voor de herindeling. De kaders die hiervoor zijn gehanteerd zijn de volgende:

- nieuw beleid en de structurele gevolgen daarvan zijn onderdeel van de kadernota onder de voorwaarde dat dit nieuw beleid ook onderdeel zou zijn van de nieuwe gemeente;
- terughoudendheid inzake de structurele gevolgen van nieuw beleid aangezien nieuw beleid in gezamenlijkheid op BMW-niveau meer en meer moet gaan plaatsvinden;
- nieuwe beleidsplannen worden structureel opgenomen indien deze op BMW-niveau worden overeengekomen;
- bestaande meerjarige afspraken en plannen zijn onderdeel van de kadernota;
- een sluitende structurele begroting en meerjarenraming in 2018.

Belastingverhogingen

Met het ingezette bezuinigingstraject, dat in eerdere begrotingen al vorm heeft gekregen, hebben wij de belastingtarieven moeten laten stijgen. Wel proberen we – zoals al jaren het streven van onze gemeente is – de lasten voor de burgers zo laag mogelijk te houden.

Voor de begroting 2018 proberen we de verhogingen verder te beperken. Zo is sprake van een verhoging van de OZB-tarieven met 1 %. Wel willen we hierbij opmerken dat de uitkomsten van de septembercirculaire 2017 niet in de begroting zijn verwerkt. Het is mogelijk dat ontwikkelingen in deze circulaire, die we middels een aanvullend voorstel bij de begroting zullen voorleggen, toch nog kunnen leiden tot een noodzakelijke verhoging.

Bij de afvalstoffenheffing wordt de opbrengst in de komende jaren enkel verhoogd voor een stukje dekking voor de treffen maatregelen uit het raadsvoorstel 'Afval breed – planning 2017 en 2018'. Dit geeft in 2019 een extra verhoging van € 27.000.

Bij de rioolbelasting gaan we uit van 100% kostendekkendheid. Aanpassing aan de kostenontwikkeling, inclusief (vervangings-)investeringen, mag conform het vastgestelde Afvalwaterbeleidsplan leiden tot maximaal een verhoging van € 5,-. Dit is echter niet voldoende om de kostenverhoging te dekken. Vandaar dat deze maximale verhoging losgelaten is. De tariefsverhogingen bedragen dan € 8,62 in 2018, € 7,12 in 2019 en € 3,18 in 2020. In 2021 is geen sprake van een verhoging.

Verder worden de overige tarieven met 3% verhoogd.

Waar wij in 2018 en volgende jaren in ieder geval voor staan en aan willen werken zijn de volgende zaken:

- een sluitende meerjarenbegroting, waarbij in het eerste jaar geen taakstellende bezuinigingen worden opgevoerd (is ook beleid van de provincie);
- een betere spreiding van de ambities en taken over de komende jaren, waarbij we de ambities afstemmen op de beschikbare capaciteit.

Besluit Begroting en Verantwoording

Volgens de Gemeentewet moeten de begrotingstukken van gemeenten voldoen aan regels die gesteld worden door het Rijk. Aan deze regels is invulling gegeven met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Op 17 maart 2016 is het BBV gewijzigd. Het hoofddoel van de wijziging van het BBV is het vergroten van het inzicht in de financiële positie van de gemeenten voor betrokkenen en het verbeteren van de vergelijkbaarheid tussen gemeenten.

In de Begroting 2017 zijn de wijzigingen voor de begroting inzichtelijk gemaakt en toegelicht. Hieronder nog even kort een opsomming van deze wijzigingen:

1. *Uniforme taakvelden:* Naast een vrije programma-indeling komt er een verplichte indeling naar 50 uniforme taakvelden.
2. *Overhead:* De overhead komt in een apart overzicht 'Overhead' onder het programmaplan.
3. *Investerings met maatschappelijk nut:*
Wijziging van de activering van investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut
4. *Rentetoerekening:* Wijziging van de wijze waarop de rente toegerekend wordt.
5. *Verplichte beleidsindicatoren:* Het opnemen van 39 verplicht voorgeschreven beleidsindicatoren in de programma's.
6. *Paragraaf Verbonden partijen:* Wijziging van de paragraaf Verbonden partijen, waardoor meer zicht op de bijdrage van verbonden partijen aan het bereiken van de beleidsdoelstellingen ontstaat.
7. *Geprognosticeerde balans en beter inzicht in EMU-saldo*

Ad 1. Uniforme taakvelden

Met ingang van de begroting 2017 is een vaste indeling in taakvelden verplicht voorgeschreven. Vijftig nieuwe taakvelden vervangen de 105 oude lv3 functies. In de Begroting 2017 geven we al aan dat ervoor is gekozen om de huidige indeling in programma's en producten te handhaven. Wel is het verplicht om de overhead afzonderlijk inzichtelijk te maken binnen het Programmaplan.

Er is een vertaalslag gemaakt van de producten naar de nieuwe taakvelden zodat voldaan kan worden aan de nieuwe eisen. Alle directe lasten zijn geraamd op de nieuwe taakvelden. De taakvelden zijn verdeeld naar de huidige producten en programma's van de begroting.

Bij de toedeling van de directe personeelslasten aan de taakvelden (niet de personeelslasten vallende onder 'Overhead') is het uitgangspunt opgenomen dat de lasten per medewerker aan maximaal vijf taakvelden toegeschreven wordt. In de bijlagen van de begroting 2018 is een overzicht van de baten en lasten per taakveld opgenomen.

Ad 2. Overhead

Overhead is het geheel van activiteiten c.q. functies dat gericht is op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Om de raad meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead (en dus meer zeggenschap over die kosten te geven) wordt in het nieuwe BBV voorgeschreven dat in de begroting een apart overzicht 'Overhead' moet worden opgenomen met de kosten van de overhead. In de programma's worden dan alleen de baten en lasten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces, dat wil zeggen op die onderdelen van de bedrijfsvoering die alleen voor de uitvoering van de desbetreffende taken en activiteiten worden ingezet.

In de begroting worden de baten en lasten van overhead niet meer onder de afzonderlijke beleidsprogramma's geregistreerd, maar centraal verantwoord onder een afzonderlijk taakveld en onder het hoofdstuk Overhead in het Programmaplan. De veranderende opzet van overhead heeft vorm gekregen per 2017. De budgetten voor het jaar 2016 en de jaarcijfers 2015 zijn dus niet aangepast aan deze nieuwe systematiek.

In beginsel wordt overhead niet meer doorbelast naar de organisatieonderdelen. Voor sommige organisatieonderdelen wordt echter nog steeds een berekening van de specifieke overhead gemaakt omdat deze onderdelen nog steeds een (extracomptabele) opbouw nodig hebben van integrale kostprijzen, bijvoorbeeld om tarieven van heffingen en retributies te kunnen onderbouwen.

De gemeente heeft gekozen voor een transparante en eenvoudige methode om overhead toe te rekenen. Het opslagpercentage wordt dan ook als volgt berekend:

$$\text{Totale overhead/totale lasten taakvelden exclusief overhead} = \text{opslagpercentage}$$

Op basis van de begroting van de gemeente Eemsmond is de opslag voor 2018 berekend op 15,51%.

Ad 3. Investerings met maatschappelijk nut

In het nieuwe BBV wordt voorgeschreven dat investeringen met een maatschappelijk nut voortaan geactiveerd moeten worden en over de verwachte toekomstige gebruiksduur moeten worden afgeschreven. Verder geldt dat de niet in exploitatie genomen bouwgronden onder de materiële vaste activa moeten worden verantwoord.

Het voorschrift om alle investeringen te activeren volgens de nieuwe methode is van toepassing op nieuwe investeringen die na 1 januari 2017 worden gedaan.

Ad 4. Rente toerekening

Voorgeschreven in de nieuwe BBV is om in de paragraaf Financiering gebruik te maken van een renteschema, zodat beter inzichtelijk is hoe omgegaan wordt met de rentekosten.

Het blijft in de huidige BBV mogelijk om rente toe te rekenen aan het eigen vermogen en voorzieningen. Wel is voor het bepalen van de hoogte van deze

rekenrente voorgeschreven wat deze maximaal mag zijn.

De gemeente Eemsmond rekent geen rente meer toe over het eigen vermogen.

Bij voorzieningen is het op basis van BBV artikel 45 niet toegestaan om rente toe te voegen. Uitzondering vormen de voorzieningen die tegen contante waarde zijn gewaardeerd. Aan deze voorzieningen zal jaarlijks een toevoeging aan de voorziening moeten plaatsvinden voor het percentage (disconteringsvoet) waartegen de voorziening contant is gemaakt. Deze disconteringsvoet bedraagt 2%.

Verder worden de kapitaallasten van alle investeringen met een gelijk omslagpercentage berekend. Hiermee is het onderscheid van rentetoerekening tussen de annuïtaire afschrijvingsmethode (vaste rente) en de lineaire afschrijvingsmethode (omslagpercentage) vervallen.

Ad. 5 Verplichte beleidsindicatoren

Het wordt steeds belangrijker om te kunnen sturen op basis van meetbare prestaties. Het is van belang om een oordeel te geven over deze prestaties en om de resultaten te kunnen vergelijken met de resultaten van andere gemeenten. In de nieuwe BBV is de verplichting opgenomen om deze beleidsindicatoren op te nemen onder de programma's. De gemeente Eemsmond heeft gekozen om de verplichte beleidsindicatoren te vergelijken met de BMW-gemeenten en met Nederland.

In de begroting 2017 worden de beleidsindicatoren gepresenteerd. Deze worden vergeleken met omliggende gemeenten. Hiermee krijgt deze presentatie een 'benchmark'-functie. Na verloop van tijd zal er voor Eemsmond een trend ontstaan. De ontwikkeling van de indicatoren kan dan gebruikt worden voor de ontwikkeling of bijstelling van het beleid.

Ad 6. Paragraaf Verbonden partijen

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de aansturing van verbonden partijen, de controle erop en de financiële consequenties voor de eigen organisatie. De diversiteit van de verbonden partijen neemt toe, evenals het financiële en beleidsmatige gewicht ervan; dit wordt nog eens versterkt door de decentralisaties in het sociale domein. Raadsleden kunnen worstelen met kaderstelling, niet alleen voor wat betreft de financiën maar ook voor wat betreft de beleidsrisico's.

Het is van belang dat de raad in het proces van begroting en verantwoording de benodigde informatie krijgt om de bijdrage van verbonden partijen aan de realisatie van de programma's en daaraan verbonden risico's te kunnen beoordelen en te laten meewegen in het proces van horizontale sturing en verantwoording. Om de prestaties van verbonden partijen en de eventuele risico's te kunnen beoordelen is goede informatie nodig, die aansluit bij de informatie van gemeenten over hun eigen taakuitvoering en de daaraan verbonden risico's.

In de programma- verantwoording zelf wordt verantwoord hoe de resultaten en effecten van de samenwerking met de verbonden partijen verlopen.

Ad 7. Geprognosticeerde balans en beter inzicht in EMU-saldo

In het nieuwe BBV wordt voorgeschreven dat een (meerjarige) geprognosticeerde balans moet worden opgenomen in een paragraaf in de begroting, inclusief een berekening van het (meerjarige) EMU-saldo. In hoofdstuk 5 Financiële positie vindt u deze informatie terug.

Overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Baten en lasten Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien (x € 1.000)

Lasten	Rekening 2016	2017	2018	Begroting 2019	2020	2021
structureel			1.735	2.012	2.291	2.595
incidenteel			235	0	0	0
Totaal lasten	5.982	1.728	1.971	2.012	2.291	2.595
Baten	Rekening 2016	2017	2018	Begroting 2019	2020	2021
structureel			44.042	44.440	44.882	45.466
incidenteel			1.157	871	306	0
Totaal baten	51.451	43.936	45.199	45.311	45.188	45.466
Saldo programma	45.470	42.208	43.228	43.298	42.897	42.871

De incidentele posten binnen de algemene dekkingsmiddelen bestaan uit:

	2018
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	
LASTEN	
Flexibele schil	200.000
Uitbreiding formatie Belastingen	64
Lasten voormalig personeel (<i>dekking: reserve Personeel</i>)	35.346
Totaal incidentele lasten	235.410
BATEN	
Lumpsumvergoeding herindeling (via algemene uitkering)	-871.000
GIDS-gelden (Algemene uitkering uit gemeentefonds)	-59.645
Armoedebestrijding onder ouderen (Algemene uitkering uit gemeentefonds)	-2.996
Krimpbijdrage Rijk	-306.425
Totaal incidentele baten	-1.240.066
Saldo incidentele lasten en baten	-1.004.656

Een nadere uitsplitsing van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien laat geeft het volgend overzicht:

Baten en lasten Algemene Dekkingsmiddelen en onvoorzien (x € 1.000)

Lasten	Rekening 2016	2017	2018	Begroting 2019	2020	2021
OZB	0	0	0	0	0	0
Gemeentefonds	0	0	0	0	0	0
Dividenden	0	0	0	0	0	0
Geldleningen/uitzettingen > 1 jaar	0	1	1	1	1	1
Onvoorzien	0	15	15	15	15	15
Overig eigen middelen	5.981	1.712	1.954	1.996	2.275	2.579
Totaal lasten	5.982	1.728	1.971	2.012	2.291	2.595

Baten	Rekening 2016	2017	2018	Begroting 2019	2020	2021
OZB	0	11.214	11.578	11.578	11.578	11.578
Gemeentefonds	32.753	30.658	31.480	31.518	31.576	31.795
Dividenden	29	35	25	25	25	25
Geldleningen/uitzettingen > 1 jr	990	0	0	0	0	0
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0
Overig eigen middelen	17.680	2.028	2.116	2.190	2.009	2.068
Totaal baten	51.451	43.936	45.199	45.311	45.188	45.466
Saldo programma	45.470	42.208	43.228	43.298	42.897	42.871

Onroerendezaakbelasting

De opbrengsten uit de onroerendezaakbelastingen stijgen in structurele zin ten opzichte van 2017. Er is sprake van extra OZB-opbrengsten door areaaluitbreiding.

Als gemeente kennen we een aantal grote objecten. Daarbij kan met name gedacht worden aan de bedrijven in de Eemhaven. De opbrengsten van deze grote objecten proberen we zo reëel mogelijk te ramen. We erkennen de risico's rond de raming van de waardes van grote objecten. Zo laat de energiemarkt nog geen herstel zien en ook de signalen voor de toekomst lijken niet bijzonder positief hierover

Uitkering uit het gemeentefonds

In de berekening van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is rekening gehouden met de effecten uit de meicirculaire 2017. De effecten van de septembercirculaire 2017 waren bij het opstellen van de Begroting 2018 nog niet bekend. Dit wordt via een afzonderlijk, aanvullend voorstel aan de raad voorgelegd.

De meicirculaire is een beleidsarme circulaire; er is immers nog geen nieuw kabinet. In de meicirculaire zitten dan met name loon- en prijsstijgingen, zowel in de algemene uitkering als bij het sociaal domein.

Ten opzichte van 2017 neemt de algemene uitkering toe met € 821.300, waarvan -/- € 5.661 structureel en + € 826.961 incidenteel.

De structurele wijziging wordt mede bepaald door een afname van de decentralisatiebudgetten met € 595.718, waar ook een verlaging van de uitgaven tegenover staat. Deze uitgaven worden immers budgetneutraal geraamd. De resterende structurele mutatie van € 590.057 positief lichten we hieronder toe.

De incidentele mutatie bedraagt € 826.961 (toename). Dit bestaat grotendeels uit de bijdrage voor de frictiekosten voor de herindeling € 878.952 en voor € 39.009 uit het vervallen van het negatief effect van de suppletie-regeling voor het groot onderhoud van het verdeelstelsel en de cumulatierегeling.

De structurele toename van de algemene uitkering bestaat uit:

Hogere uitkering:

» toename van het accres t.o.v. 2017	€	626.000
» terugdraaien van de uitname in 2017 i.v.m. verhoogde asielinstroom	€	187.000
» onderschrijding van het plafond van het BTW-CompensatieFonds	€	125.000
» WOZ-waardering en aanpassing van rekentarieven	€	57.000
» Technische aanpassing voor VNG-betalingen en betalingen aan derden	€	42.000
» ontwikkeling IU provinciale taken VTH	€	26.000
» ontwikkeling IU Wmo (m.n. huishoudelijke hulp)	€	18.000
Totaal hogere uitkering	€	1.081.000

Lagere uitkering:

» ontwikkeling van de uitkeringsbasis	-/- €	138.000
» vervallen stelpost accres	-/- €	100.000
» hogere correctie op inkomensmaatstaf OZB door areaal-uitbreiding	-/- €	83.000
» minder budget voor apparaatskosten i.v.m. opschaling	-/- €	62.000
» Peuterspeelzaalwerk	-/- €	55.000
» afbouw van de suppletie-uitkering OZB	-/- €	40.000
Totaal lagere uitkering	-/- €	478.000

<i>Diverse kleinere aanpassingen</i>	-/- €	13.000
--------------------------------------	-------	--------

Per saldo hogere uitkering t.o.v. 2017 (structureel)	€	590.057
---	----------	----------------

<u>Per saldo lagere uitkering t.o.v. 2017 (structureel)</u>	-/- €	595.718
--	--------------	----------------

Totaal per saldo lagere structurele uitkering	-/- €	5.661
--	--------------	--------------

De jaarlijkse toename of afname van het gemeentefonds hangt samen met de rijksuitgaven en het systeem "samen trap op, trap af" (accres). Voor de komende jaren wordt een hoger accres verwacht, wat leidt tot een toename van de algemene uitkering. Dit is hoofdzakelijk het gevolg van loon- en prijsontwikkeling.

In het Uitwerkingsakkoord Verhoogde Asielinstroom is overeengekomen dat gemeenten middelen ontvangen vanwege de extra kosten voor vergunninghouders op de gebieden werk en integratie, onderwijs en zorg. Een deel van de middelen betreft het partieel effect op het gemeentefonds van de extra rijksuitgaven aan eerstejaarsopvang. In de uitwerking tussen Rijk en VNG is besloten het partieel effect via de uitkeringsfactor af te romen en vervolgens toe te voegen aan een decentralisatie-uitkering, waarna gemeenten een bedrag per een in die gemeente geplaatste vergunninghouder ontvangen. Toekenning van de middelen zal plaatsvinden op basis van de realisatiecijfers van de huisvestingstaakstelling per gemeente. Voor 2018 moet een nadere uitwerking hiervan nog plaatsvinden; voorlopig wordt de uitname in 2017 teruggedraaid.

De ruimte onder het plafond van het btw-compensatiefonds is voor 2016 en 2017 afgenomen. In 2018 is deze gelijk gebleven, waardoor sprake is van een positief effect op de algemene uitkering in 2018.

Op 1 januari 2018 begint een nieuw WOZ-tijdvak met waardepeildatum 1 januari 2017. De gehanteerde rekentarieven worden naar beneden (of boven) bijgesteld om de stijging (of daling) van de ozb-maatstaf als gevolg van de waardeontwikkelingen van woningen en niet woningen ongedaan te maken. Voor Eemsmond geeft dit een positief effect op de algemene uitkering.

De gemeenten werken op een aantal punten nauw samen om de uitvoering van de publieksdiensten te stroomlijnen en de toegankelijkheid ervan te vergroten. Bijvoorbeeld in het kader van de Digitale Agenda 2020. De financiering van dergelijke gezamenlijke gemeentelijke activiteiten verliep tot en met 2017 door een uitname uit het Gemeentefonds (na goedkeuring ervan door de Algemene Ledenvergadering van de VNG), die BZK uitbetaalde aan VNG. Met ingang van 2018 wordt de financieringsroute aangepast. De middelen voor de gezamenlijke gemeentelijke activiteiten worden vanaf dat moment naar rato bij alle gemeenten opgevraagd (gefactureerd) door de VNG, die de gezamenlijke gemeentelijke activiteiten organiseert en uitvoert. De bijdrage van de gemeenten aan het fonds is even groot als de uitname die het ministerie van BZK uit het Gemeentefonds zou hebben gedaan. De technische aanpassing pakt dus budgettair neutraal uit.

In de decembercircular van 2013 is aangegeven dat de toevoeging aan het gemeentefonds van middelen voor de overdracht van VTH-taken van provincies aan gemeenten vanaf 2018 verhoogd zou worden.

De huidige Wmo (met name huishoudelijke hulp) vormt geen onderdeel van de integratieuitkering Sociaal domein (decentralisatiebudgetten). Jaarlijks wordt het macrobudget aangepast ten behoeve van prijs- en volumemutaties en overige maatregelen.

Door de continue bijstelling van landelijke aantallen wijzigt de uitkeringsbasis. Bij elke circulaire worden deze wijzigingen inzichtelijk gemaakt en vindt een correctie hiervoor plaats via de uitkeringsfactor. Ten opzichte van 2017 geeft dit een negatief effect.

De accresontwikkeling laat een positieve accresontwikkeling zien. Uit ervaring blijkt deze ontwikkeling vaak tegen te vallen. In de begroting 2018 hebben we daarom een stelpost opgenomen om het positieve effect te drukken.

In de berekening van de algemene uitkering is een correctie opgenomen voor het feit dat gemeenten eigen opbrengsten uit OZB kennen. Dit wordt berekend op basis van de WOZ-waarden, waarvoor een gemeente een OZB-aanslag oplegt. In 2018 verwachten we een areaaluitbreiding ten opzichte van 2017, waardoor de correctie op de algemene uitkering hoger zal uitvallen dan in 2017 het geval was.

In het Regeerakkoord is opgenomen dat de omvang van gemeenten wordt opgeschaald. De verwachting van het kabinet is dat gemeenten dan de nieuwe taken in het sociale domein in zelfstandigheid kunnen uitvoeren. Bij grotere gemeenten passen lagere apparaatskosten. De korting op het gemeentefonds leidt voor Eemsmond tot een lagere algemene uitkering van circa € 62.000 (jaarlijks oplopend).

De Wet harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzaalwerk regelt dat peuterspeelzaalwerk onder de definitie van kinderopvang wordt gebracht. Het onderscheid tussen peuterspeelzalen en kinderdagverblijven verdwijnt. Alle ouders die voldoen aan de wettelijke eisen voor kinderopvangtoeslag kunnen straks kinderopvangtoeslag aanvragen bij de Belastingdienst voor een tot kinderdagverblijf omgevormde peuterspeelzaal. Dit levert een besparing op voor gemeenten, omdat zij voor deze ouders geen voorschools aanbod meer hoeven te realiseren. De decentralisatie-uitkering Versterking Peuterspeelzaalwerk vervalt hiermee met ingang van 2018. Voor Eemsmond een uitname van circa € 67.000. De decentralisatie-uitkering voor voorschoolse voorzieningen voor peuters loopt tot 2021 met circa € 12.000 op tot € 76.000.

Per saldo is sprake van een afname van het budget voor peuterspeelzalen/peuterspeelzaalwerk van € 55.000.

Bij de afschaffing van de OZB over woningen van gebruikers in 2006 is een suppletie-uitkering in het leven geroepen. Deze tijdelijke regeling wordt afgebouwd als in mei van een jaar de raming van het accres voor het volgende jaar in reële termen positief uitvalt. Dit was in 2014 het geval. De afbouw loopt vanaf 2015 in zes jaar af naar nul.

Onvoorzien

In de Begroting 2018 is een post onvoorzien van € 15.000 opgenomen. Voor onvoorzien incidenteel is in het licht van de bezuinigingen geen bedrag meer geraamd. Eventuele onvoorzien incidentele uitgaven zullen of gedekt dienen te worden binnen bestaande budgetten of binnen de reserves. Voor onvoorzien structureel bedraagt het budget € 15.000. Afgesproken is dat, bij aanwending van deze post, het budget voor onvoorzien structureel in het volgend jaar weer aangevuld wordt tot € 15.000.

Overige eigen middelen

De overige eigen middelen laten aan de lastenzijde een toename zien van € 101.000 en aan de batenzijde een toename van € 87.500. Per saldo een nadeel van €13.500.

Renteresultaat

Als gevolg van de vernieuwing van de BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) worden de enkel de rentelasten (en de doorbelasting hiervan) onder de Algemene dekkingsmiddelen gepresenteerd. De afschrijvingslasten zijn rechtstreeks op de producten/ programma's geboekt.

De rentelasten dalen per saldo ten opzichte van 2018 met € 21.000. De rente over langlopende leningen daalt met € 159.000. Doordat op de leningen wordt afgelost wordt de te betalen rente lager.

In de voorjaarsrapportage 2017 is de begrote rente over het financieringstekort met € 100.000 naar beneden bijgesteld (incidenteel). Dit komt door uitgestelde uitgaven, waardoor minder korte financiering nodig is in 2017. We verwachten deze uitgaven wel in 2018, waardoor deze rentelasten met € 130.000 hoger uitvallen dan nu is geraamd (incl. wijziging) in 2017.

Stelposten

In de begroting 2017 is € 40.000 opgevoerd voor garantiebannen voor mensen met een beperking. Hiervan is € 20.000 overgeheveld vanuit 2016 (incidenteel). Dit incidentele deel vervalt in de begroting 2018.

In voorgaande jaren is een verplichting aangegaan met voormalig personeel. Deze lasten worden onder de Algemene dekkingsmiddelen weergegeven. Deze post is verlaagd met € 20.000 ten opzichte van 2017 (voordelig effect).

Voorzieningen

Op basis van de ervaringscijfers uit voorgaande jaren is de structurele toevoeging aan de voorziening dubieuze debiteuren verhoogd met € 25.000.

Tariefsverhogingen

De tariefsverhogingen zijn geraamd op € 208.935 voor 2018. In de begroting 2017 zijn deze verhogingen, na vaststelling van de belastingverordeningen, al overgeheveld naar de juiste producten. Binnen de eigen middelen geeft dit een voordeel ten opzichte van 2017.

Bespaarde rente

Vervallen van de toevoeging van rente aan reserves

Met ingang van vorig jaar wordt er geen rente meer toegevoegd aan onze reserves, conform het advies van de commissie BBV.

2.3 Overhead

Algemeen

In het herziene BBV worden baten en lasten van overhead niet meer onder de afzonderlijke beleidsprogramma's geregistreerd, maar centraal onder een afzonderlijk 'taakveld' (zie ook onder de paragraaf Bedrijfsvoering: Vernieuwing BBV). Dit taakveld dient in een afzonderlijk overzicht te worden gepresenteerd in de begroting. Met ingang van de begroting 2017 wordt er op deze nieuwe manier inzicht gegeven in de overhead.

Definitie Overhead

Er is een algemene definitie van overhead voorgeschreven. Uitgangspunt hierin is dat kosten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de betreffende taken/activiteiten. Onder overhead wordt verstaan het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Deze algemene definitie van overhead maakt een betere financiële vergelijkbaarheid tussen gemeenten mogelijk.

Wat wijzigt er?

Met het zoveel mogelijk direct toerekenen van directe kosten aan de betreffende taakvelden/activiteiten, vervalt de noodzaak van een complexe en veelal ondoorzichtige kostentoerekening aan alle gemeentelijke taken en activiteiten. Alle overhead die direct verbonden is aan activiteiten/taken/producten die gericht zijn op de externe klant (te noemen -directe kosten-), worden in de betreffende taakvelden geregistreerd.

Overhead die niet direct toe te rekenen is aan taakvelden (te noemen - overhead -) wordt in één overzicht Overhead verantwoord.

Voor taken/activiteiten en daarmee samenhangende diensten waarvoor gemeenten (kostendekkende) tarieven mogen berekenen (afval, riolering, diensten voor derden), zou het niet meenemen van overhead betekenen dat de tarieven zouden moeten dalen. Echter geldt dat gemeenten overhead wel mogen meenemen in de berekening van de tarieven.

In de paragraaf lokale heffingen wordt toegelicht hoe de overhead zich verhoudt tot de heffingen, die maximaal kostendekkend mogen zijn. Er is voor gekozen om overhead op een eenduidige wijze toe te rekenen en te kiezen voor een eenvoudige methode gebaseerd op alle directe lasten (zie voor een nadere toelichting: Paragraaf Bedrijfsvoering).

Alle ondersteunende afdelingen en kosten zijn verantwoord onder de overhead.
Dit betreft onder andere de volgende onderdelen.

- Communicatie
- ICT
- DIV
- Civiele dienst
- Diverse apparaatskosten KCC
- Apparaatskosten Staf
- Apparaatskosten Bedrijfsvoering
- Apparaatskosten Beleid
- Huisvesting gemeentehuis
- Gemeentebedrijf

Wat mag het kosten?

De baten en lasten vallend onder Overhead zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Baten en lasten Overhead (x € 1.000)

Lasten	Rekening		2018	Begroting		
	2016	2017		2019	2020	2021
structureel			8.584	8.607	8.607	8.623
incidenteel			733	89	0	0
Totaal lasten	23.763	9.569	9.318	8.695	8.607	8.623

Baten	Rekening		2018	Begroting		
	2016	2017		2019	2020	2021
structureel			1.135	1.135	1.135	1.135
incidenteel			0	0	0	0
Totaal baten	22.737	800	1.135	1.135	1.135	1.135
Saldo programma	-1.025	-8.769	-8.183	-7.560	-7.472	-7.488

In bovenstaand overzicht zijn de rekening cijfers over 2016 opgenomen. In de begroting 2016 en de realisatie 2016 was nog sprake van de oude systematiek van het verdelen van de overheadkosten via verdeelsleutels aan de exploitatie. Hiermee is de vergelijking met de rekening over 2016 niet goed te maken.

De incidentele posten binnen Overhead bestaan uit:

	2018
Overhead	
LASTEN	
Extra inzet P&C (<i>dekking: reserve Horizontaal Toezicht</i>)	150.000
Ontwikkeling ICT	100.000
Implementatie Omgevingswet	100.000
Capaciteit en communicatie CVO	85.000
Studiekosten	50.000
Ontwikkeling/ondersteuning en implementatie P&O beleid	50.000
Versterking formatie zaakgericht werken	50.000
Personele inzet CVO	38.500
Organisatieontwikkeling richting herindeling	25.000
Implementatie I-burgerzaken	25.000
Extra lasten bestuursadviseur	13.867
Materiaalbudget CVO	13.500
Benchmark KCC	10.000
Vervanging apparatuur balie/burgerzaken	10.000
Organisatie verkiezingsavond	7.500
interne verhuizingen	5.000
Totaal incidentele lasten	733.367
BATEN	
Totaal incidentele baten	-
Saldo incidentele lasten en baten	733.367

Toelichting op de baten en lasten Overhead

Ten opzichte van 2017 dalen de lasten met € 0,25 miljoen en stijgen de baten met € 0,34 miljoen. Per saldo een voordeel van € 0,59 miljoen.

Lasten

- Ten opzichte van de begrote inhuur kosten op de apparaatskosten van bedrijfsvoering zijn de incidentele inhuurkosten gedaald. -/-€ 178.000
- Algemene kosten voor overige plannen in 2017 voor de Vlootschouw zijn vervallen. -/- € 44.000
- Diverse kleine wijzigingen. -/-€ 28.000

Totaal -/- € 250.000

Baten

- Er is rekening gehouden met de vergoeding voor gedetacheerd personeel ingezet voor de herindeling. € 259.000
- Diverse kleine wijzigingen. € 81.000

Totaal € 340.000

2.4 Paragrafen

De paragrafen bij de begroting en jaarstukken geven een dwarsdoorsnede van de financiële aspecten vanuit een bepaald perspectief. In de paragrafen zijn de beleidslijnen vastgelegd voor beheersmatige aspecten.

Doel van de paragrafen is dat onderwerpen die versnipperd in de begroting staan worden gebundeld in een kort overzicht, waardoor de raad voldoende inzicht krijgt. Er is dus enige overlap tussen de programma's en de paragrafen. De programma's zijn direct gericht op de burger en de paragrafen indirect; ze geven kaders die de raad het college stelt voor het beheer en de uitvoering.

De volgende paragrafen zijn opgenomen in de beleidsbegroting:

1. Lokale heffingen
2. Risicobeheersing en weerstandsvermogen
3. Onderhoud kapitaalgoederen
4. Financiering
5. Bedrijfsvoering
6. Rechtmatigheid
7. Verbonden partijen
8. Grondbeleid
9. Demografische ontwikkelingen
10. Interbestuurlijk Toezicht
11. Sociaal Domein BMW

2.4.1 Lokale Heffingen

Inleiding

Met de paragraaf Lokale heffingen bieden wij de raad inzicht in de eigen inkomsten en de lastendruk die de lokale heffingen veroorzaken. Lokale heffingen is een verzamelterm voor een aantal belastingen, heffingen en retributies. Het is één van de verplichte paragrafen voor de begroting en het jaarverslag op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording.

In deze paragraaf gaan wij in op:

- De geraamde inkomsten;
- Het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
- Een overzicht van de hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin bij de berekening van de tarieven die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de geraamde lasten niet overschrijden, evenals een duiding van de beleidsuitgangspunten inzake de kosten berekeningen;
- Een aanduiding van de lokale belastingdruk;
- Een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid

De lokale heffingen vormen een aanzienlijk deel van de inkomsten van de gemeente en maken dus een wezenlijk onderdeel uit van het te voeren gemeentelijk beleid. De wettelijke grondslag om gemeentelijke belastingen te heffen wordt gevonden in artikel 216 van de Gemeentewet. Dit artikel bepaalt dat de gemeenteraad kan besluiten tot het invoeren, wijzigen of afschaffen van een gemeentelijke belasting door het vaststellen van een belastingverordening.

Ontwikkeling en tariefsaanpassingen van de lokale heffingen worden beheerst door de volgende beleidskaders:

- Ontwikkelingen in wetgeving;
- Beleidsnota's;
- Financiële positie van de gemeente.

In deze paragraaf wordt ingezoomd op de lokale lastendruk, ontwikkelingen in het belastingveld, de diverse belastingen en heffingen en ten slotte het gemeentelijke kwijtscheldingsbeleid.

Voor de tarieven is voor 2018 in de begroting het volgende verwerkt:

- Voor alle belastingen, rechten en leges (met uitzondering van de Rijksleges) is een extra opbrengst geraamd op basis van een tariefstijging van 3%. Uitgezonderd hierop zijn de Onroerende ZaakBelastingen (OZB), de afvalstoffenheffing en de rioolheffing;
- Een tariefstijging van 1 % voor de OZB;
- Het tarief voor de afvalstoffenheffing wordt in 2018 niet verhoogd;
- Voor de rioolbelasting wordt uitgegaan van 100% kostendekkendheid. De basis voor de bepaling van het tarief ligt in het vastgestelde Afvalwaterbeleidsplan 2014-2018 BMW Eemsmond en de actuele exploitatiekosten;

Inhoud paragraaf

- Ontwikkeling lokale belastingdruk voor de burger
- De verschillende heffingen
- Totaaloverzicht gemeentelijke heffingen
- Belastingen en beleid
- Retributies gemeentelijk bezit en beleid
- Retributies gemeentelijke diensten en beleid
- Overhead toerekening aan kostendekkende leges en nieuwe BBV
- Kwijtscheldingsbeleid

Ontwikkelingen lokale lastendruk

De lokale lastendruk is de som van de onroerendezaakbelasting (OZB), de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. Bij de bepaling van de lokale lastendruk (tarieven) wordt voor de OZB uitgegaan van een eigenaar van een woning en voor de rioolheffing en de afvalstoffenheffing van een standaard (meerpersoons) huishouden.

Belasting/Heffing	Begroting 2017	Begroting 2018
Gemiddelde WOZ-waarde woning *	142.000	142.000
Tarief eigenaren woning	0,2467%	0,2492%
Aanslag onroerendezaakbelasting (OZB)	350	354
Aanslag afvalstoffenheffing	154	154
Aanslag rioolheffing	263	271
Totaal gemeentelijke lastendruk	€ 767	€ 779

*Informatie Waarderingskamer

In deze paragraaf zal per belastingsoort en heffing aangegeven worden welke procentuele tariefstijgingen aan de raad zal worden voorgesteld. Bij de onroerendezaakbelastingen is het percentage van de opbrengststijging weergegeven. De taxaties zijn ook nog in volle gang, zodat op dit moment nog geen definitieve waarde van de woningen en de niet-woningen kan worden bepaald en daarmee met het definitieve OZB-tarief voor 2018.

De totale lokale lastendruk ten opzichte van 2017 stijgt in 2018 met € 12 ofwel 1,5 procent.

De huishoudens in Eemsmond betalen relatief weinig belasting. Voorheen wisten we onze tarieven voor de onroerende zaakbelastingen (OZB) beperkt te verhogen. Zoals al eerder vermeld ontkomen we niet aan extra verhogingen, waardoor deze tarieven in 2018 met 1% stijgen (bij gelijkblijvende WOZ-waarden).

In onderstaand overzicht wordt op basis van de cijfers over 2017 een vergelijking van de lokale lastendruk per gezin gegeven van de gemeenten uit de regio.

Woningen		Gemiddelde WOZ-waarde € 142,000			
Gemeente	OZB eigenaar (in %)	OZB Eigendom	Afvalstoffenheffing	Riool-heffing	Belasting-druk
Bedum	0,1662	€ 236	€ 226,46	€ 214,99	€ 677,45
Eemsmond	0,2467	€ 350	€ 154,00	€ 263,30	€ 767,61
Winsum	0,2125	€ 302	€ 216,00	€ 210,00	€ 727,75
Loppersum	0,1874	€ 266	€ 269,00	€ 344,95	€ 880,06
Delfzijl	0,2126	€ 302	€ 268,10	€ 279,65	€ 849,64
Appingedal	0,2596	€ 369	€ 261,60	€ 231,60	€ 861,83
De Marne	0,1969	€ 280	€ 138,44	€ 362,88	€ 780,92

De OZB-tarieven van de gemeente Eemsmond zijn hoog in vergelijking met de omliggende gemeenten, maar daarentegen is het tarief voor de afvalstoffenheffing veel lager.

In de bijlage wordt de belastingdruk weergegeven voor agrarische bedrijven, winkels, kantoren en horeca.

Verschillende heffingen, belastingen en retributies

De lokale heffingen zijn te verdelen in belastingen en retributies/bestemmingsheffingen. Kort gezegd komt het verschil erop neer dat belastingen worden geheven zonder dat daar een aanwijsbare tegenprestatie van de overheid tegenover staat. De gemeente maakt hiervoor geen directe kosten. Bij bestemmingsheffingen, retributies, is dit wel het geval: de burger betaalt een vergoeding voor de dienst die de gemeente aan hem verleent.

De Gemeentewet maakt onderscheid naar retributies en diensten die zij verleent voor enerzijds het gebruik van gemeentebezittingen en werken en inrichtingen die de gemeente beheert, en anderzijds de door gemeenten verleende diensten. Voor de bestemmingsheffingen, retributies geldt een maximale dekkinggraad van 100% van de kosten. Binnen de gemeente Eemsmond worden de volgende belastingen en bestemmingsheffingen/retributies geheven:

Belastingen

- onroerende zaakbelasting
- forensenbelasting

Retributies, bestemmingsheffingen gebruik van gemeentebezittingen, werken en inrichtingen

- afvalstoffenheffing
- riolheffing

Retributies, bestemmingsheffingen voor de verlening van diensten

- leges burgerzaken
- leges omgevingsvergunningen
- leges dienstverlening Europese richtlijn

- marktgelden
- lijkbezorgingsrechten/begraafrechten

Totaaloverzicht van de gemeentelijke heffingen

De totale opbrengst aan belastingen en retributies in de gemeente Eemsmond laat zich als volgt specificeren:

Belasting/Heffing	Begroting 2017	Begroting 2018
Onroerendezaakbelastingen	11.214.495	11.578.094
Hondenbelasting	0	0
Forensenbelasting	7.957	7.968
Reinigingsrechten	0	0
Afvalstoffenheffing	903.000	919.356
Rioolheffing	1.963.300	2.020.638
Begraafplaatsrechten	267.800	275.650
Leges algemeen	281.271	333.102
Bouwleges	259.529	257.559
Marktgelden	8.359	8.610
	14.905.711	15.400.977

Belastingen en beleid

Algemeen

Al gedurende een aantal jaren heeft de gemeente Eemsmond de verhoging van de tarieven beperkt weten te houden. In het licht van de rijksbezuinigingen, die deels ook op de gemeentes afgewend worden, hebben we deze lijn moeten loslaten. We ontkomen niet aan extra verhogingen om onze ambities te kunnen blijven verwezenlijken.

Belasting:	Onroerendezaakbelastingen (OZB)
Grondslag:	Art 220 Gemeentewet
Doel:	De OZB is een belangrijke bron van algemene middelen waar de gemeente een vrije bestemming aan kan geven. Heffing van OZB wordt geacht bij te dragen aan een goede lokale afweging tussen nut en offer.

De onroerendezaakbelastingen (OZB) worden geheven op onroerende zaken van eigenaren van woningen en niet-woningen en van de gebruikers van niet-woningen. De grondslag voor de OZB is de WOZ-waarde zoals wordt vastgesteld

conform de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ). De Wet WOZ gaat daarbij uit van de waarde in het economische verkeer. Die WOZ- waarde komt overeen met de prijs die door kopers voor de woningen is betaald (de 'vrije verkoopwaarde'). De WOZ-waarden van niet woningen wordt mede bepaald door huurcijfers in combinatie met landelijke taxatiewijzers.

OZB en tarief in 2018

De opbrengsten van de OZB stijgen met 1% in 2017. De OZB-opbrengsten stijgen van € 11.214.495 naar in totaal € 11.578.094. Een deel van de stijging wordt veroorzaakt door areaaluitbreiding en een deel door geraamde opbrengststijging van 1%. Onderstaand worden de OZB-tarieven weergegeven. De tarieven in 2018 zijn nog niet definitief.

OZB tarief	Begroting 2017	Begroting 2018
Tariefpercentages		
Eigenaarbelasting woningen	0,2467%	0,2492%
Eigenaarbelasting niet woningen	0,4151%	0,4193%
Gebruikersbelasting niet woningen	0,3384%	0,3418%

*** de nieuwe tarieven voor 2017 zijn indicatief. Wanneer de definitieve waardeontwikkeling bekend is zullen de tarieven opnieuw berekend worden.*

WOZ waarde ontwikkeling en tariefontwikkeling

De OZB-opbrengsten zijn gebaseerd op het OZB-tarief berekend over de WOZ-waarde. Het definitieve OZB-tarief wordt bepaald op basis van meest actuele WOZ-waarden aan het einde van het jaar. Indien deze waarden gaan afwijken kan dit gevolgen hebben op de wijziging van het OZB-tarief. Als de WOZ-waarden stijgen, zal het niet nodig zijn om het tarief met 1% te verhogen.

Bij deze WOZ-waarden worden de ontwikkelingen van de grote objecten niet betrokken. Het tarief wordt bepaald op basis van de verwachte opbrengst (inclusief de verhoging en exclusief areaaluitbreiding) en de nieuwe waarden naar prijspeil 1 januari 2017 (waardepeildatum).

Hiermee wordt met de waardeontwikkeling rekening gehouden in de bepaling van het definitieve tarief. Een waardedaling leidt in vrijwel alle gevallen tot een hoger tarief.

Omgaan met opbrengsten OZB van grote objecten

Als gemeente kennen we een aantal grote objecten. Daarbij kan met name gedacht worden aan de bedrijven in de Eemhaven. De opbrengsten van deze grote objecten proberen we zo reëel mogelijk te ramen. We erkennen de nodige risico's rond de raming van de waardes van grote objecten. Zo laat de energiemarkt nog geen herstel zien en ook de signalen voor de toekomst lijken niet bijzonder positief hierover. Dit leidt ertoe dat er nog steeds versneld wordt afgeschreven op energiecentrales Een dergelijke afschrijving heeft een negatieve invloed op de WOZ-waarde en kan leiden tot fors lagere opbrengsten OZB. Op dit moment zijn hierover gesprekken gaande en lopen we hier een reëel risico.

Instellen Reserve OZB

Om de grote fluctuaties in de WOZ-waarde met daaraan gekoppeld de OZB-opbrengst op te vangen wordt voorgesteld om een OZB-reserve in te stellen. Een OZB-reserve voorkomt dat grote toekomstige waarde schommelingen van belangrijke grote objecten in de Eemshaven te veel invloed hebben op het consistent OZB-beleid.

Maximale hoogte Reserve OZB

Het voorstel is om een maximale hoogte van de OZB-reserve te vormen van € 2.1000.000,-. Bij het bepalen van de hoogte is rekening gehouden met een waardedaling van maximaal 25% van de waarde van belangrijke grote objecten. Het vullen van de reserve zal een geleidelijk proces zijn wat een aantal jaren kan duren.

In de jaarrekening 2017 zal worden voorgesteld om de meeropbrengst OZB 2017 evenals de storting in de OZB-reserve op basis van de jaarrekening 2016 te storten in de OZB-reserve. Ieder jaar wordt van de grote objecten in de Eemshaven de gemiddelde waarde van de afgelopen drie jaar genomen als uitgangspunt voor de raming van de OZB-opbrengsten. Doordat er objecten zijn in de Eemshaven die vanwege areaaluitbreiding in het afgelopen jaar zijn toegenomen, zijn er ook extra OZB-opbrengsten die waardedalingen kunnen opvangen. In hoeverre de omvang van de reserve van € 2.100.000 gerealiseerd gaat worden is afhankelijk van een aantal factoren. Met het instellen van deze reserve wordt een maatregel genomen om toekomstige totale waardedaling van de grote objecten op te kunnen vangen.

Mocht blijken dat de uiteindelijke WOZ-waarde van de grote objecten hoger is dan de gemiddelde waarde dan zal de daaraan gekoppelde meeropbrengst OZB aan de OZB-reserve worden toegevoegd. Is de WOZ-waarde lager dan wordt de gederfde OZB-opbrengst uit de OZB-reserve onttrokken.

Omgaan met WOZ-waarderingen in relatie tot aardbevingproblematiek

Schaderegeling

In G-12-verband hebben wij in 2014 afgesproken om een schaderegeling in het leven te roepen die wij vanaf 2015 toepassen. In deze regeling wordt erkende aardbevingsschade die nog niet is hersteld, éénmalig in mindering gebracht op de WOZ-waarde. Deze regeling wordt breed gewaardeerd en voorkomt een deel van de bezwaarschriften.

Schaderegeling in relatie tot No Cure No Pay

In 2017 hebben wij het accent gelegd om in het voortraject al eventuele schade mee te nemen bij de waardebepaling. Dus de beschikte WOZ-waarde is de WOZ-waarde inclusief eventuele aardbevingsschade. Dit heeft geresulteerd in minder bezwaarschriften van No Cure No Pay bureau met als aardbevingsschade is voornaamste grief. Dit wil niet zeggen dat wij minder bezwaarschriften van No Cure No Pay bureau hebben ontvangen.

In 2017 heeft de gemeente 37 No Cure No Pay bezwaren. Ten opzichte van 2016 (42 bezwaren) zijn dit 5 minder. We zien wel dat ook andere makelaarskantoren dit in hun dienstenmodel opnemen.

Schaderegeling in 2017

Mocht in de loop van 2017 komen vast te staan dat door nieuwe jurisprudentie de schaderegeling verder onderdruk komt te staan, dan zal in de eerste helft van 2017 de schadeaftrekregeling in G-12 ter discussie te worden gesteld. Eventuele afschaffing zou dan met ingang van 1 januari 2018 kunnen.

Cassatie ingesteld

De rechtbank Groningen heeft in 2015 in een drietal beroepszaken uitspraak gedaan. Deze beroepszaken betroffen de WOZ-waarde van het belastingjaar 2013. De uitspraak luidt in grote lijnen dat de WOZ-waarde met 10% neerwaarts wordt gecorrigeerd vanwege imagoschade en aanwezige risico's met daarnaast nog een aftrek van € 2.500 voor 'rompslumpschade'. De gemeente heeft hoger beroep ingesteld tegen de uitspraak van de rechtbank Groningen. In september 2016 is het hoger beroep inhoudelijk behandeld in de meervoudige belastingkamer te Leeuwarden. Op 19 januari 2017 heeft de rechtbank in deze zaken uitspraak gedaan. De uitkomsten zijn nogal verschillend.

Kort samengevat komt het erop neer dat:

Zaak 1 : Het hoger beroep van beide partijen ongegrond.

Zaak 2 : Het hoger beroep van belanghebbende ongegrond en het hoger beroep van de heffingsambtenaar gedeeltelijk gegrond.

Zaak 3.: Het hoger beroep van de heffingsambtenaar gegrond en het hoger beroep van belanghebbende ongegrond.

Tegen zaak 3 is door belanghebbende Cassatie ingesteld. Het is nu wachten tot dat de zaak inhoudelijk wordt behandeld. Daarna zal binnen de G-11 gekeken of de schaderegeling in de huidige vorm kan blijven bestaan.

De WOZ-waarden openbaar per 1 oktober 2016

De WOZ-waarden van woningen wordt vanaf 1 oktober 2016 een openbaar gegeven. Vanaf dat moment kunnen de inwoners van de gemeente Eemsmond de WOZ-waarde van hun woning vergelijken met die van andere woningen zonder tussenkomst van de Gemeente. Iedereen kan eenvoudig en laagdrempelig de WOZ-waarde opvragen bij één centraal punt, het online WOZ-waardeloket, door de woning waarvan men de waarde wilt weten aan te klikken op een plattegrond of een adres op te geven.

De inwoners van de gemeente Eemsmond hoeven niet meer aan te bellen bij de bureaus om te vragen wat hun waarde is. Doordat woningen straks ook onderling vergeleken kunnen worden, verwacht de Waarderingskamer dat burgers beter begrijpen hoe verschillen tussen woningen leiden tot verschillende WOZ-waarden. Dit kan ook aan het licht brengen dat de waarde van een bepaalde woning niet goed is ingeschat, waardoor een soort co-creatie tussen burger en gemeente gaat zorgen voor kwalitatief betere taxaties.

Belangrijk om te weten is dat alleen de WOZ-waarde zal worden getoond. De andere gegevens die de gemeente heeft gebruikt voor de taxatie, zoals wie is de eigenaar of wat is de verkoopprijs, zijn niet op deze manier te raadplegen. Ook worden de taxatieverslagen niet openbaar. Daarnaast gaat het voornamelijk alleen om de WOZ-waarde van woningen en bijvoorbeeld niet van

bedrijfspannen. Gemeenten zijn, na aansluiting op de LV WOZ, af van de periodieke gegevensleveringen aan de huidige afnemers. Dit zijn de Belastingdienst (voor invullen van aangiften), de waterschappen (voor de heffing van de waterschap heffing) en het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Belasting:	Forensenbelasting
Grondslag:	Artikel 223 Gemeentewet
Doel:	De forensenbelasting is een belasting op tweede woningen voor mensen die niet in de gemeente Eemsmond staan ingeschreven en meer dan 90 dagen per jaar in Eemsmond een gemeubileerde woning voor zich beschikbaar houden. Rechtvaardiging voor deze belasting is dat gemeenten kosten maken voor niet-inwoners die verblijf houden en die door hun verblijf hier gebruikmaken van de gemeentelijke voorzieningen.

Het bedrag van de aanslag forensenbelasting is een vast tarief. De opbrengst van de forensenbelasting is bestemd voor de algemene middelen. Het aantal woningen dat als tweede woning wordt gebruikt wisselt jaarlijks. Het wel of niet kunnen opleggen van een aanslag is immers mede afhankelijk van of bewoners zich in de Basisregistratie Personen hebben laten inschrijven. Daarom fluctueren ook de jaarlijkse opbrengsten.

Het tarief bedraagt voor 2018 € 612,00.

Belasting:	Reclamebelasting
Grondslag:	Reclamebelasting: artikel 227 Gemeentewet
Doel:	Met de opbrengst van de heffing wordt het ondernemersfonds gevuld voor het bekostigen van centrumactiviteiten die door de Handelsvereniging Uithuizen worden georganiseerd.

Met ingang van belastingjaar 2012 is binnen de gemeente Eemsmond reclamebelasting ingevoerd. Reclamebelasting houdt in dat ondernemers in een vooraf vastgesteld gebied, jaarlijks een vast bedrag betalen voor het voeren van reclame. Het vooraf vastgesteld gebied voor het heffen van reclamebelasting binnen de gemeente Eemsmond is postcodegebied 9981. Het onderwerp van reclamebelasting is het hebben van openbare aankondigingen, zoals gevelreclame, vlaggen, uithangborden en reclamemasten, zichtbaar vanaf de openbare weg. Het betreft reclame op gemeentegrond en op eigen grond. De reclamebelasting wat de gemeente ontvangt wordt gestort in een ondernemersfonds.

In diverse gezamenlijke overleggen tussen de gemeente Eemsmond en de Handels Vereniging Uithuizen is de reclamebelasting meermaals geëvalueerd. Tijdens deze overleggen is gezamenlijk geconstateerd dat het heffen van reclamebelasting zijn nut als efficiënt financieringsinstrument voor collectieve ondernemersinitiatieven heeft bewezen. Ook tijdens de overleggen is vast komen te staan dat de huidige opbrengst reclamebelasting (door teruglopende aantal aanslagen) niet toereikend is om toekomstige ambities van de handels Vereniging Uithuizen te realiseren. Daarom is ook in gezamenlijk besloten om het tarief per 1 januari 2017 met € 75,00 te verhogen.

Per 1 januari 2018 gelden voor de Reclamebelasting de volgende tarieven:

- detaillisten € 350,00
- niet detaillisten € 275,00

Retributies gemeentelijk bezit en beleid

De gemeente Eemsmond kent 2 soorten heffingen (afvalstoffenheffing en de rioolheffing) in verband met gebruik van gemeentebezittingen, werken en inrichtingen.

Belasting:	Afvalstoffenheffing
Grondslag:	Afvalstoffenheffing: artikel 15.33 Wet milieubeheer
Doel:	Met de opbrengst van de heffing worden de lasten van de inzameling en verwerking van het (grof) huishoudelijk afval dat door de gemeente wordt ingezameld gedekt.

Er zijn twee reinigingsheffingen: **afvalstoffenheffing** wordt geheven voor het inzamelen van huishoudelijk afval bij woningen; **reinigingsrechten** worden geheven voor het inzamelen van bedrijfsafval. In de gemeente Eemsmond wordt vanaf 1 januari 2016 alleen (grof) huishoudelijk afval bij woningen ingezameld. De belastingplichtige is de gebruiker van de woning. In beleidsregels is vastgelegd wie als belastingplichtige wordt aangemerkt. Met ingang van 2016 zijn we gestopt met het inzamelen van afval bij bedrijven. Daarom worden er geen reinigingsrechten meer geheven bij bedrijven.

De hoogte van de aanslag is afhankelijk van het aantal personen die op een woonadres staan ingeschreven. Het Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) dient als basis hiervoor. De geraamde opbrengsten mogen niet boven de geraamde kosten uitgaan. Met ingang van 2014 is door de gemeenteraad besloten om het tarief gedurende vier jaar stapsgewijs te verhogen om te komen tot een meer kostendekkend tarief. In 2014 was de kostendekkendheid nog 11,55%. Voor 2018 bedraagt het 42,2% (zie onderstaand overzicht)

Met ingang van 2016 zijn we overgegaan op alternerend inzamelen van afval. Dit houdt in dat om de week de grijze en groene containers worden geleegd in plaats van wekelijks. De uitgaven die met deze inzameling gepaard gaan zijn fors afgenomen.

Tariefontwikkeling en kostendekkendheid

De tarieven worden in 2018 niet verhoogd. Wij gaan uit van 7.021 aansluitingen, waarvan 2.369 eenpersoonshuishoudingen.

Onderstaand wordt de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing weergegeven.

	Opbrengst	Kosten	Overhead	Kosten incl. overhead	%
Verordening afvalstoffenheffing	919.356	1.858.377	313.551	2.171.928	42,3%

Meerjarenperspectief

Zoals al eerder is aangegeven is met ingang van 2014 besloten gedurende vier jaar het stelselmatig te verhogen. In de kadernota van 2019 zal het nieuwe beleid rondom de tarieven van de afvalstoffenheffing voor de jaren daarna worden bepaald. Wat wel vaststaat is dat de afschrijvingslasten van investeringen in materieel voor afvalinzameling die in 2019 zullen plaatsvinden mee worden genomen in het tarief van 2019.

Belasting:	Rioolheffing
Grondslag:	Artikel 228a Gemeentewet
Doel:	Met de opbrengst van de rioolheffing worden de lasten van de gemeentelijke riolering gedekt, evenals de lasten die voortvloeien uit de gemeentelijke watertaken.

Rioolheffing wordt geheven voor de dekking van de kosten van de instandhouding van de gemeentelijke riolering.

De rioolheffing wordt jaarlijks geheven van de eigenaar c.q. gebruiker van een pand die (in) direct aangesloten is op het gemeentelijke rioolstelsel. De hoogte van de aanslag is een vast bedrag per aansluiting. Ben je alleen eigenaar van een pand en (in)direct aangesloten op het gemeentelijk rioleringsstelsel betaal je een vast bedrag. Ben je alleen gebruiker van een pand en (in)direct aangesloten op het gemeentelijk rioleringsstelsel betaal je een vast bedrag. Ben je zowel eigenaar als gebruiker van een pand en (in)direct aangesloten op het gemeentelijk rioleringsstelsel dan worden beide bedragen in rekening gebracht.

De gemeente heeft in het verleden gekozen voor voortzetting van het bestaande systeem van kostendekkendheid. Dit komt er op neer dat:

- uitgegaan wordt van 100% kostendekking;
- er geen fonds wordt gevormd voor de kostendekking rioolheffing;
- de tariefstijging afhankelijk is van de ontwikkeling van de kosten voor riolen;
- de hoogte mede afhankelijk is van het aantal aansluitingen.

Ook bij de rioolheffing geldt als uitgangspunt dat de tarieven volledig kostendekkend moeten zijn.

	Opbrengst	Kosten	Overhead	Kosten incl. overhead	%
Verordening rioolheffing	2.020.638	1.869.287	245.441	2.114.728	95,6%

Elk jaar wordt een nieuwe berekening gemaakt.

Retributies voor gemeentelijke diensten

Retributies aangeduid als Leges (rechten die hun grondslag vinden in artikel 229 van de Gemeentewet) worden geheven voor door de gemeente verstrekte diensten. Deze diensten staan beschreven in de tarieventabel die bij de verordening hoort. Diensten kunnen verschillend van aard zijn, zoals een aanvraag voor een (bouw-)beschikking c.q. vergunning of het verstrekken van afschriften en documenten (paspoorten en rijbewijzen). Er zijn veel verschillende tarieven daarom zijn deze tarieven niet in deze paragraaf opgenomen.

Voor steeds meer tarieven gelden tarieven die wettelijk zijn vastgelegd of waarvoor in de wet maximale tarieven zijn bepaald die door de gemeente geheven mogen worden. Het aantal tarieven waarop wettelijke maximumtarieven van toepassing zijn, zal in de komende jaren nog verder toenemen. In veel situaties zijn de kosten van het product hoger dan het tarief dat de gemeente mag heffen. Dit beperkt het aantal tarieven dat nog volledig kostendekkend kan zijn.

Bij de legestarieven geldt als uitgangspunt volledige dekking van de kosten. Door de Rijksoverheid wordt al meerdere jaren aangedrongen op meer transparantie van de legestarieven. Omdat wij dit standpunt onderschrijven, wordt op dit moment bekeken op welke wijze dit in de gemeente Eemsmond nog beter mogelijk is. Op deze wijze wordt beoogd meer duidelijkheid en acceptatie van de tarieven te bewerkstelligen.

De nieuwe verslaggevingseisen schrijven voor dat de kosten, opbrengsten en dekkingsgraad, kostendekkendheid, van de bestemmingsheffingen worden weergegeven.

Belasting:	Begraafplaatsrechten
Grondslag:	Artikel 229 Gemeentewet
Doel:	Met de opbrengst worden de exploitatielasten van de begraafplaatsen gedekt.

In de gemeente Eemsmond worden rechten geheven voor het gebruik van de begraafplaats en voor het verlenen van diensten ter zake van het begraven of het onderhouden van graven.

De tarieven zullen in de cyclus van de maand november door de gemeenteraad worden vastgesteld.

	Opbrengst	Kosten	Overhead	Kosten incl. overhead	%
Begraafrechten	275.650	440.173	68.271	508.444	54,2%

Diensten kunnen verschillend van aard zijn, zoals een aanvraag voor een (bouw-)beschikking c.q. vergunning of het verstrekken van afschriften en documenten (paspoorten en rijbewijzen). Er zijn veel verschillende tarieven daarom worden deze tarieven niet in deze paragraaf opgenomen.

Algemene dienstverlening (Burgerzaken)

Onderstaand een overzicht van de kostendekkendheid van de verschillende leges die in rekening worden gebracht inzake de algemene dienstverlening van de gemeente.

Algemene dienstverlening	Opbrengst	Kosten	Overhead	Kosten incl. overhead	%
Dienstverlening burgerzaken	312.502	361.702	56.100	417.802	74,8%
Marktstandplaatsen	8.610	27.461	4.399	31.859	27,0%

Binnen de dienstverlening van burgerzaken worden diensten verleend inzake de burgerlijke stand, verstrekken van rijbewijzen en reisdocumenten.

Omgevingsvergunning

Onderstaand een overzicht van de kostendekkendheid van de bouwleges.

Dienstverlening fysieke leefomgeving/ Omgevingsvergunning	Opbrengst	Kosten	Overhead	Kosten incl. overhead	%
Omgevingsvergunning	257.559	449.929	69.784	519.713	49,6%

Helaas heeft de verwachte opwaartse lijn van (ver)bouw zich nog niet ingezet. Naast deze economische reden, heeft onze gemeente ook te maken met een oudere bevolking, die minder bouwlustig is, en het deels wegtrekken van jongeren/jonge gezinnen, de categorie die denkt aan verbouw of nieuwbouw. Ook op de zakelijke markt is er minder beweging dan de afgelopen jaren. Dit alles leidt er toe dat wij de opbrengsten voor bouwleges met € 100.000 naar beneden hebben bijgesteld voor 2018.

Horeca

Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn	Opbrengst	Kosten	Overhead	Kosten incl. overhead	%
Horeca	20.600	22.663	3.515	26.178	78,7%

Overhead toerekening aan kostendekkende leges en nieuwe BBV

Voor de lokale heffingen kan de gemeenten de integrale kosten via de heffingen in rekening brengen. Dat zijn de directe kosten vermeerderd met een redelijke opslag voor de overhead. Voor het bepalen van een redelijke overhead werd onder het oude BBV aangesloten bij de manier waarop in de begroting de overhead werd toegerekend. Middels een kostenverdeelstaat werden alle overheadkosten als 'een bedrag' toegerekend aan de producten. Zo konden deze één op één overgenomen worden in de berekening van de kostendekkendheid.

Door de wijziging in de voorschriften kan dat niet meer. De diverse kosten (die voorheen onder de verzamelnaam 'apparaatskosten' vielen) zijn meer direct toegerekend aan de producten (en dus de programma's). Het restant is afzonderlijk verantwoord onder het hoofdstuk Overhead.

Hierdoor is het nodig om afspraken te maken over de toerekening van deze overhead om zo de kostendekkendheid van de heffingen te bepalen. Bovendien moet deze werkwijze ook vastgelegd worden in de financiële verordening.

Bovenstaande houdt in dat voor de bepaling van de kostendekkendheid van de heffingen de overhead alleen buiten de begroting om aan de tarieven kan worden toegerekend.

De gemeente is vrij in de wijze waarop overhead aan heffingen wordt doorberekend. In de begroting 2018 is uitgegaan van het toerekenen van overhead aan de heffingen op basis van de omvang van directe kosten van het betreffende taakveld. Dit is een transparante en eenvoudige methode om overhead toe te rekenen.

Het opslagpercentage wordt dan als volgt berekend:

$$\text{Totale overhead/totale lasten taakvelden exclusief overhead} = \text{opslagpercentage}$$

Op basis van de begroting van de gemeente Eemsmond is de opslag voor 2018 berekend op 15,51%.

Lasten overhead (€)	Lasten taakvelden (€)	Opslag %
€ 8.182.583	€ 52.743.355	15,51 %

Voordeel van deze systematiek is de eenvoud. Omdat alle lasten met een vast percentage worden verhoogd, kan het bedrag dat in de heffing wordt betrokken met een vast percentage van 15,51% worden verhoogd.

Kwijtschelding

Met ingang van 1 januari 2016 is een nieuwe verordening kwijtschelding gemeentelijke belastingen vastgesteld. In de verordening kwijtschelden gemeentelijke belastingen staat duidelijk vermeld voor welke soort belastingen kwijtschelden wel mogelijk is en voor welke niet. Er is alleen kwijtschelding mogelijk voor de onroerende zaakbelastingen, afvalstoffenheffing en rioolbelasting. Voor de overige belastingen en heffingen is geen kwijtschelding mogelijk. Hier waren in het verleden onduidelijkheden over. Ook staat hierin wat de voorwaarden zijn voor kwijtschelden van gemeentelijke belastingen. Daarnaast is besloten dat uitkeringsgerechtigden van sociale zaken automatisch vrijstelling krijgen. Dit levert ook een administratieve lastenverlichting op. De verantwoordelijkheid voor de kwijtschelding ligt bij de afdeling Diensten en wordt uitgevoerd door de cluster Eerste en Tweede Lijn (Klantcontactcentrum). De gemeente werkt hierin samen met Hefpunt, het belastingkantoor van de drie noordelijke waterschappen.

De gemeente hanteert voor de kwijtschelding een norm van 100%. De totale kosten voor kwijtschelding worden begroot op € 125.000.

2.4.2 Risicobeheersing en weerstandsvermogen

Algemeen

Voor het bepalen van het weerstandvermogen in de begroting 2018 zijn de risico's geïdentificeerd volgens de uitgangspunten van de nota Risicobeheersing & Weerstandvermogen 2014-2017, zoals deze in maart 2014 door de raad is vastgesteld.

De looptijd van de nota wordt met het oog op de herindeling met één jaar verlengd. Voor de nieuwe gemeente zal nieuw beleid geformuleerd worden, die met ingang van 1-1-2019 zal gaan gelden.

Weerstandvermogen

De mate waarin financiële tegenvallers opgevangen kunnen worden, wordt gedefinieerd als het weerstandsvermogen. Het staat voor de robuustheid van de begroting en wordt bepaald door de risico's in relatie te brengen met de weerstandscapaciteit. In de nota 'Risicobeheersing & Weerstandvermogen 2014-2017' heeft de gemeente Eemshaven bepaald dat het weerstandsvermogen voldoende is indien de ratio groter of gelijk is aan 1,4 (voorheen: het vrij aanwendbaar deel van de algemene reserve moest positief zijn).

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten als gevolg van het voordoen van risico's, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken, zonder dat de begroting en het beleid aangepast hoeven te worden. Het gaat om die elementen waarmee tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden, zoals de algemene reserve, de stille reserve en/of de onbenutte belastingcapaciteit.

Onderscheid wordt gemaakt in incidentele en structurele weerstandscapaciteit. Onder incidentele weerstandscapaciteit wordt verstaan de capaciteit die de gemeente heeft om eenmalige tegenvallers op te vangen. Onder structurele weerstandscapaciteit verstaan we middelen die structureel inzetbaar zijn om structurele tegenvallers op te vangen.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit het de algemene reserve (exclusief de ondergrens), onvoorzien incidenteel en de stille reserves. Deze capaciteit wordt aangewend om incidentele financiële tegenvallers en structurele financiële tegenvallers gedurende een begrotingsjaar op te vangen. In het volgende begrotingsjaar wordt een oplossing gezocht voor tegenvallers met een structureel gevolg. Op 1 januari 2018 ziet het saldo van de incidentele weerstandscapaciteit er als volgt uit:

Incidentele weerstandscapaciteit per 1-1-2018	
Algemene Reserve, exclusief ondergrens	€ 4.526.649
Geplande onttrekkingen en toevoegingen vanuit incidentele posten aan de Algemene Reserve in de komende jaren	-/- € 2.085.914
Onvoorzien incidenteel	€ 0
Stille reserves	€ 693.222
Totaal	€ 3.133.957

De stille reserves zijn het verschil tussen de boekwaarde en de geschatte opbrengstwaarde van de overige gronden zoals gehanteerd in de rekening 2016.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit wordt ingezet ter dekking van structurele tegenvallers, wanneer dekking op een andere manier niet lukt. De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit onvoorzien structureel, de begrotingsruimte en de onbenutte belastingcapaciteit. De saldi hiervan zien er op 1 januari 2018 als volgt uit:

Onvoorzien structureel	€ 15.000
Begrotingsruimte	€ 228.011
Onbenutte belastingcapaciteit	P.M.
Totaal	€ 243.011

In de nota 'Risicobeheersing & Weerstandvermogen 2014-2017' is geen ondergrens bepaald voor de structurele weerstandscapaciteit. Indien structurele risico's zich voordoen worden deze in het lopende begrotingsjaar incidenteel afgedekt en zal voor de nieuwe begroting structureel dekking gevonden moeten worden.

Toelichting op de onbenutte belastingcapaciteit:

Op dit moment is bij diverse belastingen en heffingen de 100%-kostendekkendheid nog niet bereikt. Er is dus nog sprake van een potentiële ruimte in de belastingcapaciteit.

Risico's

Een risico is een kans op het optreden van een gebeurtenis met een bepaald gevolg. De risico's relevant voor het weerstandvermogen zijn die risico's die niet verzekerd zijn of niet voorzien zijn in de begroting en die voor rekening komen van de gemeente. Doen deze risico's zich voor dan dienen de financiële gevolgen opgevangen te worden door de weerstandscapaciteit.

In onderstaande tabel zijn de risico's opgesomd die Eemsmond in het kader van de begroting loopt. Het financiële gevolg is berekend aan de hand van de systematiek uit de nieuwe nota.

Het berekenen van de risico's volgens de nieuwe nota 'Risicobeheersing & Weerstandvermogen 2014-2017' geschiedt door middel van het hanteren van een kans gebaseerd op onderstaande referentiebeelden.

Cat.	Referentiebeeld	Weging
1	1 keer per 10 jaar of minder vaak	10%
2	1 keer per 5-10 jaar	30%
3	1 keer per 2-5 jaar	50%
4	1 keer per 1-2 jaar	70%
5	1 keer per jaar of vaker	90%

Voor het bepalen van het financieel gevolg van een risico wordt gebruik gemaakt van bandbreedtes. Deze kent een relatie met de omvang van de begroting (omvang lasten). Voor het begrotingsjaar 2018 hanteren we hiernavolgende waarden.

Bandbreedte (absoluut)	Vaste waarde (bandbreedte-midden)	Vaste waarde			
groter dan € 2.910.000	€ 3.180.000	5,00%	3.180.000		3.180.000
tussen € 1.170.000 en € 2.910.000	€ 2.225.000	2,00% 5,00%	1.270.000	3.180.000	2.225.000
tussen € 580.000 en € 1.160.000	€ 955.000	1,00% 2,00%	640.000	1.270.000	955.000
tussen € 290.000 en € 580.000	€ 480.000	0,50% 1,00%	320.000	640.000	480.000
tussen € 120.000 en € 290.000	€ 225.000	0,20% 0,50%	130.000	320.000	225.000
tussen € 0 en € 120.000	€ 65.000	0,00% 0,20%	-	130.000	65.000

Gebaseerd op de inventarisatie van de risico's (in samenwerking met de diverse afdelingen) bedraagt de benodigde weerstandscapaciteit € 1.559.500. Actualisering en aanscherping van deze risico-inventarisatie is een continu proces en vindt plaats in overleg met de afdelingen.

Risico-inventarisatie

Korte omschrijving van het risico	Kans	Vaste waarde (bandbreedte-midden)	Financiële Impact (kans * bandbreedte midden)
Algemeen (concernbreed)			
Extra beslag op de personele capaciteit (gemeentebreed) als gevolg van het voordoen van een incident	50%	€ 65.000	€ 32.500
Het ontvangen van een lagere algemene uitkering uit het gemeentefonds dan geraamd	30%	€ 225.000	€ 67.500
Meerjarig effect op de hoogte van de algemene uitkering uit het gemeentefonds a.g.v. de herindeling (impact maatstaven)	PM	PM	PM
Daling van de inkomsten uit onroerende zaakbelastingen van grote objecten in de Eemshaven	30%	€ 480.000	€ 144.000
Invoering van nieuwe wet- en regelgeving kan leiden tot extra inzet van personele capaciteit die niet zijn voorzien	30%	€ 65.000	€ 19.500
Renteontwikkeling (risico dat renteontwikkeling afwijkt van intern gehanteerde rekenrente)	10%	€ 225.000	€ 22.500
Effectuering van garantstellingen (zoals gewaarborgd geldleningen)	10%	€ 65.000	€ 6.500
Risico dat de garantstelling jegens NV Groningen Seaports wordt geëffectueerd.	PM	PM	PM
Risico op schade aan gemeentelijk vastgoed en infrastructuur a.g.v. de aardgaswinning	PM	PM	PM
Opopenbare ruimte / Ruimtelijke ontwikkeling			
Grondverontreiniging bij GWRP projecten	10%	€ 65.000	€ 6.500
Schade aan ondergrondse bekabeling bij openbare werken	10%	€ 65.000	€ 6.500
Financiële gevolgen dichtslibben haven Noordpolderzijl	50%	€ 480.000	€ 240.000
Vervallen van garanties na faillissement uitvoerders tijdens, of na afronding van werken	10%	€ 65.000	€ 6.500
Schade aan zaken in de openbare ruimte a.g.v. natuurgeweld die niet gedekt worden door verzekeringen	30%	€ 65.000	€ 19.500
Vroegtijdig moeten vervallen van materieel gemeentewerken	10%	€ 65.000	€ 6.500
Sanering van het grondbedrijf a.g.v. tegenvallende verkoopresultaten	10%	€ 2.225.000	€ 222.500

Korte omschrijving van het risico	Kans	Vaste waarde (bandbreedte-midden)	Financiële Impact (kans * bandbreedte midden)
Sociaal domein			
Hogere exploitatietekorten bij Werkplein Ability dan geraamd in de begroting.	30%	€ 225.000	€ 67.500
Stijging vervoerskosten (o.a. WMO, leerlingenvervoer) a.g.v. contractuele NEA-index boven de geraamde index	30%	€ 65.000	€ 19.500
Overschrijding uitgaven jeugdwet a.g.v. ontwikkeling macrobudget en de overeengekomen provinciale solidariteit	50%	€ 480.000	€ 240.000
Risico claims a.g.v. een incident rondom de jeugdzorg	10%	€ 955.000	€ 95.500
Overschrijding uitgaven voor ZIN en PGB WMO begeleiding a.g.v. ontwikkeling in het macrobudget en de gewijzigde systematiek in 2016 (open einde regeling)	30%	€ 480.000	€ 144.000
Het risico dat geen aanspraak gemaakt kan worden (of afwijzing) van de vangnet-regeling.	30%	€ 480.000	€ 144.000
Risico t.a.v. onvoorziene automatiseringsaspecten binnen het sociaal domein (decentralisaties)	10%	€ 225.000	€ 22.500
Hoger exploitatietekort bij Volkskredietbank Noord Groningen dan geraamd in de begroting.	10%	€ 65.000	€ 6.500
Overschrijding a.g.v. hogere WMO-uitgaven dan geraamd m.b.t. woningaanpassingen	30%	€ 65.000	€ 19.500
Totaal			€ 1.559.500

Conclusie

De incidentele weerstandscapaciteit is op 1 januari 2018 € 3.133.957 (exclusief ondergrens van € 1.815.000). De ratio, berekend als beschikbare weerstandscapaciteit (excl. ondergrens) gedeeld door de benodigde weerstandscapaciteit, bedraagt 2,01. Dit wordt, conform de nota, aangemerkt als 'Uitstekend' en houdt daarmee in dat de gemeente Eemsmond voldoende weerstandsvermogen heeft om incidentele risico's af te dekken (het zogenaamde statische weerstandsvermogen).

In de rekening 2016 bedroeg dit ratio nog 4,45. De terugloop van deze ratio wordt veroorzaakt, doordat in de beschikbare weerstandscapaciteit rekening is gehouden met de geplande onttrekkingen en toevoegingen aan de algemene reserve voor de komende jaren.

Financiële kengetallen

Algemeen

Het Besluit Begroting en Verantwoording schrijft voor dat met ingang van het begrotingsjaar 2016 in deze paragraaf vijf financiële kengetallen opgenomen dienen te worden. Deze kengetallen geven op eenvoudige wijze inzicht in de financiële positie van de gemeente. Deze kengetallen hebben geen functie als normeringinstrument in het kader van het financieel toezicht door de provincies.

Definitie kengetallen

Hieronder wordt aangegeven welke vijf financiële kengetallen opgenomen zijn en wat de kengetallen inhouden.

Netto schuldquote

Het kengetal "netto schuldquote", ook wel bekend als de netto schuld als aandeel van de inkomsten, zegt het meest over de financiële vermogenspositie van een gemeente. De netto schuldquote geeft aan of een gemeente investeringsruimte heeft of juist op zijn tellen moet passen. Daarnaast zegt het kengetal ook wat over de flexibiliteit van de begroting. Hoe hoger de schuld is, hoe meer kapitaallasten er zijn (rente en aflossing) waardoor een begroting minder flexibel

wordt. De netto schuldquote geeft daarmee een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossing op de exploitatie. In de berekening wordt niet meegenomen waarvoor de schulden zijn aangegaan.

Voor de berekening van de netto schuldquote wordt de netto schuld gedeeld door het totaal van de inkomsten binnen de exploitatie.

Solvabiliteitsratio

De "solvabiliteitsratio" geeft de mate aan waarmee de gemeentelijke bezittingen zijn betaald met eigen middelen. Anders gezegd: het aandeel van het eigen vermogen in het totaal vermogen. Hoe hoger de verhouding eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, hoe gezonder de gemeente.

Voor de berekening van de solvabiliteitsratio wordt het eigen vermogen gedeeld door het totaal vermogen.

Structurele exploitatieruimte

Het financiële kengetal "structurele exploitatieruimte" geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte binnen de vastgestelde begroting is. Daarnaast geeft dit kengetal ook aan of de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van structurele lasten en baten en het saldo van structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves te delen door de totale baten.

Grondexploitatie

Het financiële kengetal "grondexploitatie" geeft aan hoe groot de grondpositie (boekwaarde) is ten opzichte van de jaarlijkse baten. Wanneer een gemeente grond tegen de veel lagere prijs van landbouwgrond heeft aangekocht, loopt ze veel minder risico dan wanneer er dure grond is aangekocht.

Voor de berekening van dit kengetal wordt de boekwaarde van niet in exploitatie genomen bouwgronden en de boekwaarde van bouwgronden in exploitatie gedeeld door de totale baten.

Belastingcapaciteit

De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomst. Het kengetal "lokale lasten" wordt berekend aan de hand van het gemiddeld OZB-tarief. Een hoog gemiddeld OZB-tarief ten opzichte van het landelijk gemiddelde geeft aan in hoeverre de gemeente al gebruik heeft moeten maken van deze optie en dus ook beperkt is in het verkrijgen van extra inkomsten. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het Coelo publiceert ieder jaar deze lasten in de Atlas van de lokale lasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde waarde in die gemeente.

Voor de berekening van de belastingcapaciteit worden de totale woonlasten van meerpersoonshuishoudens gedeeld door het landelijk gemiddelde van deze woonlasten van het jaar hiervoor.

Overzicht Financiële kengetallen

Voor de gemeente Eemsmond zien de financiële kengetallen er als volgt uit:

<i>Verloop van de kengetallen</i>	<i>Rekening 2016</i>	<i>Begroting 2017</i>	<i>Begroting 2018</i>
Netto schuldquote	63,0%	74,1%	70,0%
Netto schuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	63,9%	75,0%	70,9%
Solvabiliteitsratio	34%	29%	25%
Structurele exploitatieruimte	6,0%	-0,9%	0,4%
Grondexploitatie	3,1%	3,2%	4,3%
Belastingcapaciteit	97%	102%	102%

Toelichting op de financiële kengetallen

De netto schuldquote zal in 2018 iets verslechteren door het aantrekken van leningen.

De solvabiliteit neem in 2018 iets af doordat er incidentele lasten gedekt worden uit de reserves en het nodig is om meer leningen aan te trekken voor de financiering van de gemeentelijke bezittingen.

Het kengetal 'grondexploitatie' neemt in 2018 iets toe door meer investeringen in kavels dan verkopen.

Als gevolg van de tariefsverhogingen komt het kengetal 'belastingcapaciteit' in 2018 iets boven het niveau van het landelijk gemiddelde te liggen, echter lager dan eerder geraamd. Vanwege de financieel positieve ontwikkelingen zijn er minder belastingverhogingen nodig geweest.

2.4.3 Onderhoud Kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente Eemsmond heeft een groot deel van de openbare ruimte in beheer. In die openbare ruimte vindt een groot aantal activiteiten plaats, zoals wonen, werken en recreëren. Voor al die activiteiten bestaat die openbare ruimte uit enkele kapitaalgoederen, die als volgt gerubriceerd kunnen worden:

- infrastructuur (wegen, riolering, Civiele objecten);
- water;
- voorzieningen (openbaar groen, begraafplaatsen, verlichting, sportfaciliteiten);
- gebouwen.

Al deze kapitaalgoederen dienen onderhouden te worden. Gezien de duurzaamheid van de kapitaalgoederen is dat een taak die continue budgettaire middelen vergt.

Met de verplichte paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen krijgt de raad de mogelijkheid om kaders te stellen voor onder andere onderhoud van wegen, riolering en groen.

Situatie Eemsmond

De gemeente Eemsmond heeft ongeveer 435 hectare aan openbare ruimte in beheer. Deze openbare ruimte bevat de kapitaalgoederen wegen, riolering, Civiele objecten, openbare verlichting, openbaar groen, sloten, havens, sportvelden, begraafplaatsen en gebouwen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en uiteraard de (jaarlijkse) lasten.

Het beleid ten aanzien van het onderhoud van deze kapitaalgoederen is in Eemsmond vastgelegd in:

- rationeel Wegbeheer, Beleidsplan wegen, 2016 - 2020;
- beleidsplan Openbare Verlichting, 2016 - 2020;
- systematisch onderhoud gebouwenbeheer;
- kwaliteitvisie groen/groenstructuurplan 2012 - 2017;
- baggerplan voor het bebouwde gebied;
- afvalwaterplan BMW/NZV 2014-2018;
- beheerplan " Civiele objecten" 2016 - 2020.

Wegen

De gemeente Eemsmond heeft 1.510.776 m² aan verhardingen in beheer. Hiervan is 881.998 m² asfaltverharding, 499.853 m² elementenverharding, 116.557 m² betonverharding en 15.409 m² half-verharding. Sinds 1990 worden de wegen in de gehele gemeente Eemsmond onderhouden op basis van het programma Rationeel Wegbeheer. Eind 2015 is door de raad het Beheerplan vastgesteld. Het huidige onderhoudsniveau van de verschillende wegtypes is bepaald op 'basis'. Het huidige Beheerplan loopt af in 2020 en moet in 2019 geactualiseerd worden.

Asfaltverhardingen

Bij het hanteren van een minimumniveau voor het plegen van onderhoud aan asfaltverhardingen treedt een verslechtering op ten opzichte van een goed onderhoudsniveau. Door het uitstellen van onderhoud neemt de schade toe en is het noodzakelijk om op termijn een zwaardere onderhoudsmaatregel toe te passen. Bij een lange periode van uitstel zal alleen een algehele reconstructie nog uitkomst kunnen bieden. Dit kan eventueel gecombineerd worden met andere werkzaamheden, zoals een herinrichting.

Elementenverharding

Het uitstellen van onderhoud aan elementenverharding zal niet, zoals bij de asfaltverhardingen, tot een drastische verhoging van kosten leiden. De gemeente blijft echter wel aansprakelijk voor de schade die kan ontstaan door de slechte onderhoudstoestand van de verhardingen.

Overzicht lasten kapitaalgoed wegen 2018 (x € 1.000)

Gemiddeld jaarbudget op basis van meerjaren beheerplan wegen	499	
Onderhoud deklagen, slijtlagen en herstraatwerk	59	(structureel en excl. inzet eigen personeel)

Openbare verlichting

In de gemeente Eemsmond staan circa 4.000 lichtmasten. Hiervan zijn zo'n 3.800 in beheer bij de gemeente Eemsmond en de overige staan langs provinciale wegen en zijn in beheer bij de provincie Groningen. In 2015 is door de raad het Beleidsplan Openbare Verlichting geactualiseerd. De uitvoering vindt plaats vanaf 2016 en loopt af in 2020.

Overzicht lasten kapitaalgoed openbare verlichting 2018 (x € 1.000)

Jaarbudget onderhoud openbare verlichting	135	(is excl. inzet eigen uren)			
	2018	2019	2020	2021	
Geplande investeringen	190	194	150	186	
- bijbehorende kapitaallast	8	9	7	8	

Water

Met uitzondering van de havens van Uithuizen en Warffum heeft de gemeente Eemsmond geen bevaarbaar binnenwater in eigendom en beheer. Wel heeft de gemeente 155 kilometer sloten in beheer en een aantal vijvers.

Op 1 januari 2008 is de Wet gemeentelijke watertaken in werking getreden. Deze wet regelt de verbrede rioolheffing waarmee gemeenten waterproblemen in bebouwd gebied kunnen aanpakken. Via deze wet wordt ook de bestaande

gemeentelijke verantwoordelijkheid voor riolering uitgebreid met regenwaterbeleid en gemeentelijk beleid als er grondwaterproblemen zijn.

De Wet gemeentelijke watertaken maakt onderscheid in een zorgplicht voor inzameling van afvalwater én overtollig regen- en grondwater (zie ook rioolbeheer).

Gebouwen

Door de gemeente Eemsmond worden 43 gebouwen onderhouden. Dit betreft: een gemeentehuis, de voormalige Rabobank, een onderkomen van het Gemeentebedrijf, twee sporthallen, vier gymgebouwen, een multifunctioneel centrum, twee zwembaden, twee dorpshuizen, twee peuterspeelzalen, één kinderdagverblijf, vier molens, één toren, vier kantoorgebouwen, Kaap Rottumeroog, Zielhoes Noordpolderzijl en vijftien overige kleinere gebouwen.

De gemeentelijke gebouwen worden sinds 1990 onderhouden met behulp van het geautomatiseerd planmatig onderhoudssysteem (MJOP). Voor het "normale" onderhoud is in de begroting een jaargemiddelde opgenomen. Voor het "updaten" zijn geen structurele middelen beschikbaar.

Overzicht lasten kapitaalgoed gebouwen 2018 (x € 1.000)

Jaarbudget rationeel gebouwenbeheer	463	(structureel) (is excl. inzet eigen uren)
-------------------------------------	-----	--

Groenbeheer

Het openbaar groen, de sportvelden en de begraafplaatsen worden op milieuvriendelijke wijze onderhouden. De praktijk laat zien dat deze wijze van onderhoud arbeidsintensiever is om aan het gekozen beeldbestek te kunnen blijven voldoen. Frequentie en aard van de werkzaamheden zijn per groentype vastgelegd. De werkzaamheden worden door het Gemeentebedrijf en Ability uitgevoerd. In een periode van tien jaar zijn grote delen van het openbaar groen omgevormd, waardoor minder intensief onderhoud noodzakelijk zal zijn op de langere termijn. In 2012 is een nieuwe kwaliteitsvisie groen 2012-2017 en het groenstructuurplan vastgesteld door de raad.

Het nieuwe groenbeleid richt zich op het scheppen van duidelijke kaders, het zoveel mogelijk in standhouden van de huidige bomen- en groenstructuur en het vergroten van structuur, eenheid en duidelijkheid in beeldkwaliteit. Kortom, efficiënt groenbeheer. Gezien de aanstaande herindeling zal het groenstructuurplan gehandhaafd blijven tot aan de werkelijke datum hiervan. Vanaf 1 januari 2014 wordt gewerkt met een beeldbestek bij het onderhoud van het openbaar groen.

Overzicht lasten kapitaalgoed groen 2018 (x € 1.000)

Jaarbudget onderhoud groen	455	(waarvan € 8.500 incidenteel; totaal budget is excl. inzet eigen uren afdeling Ruimte)
----------------------------	-----	--

Rioolbeheer

Eind 2013 is een nieuw afvalwaterbeleidsplan vastgesteld in samenwerking met de gemeenten de Marne, Winsum en Bedum en met het waterschap Noorderzijlvest. Dit plan heeft een looptijd van 2014 t/m 2018 en streeft naar intensieve samenwerking tussen partijen in de (afval)waterketen met als doel efficiënter en effectiever rioolbeheer en planvorming. In het plan zijn de activiteiten opgenomen, die voortvloeien uit de wettelijke zorgplicht van de gemeente op grond van de Wet Milieubeheer, aangevuld met de nieuwe gemeentelijke watertaken op basis van de Waterwet. Verder is in het afvalwaterbeleidsplan planmatig rioolonderhoud en vervanging opgenomen, waarbij nadrukkelijk gekeken wordt naar de waterketen als geheel.

Overzicht lasten kapitaalgoed riolen 2018 (x € 1.000, excl. eigen apparaatskosten)

Jaarbudget onderhoud riolen, IBA's, gemalen en pompinstallaties	81				
	2017	2018	2019	2020	
Geplande investeringen	960	960	960	960	
- bijbehorende kapitaallast	33	33	33	33	

Beheer Civiele objecten

De in de wegen en watergangen aanwezige Civiele objecten (bruggen, dammen, duikers en oeverbescherming) worden eens per vijf jaar geïnspecteerd. De laatste periodieke inspectie heeft in 2015 plaatsgevonden. Op basis van deze inspecties is een onderhoudsplanung gemaakt voor een periode van vijf jaar. Bij beheer Civiele objecten wordt niet met een gemiddeld jaarbudget gewerkt. De gemeente Eemsmond heeft in totaal 36 bruggen, 120 duikers en circa 12.900 meter aan oeverbescherming in beheer.

Het huidige beheerplan eindigt in 2020.

Overzicht lasten kapitaalgoed Civiele objecten 2018 (x € 1.000)

Jaarbudget onderhoud 2017: Structureel 55					
	2018	2019	2020	2021	
Geplande investeringen	366	36	11	321	
- bijbehorende kapitaallast	13	1	0	12	

2.4.4 Financiering

De financieringsparagraaf vloeit voort uit de Wet financiering decentrale overheden (Wet FIDO). De wet FIDO geeft regels voor het financieringsgedrag van gemeenten.

Op lokaal niveau is deze regelgeving vertaald in het door de raad op 26 april 2010 vastgestelde treasurystatuut. Deze financieringsparagraaf is in samenhang met het treasurystatuut een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie van de gemeente. Het treasurybeheer bestaat uit verschillende onderdelen, die hieronder uitgebreid worden beschreven:

- risicobeheer
- gemeentefinanciering
- kasbeheer

Na afloop van het begrotingsjaar wordt in het jaarverslag van de programmarekening teruggeblikt en aangegeven in hoeverre de voorgenomen plannen zijn gerealiseerd.

Risicobeheer

Dit onderdeel geeft een samenvatting van het (verwachte) risicoprofiel van de organisatie en is het kernonderdeel van de treasuryparagraaf. Onder risico's worden verstaan zowel renterisico's (vaste schuld en vlottende schuld) als kredietrisico's, liquiditeitsrisico's, koersrisico's en – zover ter zake – valutarisico's.

Het renterisico van de vlottende schuld, de kasgeldlimiet, is in box 1 in beeld gebracht en die van de vaste schuld, de renterisiconorm, in box 2. In de Wet Fido worden normen gesteld voor zowel de kasgeldlimiet als voor de renterisiconorm.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximum bedrag waarvoor de gemeente middelen mag aantrekken op de geldmarkt. De kortlopende middelen worden aangetrokken in de vorm van kasgeldleningen en kredietlimiet op de rekening-courant. De middelen worden aangetrokken bij de huisbankier van de gemeente, de NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). De grootte van de kasgeldlimiet is afhankelijk van het begrotingstotaal van de gemeente aan het begin van het dienstjaar. Voor 2018 geldt voor de kasgeldlimiet een percentage van 8,5. De onderstaande tabel box 1 kasgeldlimiet geeft de kasgeldlimiet weer voor het jaar 2018.

Renterisiconorm

Gemeenten moeten rapporteren over het renterisico dat zij over de vaste schuld lopen. Het renterisico op de vaste schuld is in de Wet Fido omschreven als: "de mate waarin het saldo van de rentelasten van een openbaar lichaam verandert door wijzigingen in het rentepercentage op leningen en uitzettingen met een oorspronkelijke rentetypische looptijd van een jaar of langer". Het renterisico op de vaste schuld dient te voldoen aan de renterisiconorm; deze norm is in een wettelijke uitvoeringsregeling uitgewerkt als een bedrag ter hoogte van 20% van de totale lasten van de begroting en ten minste € 2,5 miljoen. Met het stellen van deze normen stelt het Rijk een kader om gemeenten tot een zodanige opbouw van

de leningenportefeuille te laten komen, dat het renterisico uit renteaanpassing en herfinanciering van leningen in voldoende mate wordt beperkt. De gemeente Eemsmond streeft naar een opbouw van de leningenportefeuille waarbij het renterisico wordt gespreid over een reeks van jaren. Dit kan door te voorkomen dat een onevenredig groot deel van de leningen in enig jaar geherfinancierd wordt. De tabel van Box 2 renterisiconorm toont aan dat de gemeente voldoet aan de renterisiconorm. De gemeente loopt geen risico's als het gaat om koers- en valutarisico's.

Box 1 Kasgeldlimiet

Omvang begroting per 1 januari 2018 (x € 1.000)		Begroting 2018
1.	Toegestane kasgeldlimiet:	
-	in procenten van de grondslag (totale lasten op de begroting; inclusief toevoeging aan reserves)	8,5%
-	in bedrag	5.409

Onderstaand een berekening van de renterisiconorm en renterisico vaste schuld in 2018.

Box 2 Renterisiconorm

	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.	Renteherziening op vaste schuld o/g en u/g	0	0	0
2.	Aflossingen	3.133.009	3.138.292	2.843.585
3.	Rente risico (1 + 2)	3.133.009	3.138.292	2.843.585
4.	Totale lasten begroting	63.630.700	58.489.888	58.412.658
5.	Vastgesteld percentage	20%	20%	20%
6.	Renterisiconorm (4 x 5)	12.726.140	11.697.978	5
7.	Ruimte (6 -/- 3)	9.593.131	8.559.686	-2.843.580
				917.815

Gemeentefinanciering

Het onderdeel gemeentefinanciering binnen het treasurybeheer geeft ons inzicht in de financieringspositie van de gemeente en de daarbij behorende financieringsbehoefte. Het is opgesplitst in drie onderwerpen:

1. financiering
2. uitzetting
3. relatiebeheer.

Financiering

Financieringspositie

Op begrotingsbasis wordt er vanuit gegaan dat nog een aanzienlijk bedrag gefinancierd moet worden. De ervaring vanuit de afgelopen jaren leert dat de op begrotingsbasis berekende financieringsbehoefte nogal af kan wijken van de werkelijke behoefte aan financieringsmiddelen in de loop van het begrotingsjaar. Dit heeft te maken met het tijdstip van uitvoering van voorgenomen investeringen. Op basis van bij te houden ontwikkelingen, rekening houdend met de lopende investeringen, nieuwe op stapel staande investeringen en te

verwachten baten wordt steeds een afweging gemaakt of en zo ja tot welk niveau en op welke termijn vaste financieringsmiddelen moeten worden aangetrokken. In feite gaat het hier om het opstellen van een liquiditeitsbegroting. De ontwikkeling van de financieringspositie is bepalend voor de leningenportefeuille.

Leningenportefeuille

Onderstaand geven wij een overzicht van de mutaties in de leningenportefeuille.

	Bedrag	Gewogen gemiddelde rente (%)
Stand per 1 januari 2018	36.487.531	3,38%
Nieuwe leningen	6.000.000	
Reguliere aflossingen	3.133.009	
Vervroegde aflossingen	-	
Renteaanpassing (oud percentage)		
Renteaanpassing (nieuw percentage)		
Stand per 31 december 2018	39.354.522	3,10%

Financieringstekort

In de begroting 2018 is een financieringstekort berekend. De realisatie over 2018 zal hiervan gaan afwijken. Dit wordt veroorzaakt door het feit, dat in de staat van activa alle investeringen tot en met 2017 zijn meegenomen, als zijnde uitgevoerd. De praktijk geeft aan dat de budgetten van een aantal investeringen in 2016 niet volledig zullen worden aangewend. Dit zijn vooral investeringen op het gebied van:

- huisvesting onderwijs (bouw onderwijshuisvesting Uithuizen);
- verkeer en vervoer (o.a. fietspadenplan, civiele constructies, vervanging openbare verlichting, duurzaam veilig);
- beheer en onderhoud riolen en gemalen (GRP-rioleringen).

	Begroting 2018
Boekwaarde investeringen 1 januari 2018	83.690.515
Financiering:	
-/- eigen kapitaal	33.457.497
-/- lanlopende leningen	36.487.531
Financieringstekort	13.745.487

Renteresultaat

Het aantrekken en verstrekken van een lening is een treasury activiteit. De treasury activiteiten worden verantwoord onder het taakveld treasury, maar er wordt in de paragraaf Financiering voorgeschreven om gebruik te maken van een renteschema, zodat beter inzichtelijk is hoe omgegaan wordt met de rentekosten. Het blijft in de huidige BBV mogelijk om rente toe te rekenen aan het eigen vermogen en voorzieningen. Dit vanwege het feit dat het eigen vermogen en de voorzieningen als financieringsmiddel worden gebruikt. Conform het advies van de commissie BBV rekenen we geen rente meer toe aan het eigen vermogen. Dit betekent dat de renteomslag die wordt toegerekend vooral gebaseerd is op de werkelijke rentelasten.

Renteschema		Begroting 2018	
a	Externe rentelasten over korte en lange financiering		
	1 Rente langlopende leningen	1.121.245	
	2 Rente kortlopende geldleningen <i>(rente over financieringstekort of -overschot)</i>	<u>274.910</u>	1.396.155
b	Externe rentebaten		-
	<i>Totaal door te berekenen externe rente</i>		<i>1.396.155</i>
c	Rente aan grondexploitatie	42.823	
	Rente van projectfinanciering	<u>-</u>	42.823
	Saldo door te berekenen rente		1.353.332
d1	Rente aan eigen vermogen	-	
d2	Rente aan voorzieningen	<u>90.398</u>	90.398
	<i>Aan taakvelden toe te rekenen rente</i>		<i>1.443.730</i>
e	Werkelijk aan taakvelden toe te rekenen rente (renteomslag)		
	- Bespaarde rente over ondergrens	-	
	- vast percentage	9.264	
	- renteomslag	<u>1.434.432</u>	1.443.696
f	Renteresultaat op Treasury		34

Uitzetting

De Gemeente heeft momenteel geen geld uitstaan bij externe partijen.

Relatiebeheer

Voor het reguliere betalingsverkeer heeft de gemeente een overeenkomst afgesloten met de BNG. In de overeenkomst is geregeld dat de bank een gedeelte van het kasbeheer verricht tegen gunstige rentetarieven. In de overeenkomst is een kredietlimiet bepaald. Tot deze limiet kan de gemeente tegen een gunstig rentepercentage daggeld opnemen of uitzetten.

Voor het aantrekken van financieringsmiddelen dient op basis van het treasurystatuut bij minimaal drie partijen offerte te worden opgevraagd. Op basis van de overeenkomst van financiële dienstverlening wordt in ieder geval de BNG uitgenodigd om offerte uit te brengen. Op basis van de overeenkomst kan de gemeente indien de condities van de BNG niet naar wens zijn, de bank in de gelegenheid stellen om een hernieuwde offerte uit te brengen. Wij geven aan onder welke condities wij de geldlening of belegging met de bank wensen af te sluiten. Als het aanbod van de hernieuwde offerte gelijk of gunstiger is dan een aanbod van een andere partij wordt de transactie alsnog met de huisbankier i.c. BNG gesloten. Minimaal één keer per jaar vindt met de BNG overleg plaats over de relevante terreinen met betrekking tot het betalingsverkeer. Naast de BNG heeft de gemeente een rekening bij de ABN AMRO voor ondermeer het afstorten van leges. De betalingen lopen hoofdzakelijk via de BNG. De rekening bij de Rabobank is voor het gebruik van afrekeningen van pintransacties van de afdeling publiekszaken.

De gemeente streeft naar een concentratie van overtollige liquiditeiten bij één bank. Bij liquiditeitsbehoefte trekt de gemeente kortlopende middelen aan in de

vorm van kasgeldleningen met inachtneming van de kasgeldlimiet.

Kasbeheer

Teneinde de kosten van het geldstromenbeheer te beperken, wordt:

- het liquiditeitsgebruik beperkt door de geldstromen op gemeenteniveau op elkaar en de liquiditeitsplanning af te stemmen. Hierbij wordt erop toegezien dat de liquiditeitspositie voldoende is om te garanderen dat de verplichtingen tijdig kunnen worden nagekomen;
- het betalingsverkeer zoveel mogelijk elektronisch uitgevoerd door één bank.

Wet houdbare Overheidsfinanciën (Wet Hof)

In de wet Hof zijn de Europese normen verankerd voor de hoogte van de overheidsschuld en de jaarlijkse groei hiervan. Die normen raken ook gemeenten, omdat de gemeenteschulden en financieringstekorten van gemeenten meetellen in de overheidsschuld van Nederland. Alle gemeenten samen krijgen een plafond voor het totale EMU-tekort van gemeenten in een jaar. Iedere gemeente krijgt daarnaast een individuele referentiewaarde voor het EMU-tekort in een jaar. De referentiewaarde geeft enkel een richtsnoer voor het EMU-saldo.

Pas als het plafond voor het EMU-tekort van de gezamenlijke gemeenten wordt overschreven, kan dit aanleiding zijn voor extra maatregelen om de (dreigende) overschrijding van de macronorm terug te dringen. Pas dan kan de individuele referentiewaarde voor het EMU-tekort een rol gaan spelen.

Schatkistbankieren

Vanaf 2014 is schatkistbankieren ingevoerd. Gemeenten, provincies en waterschappen zijn verplicht hun tegoeden boven een drempelbedrag bij het Rijk onder te brengen. De tegoeden van de lagere overheden komen op de staatsbalans te staan en mogen van de staatsschuld worden afgetrokken, waardoor het financieringstekort lager wordt.

Het drempelbedrag voor Eemsmond, op basis van de begroting 2018, bedraagt € 485.000. Zodra het positieve saldo op de rekening courant hoger wordt dan € 400.000, dan wordt het bedrag hierboven afgestort naar onze schatkistrekening. Voor onze gemeente heeft dit nauwelijks effect op de rentelasten.

2.4.5 Bedrijfsvoering

Algemeen

Eemsmond wil zich meer en meer als regisserende gemeente ontwikkelen. Daarin past en behoort samenwerking prominent op de agenda te staan met als overall doel verbetering van kwaliteit en vermindering van kwetsbaarheid.

Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering valt in het kader van de scheiding van beleid en uitvoering onder afdeling Diensten. Als het gaat om de beleidsmatige aspecten van de bedrijfsvoering zijn deze terug te vinden onder het Programma Dienstverlening & Ondersteuning. In deze paragraaf gaan wij daarom niet verder in op deze zaken en verwijzen wij u naar de teksten bij Programma Dienstverlening & Ondersteuning.

Staf

In onze gemeente hebben het gemeentebestuur en diverse organisatieonderdelen behoefte aan advisering en ondersteuning ten aanzien van het primaire proces. Deze taken zijn terug te vinden in de afdeling Staf. Planning en Control op concernniveau, rechtstreekse advisering aan het bestuur en ondersteuning van bestuur en management op de gebieden juridische zaken en bestuursadvies (onder andere herindeling, gaswinning) zijn terug te vinden in deze afdeling. Voor zover binnen de afdeling Staf sprake is van beleid (bijvoorbeeld financiën), zal dit vanuit de staf geregistreerd worden.

Planning en Control

De gemeente Eemsmond staat voor een gezond financieel beleid en een organisatie die "in-control" is. Dat betekent continue aandacht voor de financiële middelen, de Planning & Control cyclus, de administratie organisatie en de interne controle. Wij merken ook dat de eisen die gesteld worden aan de financiële functie toenemen. Ook de scherpere eisen die de accountantscontrole stelt, hebben hun weerslag op de financiële processen. Daarnaast is de omvang van de begroting door de middelen vanuit het Sociaal Domein aanzienlijk toegenomen.

Planning en Control en dan vooral ook "control" dient een automatisme te zijn in al ons werken. Niet een "control" als onafhankelijke functie boven de organisatie, maar in alle lagen van de organisatie, te beginnen bij alle medewerkers. Dit betekent ook dat binnen de afdelingen Diensten en Ruimte de Planning en Control goed georganiseerd moet zijn. De ondersteunende afdelingen (consulenten P&O, communicatie, juridische zaken) zijn gepositioneerd binnen het cluster Bedrijfsvoering, afdeling Diensten.

Zaken (adviezen, voorstellen e.d.) die vanuit de uitvoering naar het bestuur gaan, lopen via de beleidsregisseurs. Daar vindt ook de beleidscontrol (is de uitvoering overeenkomstig het beleid) plaats.

De afdeling Staf fungeert in het geheel als concerncontrol. Daar is ook de functie van concerncontroller terug te vinden. Bovenstaande positionering past in de

landelijke ontwikkelingen met betrekking tot control. In combinatie met een regiegemeente is het een bijzondere ontwikkeling.

Overige bedrijfsvoeringsaspecten

Het vastgestelde informatiebeleidsplan dient als basis voor ons ICT-beleid. Het Eemsmondse informatiebeleidsplan is grotendeels overgenomen door onze herindelingspartners en de uitwerking wordt vooruitlopend op de herindeling ook gezamenlijk opgepakt. Ook informatiebeveiliging, dat een prominente plek heeft in het beleidsplan, wordt in samenwerking met de herindelingspartners uitgewerkt en uitgevoerd. Zo is bijvoorbeeld de informatiebeveiligingsfunctionaris aangesteld voor de gezamenlijke BMW-gemeenten.

Zaakgericht werken en een daarop toegerust zaaksysteem (midoffice) zal aandacht moeten krijgen willen we toekomstgericht en klachtgericht kunnen werken. In het in 2017 gestarte project zaakgericht/klantvriendelijk werken wordt ondermeer de implementatie van Decos Join voorbereid. Ook dit gebeurt zoveel mogelijk in samenwerking met onze herindelingspartners.

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicator(en) is/zijn van toepassing op dit programma. Het betreft hier intern opgestelde beleidsindicatoren.

Kengetal (indicator/eenheid)	Bedum	De Marne	Winsum	Eemsmond	Nederland
1. Formatie per 1.000 inwoners	6,4	nmb	8,3	8,7	nmb
2. Bezetting per 1.000 inwoners	5,7	nmb	8,2	8,1	nmb
3. Apparaatskosten euro per inwoner	€ 290	nmb	€ 614	€ 770	nmb
4. Externe inhuur als % van de totale loonsom en de totale als % van de totale loonsom + totale kosten externe inhuur	8,0%	nmb	22,0%	8,5%	nmb
5. Overhead als % van de totale lasten als % van de totale lasten	13,0%	nmb	45,0%	13,7%	nmb

2.4.6 Rechtmatigheid

Algemeen

Ook in 2018 wordt gewerkt volgens het beleidsdocument 'INTERN CONTROLEPLAN 2015-2017'. In dit document is beschreven op welke wijze rechtmatigheid een plek heeft in de totale Planning & Control cyclus en de plaatsing binnen het wettelijk kader. Het controleprotocol zoals dat in dit beleidsdocument is opgenomen geldt ook voor het controlejaar 2018. De raad heeft bij aanbesteding van de accountancydienstverlening voor de periode 2016 tot en met 2019 hier niet van afgeweken

In verband met de voorgenomen herindeling zal in 2018 een nieuw beleidsdocument worden voorbereid voor de nieuwe gemeente Het Hogeland. In het Intern Controleplan (beleidsdocument) staat het ambitieniveau en de controleaanpak beschreven. Daarnaast wordt sinds 2016 een uitvoeringsdocument Intern Controleplan opgesteld dat jaarlijks wordt geactualiseerd. In dit document zijn de actuele ontwikkelingen opgenomen en is uiteengezet welke controles in het betreffende jaar worden uitgevoerd.

Bij de uitvoering van de werkzaamheden wordt (vooraf) op basis van een risicoanalyse en de financiële omvang bepaald wat de aard en diepgang van de werkzaamheden zal zijn (gebaseerd op het normenkader). Uitkomsten van voorgaande jaren zullen hierin eveneens worden betrokken. Het zwaartepunt van de controles ligt bij de taken uit hoofde van de decentralisaties, de openeinde regelingen (zoals de WWB en Wmo) en de SISA-regelingen.

Goedkeuringstolerantie

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole geeft de accountant een oordeel over 'het getrouwe beeld' en 'rechtmatigheid'. De raad heeft met betrekking tot de accountantscontrole een kaderstellende rol.

De uitgangspunten voor de accountantscontrole 2017 komen overeen met de minimumeisen zoals deze zijn opgenomen in het Besluit Accountscontrole Decentrale Overheden.

- de goedkeuringstolerantie is voor de jaarrekening 2017 vastgesteld op de wettelijke norm van 1 % voor fouten en 3% voor onzekerheden;

	Strekking controleverklaring			
	goedkeurend	met beperking	Oordeel-onthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% van lasten)	$\leq 1\%$	$> 1\% < 3\%$	–	$\geq 3\%$
Onzekerheden in de controle (% van lasten)	$\leq 3\%$	$> 3\% < 10\%$	$\geq 10\%$	

Normenkader

Het normenkader bestaat uit alle wettelijke en gemeentelijke regelgeving (o.a. verordeningen), die van belang zijn voor de accountantscontrole op de rechtmatigheid. Het geactualiseerde normenkader is als bijlage bij de begroting ter kennisgeving aangeboden aan de raad.

2.4.7 Verbonden Partijen

Algemeen

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de samenwerkingsverbanden, waarin onze gemeente participeert en tevens een bepaalde bestuurlijke invloed kan uitoefenen. In het Besluit Begroting en Verantwoording wordt hiervoor het begrip ‘verbonden partijen’ gebruikt. Het gaat dan om derde partijen waarin de gemeente een aanmerkelijk financieel en bestuurlijk belang heeft. Hieronder worden de deelnemingen verstaan van onze gemeente in gemeenschappelijke regelingen, samenwerkingsverbanden, vennootschappen, stichtingen en verenigingen.

Financieel belang

Er is sprake van een financieel belang als een aan een verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag bij faillissement niet verhaald kan worden of als de gemeente aansprakelijk is wanneer de gemeente haar verplichtingen niet nakomt.

Bestuurlijk belang

Van een bestuurlijk belang is sprake wanneer de gemeente zeggenschap heeft in de rechtspersoon via het aandeelhouderschap en/of via het recht tot voordracht of benoeming van personen in de bestuursorganen van de rechtspersoon.

Vanaf 2018 worden in deze paragraaf alleen de activiteiten en de financiële informatie van de verbonden partijen weergegeven. De beleidsinformatie van de verbonden partijen wordt op programmaniveau verantwoord.

Lijst verbonden partijen

De gemeente Eemsmond heeft bestuurlijke en financiële belangen in onderstaande verbonden partijen. De lijst bestaat uit gemeenschappelijke regelingen die voldoen aan de definitie van verbonden partij, namelijk dat er sprake moet zijn van een bestuurlijk en een financieel belang.

Overzicht verbonden partijen: gemeenschappelijke regelingen

GR voor het grensoverschrijdend Openbaar Lichaam Eems-Dollard Regio

Vestigingsplaats	Leer (Duitsland)
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	De GR heeft tot doel het bevorderen en realiseren van grensoverschrijdende samenwerking op regionaal en plaatselijk niveau. In het bijzonder alle maatregelen ter versterking en ontwikkeling van de betrekking tussen de gebieden aan beide zijden van de grens af te stemmen en passende oplossingen voor de op dit terrein optredende problemen te treffen.
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage in begrotingsjaar	€ 3.600
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 385.000 € 414.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 2.760.000 € 2.657.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0
Programma	Bestuurszaken
Risico's	Geen

GR Havenschap Delfzijl/Eemshaven (Groningen Seaports)

Vestigingsplaats	Delfzijl
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	Verantwoord, integer en duurzaam de economische activiteiten – en dus de werkgelegenheid – te stimuleren in de havens, industrieterreinen en andere logistieke knooppunten die Groningen Seaports beheert of waar het de regie voert
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage in begrotingsjaar	€ 0
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	nb € 219.876.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	nb € 2.906.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0
Programma	Economie & Maatschappij
Risico's	De GR staat borg voor de financiering van GSP NV. Behoudens publieke taken (havenmeester) vinden alle (financiële) activiteiten plaats in de NV.

GR Omgevingsdienst Groningen

Vestigingsplaats	Veendam
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	De GR is ingesteld om vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het omgevingsdomein voor de deelnemers te gaan uitvoeren, waarmee de deelnemers de kwaliteit van de uitvoering van deze taken willen verbeteren.
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage in begrotingsjaar	€ 252.141
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het boekjaar 2016	€ 2.785.000 € 2.547.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het boekjaar 2016	€ 3.605.000 € 4.740.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0
Programma	Bestuurszaken
Risico's	De geschatte risico's bedragen € 447.000. Het weerstandsvermogen is voldoende ad € 697.000.

GR Veiligheidsregio Groningen

Vestigingsplaats	Groningen
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	Het openbaar belang betreft de bescherming en bevordering van de brandweezorg, de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, de rampenbestrijding en crisisbeheersing, de bevolkingszorg en de melding, alarmering en coördinatie ambulancezorg en brandweer
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage in begrotingsjaar	€ 1.421.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het boekjaar 2016	€ 5.091.000 € 5.628.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het boekjaar 2016	€ 10.643.000 € 18.836.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0
Programma	Bestuurszaken
Risico's	Geschatte risico's € 2.430 000,-. Een aantal risico's is niet gekwantificeerd. Weerstandvermogen bedraagt € 2.754.000. Dit is naar verwachting voldoende om de risico's mee op te kunnen vangen.

GR Publieke Gezondheid & Zorg Groningen

Vestigingsplaats	Groningen
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	Het openbaar belang betreft de bescherming en bevordering van de gezondheid van de bevolking.
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage in begrotingsjaar	€ 529.377
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 2.502.000 € 2.502.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 21.764.000 € 24.664.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0
Programma's	Demografie & Leefbaarheid en Economie & Maatschappij
Risico's	In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en kosten. Daarnaast blijft de gemeente verantwoordelijk voor de taken op het gebied van publieke gezondheid en de jeugdzorg

GR Volkskredietbank voor Noord-Oost Groningen

Vestigingsplaats	Appingedam
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	<p>De bank is een kredietbank als bedoeld in de Wet op het Consumentenkrediet en heeft geen winstoogmerk. De regeling wordt getroffen ten bate van een zo doelmatig mogelijke uitvoering van de volgende belangen:</p> <p>a. het verlenen van hulp om te komen tot een financieel stabiele situatie bij burgers die in financiële moeilijkheden verkeren of dreigen te raken;</p> <p>b. het op zakelijk en sociaal verantwoorde wijze voorzien in de behoefte aan sociale kredieten;</p> <p>c. het voorkomen van maatschappelijk minder gewenste vormen van financiële dienstverlening.</p>
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage in het begrotingsjaar	€ 282.000
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het boekjaar 2016	<p>€ 0</p> <p>€ 0</p>
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het boekjaar 2016	<p>€ 6.082.992</p> <p>€ 6.374.585</p>
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0
Programma	Economie & Maatschappij
Risico's	<p>Er zijn diverse risico's aanwezig (claims, rente, personeel, macro-economische effecten, etc.). Deze zijn echter niet groot.</p> <p>De VKB beschikt niet over een weerstandsvermogen om tegenvallers op te vangen.</p>

GR Vuilverwerkingsbedrijf Noord-Groningen

Vestigingsplaats	Eemsmond
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	Het samenwerkingsverband behartigt de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van het op een doelmatige en milieuhygiënisch verantwoorde wijze verwijderen van afvalstoffen
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage in het begrotingsjaar	€ 82.130
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het boekjaar 2016	€ 1.561.669 € 1.979.792
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het boekjaar 2016	€ 4.924.326 € 5.048.378
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0
Programma	Infrastructuur & Milieu
Risico's	Geen

GR Werkorganisatie DEAL (VTH)

Vestigingsplaats	Delfzijl
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	Doel van de regeling is het bewerkstelligen van een kwalitatief hoogwaardige en een doelmatige uitvoering door de WerkOrganisatie DEAL van de door de deelnemende gemeenten opgedragen taken. Dit zoals vastgelegd in het bestuursakkoord Eemsdelta en overeengekomen in de door de deelnemers met de WerkOrganisatie DEAL te sluiten dienstverleningsovereenkomsten
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	€ 839.547
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 525.000 € 525.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 710.000 € 710.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0
Programma	Bestuurszaken
Risico's	De geschatte risico's bedragen € 164 duizend euro. Niet alle risico's zijn gekwantificeerd. Het weerstandsvermogen bedraagt € 366.000 en is voldoende om de risico's te kunnen opvangen.

GR Participatie Noord Groningen / Werkplein Ability

Vestigingsplaats	Uithuizen
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	Het bevorderen of activiteiten welke gericht zijn op het creëren, bevorderen en in stand houden van werkgelegenheid ten behoeve van natuurlijke personen die een afstand hebben tot de reguliere arbeidsmarkt
Financieel belang: de gemeentelijke bijdrage	De gemeente houdt in de begroting 2018 rekening met de volgende budgetten: Doorstorten rijksbijdrage (oud WSW) € 4.184.966 Doorstorten rijksbijdrage (re-integratie) € 797.593 Vaste bijdrage € 123.829 Bijdrage in de bedrijfsvoeringskosten (voormalig SoZaWe) € 984.730 Verwachte bijdrage in het exploitatietekort € 543.647
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 872.000 € 601.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	€ 4.366.000 € 4.730.000
Het resultaat van de verbonden partij	€ 0
Programma	Economie & Maatschappij
Risico's	De gemeenten zijn gezamenlijk aansprakelijk voor eventuele tekorten bij PNG

GR Garantievoorziening voormalige Bestuursacademie Noord Nederland

Vestigingsplaats	Assen
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	Vangnetvoorziening voor verplichtingen die doorlopen richting voormalig ambtelijk aangestelde medewerkers, zoals wachtgeld en FPU-uitkeringen.
Financieel belang	Geen
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	nb nb
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	nb nb
Het resultaat van de verbonden partij	nb
Programma	Overhead
Risico's	Geen risico's

Lijst verbonden partijen: vennootschappen

NV Bank Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	Den Haag
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	Betreft een bank voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang.
Financieel belang	Geen jaarlijkse bijdrage
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het boekjaar 2016	€ 4.163.000 € 4.486.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het boekjaar 2016	€ 145.348.000 € 149.514.000
Het resultaat van de verbonden partij	nb
Programma	Overhead
Risico's	Geen risico's, wel een lagere winstuitkering t/m 2018.

NV Waterbedrijf Groningen

Vestigingsplaats	Groningen
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Verplicht
Openbaar belang dat behartigd wordt	Levering van drinkwater aan ruim 260.000 woningen in de provincie Groningen en in Eelde en Paterswolde
Financieel belang	Geen jaarlijkse bijdrage
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het boekjaar 2016	€ 67.548.000 € 71.364.000
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het boekjaar 2016	€ 99.385.000 € 110.704.000
Het resultaat van de verbonden partij	nb
Programma	Overhead
Risico's	Geen risico's

BV's in verband met splitsing en verkoop Essent

Vestigingsplaats	Diversen
Namen	CSV Amsterdam BV BV Cross Border Lease (vennootschap CBL) BV Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV Verkoop Vennootschap BV Vordering Op Enexis
Openbaar belang dat behartigd wordt	Vennootschappen voortgekomen uit de splitsing en verkoop van Essent. Deze vennootschap behartigt diverse belangen van de verkopende aandeelhouders en hebben daarvoor werkvermogen gekregen
Financieel belang	Het aandeel van de gemeenten in de kosten is gebaseerd op het aantal hectares buitenwater en het aantal inwoners per gemeente en een vast bedrag.
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	nb nb
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	nb nb
Het resultaat van de verbonden partij	nb
Programma	Overhead
Risico's	Geen risico's

Lijst verbonden partijen: verenigingen

Vereniging van Waddenzeegemeenten

Vestigingsplaats	Harlingen (statutair) Delfzijl (secretariaat)
Deelname (verplicht/vrijwillig)	Vrijwillig
Openbaar belang dat behartigd wordt	Het tot stand brengen en in stand houden van een overlegstructuur voor het Waddenzeegebied om te komen tot een samenhangend beleid voor dit gebied.
Financieel belang	Jaarlijkse ledenbijdrage gebaseerd op bedrag per inwoner. Voor 2017 bedroeg de bijdrage € 3.000.
Eigen vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	nb nb
Vreemd vermogen van de verbonden partij per 1 januari en per 31 december van het begrotingsjaar	nb nb
Het resultaat van de verbonden partij	nb
Programma	Bestuurszaken
Risico's	Geen risico's

2.4.8 Grondbeleid

Inleiding

Onder het gemeentelijk grondbeleid wordt verstaan: het handhaven van het bestaande grondgebruik, dan wel het realiseren van de gewenste veranderingen in het grondgebruik, passend binnen de door de gemeente geformuleerde doelstellingen in het kader van de ruimtelijke ordening.

Het grondbeleid heeft grote invloed op en samenhang met de realisatie van de programma's op het terrein van de Economische Structuur, Ruimtelijke ordening, Volkshuisvesting, Verkeer en Vervoer, Cultuur, Sport en Recreatie. Daarnaast heeft het grondbedrijf een grote financiële impact op de gemeentelijke organisatie. De eventuele baten, maar ook de financiële risico's kunnen invloed hebben op de algemene financiële positie van de gemeente Eemsmond.

De door de gemeente Eemsmond te voeren grondpolitiek heeft betrekking op het maken van keuzes voor de toepassing van het instrumentarium ten aanzien van grondverwerving, kostenverhaal en uitgifte. Het grondbeleid is vastgelegd in de nota Actief en sterk grondbeleid van de Gemeente Eemsmond. Om de doelen van de visie realiseren voert de gemeente actief grondbeleid teneinde:

- de sociale woningbouw zeker te stellen
- de kosten voor herstructurering te betalen
- de vrije kavels te kunnen leveren
- maximaal de regie te kunnen voeren over de stedenbouwkundige kwaliteit

Het gemeentelijk grondbeleid heeft moment moeilijke jaren gekend vanwege de recessie en aardbevingsproblematiek. De woningmarkt lijkt nu deels aan te trekken. De belangstelling voor kavels en daarmee het aantal verkopen neemt toe. Dit ligt in de lijn die gevolgd is in de grondexploitaties dat de kavelverkoop binnen 5 jaar weer verbetert nadat de verkopen een aantal jaren nihil zijn geweest.

Financiële positie

De stand van zaken van de exploitatieopzetten wordt hieronder omschreven. Jaarlijks worden de exploitatieopzetten geactualiseerd en door de raad vastgesteld. De actualisatie van de exploitatieopzetten 2017 (stand 31 december 2016) is op 20 april 2017 door de raad vastgesteld.

De boekwaarde van de drie exploitatieopzetten ultimo 2016 bedraagt € 785.760.

De verwachte eindwaarde van de lopende exploitatieopzetten kan als volgt worden weergegeven:

• Almersma	€ 1.641.547	(negatief)
• LTS-locatie	€ 427.298	(negatief)
• Scherphorn Noord	€ 233.368	(positief)

Voor de tekorten van de lopende exploitaties is een voorziening getroffen (Netto Contante Waarde) van € 1.722.922

Voor de uitvoering van het Centrumplan in Uithuizen is een krediet beschikbaar gesteld van € 8.530.451. De hiervoor in te richten grondexploitatie omvat drie deelgebieden: Blink, Molenerf en Schoolstraat.

In het grondbeleid zijn geen bepalingen opgenomen rondom 'winstneming'. Indien sprake is van een positief resultaat wordt deze pas genomen op het moment dat het complex is afgerond.

Bij het bepalen van de uitgangspunten voor de actualisatie van de exploitatieopzetten zijn schattingen gehanteerd. Deze kunnen anders uitpakken. Derhalve bestaat de kans dat ondanks de ingestelde verliesvoorziening extra tekorten ontstaan. Binnen de reserves van de gemeente Eemshaven is hiervoor geen bestemmingsreserve gelabeld. Eventuele tekorten zullen derhalve gedekt moeten worden uit de algemene reserve. Dit risico is overigens wel meegenomen in de analyse van de risico's zoals opgenomen in de paragraaf Risicobeheersing en Weerstandsvermogen.

Naast de landelijke woningmarktcrisis hebben de aardbevingen gevolgen voor de verkoop. Er zal met de NAM besproken moeten gaan worden op welke wijze de gemeente gecompenseerd kan worden voor het lagere tempo en de lagere prijzen.

2.4.9 Demografische ontwikkelingen

Algemeen

De paragraaf demografische ontwikkelingen is in 2010 ingevoerd als gevolg van het toekennen van financiële middelen aan een aantal krimpgebieden. Eemsmond valt onder de krimpregio Eemsdelta. Krimpgebieden zijn gebieden waar het om relatief grote dalingen van de bevolking gaat. De gevolgen van demografische ontwikkelingen kunnen voelbaar zijn op verschillende terreinen, zoals wonen, onderwijs, economie en arbeidsmarkt, zorg en welzijn, sport en cultuur. Deze beleidsterreinen samen hebben weer gevolgen voor de leefbaarheid in de gemeente. Dit vraagt om integraal beleid. De paragraaf demografische ontwikkeling is nuttig om deze gevolgen zichtbaar te maken en toe te lichten. Met deze paragraaf wordt een doorkijk gegeven naar alle financiële gevolgen zoals die zichtbaar worden in de begroting.

Tijdelijke krimpmaatstaf

De gemeente Eemsmond ontvangt sinds 2011 een tijdelijke uitkering via het gemeentefonds. Het rijk heeft besloten om de krimpmaatstaf per 2016 via een decentralisatie-uitkering toe te kennen aan 8 gemeenten binnen de door het kabinet aangewezen krimpregio's. Voor de regio Eemsdelta is de gemeente Delfzijl door het rijk aangewezen om de financiële middelen 'te beheren'. Het bedrag wordt door het rijk toegekend aan de grootste gemeente in de regio die voldoet aan het criterium van minimaal 3% verwachte bevolkingsdaling. Naar verwachting krijgt ook de nieuwe gemeente Het Hogeland de status van krimpregio. Daarbij worden de middelen van De Marne en Eemsmond bij elkaar opgeteld. De berekening en verdeelsleutel veranderen niet. Een en ander wordt verder uitgewerkt bij de voorbereidingen op de herindeling. Voor Eemsmond gaat het om een bedrag van € 306.000,- per jaar tot en met 2020. Het is niet bekend of de regeling na 2020 wordt voortgezet.

Demografische ontwikkelingen

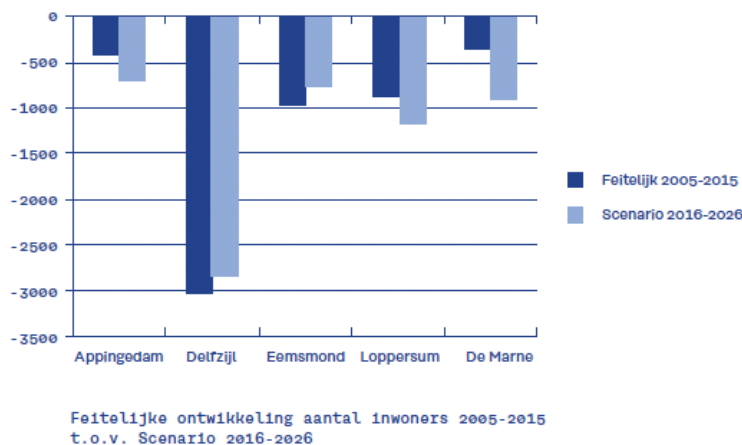
Hoewel de bevolking van Nederland nog steeds groeit, zijn er regio's waar de bevolking en ook het aantal huishoudens afneemt. De verwachting is dat deze trend zich in de komende jaren zal doorzetten. Bevolkingsdaling hoeft geen probleem te zijn en zal in de meeste gemeenten geleidelijk verlopen. Het is van belang dat gemeenten zich bewust zijn van deze daling en tijdig de juiste beleidsbeslissingen nemen en daarmee inspelen op deze ontwikkelingen.

De ontwikkeling van de bevolking in Eemsmond liet al enige jaren een daling zien, met uitzondering van een lichte groei in 2015. Dit geeft het volgende beeld:

Jaar	Aantal per 1 januari	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar
2007	16714	
2008	16542	-191
2009	16496	-46
2010	16426	-70
2011	16357	-69
2012	16235	-122
2013	16083	-152
2014	15928	-155
2015	15770	-158
2016	15815	45
2017	15656	-159

Net als in voorgaande jaren is de verwachting dat onze gemeente ook komende jaren een daling laat zien qua inwoneraantallen. Ontgroening en vergrijzing gaat gepaard met een gezinsverdunding. Hierdoor neemt het aantal huishoudens wel wat minder af dan in voorgaande jaren werd verwacht.

Onderstaande staafdiagram laat zien wat feitelijk was tussen 2005 en 2015 gebeurde qua inwonersaantallen, ten opzichte van de prognoses uit het nieuwe Woon- en Leefbaarheidsplan. Het maakt zichtbaar dat het aantal inwoners in Eemsmond naar verwachting iets minder hard daalt dan in de jaren 2005-2015.

De ontwikkeling ten aanzien van de bevolkingsdaling heeft effect op verschillende taakvelden van de gemeenten, bijvoorbeeld op het terrein van onderwijs, wonen en leefbaarheid. In het geactualiseerde Woon- en leefbaarheidsplan 2017-2021 worden de kernopgaven beschreven waar de MEDAL gemeenten zich voor gesteld zien, samen met allerlei partners als NCG, provincie, woningcorporaties en zorg- en onderwijsinstellingen. Bij de programma's Wonen en Gebiedszaken en Demografie en Leefbaarheid vindt u terug welke doelen we ons in 2018 stellen en welke acties worden ondernomen.

Financieel arrangement Eemsdelta

Voor wat betreft de inzet van de beschikbare financiële middelen in het kader van de demografische ontwikkelingen is een financieel arrangement Eemsdelta vastgesteld door de provincie en de DEAL-gemeenten, geldend van 2010 tot en met 2020. Daarin zijn afspraken gemaakt over de verdeling van de WWI-gelden

Per 1 mei 2017 is er nog €36.046,- aan te vragen bij de provincie, waarbij de gemeente een evenredig deel inlegt.

Omschrijving	Budget 2010-2020	Besteed 2010 tm 2016	Openst. Verpl. 2017 tm 2020	Budgetruimte 01-05-2017
FAE Eemsmond	€ 1.140.625,00	€ 94.000,00	€ 1.010.579,00	€ 36.046,00

2.4.10 Interbestuurlijk Toezicht

Inleiding

Vanaf 2013 bevatte de jaarrekening de paragraaf interbestuurlijk toezicht (IBT). Dat was een uitvloeisel van de Wet revitalisering generiek toezicht (Wet rgt). Op een vijftal aandachtsgebieden - ruimtelijke ordening, vergunningverlening, handhaving & toezicht, monumenten & archeologie, archiefbeheer en huisvesting statushouders - is het toezicht intensiever geworden. Ook het financiële toezicht werd meegenomen in deze paragraaf.

Het provinciaal bestuur wilde geïnformeerd worden over de manier waarop de gemeente haar taken binnen de aandachtsgebieden uitoefende. Samen met de gemeenten is een verantwoordings-methode ontworpen. Uitgangspunt was dat het college van burgemeester en wethouders zich in eerste instantie zou verantwoorden aan de gemeenteraad. De provincie gebruikte vervolgens de informatie die aan de raad wordt verstrekt voor de vervulling van haar toezichtstaak.

Rapportage in de begroting 2016

De provincie verlangde een IBT-paragraaf in zowel de jaarrekening als in de begroting. In de jaarrekening vond uitvoerig verantwoording plaats, omdat de jaarrekening *het* document voor beleidsmatige en financiële verantwoording is. De verantwoording in de begroting werd beknopt gehouden, omdat er zich binnen de aandachtsgebieden tussen de jaarrekening en de begroting vrijwel geen wijzigingen voordeden. Alleen bij 'huisvesting statushouders' was er nieuws te rapporteren, omdat daarvoor een halfjaarlijkse taakstelling geldt.

Evaluatie IBT

Inmiddels is het IBT-stelsel dat de provincie en gemeenten hanteren, geëvalueerd door prof. J. (Ko) de Ridder, verbonden aan de RUG. Hij heeft in april 2016 een eindrapport onderzoek evaluatie IBT Groningen opgeleverd. Daaruit blijkt dat het stelsel – in de woorden van Gedeputeerde Staten – 'niet effectief' is. De kritiek vanuit diverse gemeenten is in de evaluatie bevestigd. Dat betekent er geen verantwoording meer plaatsvindt volgens de tot nu gehanteerde methode.

Interbestuurlijk toezicht is een wettelijke verplichting volgens de Wet rgt. Het toezicht zal dus worden voortgezet, maar in een andere vorm. De keuze daarvoor moet nog gemaakt worden. Prof. De Ridder heeft daarvoor 4 scenario's ontwikkeld. Daaruit moet nog een keuze worden gemaakt, maar het maken van maatwerkafspraken per gemeente heeft daarin de voorkeur. Elke gemeente geeft namelijk op zijn eigen manier invulling aan wettelijke taken, uiteraard binnen de voor de gemeenten geldende kaders, en zou daar ook op basis van maatwerkafspraken verantwoording over kunnen afleggen.

De bestuurlijke besluitvorming over de keuze voor welk scenario is nog niet klaar, maar de paragrafen in de jaarrekening en begroting zullen naar alle waarschijnlijkheid komen te vervallen. Daarom wordt er in deze jaarrekening geen paragraaf meer opgenomen.

2.4.11 Sociaal Domein BMWWE

Inleiding

De paragraaf Sociaal Domein BMWWE is een onderdeel van de gemeentelijke begroting. Deze paragraaf beschrijft de ontwikkelingen en de doelstellingen aangaande het sociaal domein welke per 1 januari 2015 aan de gemeenten zijn overgedragen. De decentralisaties zijn voor de gemeenten Bedum, De Marne, Winsum en Eemsmond aanleiding geweest samen te werken op het gebied van het sociaal domein.

Deze paragraaf is in reikwijdte in beginsel beperkt tot de taken die met de overheveling van verantwoordelijkheid en budget gepaard gaan. Het gaat dan om de Wmo 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet, incl. BUIG. Dat maakt het onderling vergelijken tussen de BMWWE-gemeenten mogelijk. Tevens blijft inzichtelijk in hoeverre budgetneutraliteit gerealiseerd wordt ten aanzien van de overgehevelde taken.

Het sociaal domein omvat overigens meer dan de drie decentralisaties. Denk hierbij o.a. aan:

- Wmo oud (hulpmiddelen, Hulp bij het huishouden, vervoersvoorzieningen etc.)
- Basisondersteuning
- Ouderenbeleid
- Publieke gezondheid (Bijdrage aan GR PG&Z/GGD)
- Statushouders/opvang asielzoekers AZC
- Publiek vervoer (regiotaxi)
- OGGZ

Deze taakvelden zijn terug te vinden in de onderscheidende programma's van de programmabegroting.

Visie op het sociaal domein

In 2014 zijn in BMW-E de visie en uitgangspunten op het sociaal domein vastgesteld.

Onze maatschappelijke ambitie, het wenkend perspectief is dat zoveel mogelijk inwoners actief participeren. Ieder naar vermogen en op een manier die bij hen past - als vrijwilliger, ouder, buur, mantelzorger of professional. Mensen zijn actief op scholen, in de buurt, kerk of werkplaats of bij een vereniging of sportclub. Daarbij handelen wij in ons doen en laten vanuit de volgende waarden:

- *Gemeenschapszin*: Wij hechten eraan dat mensen omzien naar elkaar;
- *Participatie*: Wij vinden het van belang dat inwoners deelnemen aan het sociale leven;
- *Samenwerking*: Wij werken samen (met inwoners, instellingen, bedrijven) vanuit een gezamenlijke maatschappelijke verantwoordelijkheid;
- *Vertrouwen*: Wij luisteren naar inwoners en geven ruimte aan professioneel handelen;
- *Gelijkwaardigheid*: Maatschappelijke instellingen zien wij als gelijkwaardige samenwerkingspartners;
- *Verantwoordelijkheid*: Wij vinden dat inwoners zoveel mogelijk zelf de regie over hun eigen leven moeten voeren;
- *Toegankelijkheid*: De toegang tot hulp is laagdrempelig en daarmee voor iedereen vrij toegankelijk;
- *Keuzevrijheid*: Inwoners kunnen kiezen voor hulp die bij hun situatie past.

Deze visie is vertaald naar een aantal uitgangspunten in het sociaal domein van de BMW-E-gemeenten die als fundament dienen voor de transformatie. In het kort samengevat:

- Zelfredzame inwoners, ingebed in sociale omgeving
- Integrale ondersteuning door (maatschappelijke) instellingen, aanvullend op eigen kracht, door middel van het bieden van maatwerk in samenspraak met de burger en zijn/haar netwerk, dichtbij de leefomgeving van de burger.
- De BMW-E-gemeenten voeren regie vanuit de wettelijke kaders, in partnerschap met de betrokken instellingen en burgers.

Integrale aanpak

Integrale ondersteuning

Na twee jaar ervaring met de nieuwe taken in het sociaal domein is besloten dat er overeenkomstig de visie en uitgangspunten inhoud gegeven moet worden aan het werken in integrale teams op het sociaal domein. In de periode van augustus 2016 tot 1 januari 2017 is proefgedraaid met één pilotteam 'integrale ondersteuning', bestaande uit casemanagers jeugd, consultants maatschappelijk werk, consultants Wmo, consultants Participatiewet en consultants MEE. Dit team heeft verkend welke toegevoegde waarde deze organisatievorm zou kunnen hebben voor de inwoner met een hulpvraag. Gebleken is dat deze toegevoegde waarde er is onder andere doordat kennis werd gedeeld en er samen aan een oplossing werd gewerkt.

Ruimte en maatwerk zijn leidende criteria. Beleid formuleren op hoofdlijnen (en daarmee ruimte laten), goede kennis van beleid en regelgeving in de uitvoering en

de durf om af te wijken met een goede onderbouwing zijn van essentieel belang om invulling te geven aan de visie op de integrale aanpak.

Sinds voorjaar 2017 zijn er vier pilotteams, in elke gemeente één, aan de slag waarvan één “doorontwikkelteam” om de zorgvragende inwoner verder te helpen. De bevindingen zijn positief, door middel van praktijk-casusbesprekingen krijgt de integrale aanpak werkende weg meer invulling. De professionals stemmen met elkaar af wat de beste manier is om de zorgvrager verder te helpen.

De ketenpartners basisondersteuning en de Wmo-adviesraad zijn meegenomen in de ontwikkeling en er is een tweede bijeenkomst geweest met de netwerkpartners uit het maatschappelijk middenveld.

De kaders waarbinnen het project verder kan moeten nog worden aangescherpt en er moet aansluiting bij het dienstverleningsconcept en visie van de nieuwe gemeente Het Hogeland gevonden worden.

De medewerkers moeten worden geschoold in de integrale aanpak en aan beleidsondersteuning en communicatie moet invulling worden gegeven.

Inkoop

Inkoop Basisondersteuning (BMWE)

De huidige contracten voor basisondersteuning (maatschappelijk werk, welzijnswerk, jongerenwerk en cliëntondersteuning) lopen af op 31 december 2017. Dit is aanleiding geweest voor het opstarten van een Europese aanbesteding volgens de Best Value-methode.

Bij een Best Value aanbesteding stelt de opdrachtgever de doelstellingen van de opdracht, de minimale voorwaarden voor de uitvoering en een plafondbudget vast. Door op deze manier aan te besteden worden aanbidders in de gelegenheid gesteld om op basis van hun eigen expertise te komen tot het beste kwalitatieve aanbod, waarbij zij hun aanbod onderbouwen met meetbare gegevens. De aanbidders laten zien dat zij expert zijn en zich onderscheiden van andere aanbidders.

De doelstellingen van de basisondersteuning zijn gericht op de samenwerking in integrale teams waarbij het versterken van de eigen kracht, zelfredzaamheid, participatie en ontwikkeling van inwoners en het verbeteren van de leefbaarheid in de BMWE-gemeenten voorop staat.

We zullen in 2018 samen met de gegunde partij verder bouwen aan de vorming van integrale teams en de transformatieopgave. Daarbij is het uitgangspunt dat de inwoner of zijn of haar huishouden centraal staat, wij laten onze systeemwereld (hoe wij het hebben georganiseerd) daarop aansluiten.

Inkoop Maatschappelijke Begeleiding (BMWE)

De Maatschappelijke begeleiding aan statushouders wordt in een onderhandse aanbesteding volgens de Best Value-methode ingekocht. De huidige partijen zijn gevraagd om een aanbod te doen. Doelstelling is om middels een nieuwe aanpak een brug te slaan tussen WMO en participatie. De contracten zullen ingaan op 1 januari 2018 en hebben een looptijd van 2 jaar.

Ontwikkelingen per domein

Jeugdhulpverlening

Inkoop jeugdhulp RIGG

De huidige overeenkomsten met de gecontracteerde contractpartners en de aangesloten jeugdhulpaanbieders lopen door in 2017. De RIGG koopt voor de periode 2018-2020 opnieuw jeugdhulp in. Dit doet zij middels een Open House procedure voor de meeste producten. De producten Jeugdbescherming & Jeugdreclassering, Crisis, en Jeugdhulp Plus worden door middel van een Europese aanbesteding ingekocht.

Naast de gezamenlijke inkoop van de RIGG is er door de 23 Groninger gemeenten besloten tot het verhogen van de vrij besteedbare ruimte van de afzonderlijke gemeenten. De vrij besteedbare ruimte bedraagt nu 2,5% en wordt benut voor uitvoeringskosten in domein Jeugd. Voor het jaar 2018 is gekozen om de vrij besteedbare ruimte te verhogen naar een percentage van 8%. De middelen worden ingezet voor versterking van de basisondersteuning en de preventieve taken, praktijkbegeleiding, gedragswetenschappers en ondersteuner jeugd en gezin in de huisartsenpraktijk. Hiermee geven we vorm aan het beleidsdoel en de behoefte binnen het CJG om jeugdhulp eerder en op maat aan te bieden.

Inkoop basisondersteuning

Zie integrale ondersteuning.

Samenwerking CJG - onderwijs

In 2017 gaan we van start met drie pilots die erop zijn gericht om de samenwerking tussen onderwijs en CJG te verbeteren. In samenwerking met Het Hogeland College Uithuizen starten we in het najaar van 2017 een pilot om schoolverzuim beter aan te pakken. Leerplicht en CJG zijn hierbij nauw betrokken. Indien succesvol wordt de werkwijze ingevoerd op alle scholen in de regio.

Rond diezelfde tijd start een overlegtafel ("taskforce thuiszitters") tussen onderwijs, jeugdhulp en leerplicht die erop is gericht om leerlingen die thuiszitten terug naar school te krijgen (of te voorkomen dat leerlingen uitvallen op school). Beide pilots worden georganiseerd in BMW-verband en lopen door in 2018.

In 2018 gaan de gemeenten daarnaast een project uitbreiden om MBO-studenten (ook uit de BMW-regio) te begeleiden die door persoonlijke problemen minder functioneren op school. Dit project wordt provinciebreed georganiseerd; vanuit onze regio zijn Wmo, CJG en jongerenwerk betrokken.

Naast al deze initiatieven proberen we in 2018 extra in te zetten op het verbeteren en intensiveren van de reguliere (zorgroute) overleggen tussen voorschoolse voorzieningen, onderwijs en CJG.

Samenwerking CJG/ jeugdhulp – huisartsen

Het verbeteren van de samenwerking tussen CJG en huisartsen is een van onze speerpunten. Dit is van belang omdat huisartsen belangrijke verwijzers zijn naar jeugdhulp. Ook kan deze samenwerking zorginhoudelijk winst opleveren.

Ondanks bovenstaande raakvlakken is de samenwerking tussen huisartsen en CJG nog niet vanzelfsprekend. Onder meer om dit verbeteren starten wij in 2018 de pilot OJG (Ondersteuner Jeugd en Gezin). De bedoeling van deze pilot is dat een ondersteuner jeugd en gezin voor zowel de huisartsenpraktijk als het CJG gaat werken. Daarmee vormt diegene de schakel tussen beide werelden. De OJG biedt kortdurende, lichte jeugdhulp. Het doel daarvan is om onze inwoners goede (laagdrempelig en preventief) jeugdhulp te bieden. Hierdoor kan gespecialiseerde, dure zorg worden voorkomen.

Aan de OJG-pilot doen de huisartsenpraktijk Winsum en Stichting De Pool (samenwerkende huisartsen uit Usquert, Warffum en Eenrum) mee. Als jeugdhulpaanbieder hebben wij Molendrift betrokken. De pilot duurt een jaar; de RIGG volgt en evalueert de resultaten. Mocht het een succes worden, dan is het de bedoeling om de OJG-pilot uit te breiden.

Wmo

De afgelopen periode is veel aandacht gegaan naar de transitie van de zorg en ondersteuning en de continuïteit hiervan voor onze cliënten. We hebben minder aandacht gehad voor de transformatieopgaven van de Wmo2015. In 2018 willen we nadruk leggen op deze transformatie: we willen algemene voorzieningen ontwikkelen, de maatwerkvoorzieningen meer laten aansluiten op de eigen kracht en het sociaal netwerk van onze cliënten, en meer werken volgens het principe van 'één gezin één plan één regisseur'. Dit vraagt een nauwe samenwerking tussen gemeentelijk beleid en uitvoering, en tussen Wmo-consulenten, gecontracteerde zorgaanbieders en cliënten en diens sociaal netwerk.

Voor de Wmo begeleiding 18+ geldt dat de contracten voor zowel ondersteuning en begeleiding als het Pijlerpartnerschap in 2018 zijn verlengd. De mogelijkheid bestaat om aanvullende contracten af te sluiten voor specifieke en ontbrekende vormen van dienstverlening binnen het Ommelander Model.

Basisondersteuning

Zie integrale ondersteuning.

Ondersteunen van mantelzorgers

In 2017 is het actieplan 'Hoe helpen wij u te helpen' door de steunpunten Mantelzorg nader uitgewerkt in een gezamenlijk uitvoeringsplan. Beide plannen lopen door in 2018, waarna een evaluatie zal volgen. Het ondersteunen van mantelzorgers (en vooral vroegtijdig (h)erkennen van mantelzorgers) voorkomt dat ze overbelast raken en daardoor niet meer voor hun naaste kunnen zorgen.

Ondersteuning van vrijwilligers

Een andere opdracht die we in 2018 verder oppakken is de ontwikkeling van vrijwilligersbeleid. In het vrijwilligersbeleid willen we de ondersteuning van vrijwilligers gaan organiseren. Hoe deze ondersteuning er uit moet komen te zien willen we samen met vrijwilligers en andere betrokkenen vormgeven. Daarbij wordt in verband met het vervallen van het steunpunt voor vrijwilligers in Bedum en de naderende herindeling getracht de ondersteuning in de BMW-gemeenten te harmoniseren.

Maatwerkvoorzieningen

Hulp in het huishouden

Eind 2017 lopen de convenanten met onze aanbieders van Huishoudelijk Ondersteuning af. In aanloop naar de nieuwe inkoop van deze vorm van ondersteuning is in overleg met aanbieders gewerkt aan de nieuwe convenanten voor 2018 en verder. In 2017 is al uitvoering gegeven aan de wijzigingen in uitvoering als gevolg van de uitspraken van de CRvB op het gebied van de HO. Deze lijn wordt voortgezet in 2018. Wel zal meer aandacht worden besteed aan doorontwikkeling en een toekomstbestendige vorm van ondersteuning in het kader van de HO. Dit traject wordt samen met de te contracteren aanbieders vormgegeven middels een ontwikkelagenda. Een ontwikkelpunt is bijvoorbeeld de maaltijdvoorziening. Een activiteit die in de praktijk voor aanbieders lastig in te vullen blijkt.

Begeleiding en dagbesteding

Voor het maatwerkdeel van zorg en ondersteuning zullen we verder inzetten op de zogenaamde transformatieopdracht. Deze opdracht aan Pijlerpartners en aanbieders krijgt langzamerhand meer vorm en inhoud in de vorm van pilots en concrete projectplannen. Doorontwikkeling blijft ook punt van aandacht in volgende inkoopprocessen.

Beschermd wonen

In 2018 wordt verdere uitwerking en uitvoering gegeven aan het meerjarenprogramma "Van beschermd wonen naar wonen met begeleiding op maat" dat in de 23 Groninger gemeenten is vastgesteld. De belangrijkste transformatieopgave hierbij is de scheiding van wonen en zorg. De inkoop van de voorziening Beschermd Wonen per 1 januari 2018 is dan ook gericht op meer inzet via ambulante zorg in combinatie met de Wmo voorzieningen 18+ zoals individuele/groepsbegeleiding. Om de transformatie te kunnen bekostigen wordt gewerkt aan een nieuw verdeelmodel waarbij het geld voor beschermd wonen verdeeld wordt over alle gemeenten. Het streven is dat dit nieuwe verdeelmodel in 2020 wordt ingevoerd.

Participatie

In 2016 is de nieuwe uitvoeringsorganisatie GR Werkplein Ability tot stand gekomen. Vanuit de drie sporen, het WSW/beschut werk en het minimabeleid is er zorg voor mensen die gebruik maken van de geboden voorzieningen. Het beleid is gericht op het leiden naar werk. Daar waar dit niet kan is het beleid erop gericht om inwoners op een andere wijze te laten participeren in de samenleving. Inwoners met een minimuminkomen zullen worden gestimuleerd om gebruik te maken van de beschikbare regelingen. Het moet mogelijk zijn dat minima deel kunnen nemen aan sport en culturele activiteiten. Hierbij ligt de nadruk op kinderen en chronisch zieken. Hierbij wordt samengewerkt met diverse maatschappelijke organisaties als Jeugdsportfonds, Jeugdcultuurfonds, Leergeld, stichting Present, Humanitas, Voedselbank en kledingbank Maxima. Belangrijk is verder dat (dreigende) financiële problemen bij inwoners zo vroeg mogelijk worden (h)erkend en worden aangepakt, teneinde een onnodige armoedeval te voorkomen.

Tot en met 2018 loopt het huidige Strategische beleidskader Werk en Inkomen. Jaarlijks wordt door de raden het strategisch beleidskader bijgesteld. De 11

gestelde kaders bevinden zich binnen de maatschappelijke, financiële en de organisatorische opgaven. De organisatie rapporteert per kwartaal aan de colleges en de raden. Daarnaast kunnen de raden hun gevoelens meegeven over de jaarrekening en de begroting.

De overheidswerkgevers hebben met de minister van BZK afgesproken samen 25.000 (afspraak-) banen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking. Daarnaast moeten 100.000 afspraakbanen bij reguliere werkgevers worden gecreëerd. De vier gemeenten zetten zich in om afspraakbanen binnen hun gemeentelijke organisaties te realiseren. Inmiddels zijn 13 medewerkers gestart in een afspraakbaan binnen de gemeentelijke organisaties.

Vanuit de G11 aardbevingsgemeenten wordt ingezet op meer werk voor onze inwoners. Veel inwoners zijn laag en middelbaar geschoold. Voor inwoners met deze opleidingen is te weinig werk. Door het inzetten van beleid dat gericht is op werk, wordt door middel van SROI bij grote projecten van de gemeenten gekeken hoeveel mensen uit de kaartenbakken naar werk kunnen worden geleid. De jeugdwerkloosheid is een groot probleem. Werkgevers dienen te worden gestimuleerd om stageplaatsen in het kader van werk-leer projecten aan te bieden. De gemeente geeft daarbij het goede voorbeeld. Er moet aansluiting worden gezocht met scholen, instellingen en omliggende gemeenten. Innovatieve oplossingen zijn geboden. In dit kader zijn dan ook afspraken gemaakt tussen het Rijk, de provincie, de G12 gemeenten en overige partijen. Daarnaast wordt het bedrijfsleven gevraagd naar ruimte voor opleiding en stages.

De betaling van de algemene uitkeringen voor bijstandsgerechtigden geschiedt vanuit de BUIG-middelen. Dit budget is niet toereikend gebleken in de afgelopen jaren voor de gemeenten Bedum, De Marne en Winsum. Over de jaren 2015 en 2016 zijn hiervoor vangnetuitkeringen aangevraagd. De uitkeringen over het jaar 2015 zijn inmiddels ontvangen. De aanvragen over 2016 zijn deze zomer tijdig bij de toetsingscommissie ingediend. Voor het jaar 2018 bestaat de verwachting dat alle vier gemeenten tekort gaan komen.

Budgettaire ontwikkelingen

Bij de invoering van de decentralisaties in 2015 was bekend dat van rijkswege de jaren na invoering het rijksbudget voor de decentralisaties zou gaan dalen. Op basis van de meeste recente informatie (meicirculaire 2017) staan de BMWG-gemeenten in 2018 voor een opgave om uit komen met een budget wat ten opzichte van 2017 in 2018 afneemt met totaal € 395.000. (Beschikbaar in 2017 € 31,8 miljoen, in 2018 € 31,4 miljoen).

(Bron: meicirculaire 2017)	2018 BMWG	Bedum	De Marne	Winsum	Eemshaven
WMO 2015	8.270.483	1.682.480	1.756.652	1.774.582	3.056.769
mutatie t.o.v. jaar er voor	-/- 139.068	93.747	44.090	-/- 1.538	-/- 275.367
Jeugd	12.828.307	2.526.860	2.305.548	3.173.305	4.822.594
mutatie t.o.v. jaar er voor	335.491	42.250	67.790	238.722	-/- 13.271
Participatie	10.306.521	1.375.063	1.827.718	2.121.181	4.982.559
mutatie t.o.v. jaar er voor	-/- 591.890	-/- 57.265	-/- 112.835	-/- 114.710	-/- 307.080
TOTAAL 3D	31.405.311	5.584.403	5.889.918	7.069.068	12.861.922

In de begroting 2018 zijn de uitgaven en inkomsten voor de onderdelen Jeugdwet en WMO gebaseerd op het financieel kader dat in de raden van 2017 is geaccordeerd. Ook in het meerjarenperspectief wordt vooralsnog er vanuit gegaan dat de afname in de rijksmiddelen opgevangen kan worden binnen de huidige beleidskaders.

Voor wat betreft het onderdeel participatie geldt dat de lagere rijksbijdrage leidt tot een hoger exploitatietekort van de GR Participatie Noord Groningen. De daling van dit rijksbudget wordt grotendeels veroorzaakt door de afbouw van de WSW. Meer hierover staat opgenomen in de begroting van de gemeenschappelijke regeling. Op grond van verslaggevingseisen en het provinciale toezicht dienen de tekorten van de GR opgenomen te worden in de begroting van de deelnemers zijnde de BMW-gemeenten.

Solidariteit Jeugd

Op het gebied van Jeugdhulpverlening zijn de BMW-gemeenten een provinciale solidariteit aangegaan voor zowel de Zorg in Natura alsook de PGB-uitgaven. Deze solidariteit bestaat in elk geval nog in 2017. Ten tijde van het opstellen van de begroting 2018 is nog onbekend of in 2018 de provinciale solidariteit wordt gecontinueerd.

Wat willen we bereiken? / Wat gaan we daarvoor doen?

Jeugd

<ul style="list-style-type: none"> • We ondersteunen inwoners in het gebruikmaken van hun eigen kracht en het eigen netwerk 	<ul style="list-style-type: none"> • Dit is verankerd in de werkwijze van de uitvoerende partners van het CJG. Wij monitoren dit met het contractbeheer. • Evalueren van dit beleidsdoel in 2018 door gebruik te maken van resultaten cliëntervaringsonderzoek jeugd
<ul style="list-style-type: none"> • We de-medicaliseren, ontzorgen en normaliseren zoveel mogelijk vragen en problematiek rondom opgroeien en opvoeden 	<ul style="list-style-type: none"> • Dit is verankerd in de werkwijze van de uitvoerende partners van het CJG. Wij monitoren dit met het contractbeheer. Zorgdragen voor de veiligheid van jeugdige en gezin (RIGG project) • Evalueren van dit beleidsdoel in 2018 door gebruik te maken van resultaten cliëntervaringsonderzoek jeugd
<ul style="list-style-type: none"> • We bieden eerder (jeugd)hulp op maat aan 	<ul style="list-style-type: none"> • Doorontwikkelen van een goede basisondersteuning en toegang tot jeugdhulp (RIGG project) • Inkoop jeugdhulp 2018 • De toegankelijkheid van het CJG verbeteren en bekendheid vergroten.

	<ul style="list-style-type: none"> • Evalueren van dit beleidsdoel in 2018 door gebruik te maken van resultaten cliëntervaringsonderzoek jeugd
<ul style="list-style-type: none"> • We bieden meer ruimte aan professionals en zorgen voor een vermindering van regeldruk 	<ul style="list-style-type: none"> • Evalueren van dit beleidsdoel in 2018
<ul style="list-style-type: none"> • We zorgen voor een optimale samenwerking met huisartsen, voorschoolse voorzieningen en het onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> • We monitoren en evalueren van de zorgroutes met het onderwijs. • We ontwikkelen zorgroutes met de huisartsen. • Evalueren van dit beleidsdoel in 2018 door gebruik te maken van resultaten cliëntervaringsonderzoek jeugd

WMO

<ul style="list-style-type: none"> Algemeen: Start maken met transformatieopgave 	<ul style="list-style-type: none"> Transformatieopgave helder definiëren en concretiseren. Samenwerking tussen beleid-uitvoering-aanbieders verbeteren en bepalen wat ieders rol is om de transformatie op gang te brengen.
<ul style="list-style-type: none"> Basisondersteuning: Goede samenwerking in integrale teams. Versterken eigen kracht, zelfredzaamheid, participatie van inwoners. Verbeteren van leefbaarheid in BMWG-gemeenten. 	<ul style="list-style-type: none"> Met de nieuwe contractpartner voor de basisondersteuning werken we momenteel uit hoe we dit gezamenlijk vorm geven.
<ul style="list-style-type: none"> Beter ondersteunen en faciliteren van vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties. 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkelen en uitvoeren van vrijwilligersbeleid
<ul style="list-style-type: none"> Mantelzorgondersteuning: Ondersteunen van mantelzorger en overbelasting van mantelzorgers voorkomen 	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoering actieplan Mantelzorgondersteuning
<ul style="list-style-type: none"> Voorkomen dat inwoners zorg/ondersteuning missen of in financiële problemen raken door de stapeling van eigen bijdragen uit Zorgverzekeringswet en Wmo. 	<p>Aandacht hebben voor deze stapeling van eigen bijdragen. In uitvoering goed afstemmen tussen Wmo en bijzondere bijstand. Indien nodig op maat maatregelen treffen.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Inwoners met een ondersteuningsbehoefte krijgen de hulp of ondersteuning die nodig is. 	<p>Ondersteuning op maat inzetten, waarbij integraal gekeken wordt wat nodig is (maatwerkvoorzieningen, algemene voorzieningen, ondersteuning uit eigen netwerk). Hierbij wordt breed gekeken naar ondersteuningsvragen op alle leefdomeinen.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Beschermd wonen: stappen maken in de transformatieopgave scheiden van wonen en zorg. 	<p>Uitvoering geven aan meerjarenprogramma Van beschermd wonen naar wonen met begeleiding op maat. Meer inzetten op ambulante zorg in de wijken in combinatie met Wmo-voorzieningen.</p>

Participatie

<ul style="list-style-type: none">• Een goed werkende uitvoeringsorganisatie voor werk en inkomen.	<ul style="list-style-type: none">• We gaan in 2018 het strategisch beleidsplan evalueren inzake het jaar 2017.
<ul style="list-style-type: none">• Meer werk voor onze inwoners	<ul style="list-style-type: none">• We komen met een aangepast strategische beleidskader voor 2019
<ul style="list-style-type: none">• Onze inwoners meer laten participeren in de samenleving	<ul style="list-style-type: none">• De regelingen voor minima op grond van de nota Mee Doen! zullen worden uitgevoerd. Daarnaast worden de contacten met de maatschappelijke organisaties verder geïntensiveerd.
<ul style="list-style-type: none">• Voor de tekorten op het BUIG budget (inkomensdeel) vragen we een vangnetuitkering aan.	<ul style="list-style-type: none">• De vangnetuitkering over het jaar 2017 zullen voor de zomer van 2018 bij de toetsingscommissie worden ingediend. .
<ul style="list-style-type: none">• Meer mensen uit de uitkering en minder instroom	<ul style="list-style-type: none">• De acties op grond van de nota Analyse tekort Inkomensdeel en verbeterplan, zullen in 2018 verder worden uitgevoerd.

Beleidsindicatoren

Bij de invoering van het huidige Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) in 2004 lag de nadruk op het vergroten van de transparantie van het proces van begroting- en verantwoording en het versterken van de positie van raad. Er zijn ruim 10 jaar na invoering van het BBV diverse ontwikkelingen die vragen om vernieuwing van het BBV. In de periode tussen 2014 en 2015 heeft een commissie onder aanvoering van wethouder Stef Depla een advies uitgebracht inzake de vernieuwing BBV. In maart 2016 is het wijzigingsbesluit BBV in de Staatscourant gepubliceerd. In de begroting 2017 zijn de beleidsindicatoren voor het eerst opgenomen. Dit is het tweede jaar dat de beleidsindicatoren onderdeel zijn van de begroting. De indicatoren worden door het rijk beschikbaar gesteld via www.waarstaatjegemeente.nl. De beleidsindicatoren inzake de decentralisaties staan hieronder opgenomen.

Onderdeel Taakvelden	Participatie 6.3 Inkomensregelingen 6.4 Begeleide participatie 6.5 Arbeidsparticipatie-instrumenten gericht op toeleiding naar werk						
Inhoud We begeleiden, door sociaal beleid uit te voeren, werkzoekenden en uitkeringsgerechtigden naar de arbeidsmarkt. Zij kunnen dan zij zelfstandig en zonder hulp van de overheid in hun eigen levensonderhoud voorzien. Voor inwoners die dat niet kunnen, zorgen we voor een financieel vangnet en maatschappelijke ondersteuning. We stimuleren zelfredzaamheid en actief meedoen in onze samenleving. Binnen dit programma valt ook de inburgering van nieuwkomers.							
Beleidsindicatoren							
Naam indicator	Eenheid	Periode	Indicator (download 19 september 2017)				
			Bedum	de Marne	Winsum	Eemsmon d	Landelijk
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar *	2016	446,9	589,1	425,3	544,0	744,0
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar **	2015	5,05%	5,64%	3,88%	6,88%	6,58%
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking ***	2016	66%	61,8%	64,3%	62,8%	65,8%
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen **	2015	2,24%	2,79%	1,83%	2,33%	1,52%
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 1.000 inwoners ***	2016	27,8	37,9	30,2	43,5	41,3
Lopende re-integratie-voorzieningen	Aantal per 1.000 inwoners van 15-64 jaar ***	2016	38	65,6	52,6	69,9	25,5

*) bron: LISA (Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen)

**) Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

***) CBS (Centraal Bureau voor de statistiek)

Onderdeel Taakvelden	Jeugdwet en WMO 2015 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie 6.2 Wijkteams 6.6 Maatwerk-voorzieningen (WMO) 6.71 Maatwerkdienstverlening 18 + 6.72 Maatwerkdienstverlening 18- 6.81 Geëscaleerde zorg 18 + 6.82 Geëscaleerde zorg 18-
-------------------------	--

Inhoud

Jeugd

Vanaf 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor alle vormen van jeugdhulp, van bescherming tot reclassering en van opvoedingsondersteuning tot geestelijke gezondheidszorg.

We willen dat de jeugd mogelijkheden krijgt om zich zo goed mogelijk te ontwikkelen. Jeugdigen moeten gezond en veilig kunnen opgroeien tot zelfstandige en evenwichtige volwassenen. Als ondersteuning, hulp of zorg nodig is, moet deze hulp zo vroeg mogelijk geboden worden, in de lichtste vorm, zo snel mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis. Wij willen bevorderen dat er vanuit de ouders, de school, de buurt en de samenleving aandacht voor en betrokkenheid bij de (zorg voor) jeugdigen is. Ruimte voor eigen verantwoordelijkheid en eigen kracht van jeugdigen en ouders staan hierbij voorop. Bij ernstige gedrags- of ontwikkelingsproblematiek moet er gespecialiseerde hulp in de buurt van het kind en de ouders zijn.

Wmo

Onze maatschappelijke ambitie is dat zoveel mogelijk inwoners actief participeren. Ieder naar vermogen en op een manier die bij hen past – als vrijwilliger, ouder, buren, mantelzorger of professional. Mensen zijn actief op scholen, in de buurt, kerk of werkplaats of bij een vereniging of sportclub. Daarbij handelen we in ons doen en laten vanuit de volgende waarden:

- Gemeenschapszin: Wij hechten eraan dat mensen omzien naar elkaar;
- Participatie: Wij vinden het van belang dat inwoners deelnemen aan het sociale leven;
- Samenwerking: Wij werken samen (met inwoners, instellingen, bedrijven) vanuit een gezamenlijke maatschappelijke verantwoordelijkheid;
- Vertrouwen: Wij luisteren naar inwoners en geven ruimte aan professioneel handelen;
- Gelijkwaardigheid: Maatschappelijke instellingen zien wij als gelijkwaardige samenwerkingspartners;
- Verantwoordelijkheid: Wij vinden dat inwoners zoveel mogelijk zelf de regie over hun eigen leven moeten voeren;
- Toegankelijkheid: De toegang tot hulp is laagdrempelig en daarmee voor iedereen toegankelijk;
- Keuzevrijheid: Inwoners kunnen zoveel mogelijk kiezen voor hulp die bij hun situatie past.

In onze gemeente zijn de meeste inwoners zelfredzaam en nauw verbonden met de samenleving waaraan zij actief deelnemen. Wij zorgen samen met hen voor de inwoners die ondersteuning nodig hebben.

Beleidsindicatoren

Naam indicator	Eenheid	Periode	Indicator (download 19 september 2017)				
			Bedum	de Marne	Winsum	Eemsmo nd	Landelijk
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen *	2015	0,93%	1,49%	0,51%	1,04%	1,45%
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar **	2016	12,3%	13,2%	12,0%	14,1%	10,7%
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar **	2016	1,3%	0,7%	0,5%	1,3%	1,20%
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 22 jaar **	2015	0,6%	0,7%	0,0%	0,4%	0,50%
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 1.000 inwoners **	2016	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	62

*) Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel

**) CBS (Centraal Bureau voor de statistiek)

FINANCIËLE BEGROTING

3 Baten en lasten 2018

3.1 Overzicht van baten en lasten 2018

Programma	2018		
	Lasten	Baten	Saldo
<i>1 Wonen & Gebiedszaken</i>			
structureel	1.704.888	1.135.933	-568.955
incidenteel	565.000	0	-565.000
<i>2 Demografie & Leefbaarheid</i>			
structureel	10.689.234	217.353	-10.471.881
incidenteel	189.455	88.810	-100.645
<i>3 Bestuurszaken</i>			
structureel	4.169.947	531.690	-3.638.257
incidenteel	1.464.000	50.000	-1.414.000
<i>4 Economie & Maatschappij</i>			
structureel	22.459.731	7.282.974	-15.176.757
incidenteel	1.710.872	31.000	-1.679.872
<i>5 Infrastructuur & Milieu</i>			
structureel	8.009.950	3.771.992	-4.237.959
incidenteel	521.520	14.167	-507.353
<i>6 Dienstverlening & Ondersteuning</i>			
structureel	704.193	338.544	-365.649
incidenteel	153.458	0	-153.458
<i>Totaal Programma's</i>	<i>52.342.249</i>	<i>13.462.463</i>	<i>-38.879.786</i>
<i>waarvan structureel</i>	<i>47.737.944</i>	<i>13.278.486</i>	<i>-34.459.458</i>
<i>waarvan incidenteel</i>	<i>4.604.305</i>	<i>183.977</i>	<i>-4.420.328</i>
<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>			
structureel	1.720.298	44.041.841	42.321.543
incidenteel	235.410	1.240.066	1.004.656
<i>Onvoorzien</i>			
structureel	15.000	0	-15.000
incidenteel	0	0	0
<i>Overhead</i>			
structureel	8.584.377	1.135.161	-7.449.216
incidenteel	733.367	0	-733.367
Saldo van baten en lasten	63.630.700	59.879.531	-3.751.169
<i>waarvan structureel</i>	<i>58.057.618</i>	<i>58.455.488</i>	<i>397.870</i>
<i>waarvan incidenteel</i>	<i>5.573.082</i>	<i>1.424.043</i>	<i>-4.149.039</i>

<i>Mutaties op de reserves:</i>	<i>toevoeging</i>	<i>onttrekking</i>	<i>saldo</i>
<i>Wonen & Gebiedszaken</i>			
Reserve bovenwijkse voorzieningen	0		0
Reserve grondbedrijf		0	0
Reserve actualiseren bestemmingsplannen		0	0
Reserve woon- een leefbaarheidplannen		0	0
Reserve ontwikkelprojecten Eemsmond	0	515.000	515.000
<i>Demografie & Leefbaarheid</i>			
Reserve onderhoud onderwijshuisvesting	30.000		-30.000
Reserve scholenprogramma	288.144		-288.144
Reserve kapitaallasten NSU		7.945	7.945
Reserve onderhoud dorpshuizen		0	0
Reserve kapitaallasten Boukemapark		12.953	12.953
Reserve sportvoorzieningen			0
Reserve invest./kapitaallast kunstgrasvelden	500.000		-500.000
Reserve lokale leefbaarheid	306.425	0	-306.425
Reserve demografische ontwikkelingen	0	0	0
<i>Bestuurszaken</i>			
-			
<i>Economie & Maatschappij</i>			
Reserve economische ontwikkelingen	0	0	0
Reserve bedrijventerrein		0	0
Reserve WSW	0	92.072	92.072
Reserve sociale voorzieningen	0	0	0
Reserve Wmo		0	0
Reserve Decentralisaties		459.463	459.463
<i>Infrastructuur & Milieu</i>			
Reserve gladheidbestrijding	0		0
Reserve vervangingsfonds machines	0	0	0
Reserve rationeel wegbeheer	0	0	0
Reserve energiebesparende maatregelen		0	0
Reserve afkoopsom graven		0	0
Reserve geothermie			0
Reserve milieu	0	56.500	56.500
Reserve infrastructuur	0	0	0
<i>Dienstverlening & Ondersteuning</i>			
Reserve automatisering	0	0	0
Reserve personeelsbeleid	0	92.346	92.346
Reserve E-dienstverlening		0	0
<i>Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien</i>			
Reserve jaarovergang	0	0	0
Algemene Reserve	0	3.717.470	3.717.470
Reserve horizontaal toezicht	0	150.000	150.000
Toevoeging rente aan reserves	0		0
<i>Totaal mutaties op de reserves</i>	<i>1.124.569</i>	<i>5.103.749</i>	<i>3.979.180</i>
Resultaat van de begroting van baten en lasten	64.755.269	64.983.280	228.011

3.2 Toelichting

In de toelichting vindt u de uitgangspunten en ontwikkelingen die de nodige invloed hebben gehad op de uitkomst van de begroting 2018. Daarnaast wordt een analyse gegeven van de begroting 2018. Zowel de bijzonderheden in de raming 2018, als opvallende verschillen met de begroting van 2017 komen aan de orde. Tenslotte wordt een overzicht gegeven van de incidentele baten en lasten.

3.2.1 Begrotingsuitgangspunten en -ontwikkelingen

Voor het vaststellen van de begroting 2017 hebben wij een aantal uitgangspunten vastgesteld. Deze worden hieronder beschreven.

Prijsstijgingen

Voor de begroting 2018 is uitgegaan van de zogenaamde 'nullijn'. Gebleken is dat niet voor alle ramingen de genoemde 'nullijn' haalbaar is. Verhogingen zijn echter zoveel mogelijk binnen het product of de budgetten van de sector afgedekt.

Rentepercentage

In de begroting 2017 zijn onderstaande rekenrentes gehanteerd:

- rente kasgeldleningen (kort geld):	2%
- rente deposito's:	2%
- rente kapitaallasten investeringen (omslagrente):	1,77%
- rente eigen kapitaal (enkel voor contante waarde bepaling van voorzieningen):	2%

Salarissen

Voor het bepalen van de salarisverhoging in 2018 hebben we de geprognosticeerde salarislasten voor 2017 als uitgangspunt genomen. Vervolgens hebben we rekening gehouden met een loonsverhoging van 2,5% en verhoging ZVW.

Voor de sociale lasten hebben we rekening gehouden met een stijging van 0,3% op basis van de huidige inzichten. De pensioenpremies zijn op basis van ABP opgave opgenomen met een stijging van 1% van de loonsom.

De loonmutaties die in de meerjarenraming zijn opgenomen voor 2019, 2020 en 2021 zijn berekend met behulp van de loon-/prijsmutatie in punten van de uitkeringsfactor.

3.2.2 Bezuinigingen/ombuigingen 2018

In de voorgaande programmabegrotingen hebben we uitgebreid stil gestaan bij de bezuinigingen en ombuigingen uit het doorlopen bezuinigingstraject.

De begroting van het jaar 2018 wordt niet meer beïnvloed door deze bezuinigingen en dit hoofdstuk komt hiermee te vervallen in de volgende begrotingen.

3.2.3 Analyse

In deze paragraaf wordt een algemene analyse gegeven van de begroting 2018. Er wordt een vergelijking gemaakt met de begroting 2017 waarin de mutaties uit de voorjaarsrapportage 2017 en de wijzigingen uit de meicirculaire 2017 zijn meegenomen. Een aantal opvallende afwijkingen worden toegelicht.

Onvoorziene uitgaven

In de begroting 2017 is een post onvoorzien structureel opgenomen van € 15.000. Deze is in 2017 niet aangewend, waardoor de post in 2018 opnieuw structureel beschikbaar is en niet aangevuld hoeft te worden.

Bij eventuele aanwending van deze post, zal het budget in het opvolgende jaar weer aangevuld worden tot € 15.000.

Voor onvoorzien incidenteel is geen budget opgenomen; eventuele onvoorziene uitgaven dienen uit bestaande budgetten of uit de reserves gedekt te worden.

Onvoorzien incidenteel	€	0
Onvoorzien structureel (mutatie t.o.v. voorgaand jaar: € 0)	€	15.000

In deze paragraaf wordt verder een algemene analyse gegeven van de begroting 2018.

Afwijkingen ten opzichte van 2017

Het verschil tussen het saldo van baten en lasten (vóór bestemming van de reserves) van 2018 en dat van 2017 laat een positief effect zien van € 704.308.

Vershil begroting 2017 en 2018

	Begroting 2017 (na wijziging)	Begroting 2018
<i>Saldo van lasten</i>	62.370.265	63.547.652
<i>Saldo van baten</i>	57.914.788	59.796.483
Saldo van baten en lasten voor mutaties op de reserves	-4.455.477	-3.751.169

In onderstaande analyse van de raming 2018 ten opzichte van 2017 (saldo van baten en lasten voor bestemming van de reserves), beperken we ons tot de meest opvallende wijzigingen.

Er is in de begroting 2018 per saldo € 1.177.387 meer aan lasten opgenomen dan in de begroting 2017. Het effect van de hogere lasten is een samengesteld effect. Op sommige onderdelen zijn lagere lasten en op andere onderdelen zijn hogere lasten. In deze paragraaf worden niet alle verschillen toegelicht. Bij de analyse op de programma's worden alle verschillen ten opzichte van de begroting 2017 toegelicht. Verklaringen hiervoor zijn mede:

1. Er vervallen incidentele lasten geraamd in de primitieve begroting 2017	€-/- 2.129.122
2. Vervallen incidentele posten uit de begrotings- Wijzigingen 2017	€-/- 3.246.823
3. Incidentele lasten geraamd in 2018	€ 5.490.034
4. Wijziging structurele personeelslasten	€ 409.452
5. Hogere lasten personeel herindeling	€ 291.690
6. Stijging lasten voor de bijstand	€ 105.000
7. Extra bijdrage aan gemeenschappelijke regelingen	€ 50.000
8. Extra kosten voor kwijtschelding	€ 40.000
9. Lagere rente lasten	€ -/- 121.000

Nadere toelichting op de wijzigingen:

1. De incidentele budgetten uit de primitieve begroting 2017 bedroegen € 2.129.122. Voor de incidentele posten geldt dat deze in 2018 komen te vervallen en zo per saldo een positief effect hebben op de begroting 2018.
2. Naast de in de primitieve begroting opgenomen incidentele posten zijn er in 2017 nog meerdere incidentele posten middels begrotingswijzigingen opgevoerd (bijvoorbeeld financiële gevolgen van tussentijdse raadsvoorstellen, het vrijvallen van middelen uit de Reserve Jaarovergang, de financiële gevolgen van de Voorjaarsrapportage 2017. Deze incidentele posten komen in 2018 te vervallen en hebben zo per saldo een positief effect op de begroting 2018.
3. Er worden ook weer incidentele posten geraamd in de begroting 2018. Zie 3.2.4 voor een overzicht van deze incidentele lasten.
4. Mede door wijzigingen in de cao stijgen de loonkosten
5. Er is personeel in dienst voor de herindeling. Deze kosten worden doorbelast en gedekt uit de frictiekosten vergoeding voor de herindeling.
6. Voor WO deal en ODG nemen de bijdragen toe.
7. Er zijn extra lasten voor de bijstand. Hier staan ook weer hogere inkomsten van € 95.000 tegenover.
8. De begrote kosten voor kwijtschelding nemen toe van € 85.000 naar € 125.000 deels door de stijging van de tarieven.
9. Door de aflossing van een aantal leningen zijn er lagere rente lasten. De komende jaren zullen er weer nieuwe leningen aangetrokken moeten worden waardoor de rente kosten weer kunnen gaan stijgen.

Er is in de begroting 2018 per saldo voor een bedrag van € 1.881.694 meer aan baten opgenomen dan in de begroting 2017.

De verklaringen hiervoor zijn mede:

1. Vervallen incidentele baten geraamd in primaire begroting 2017	€ -/- 874.565
2. Vervallen incidentele baten uit de begrotingswijzigingen in 2017	€ -/- 113.992
3. Incidentele baten geraamd in 2018	€ 1.340.995
4. Hogere OZB-inkomsten	€ 363.598
5. Hogere overige belastingen en heffingen	€ 208.935
6. Vergoeding voor gedetacheerd personeel	€ 291.690
7. Hogere baten uit de exploitatieplannen	€ 182.500
8. Stijging baten bijstand	€ 95.000
9. Hogere baten uit secretarieleges	€ 42.129

Nadere toelichting op de wijzigingen:

1. Vervallen incidentele baten uit de primaire begroting 2017. De incidentele baten worden eenmalig geraamd in het lopende jaar geraamd en vervallen ieder jaar.
2. Vervallen incidentele baten uit de begrotingswijzigingen 2017.
3. Er worden ook weer incidentele baten geraamd in 2018. Zie 3.2.4 voor een overzicht van de incidentele baten.
4. In de begroting 2018 houden wij rekening met een verhoging van 1% van de OZB opbrengsten en areaaluitbreiding waardoor de OZB opbrengsten toenemen.
5. Overige tarieven, belastingen en heffingen stijgen met 3%.
6. De kosten voor personeel voor de herindeling worden doorbelast en gedekt uit de frictiekosten vergoeding voor de herindeling.
7. Er worden vanuit de exploitatieplannen meer baten geraamd door een verrekening met de boekwaarde.
8. Er zijn hogere baten geraamd voor de secretarie leges.
9. Bij de analyse op de programma's worden alle verschillen ten opzichte van de begroting 2017 nader toegelicht.

3.2.4 Incidentele baten en lasten 2018

Hieronder vindt u een overzicht van de incidentele baten en lasten. Ook de bestemming van de verschillende posten is weergegeven. Grotendeels dekken we de baten en lasten uit de Algemene reserve. Een aantal posten onttrekken we of voegen we toe aan verschillende reserves. Dit is onderaan de staat terug te vinden.

INCIDENTELE POSTEN

	2018
LASTEN	
Programma 1 - Wonen en gebiedszaken	
Bestemmingsplan Eemshaven	180.000
Aanpassing bestemmingsplan buitengebied	80.000
Planologische procedure windturbines	65.000
Maatwerk initiatieven/ontwikkelingen	50.000
Initiatieffase projecten	50.000
Planologische procedure Helihaven	35.000
Actualisatie bestemmingsplannen	25.000
Diverse projecten Eemshaven	25.000
Projecten dorpsvisie Uithuizermeeden	25.000
Aanpassing welstandsnota	15.000
Orientatie visie zonnepanelen/duurzame projecten	15.000
Programma 2 - Demografie en leefbaarheid	
GOA-uitgaven	88.810
GIDS gelden	59.645
Uitvoering sportbeleid	20.000
Vervanging ballenvangers/hekwerken	12.500
Gerechtskundige adviezen	3.500
Kosten vervanging accu's AED's	3.000
Dag van de Leerplicht	2.000
Programma 3 - Bestuurszaken	
Kosten herindeling (met hier tegenover de lumpsum vergoeding)	787.952
Personele inzet herindeling	200.000
Organisatie eindfeest	126.000
Extra capaciteit Bestuurszaken (OOV)	125.000
Extra inzet aardbevingsdossier en omgevingswet (<i>dekking: reserve Personeel</i>)	57.000
Kosten voor huisvesting van NCG in notariskantoor	50.000
Energiebesparing bedrijven	25.000
Maatregelen jaarwisseling	10.000
Veiligheidsmonitor	
Programma 4 - Economie en maatschappij	
Verplaatsing NGT (<i>dekking: reserve Ontwikkelprojecten</i>)	515.000
Actualisatie 3D budget: uitvoeringskosten	279.775
Wad&Zoo	200.000
Vaarronde	200.000
Actualisatie 3D budget: transformatieopgave	179.688
Bijdrage GR t.b.v. SoZaWe (<i>dekking: reserve WSW</i>)	82.773
Uitvoering Visie op toerisme	65.000
Toerisme Waddengebied	50.000
Salaris EZ-bureau	48.150

LASTEN	2018
Inhuur uitvoeringsagenda W&I	25.000
Recreatie nabij vuilstort Usquert	15.000
Overdrachtskosten statushouders	11.000
Bijdrage aan project Snel internet 2018	10.187
Aanbesteding (woningaanpassingen)	10.000
Project 'Samen in Beeld'	10.000
Incid.kosten begroting GR Participatie Noord Groningen (<i>dekking: reserve WSW</i>)	9.299
Programma 5 - Infrastructuur en milieu	
Baggeren binnenwater	186.875
Inhuur projectbureau	112.500
Inhuur Bedrijfsbureau (GB Alg)	72.000
Milieubeleidsplan (<i>dekking: reserve Milieu</i>)	70.667
Kosten maatregelen Afval breed	47.500
Uitbreiding formatie Belastingen (doorbelasting aan dit programma)	23.478
Essentaksterfte	8.500
Groenbeleidsplan	
Programma 6 - Dienstverlening en ondersteuning	
Uitbreiding formatie Belastingen	92.458
Kosten gemeenteraadsverkiezingen	18.000
Bezwaarschriften woningen/niet-woningen	18.000
Landelijke aanpak adreskwaliteit (LAA)	15.000
Presentiegelden verkiezingen	10.000
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	
Flexibele schil	200.000
Uitbreiding formatie Belastingen	64
Lasten voormalig personeel (<i>dekking: reserve Personeel</i>)	35.346
Overhead	
Extra inzet P&C (<i>dekking: reserve Horizontaal Toezicht</i>)	150.000
Ontwikkeling ICT	100.000
Implementatie Omgevingswet	100.000
Capaciteit en communicatie CVO	85.000
Studiekosten	50.000
Ontwikkeling/ondersteuning en implementatie P&O beleid	50.000
Versterking formatie zaakgericht werken	50.000
Personele inzet CVO	38.500
Organisatieontwikkeling richting herindeling	25.000
Implementatie I-burgerzaken	25.000
Extra lasten bestuursadviseur	13.867
Materiaalbudget CVO	13.500
Benchmark KCC	10.000
Vervanging apparatuur balie/burgerzaken	10.000
Organisatie verkiezingsavond	7.500
interne verhuizingen	5.000
Totaal incidentele lasten	5.490.034

BATEN	2018
Programma 2 - Demografie en Leefbaarheid	
Bijdrage Onderwijsachterstandenbeleid (ministerie OCW)	-88.810
Programma 3 - Bestuurszaken	
Vergoeding van NCG voor huisvesting in notariskantoor	-50.000
Programma 4 - Economie en maatschappij	
Suppletievergoeding vanuit aflossing achtergestelde Edon-lening	-31.000
Programma 5 - Infrastructuur en milieu	
Bijdrage afvalfonds (toevoeging: reserve milieu)	-14.167
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	
Lumpsumvergoeding herindeling (via algemene uitkering)	-787.952
GIDS-gelden (Algemene uitkering uit gemeentefonds)	-59.645
Armoedebestrijding onder ouderen (Algemene uitkering uit gemeentefonds)	-2.996
Bijdrage Scholenprogramma (Algemene uitkering uit gemeentefonds)	
Krimpbijdrage Rijk	-306.425
Totaal incidentele baten	-1.340.995
Saldo incidentele lasten en baten	4.149.039

Bestemming van de incidentele posten (+ = toevoeging; -/- = onttrekking)

Reserve personeelsbeleid	-92.346
Reserve scholenprogramma	-
Reserve WSW	-92.072
Reserve decentralisaties	-459.463
Reserve milieu	-56.500
Reserve lokale woon-/leefbaarheidplannen	306.425
Reserve ontwikkelprojecten	-515.000
Reserve horizontaal toezicht	-150.000
Algemene reserve	-3.090.083
Totaal	-4.149.039

4 Meerjarenraming 2018- 2020

4.1 Overzicht baten en lasten meerjarenraming

Programma	2018	2019	2020	2021
Lasten				
1 Wonen & Gebiedszaken				
structureel	1.704.888	1.704.888	1.704.888	1.704.888
incidenteel	565.000	180.000	0	0
2 Demografie & Leefbaarheid				
structureel	10.689.234	10.701.880	10.714.526	10.727.172
incidenteel	189.455	0	0	0
3 Bestuurszaken				
structureel	4.169.947	4.210.060	4.282.945	4.271.328
incidenteel	1.464.000	65.500	0	0
4 Economie & Maatschappij				
structureel	22.459.731	22.094.882	21.877.049	21.874.004
incidenteel	1.710.872	0	0	0
5 Infrastructuur & Milieu				
structureel	8.009.950	8.085.897	8.216.127	8.298.756
incidenteel	521.520	20.000	0	0
6 Dienstverlening & Ondersteuning				
structureel	704.193	704.193	704.193	704.193
incidenteel	153.458	15.000	15.000	10.000
Totaal Programma's	52.342.249	47.782.301	47.514.729	47.590.342
Algemene dekkingsmiddelen	1.955.708	1.722.400	1.726.242	1.730.084
Onvoorzien	15.000	290.000	565.000	865.000
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0
Overhead				
structureel	8.584.377	8.606.688	8.606.688	8.622.888
incidenteel	733.367	88.500	0	0
Totaal van de begroting van lasten	63.630.700	58.489.888	58.412.658	58.808.313

Programma	Baten	2018	2019	2020	2021
<i>1 Wonen & Gebiedszaken</i>					
structureel		1.135.933	1.135.933	1.135.933	1.135.933
incidenteel		0	0	0	0
<i>2 Demografie & Leefbaarheid</i>					
structureel		217.353	217.353	217.353	217.353
incidenteel		88.810	0	0	0
<i>3 Bestuurszaken</i>					
structureel		531.690	531.690	531.690	531.690
incidenteel		50.000	0	0	0
<i>4 Economie & Maatschappij</i>					
structureel		7.282.974	7.282.974	7.228.974	7.228.974
incidenteel		31.000	25.948	0	0
<i>5 Infrastructuur & Milieu</i>					
structureel		3.771.992	3.771.992	3.771.992	3.771.992
incidenteel		14.167	0	0	0
<i>6 Dienstverlening & Ondersteuning</i>					
structureel		338.544	338.544	338.544	338.544
incidenteel		0	0	0	0
<i>Totaal Programma's</i>		<i>13.462.463</i>	<i>13.304.434</i>	<i>13.224.486</i>	<i>13.224.486</i>
<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>		<i>45.281.907</i>	<i>45.177.234</i>	<i>44.844.002</i>	<i>44.906.959</i>
<i>Onvoorzien</i>		<i>0</i>	<i>133.398</i>	<i>344.059</i>	<i>558.733</i>
<i>Vennootschapsbelasting</i>		<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Overhead</i>					
structureel		1.135.161	1.135.161	1.135.161	1.135.161
incidenteel		0	0	0	0
Totaal van de begroting van baten		59.879.531	59.750.227	59.547.708	59.825.339
Saldo van de begroting van baten en lasten		-3.751.169	1.260.339	1.135.050	1.017.026

Programma	2018	2019	2020	2021
<i>Mutaties op de reserves:</i>				
<i>Wonen & Gebiedszaken</i>				
Reserve bovenwijkse voorzieningen	0			
Reserve grondbedrijf	0			
Reserve actualiseren bestemmingsplannen	0			
Reserve woon- een leefbaarheidplannen	0			
Reserve ontwikkelprojecten Eemsmond	515.000			
<i>Demografie & Leefbaarheid</i>				
Reserve onderhoud onderwijshuisvesting	-30.000	-30.000	-30.000	-30.000
Reserve scholenprogramma	-288.144	-852.426	-288.144	-288.144
Reserve kapitaallasten NSU	7.945	7.945	7.945	7.945
Reserve onderhoud dorpshuizen	0			
Reserve kapitaallasten Boukemapark	12.953	12.953	12.953	12.953
Reserve sportvoorzieningen	0			
Reserve invest./kapitaallast kunstgrasvelden	-500.000			
Reserve lokale leefbaarheid	-306.425	-306.425	-306.425	
Reserve demografische ontwikkelingen	0	0	0	0
<i>Bestuurszaken</i>				
-				
<i>Economie & Maatschappij</i>				
Reserve economische ontwikkelingen	0			
Reserve bedrijventerrein	0			
Reserve WSW	92.072	0	0	0
Reserve sociale voorzieningen	0			
Reserve Wmo	0	0	0	0
Reserve Decentralisaties	459.463	0	0	0
<i>Infrastructuur & Milieu</i>				
Reserve gladheidbestrijding	0			
Reserve vervangingsfonds machines	0	0	0	0
Reserve rationeel wegbeheer	0			
Reserve energiebesparende maatregelen	0			
Reserve afkoopsom graven	0			
Reserve geothermie	0			
Reserve milieu	56.500	0	0	0
Reserve infrastructuur	0			
<i>Dienstverlening & Ondersteuning</i>				
Reserve automatisering	0			
Reserve personeelsbeleid	92.346	60.000	0	0
Reserve E-dienstverlening	0			
<i>Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien</i>				
Reserve jaarovergang	0			
Algemene Reserve	3.717.470	283.052	15.000	10.000
Reserve horizontaal toezicht	150.000			
Toevoeging rente aan reserves	0	0	0	0
<i>Totaal mutaties op de reserves</i>	<i>3.979.180</i>	<i>-824.901</i>	<i>-588.671</i>	<i>-287.246</i>
Resultaat van de begroting van baten en lasten	228.011	435.438	546.379	729.780

Waarvan structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves:

	2018	2019	2020	2021
<i>Toevoegingen</i>				
Reserve vervangingsfonds machines	0	0	0	0
Reserve onderhoud onderwijshuisvesting	-30.000	-30.000	-30.000	-30.000
Reserve scholenprogramma	-288.144	-288.144	-288.144	-288.144
<i>Onttrekkingen</i>				
Reserve kapitaallasten NSU	7.945	7.945	7.945	7.945
Reserve kapitaallasten Boukemapark	12.953	12.953	12.953	12.953
Algemene reserve	127.387			
Totaal	-169.859	-297.246	-297.246	-297.246

4.2 Toelichting op de meerjarenraming

De meerjarenraming is door ons opgezet met als basis de begrotingsuitkomst van 2018. Verder houden wij rekening met de al bekende ontwikkelingen voor de komende jaren.

4.2.1 Uitgangspunten

In de circulaire van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties betreffende het gemeentefonds is een meerjarenperspectief opgenomen. De informatie hieruit is in de berekening van de algemene uitkering voor de jaren 2019 tot en met 2021 verwerkt.

Verder noemen wij nog de volgende uitgangspunten:

1. Ongewijzigd beleid;
2. Aanpassing van belastingen en tarieven.

4.2.2 Analyse

Recapitulatie meerjarenperspectief 2019 – 2021

Omschrijving	Jaar	2019	2020	2021
<i>Uitgangspunt</i>		228.011	435.440	546.383
Af:				
Onvoorzien				
Loon-/prijsmutaties		275.000	275.000	300.000
Structurele budgetaanpassingen		164.507	114.609	-2.064
Correctie op raming uitgaven o.b.v. informatie uit alg.uitkering:				
<i>Verloop uitgaven 3D's (budgetneutraal ramen)</i>		-382.678	-242.302	-80.222
<i>Individuele studietoelage / uitvoeringskst.</i>		8.329	1.171	0
<i>vrijlating lijfrenteopbouw / uitvoeringskst.</i>				
<i>Participatiewet</i>				
<i>VNG-betalingen en betalingen aan andere derden</i>		2.102		
<i>Voorschoolse voorzieningen peuters</i>		12.646	12.646	12.646
<i>Uitgaven Wmo (HH)</i>			13.798	67.677
<i>Totaal (A)</i>		79.906	174.922	298.037
Bij:				
Aanpassing belastingen		226.901	172.460	150.882
Vrijkomende middelen		133.398	210.661	214.674
Algemene uitkering		37.785	58.590	218.500
<i>Totaal (B)</i>		398.084	441.711	584.056
Af:				
Investeringen 2018		110.749		
Investeringen 2019			155.846	
Investeringen 2020				102.617
<i>Totaal investeringen (C)</i>		110.749	155.846	102.617
Structurele saldi		435.440	546.383	729.785

Opgevoerd aan incidentele bedragen in:	2019	2020	2021
Reguliere budgetten	-527.655	-291.425	10.000
Investeringen	-527.655	-291.425	10.000
Incidenteel beschikbaar	435.440	546.383	729.785
Onttrekking aan de reserves	-963.095	-837.808	-719.785

In onderstaand overzicht is aangegeven ten laste of ten gunste van welke reserves bovenstaande incidentele ramingen komen.

Incidentele mutaties op reserves:			
<i>(NB. Hierbij is geen rekening gehouden met structurele toevoegingen)</i>			
	<i>Stand 1 januari 2018</i>	<i>Toev. (+) / Onttrekkingen (-/-)</i>	<i>Stand 1 januari 2022</i>
Reserve automatisering	0		0
Reserve personeelsbeleid	353.354	-152.346	201.008
Reserve E-dienstverlening	3.516		3.516
Reserve Koppelkansen Aardbevingschade	500.000		500.000
Reserve gladheidbestrijding	26.501		26.501
Reserve vervangingsfonds machines	854.170		854.170
Reserve rationeel wegbeheer			0
Reserve economische ontwikkelingen	103.900		103.900
Reserve bedrijventerrein	500.362		500.362
Reserve afschrijving bedrijventerrein Eemsmond	164.700		164.700
Reserve onderhoud onderwijshuisvesting	192.295		192.295
Reserve scholenprogramma	1.980.991	564.282	2.545.273
Reserve kapitaallasten Nieuwe school Uithuizen	286.055		286.055
Reserve sportvoorzieningen	0		0
Reserve invest./kapitaallast kunstgrasvelden	0	500.000	500.000
Reserve kapitaallasten Boukemapark	309.552		309.552
Reserve WSW	1.921.386	-92.072	1.829.314
Reserve sociale voorzieningen	0		0
Reserve Wmo	10.000		10.000
Reserve decentralisaties	1.555.515	-459.463	1.096.052
Reserve onderhoud dorpshuizen	253.811		253.811
Reserve energiebesparende maatregelen	0		0
Reserve afkoopsom graven	0		0
Reserve geothermie	0		0
Reserve milieu	95.683	-56.500	39.183
Reserve bovenwijkse voorzieningen	0		0
Reserve stimulering woningmarkt	414.338		414.338
Reserve actualiseren bestemmingsplannen	0		0
Reserve woon- een leefbaarheidplannen	1.543.525		1.543.525
Reserve ontwikkelprojecten Eemsmond	2.722.251	-515.000	2.207.251
Reserve lokale leefbaarheid	2.275.171	919.275	3.194.446
Reserve jaarovergang	1.937.671		1.937.671
Algemene Reserve	6.341.649	-1.958.517	4.383.132
Reserve OZB	600.000		600.000
Reserve horizontaal toezicht	903.968	-150.000	753.968
Reserve infrastructuur	0		0
Reserve demografische ontwikkelingen	0		0
Totaal	25.850.364	-1.400.341	24.450.023

Onvoorzien

In de meerjarenraming zijn met name de structurele bedragen van belang. Voor onvoorzien structureel is in 2018 een budget van € 15.000 beschikbaar. Bij aanwending van dit budget wordt het in het eerstvolgend jaar weer opgehoogd naar € 15.000. Vooralsnog is hier voor 2018 geen rekening mee gehouden. Overigens wordt ook binnen reguliere budgetten en investeringen, indien nodig, rekening gehouden met een deel voor onvoorziene uitgaven.

Loon- en prijsmutaties

In de algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt rekening gehouden met loon- en prijsmutaties. Deze worden berekend op basis van een aantal punten in de uitkeringsfactor. Voor 2019 tot en met 2021 is hetzelfde aantal punten gehanteerd voor het bepalen van de loon- en prijsstijgingen voor Eemsmond. In de meerjarenraming is rekening gehouden met de volgende stijgingen:

2019 € 275.000

2020 € 275.000

2021 € 300.000

De loon- en prijsstijgingen zijn in de meerjarenraming meegenomen door de post Onvoorzien te verhogen met deze bedragen.

Structurele budgetaanpassingen

De doorgevoerde structurele budgetaanpassingen zijn de (geactualiseerde) aanpassingen op reguliere budgetten, zoals deze in het Kaderplan zijn aangegeven. De aanpassingen bestaan uit:

Omschrijving	2020	2021	2022
WO-Deal - indexering bijdrage	4.739	4.740	
ODG - indexering bijdrage	4.728	4.832	
Toename bijdrage Regionale brandweer	63.418	-21.189	
Verhoging bijdrage aan PG&Z	9.500	9.500	
Vervallen renteopbrengsten op uitstaande vordering	54.000		
Bijdrage VVWNG	-21.776	53	
Locatie Talmaweg: investering diverse materialen (2018 -	79.231	27.155	27.816
Riolerings (mechanisch) 2018-2021	9.732	9.732	9.732
Riolerings (overig) 2018-2021	3.546	3.546	3.546
Riolerings (vrijverval) - na vaststelling GWRP 2018-2021	19.361	19.361	19.361
(dekking Riolerings middels belastingverhoging)			
Civiele constructies 2018-2021	1.316	402	11.734
Aanpassingen openbare ruimte schoollocaties	1.828	1.828	1.828
Vervanging openbare verlichting 2018-2021	8.662	6.697	8.305
Herinrichten Kerkplein / uitbreiden parkeervoorziening 2019	15.353		
Fietsplan 2018-2021	12.977	13.855	12.941
Apparaatskosten	3.842	3.842	3.842
Werkplek hardware (2020)		16.200	
Totaal	270.457	100.554	99.105

Correctie op raming uitgaven o.b.v. informatie uit de algemene uitkering

De algemene uitkering bestaat voor een groot deel uit de budgetten voor de drie decentralisaties: Awbz naar Wmo, Jeugdzorg en Participatiewet. In de begroting 2018 zijn de bijbehorende baten en lasten budgetneutraal opgenomen. Aangezien de uitkeringen gedurende de jaren wel fluctueren, laten we de uitgaven voor dezelfde wijzigingen mee fluctueren.

Verder wordt budget beschikbaar gesteld voor individuele studietoelage, voor kosten voor uitvoering van de Participatiewet, voor uitvoeringskosten van het wetsvoorstel inzake de vrijstelling van lijfrenteopbouw, voor VNG-betalingen en voor voorschoolse voorzieningen voor peuters. Dit is in de algemene uitkering opgenomen. Vandaar dat we hier ook uitgaven tegenover hebben opgenomen in het meerjarenperspectief. Tegelijkertijd wijzigt ook de integratieuitkering voor de Wmo (huishoudelijke hulp). De uitgaven wijzigen daarmee eveneens.

Aanpassing belastingen

In een periode waarin sprake is van prijsstijgingen en inflatie, is een correctie via de aanpassing van belastingen en tarieven noodzakelijk.

Hierbij is sprake van:

- een verhoging van rioolbelasting voor enkel de investeringen uit het Gemeentelijk Rioleringsplan (gecorrigeerd voor vrijval);
- een verhoging van de OZB met 1% vanaf 2018;
- een verhoging van de afvalstoffenheffing € 27.000 in 2019 voor de dekking van de te nemen maatregelen, conform het raadsvoorstel 'Afval breed'.

De overige belastingen en leges worden met 3% verhoogd.

Verder hebben we in de raming rekening gehouden met het risico dat we lopen ten aanzien van de versnelde afschrijvingen op energiecentrales.

De verhogingen zijn in de meerjarenraming opgenomen onder de Algemene Dekkingsmiddelen.

Vrijvallende Middelen

Jaarlijks vallen middelen vrij door volledige afschrijving. Deels gaat het hierbij om vervangingsinvesteringen. Voor de komende jaren gaat het om de volgende bedragen:

Jaar	Vervangingsinvesteringen	Vrij aanwendbaar	Totaal
2019	127.513	5.885	133.398
2020	201.248	9.413	210.661
2021	211.651	3.023	214.674

Het effect van de vrijvallende middelen is in de meerjarenraming meegenomen door de post Onvoorzien te verlagen.

Algemene Uitkering

In de berekening van de algemene uitkering is rekening gehouden met de gevolgen van de meicirculaire 2017. Hierin zijn de rijksmaatregelen door het Rijk vertaald. Ondanks de terugloop van de integratie-uitkering voor het sociaal domein is sprake van een toename van de algemene uitkering. Dit komt door de positieve ontwikkeling van het accres. Verder moeten we nog vermelden dat tegenover de afname van de integratie-uitkering Sociaal Domein ook een afname van de uitgaven staat.

In de berekening van de algemene uitkering voor de jaren 2019 tot en met 2021 hebben wij rekening gehouden met de volgende ontwikkelingen ten aanzien van inwoners en woonruimten:

Jaar	Inwoners	Woonruimten
2019	15.564	7.471
2020	15.514	7.471
2021	15.464	7.471

Het structurele van de aantallen inwoners en woonruimtes is niet zeker. Daarom hebben wij deze aantallen voorzichtig geraamd.

De uitkeringsfactoren voor 2018 – 2021 zijn door het ministerie als volgt berekend:

	2018	2019	2020	2021
Voorlopige uitkeringsfactor	1,502	1,536	1,562	1,581
Mutaties per jaar		0,034	0,026	0,019
Het verschil:				
- algemene mutaties		0,043	0,035	0,028
- verdelreserve		-0,001	-0,001	-0,001
- ontwikkeling uitkeringsbasis (incl. OZB)		-0,008	-0,007	-0,009
- overige ontwikkelingen		0,000	-0,001	0,000

De algemene uitkering van de gemeente Eemsmond, waarin ook de uitkering voor de drie decentralisaties is verwerkt, ontwikkelt zich als volgt:

Jaar	Algemene uitkering	waarvan incidenteel	waarvan structureel	Structurele mutatie
2018	31.479.791	850.593	30.629.198	
2019	31.290.910	623.927	30.666.983	+ 37.785
2020	30.785.217	59.645	30.725.572	+ 58.590
2021	31.003.717	59.645	30.944.072	+ 218.500

Investeringsen

Voor de jaren 2019 tot en met 2021 is het investeringsbudget rechtstreeks onder de diverse programma's geraamd. (NB. De kapitaallasten behorende bij de investeringen worden een jaar na investeringsjaar geraamd.)

Een overzicht van de geplande investeringen voor de jaren 2018 – 2021 vindt u ingesloten in deze meerjarenbegroting (bijlage 1).

Voor een nadere toelichting op de investeringen: zie Hoofdstuk 5 Financiële positie (5.5. Investeringsen).

Incidentele bedragen (te onttrekken aan de reserves)

Naast de structurele wijzigingen in het meerjarenperspectief is onder de recapitulatiestaat een overzicht te vinden van de incidentele bedragen voor deze jaren. De doorgevoerde incidentele budgetaanpassingen zijn de aanpassingen zoals deze grotendeels in het Kaderplan 2018 zijn aangegeven. De aanpassingen bestaan uit:

Omschrijving	2020	2021	2022
Benchmark KCC		10.000	
Landelijke Aanpak Adreskwaliteit (LAA)	15.000		
Krimpbijdrage van het Rijk (toevoeging: reserve lokale woon- een leefbaarheidplannen)	-306.425		

5 Financiële positie

5.1 Geprognosticeerde balans 2018

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo wordt in het nieuwe BBV een geprognosticeerde balans voorgeschreven en het meerjarig opnemen van het EMU-saldo. In onderstaand overzicht treft u de geprognosticeerde begin- en eindbalans voor het begrotingsjaar 2018 aan. Hieraan is een berekening van het hieruit afgeleide EMU-saldo toegevoegd. In de volgende paragraaf treft u een meerjarig geprognosticeerde balans aan, eveneens aangevuld met een meerjarige berekening van het EMU-saldo.

Het EMU-saldo is een saldo op kasbasis en gemeenten hanteren een stelsel van baten en lasten. De beheersing van het EMU-saldo is de afgelopen jaren steeds prominenter op de agenda komen te staan. Het EMU-saldo van de gemeenten wordt meegeteld met het saldo op Rijksniveau. Op grond van de in Europa gemaakte afspraken is in economisch slechte tijden een EMU-tekort toegestaan (de overheidsschuld mag groeien), maar in economisch goede tijden moet de overheidsschuld afnemen, en daarvoor is een EMU-overschot nodig. Rijk en decentrale overheden zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de beheersing van het Nederlandse EMU-tekort. De uitsplitsing van deze macronorm naar de verschillende overheidslagen is ook een discussie tussen Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen die nog gaande is. De uitkomst kan invloed hebben op de ruimte die gemeenten hebben om te investeren. Op dit moment zijn er geen verwachtingen voor 2018 dat hier beperkingen aan verbonden zullen worden.

Geprognosticeerde Balans 2018

	1-1-2018	31-12-2018
ACTIVA		
Vaste Activa		
Immateriële vaste activa	82.695	75.006
Materiële vaste activa	71.440.278	70.377.795
Financiële vaste activa	2.800.475	2.776.366
<i>Totaal vaste activa</i>	<i>74.323.448</i>	<i>73.229.167</i>
Vlotende activa		
Vorraden	1.494.921	2.231.171
	9.079.789	9.079.789
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		
Liquide middelen	40.095	36.933
Overlopende activa	2.841.288	2.841.288
<i>Totaal vlottende activa</i>	<i>13.456.093</i>	<i>14.189.181</i>
Totaal Activa	87.779.541	87.418.348
PASSIVA		
Vaste passiva		
Eigen vermogen	25.850.363	22.099.194
Voorzieningen	5.317.858	4.425.769
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	40.287.532	42.754.522
<i>Totaal vaste passiva</i>	<i>71.455.753</i>	<i>69.279.485</i>
Vlottende passiva		
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	9.089.171	10.904.246
Overlopende passiva	7.234.616	7.234.616
<i>Totaal vlottende passiva</i>	<i>16.323.787</i>	<i>18.138.862</i>
Totaal Passiva	87.779.540	87.418.347

EMU-saldo begroting 2018

(x € 1.000)	2018	2019
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit de reserves	-3.751	1.260
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	3.282	3.330
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	1.288	1.287
4 Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-2.219	-2.567
5 De in mindering op investeringen gebrachte ontvangen bijdragen van het Rijk, de Provincies, de Europese Unie en overigen	0	0
6 Verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voorzover niet op de exploitatie verantwoord	-	-
7 Uitgaven aan aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d., voorzover niet op de exploitatie verantwoord	-822	-142
8 Baten bouwgrondexploitatie, voorzover niet op de exploitatie verantwoord	86	308
9 Lasten op de balanspost voorzieningen	-2.180	-1.099
10 Betalingen die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de andere genoemde posten	n.v.t.	n.v.t.
11 Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen	-	-
Berekend EMU-saldo	-4.317	2.376

5.2 Meerjarig geprognosticeerde balans

Meerjarig geprognosticeerde balans

	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021
ACTIVA			
Vaste Activa			
Immateriële vaste activa	67.317	59.628	51.939
Materiële vaste activa	69.615.399	68.262.102	67.328.896
Financiële vaste activa	2.752.257	2.728.148	2.704.039
<i>Totaal vaste activa</i>	<i>72.434.973</i>	<i>71.049.878</i>	<i>70.084.874</i>
Vlotende activa			
Vorraden	2.065.256	1.996.300	2.066.835
	9.079.789	9.079.789	9.079.789
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar			
Liquide middelen	10.535	24.203	25.680
Overlopende activa	2.841.288	2.841.288	2.841.288
<i>Totaal vlottende activa</i>	<i>13.996.868</i>	<i>13.941.580</i>	<i>14.013.592</i>
Totaal Activa	86.431.841	84.991.458	84.098.466
PASSIVA			
Vaste passiva			
Eigen vermogen	23.380.431	24.536.379	25.574.303
Voorzieningen	4.613.481	4.998.994	4.956.397
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar	42.316.230	40.072.645	38.079.059
<i>Totaal vaste passiva</i>	<i>70.310.142</i>	<i>69.608.018</i>	<i>68.609.759</i>
Vlottende passiva			
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan	8.887.082	8.148.823	8.254.090
Overlopende passiva	7.234.616	7.234.616	7.234.616
<i>Totaal vlottende passiva</i>	<i>16.121.698</i>	<i>15.383.439</i>	<i>15.488.706</i>
Totaal Passiva	86.431.840	84.991.457	84.098.465

Meerjarig EMU-saldo

(x € 1.000)	2019	2020	2021
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit de reserves	1.260	1.135	1.017
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	3.330	3.199	3.069
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	1.287	1.288	1.289
4 Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-2.567	-1.846	-2.135
5 De in mindering op investeringen gebrachte ontvangen bijdragen van het Rijk, de Provincies, de Europese Unie en overigen	0	0	0
6 Verkoopopbrengsten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voorzover niet op de exploitatie verantwoord	-	-	-
7 Uitgaven aan aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d., voorzover niet op de exploitatie verantwoord	-142	-140	-265
8 Baten bouwgrondexploitatie, voorzover niet op de exploitatie verantwoord	308	209	194
9 Lasten op de balanspost voorzieningen	-1.099	-902	-1.331
10 Betalingen die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de andere genoemde posten	n.v.t.	n.v.t.	0
11 Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen	-	-	-
Berekend EMU-saldo	2.376	2.943	1.837

5.3 Jaarlijks terugkerende arbeidskosten

Omschrijving	Begroting 2017 (primitief)	Begroting 2018
Huidig personeel	€ 9.926.424	€ 10.271.610
Voormalig personeel	€ 0	€ 0
Totaal generaal	€ 9.926.424	€ 10.271.610
Waarvan structureel	€ 9.570.492	€ 9.979.920
Waarvan incidenteel	€ 355.932	€ 291.690
Formatie (op basis van Staat B)		
Personeel	Begroting 2017	Begroting 2018
College	4,15	4,15
Secretaris	1,00	1,00
Griffie	1,56	1,56
Afdeling Beleid	17,33	17,44
Afdeling Ruimte	51,09	51,11
Afdeling Diensten	52,61	50,81
Stafafdeling	11,61	12,99
<i>Totalen</i>	139,35	139,07

Naast bovengenoemde formatie kent de gemeente Eemsmond nog een aantal functionarissen die weliswaar op de loonlijst van de gemeente staan, maar die worden gedetacheerd aan een samenwerkingsverband, waar Eemsmond in deelneemt:

- formatie Werkplein Ability	12,55 fte
- formatie Beleidsagenda Sociaal Domein	1,89 fte
- formatie herindeling	3,00 fte

5.4 **Aanpassingen t.o.v. het Kaderplan 2018**

Algemeen

Hieronder willen wij per Programma de belangrijkste aanpassingen in 2018 ten opzichte van het Kaderplan 2018, inclusief de gevolgen uit het raadsvoorstel waarin ook de gevolgen van de meicirculaire 2017 zijn verwerkt, weergeven. Het gaat hier om de structurele budgetten; de incidentele budgetten die opgenomen zijn in de begroting 2018 vindt u terug in paragraaf 3.2.3.

Programma 4: Economie & Maatschappij

Extra verliesbijdrage Ability

Voorheen werd deze bijdrage incidenteel opgevoerd. Met de informatie zoals die nu bekend is en het bijbehorende beleidskader wordt deze bijdrage nu structureel opgevoerd in de begroting en bedraagt € 216.000. Een nadeel ten opzichte van het Kaderplan.

Huishoudelijke Hulp

Verlaging budget PGB. Zie voor nadere toelichting programma 2.1.4. Deze lasten laten een daling zien van 120.000. Een voordeel ten opzichte van het Kaderplan.

Programma 5: Infrastructuur & Milieu

Afvalstoffenheffing

Lagere raming op basis van recente ervaringscijfers. Zie voor nadere toelichting programma 2.1.5. Deze opbrengsten laten een daling zien van 33.000. Een nadeel ten opzichte van het Kaderplan.

Rioolheffing

Hogere raming op basis van recente ervaringscijfers. Zie voor nadere toelichting programma 2.1.5. Deze opbrengsten laten een stijging zien van 51.000. Een voordeel ten opzichte van het Kaderplan.

Programma 6: Dienstverlening & Ondersteuning

Kwijtscheldingen belastingen

Lagere raming op basis van recente ervaringscijfers. Deze kosten laten een stijging zien van 40.000. Een nadeel ten opzichte van het Kaderplan.

Algemene Dekkingsmiddelen en Onvoorzien

Onttrekkingen kapitaalslasten

Voor het eerst werden in 2017 de kapitaalslasten voor Boukemapark en Nieuwe School Uithuizen onttrokken aan de beide reserves. Bij het Kaderplan was dit nog niet doorgevoerd. De kosten laten hierdoor een daling zien van € 21.000. Een voordeel ten opzichte van het Kaderplan.

Voorziening dubieuze debiteuren

Voor de algemene debiteuren was nog geen voorziening opgenomen. Voor de debiteuren Sociale Zaken en debiteuren Belastingen is dit wel opgenomen. De ervaring leert dat deze voorziening wel noodzakelijk is. Op basis van ervaringscijfers wordt de voorziening dubieuze debiteuren opgevoerd waardoor een stijging van de kosten met € 40.000. Een nadeel ten opzichte van het Kaderplan.

Rentelasten

Door de aflossing van een aantal langlopende leningen dalen de rentelasten. Wanneer een aantal grote projecten in onze gemeente echt van start gaan, dan zullen er weer liquide middelen moeten worden aangetrokken. Hierdoor is de verwachting dat deze post in de nabije toekomst weer hoger zal worden. De kosten laten hierdoor nu een daling zien van € 121.000. Een voordeel ten opzichte van het Kaderplan.

Rationeel gebouwenbeheer

Doordat er is overgegaan naar nieuwe software voor rationeel gebouwenbeheer is er een algehele inventarisatie uitgevoerd. Hierdoor blijkt een verhoging noodzakelijk van de kosten voor rationeel gebouwenbeheer van € 28.000. Een nadeel ten opzichte van het Kaderplan.

Huuropbrengst gemeentelijke eigendommen

Door het vertrek van een huurder uit één van de gemeentelijke panden is er een daling voorzien in de huuropbrengsten. Lagere opbrengsten voor een bedrag van € 24.000. Een nadeel ten opzichte van het Kaderplan.

5.5 Investeringsen

Een totaaloverzicht van de investeringen vindt u terug in de bijlagen. Daarnaast vindt u in de bijlagen ook een nadere toelichting op de investeringen (en de beleidsspeerpunten) terug.

Ten opzichte van de Beleidsbegroting 2017 heeft zich een aantal mutaties voorgedaan. Deze willen wij hieronder noemen en toelichten.

2018

Omschrijving investering	Toelichting
<u>2018</u>	
Locatie Talmaweg: 2 zijladers, container-managementsysteem, wisselcontainers	Deze geplande investeringen zijn komen te vervallen; de benodigde investeringen zijn onderdeel geworden van de maatregelen 'Afval Breed'.
Locatie Talmaweg: werkvoertuigen Groen	Dit krediet is voor € 89.076 verplaatst naar 2019. Het resterende deel was in de begroting 2017 nog opgenomen voor € 39.571. Deze is bij de Begr. 2018 opgevoerd voor € 50.468 (conform Kaderplan 2018-2021).
Locatie Talmaweg: kraan met stick en korf	Investering is verplaatst naar 2019 (conform Kaderplan).
Fietsplan	Bij de Begroting 2018 opgevoerd voor € 405.000 (conform Kaderplan 2018-2021). Was in de begroting 2017 nog opgenomen voor € 350.000.
Archiefbewaarplaats	Conform Kaderplan € 40.000 opgenomen.
Aanpassingen openbare ruimte schoollocaties	Conform Kaderplan € 50.000 opgenomen.

2019 - 2021

2019

Locatie Talmaweg: kraan met stick en korf	Conform Kaderplan verplaatst van 2018 naar 2019.
Locatie Talmaweg: werkvoertuigen Groen	De investering in een tweetal werkvoertuigen is conform Kaderplan verplaatst van 2018 naar 2019.
Fietsplan	Bij de Begroting 2018 opgevoerd voor € 355.000 (conform Kaderplan 2018-2021). Was in de meerjarenraming bij de begroting 2017 nog opgenomen voor € 350.000.
Herinrichting Kerkplein/uitbreiden parkeer-voorzieningen	Conform Kaderplan € 420.000 opgenomen.
Aanpassingen openbare ruimte schoollocaties	Conform Kaderplan € 50.000 opgenomen.
Locatie Talmaweg: Shovel	Conform Kaderplan € 52.758 opgenomen.
Locatie Talmaweg: Tractor	Conform Kaderplan € 58.822 opgenomen.

2020

Fietsplan	Bij de Begroting 2018 opgevoerd voor € 379.000 (conform Kaderplan 2018-2021). Was in de meerjarenraming bij de begroting 2017 nog opgenomen voor € 350.000.
Locatie Talmaweg: maaimachine met korf en klepel	Conform Kaderplan is deze investering (€ 103.549) verplaatst naar 2021.
Aanpassingen openbare ruimte schoollocaties	Conform Kaderplan € 50.000 opgenomen.
Herinrichting Uithuizen Noord	Conform Kaderplan als PM-post opgenomen.
Locatie Talmaweg: achtermaaier	Conform Kaderplan is € 16.482 opgevoerd.

2021

Rioleringen (mechanisch), rioleringen (overig), rioleringen (vrijverval)	Conform Kaderplan respectievelijk € 190.000, € 97.000 en € 673.00 voor deze investeringen opgevoerd.
Civiele constructies	Conform Kaderplan is € 321.000 opgevoerd.
Vervanging openbare verlichting	Conform Kaderplan is € 186.000 opgevoerd.
Fietsplan	Conform Kaderplan is € 354.000 opgevoerd.
Aanpassingen openbare ruimte schoollocaties	Conform Kaderplan is € 50.000 opgevoerd.
Locatie Talmaweg: maaimachine met korf en klepel	Conform Kaderplan is deze investering verplaatst van 2020 naar 2021.
Locatie Talmaweg: Heftruck	Conform Kaderplan is € 18.229 opgevoerd.
Locatie Talmaweg: Containers met hydrokleppen	Conform Kaderplan is € 30.058 opgevoerd.
Locatie Talmaweg: Tractor	Conform Kaderplan is € 22.075 opgevoerd.
Locatie Talmaweg: Frontmaaier	Conform Kaderplan is € 15.500 opgevoerd.

5.6 Financiering

De financiering vindt plaats met langlopende leningen, kasgeldleningen, rekening courant en eigen financieringsmiddelen in de vorm van reserves en voorzieningen.

De totale rentekosten bedragen:

Vaste geldleningen	€	1.121.245
Rente eigen kapitaal	€	90.398
Kortlopende leningen	€	<u>274.910</u>
Totaal	€	1.486.553

Wij verwijzen u ook naar de paragraaf Financiering (2.4.4).

5.7 Reserves en voorzieningen

Een gezonde financiële positie is voor de gemeente van groot belang, onder meer voor het in stand houden van het niveau van de voorzieningen en het kunnen opvangen van onverwachte uitgaven. Reserves en voorzieningen vormen bij de beoordeling van de financiële positie een belangrijk onderdeel.

Binnen dit hoofdstuk wordt het verloop van de reserves en voorzieningen aangegeven voor 2018 met een doorkijk naar de volgende jaren.

Een cijfermatig overzicht, inclusief meerjarenoverzicht, vindt u in de bijlagen bij de Programmabegroting 2018.

5.7.1 Reserves

Algemene Reserve

De stand van de algemene reserve bedraagt per 1 januari 2018 € 6.341.649 en is ten opzichte van 1 januari 2017 gedaald met € 1.096.080.

Verloop Algemene reserve in 2017

De toevoegingen aan de Algemene reserve (€ 2.038.403) hebben betrekking op:

- Rekeningresultaat 2016 (wijz. 2017012)	€ 687.188
- Opheffing van diverse reserves conform Nota Reserves en voorzieningen (wijz. 2017002)	€ 1.131.592
- toevoeging van het structureel overschot van de Voorjaarsrapportage 2017 (wijz. 2017011)	<u>€ 219.623</u>
Totaal	<u>€ 2.038.403</u>

De onttrekkingen aan de Algemene reserve (€ 3.134.483) hebben betrekking op:

- incidentele posten uit de begroting 2017	€ 1.585.558
- negatief resultaat begroting 2017 (wijz.2017001)	€ 536.199
- Project 'Samen in beeld TV' (wijz.2017002)	€ 10.000
- Dekking uitgaven Maatregelen Afval Breed (wijz. 2017008)	€ 74.030
- toevoeging aan reserve kapitaallasten Boukemapark (wijz. 2017011)	€ 69.061
- incidenteel tekort Voorjaarsrapp. (wijz.2017011)	<u>€ 859.635</u>
Totaal	<u>€ 3.134.483</u>

Verloop van de Algemene reserve in 2018

Bij het opstellen van de Begroting 2018 en het bijbehorend overzicht van reserves en voorzieningen zijn we uitgegaan van:

- de stand van de algemene reserve op 1 januari 2018: € 6.341.649 (minus de ondergrens van € 1.815.000 is € 4.526.649).

In deze stand zijn nog niet de gevolgen van de Najaarsrapportage 2017 verwerkt.

De algemene reserve per 31 december 2018 bedraagt € 2.852.190 (minus de ondergrens van € 1.815.000 is € 1.037.190).

Ten opzichte van 1 januari 2018 is de Algemene reserve verlaagd met € 3.489.459. Deze verlaging komt door de incidentele posten (€ 3.590.083) die in de Begroting 2018 zijn opgevoerd en die ten laste komen van de algemene reserve. Ook vindt er een structurele onttrekking plaats van € 127.387. Verder is het begrotingsoverschot van € 228.011 toegevoegd aan de algemene reserve.

Bestemmingsreserve Kunstgrasvelden

Er wordt een nieuwe bestemmingsreserve van € 500.000 gevormd voor (kunst)grasvelden, waarbij investeringen op termijn gedekt kunnen worden. Het bedrag van € 500.000 is een maximaal bedrag, waarbij eerdere ervaringen met het aanschaffen van kunstgrasvelden binnen en buiten de gemeente Eemsum hebben geleid tot inzicht in de te verwachten investering van velden, hekwerken, verlichting en alles wat er verder bij komt kijken.

Meerjarenverwachting Algemene reserve (exclusief ondergrens van € 1.815.000)

De raming voor de jaren 2019 t/m 2021 is als volgt:

31-12-2019:	€ 1.189.576
31-12-2020:	€ 1.720.955
31-12-2021:	€ 2.440.735

Overige reserves

De stand van de reserves per 1 januari 2018 exclusief de Algemene reserve bedraagt € 19.508.715 en is ten opzichte van 1 januari 2017 gestegen met € 241.825.

Verloop 2017 overige reserves

Overzicht van toevoegingen en onttrekkingen aan de overige reserves in 2017:

Omschrijving	stand per 1-1-2017	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12-2017
Bovenwijkse voorzieningen	189.203	-	189.203	-
Stimulering woningmarkt	225.135	189.203	-	414.338
Actualiseren bestemmingsplannen	8.278	-	8.278	-
Woon-en leefbaarheidsplannen	1.622.265	-	78.740	1.543.525
Ontwikkelpojecten Eemsmond	2.722.251	-	-	2.722.251
Onderhoud onderwijshuisvesting	162.295	30.000	-	192.295
Sportvoorzieningen	327.587	-	327.587	-
Lokale woon-en leefbaarheidspl.	1.539.979	996.952	261.760	2.275.171
Demografische ontwikkelingen	690.527	306.425	996.952	-
Onderhoud dorpshuizen	253.811	-	-	253.811
Kapitaalslasten Boukemapark	-	322.450	12.898	309.552
Scholenprogramma	-	1.980.991	-	1.980.991
Kapitaalslasten Nieuwe School Uithuizen	-	294.000	7.945	286.055
Economische ontwikkelingen	103.900	-	-	103.900
Bedrijventerreinen Eemsmond	757.365	-	257.003	500.362
Sociale werkvoorzieningen	1.740.018	181.368	-	1.921.386
Sociale voorzieningen	115.710	-	115.710	-
Maatschappelijke ondersteuning	457.817	-	447.817	10.000
Decentralisaties	1.993.671	147.091	585.247	1.555.515
Afschr.reserve Bedrijventerrein Eemsmond	-	164.700	-	164.700
Gladheidsbestrijding	52.501	-	26.000	26.501
Vervanging machines/materieel	757.522	96.648	-	854.170
Afkoopsom graven	452.960	-	452.960	-
Geothermie	94.191	-	94.191	-
Milieu	223.183	-	127.500	95.683
Infrastructuur	67.500	-	67.500	-
Automatisering	44.507	-	44.507	-
Personeelsbeleid	402.012	7.000	55.658	353.354
E-dienstverlening/KCC	118.516	-	115.000	3.516
Jaarovergang	3.240.219	-	1.302.548	1.937.671
Horizontaal toezicht	903.968	-	-	903.968
OZB	-	600.000	-	600.000
Koppelkansen Aardbevingsschade	-	500.000	-	500.000
TOTAAL RESERVES	19.266.890	5.816.828	5.575.003	19.508.715

Verloop 2018

De stand van de reserves per 31 december 2018 exclusief de Algemene reserve bedraagt € 19.247.005 en is ten opzichte van 1 januari 2018 gedaald met € 19.885.

In de notitie Rente 2017 van de Commissie BBV wordt weergegeven hoe om moet worden gegaan met de rentelasten en –baten in de begroting en jaarstukken. Eén van de aanbevelingen is om geen rentevergoeding (of een vergoeding voor inflatie) meer toe te rekenen aan het eigen vermogen (zijnde de reserves).

Conform de aanbeveling van de commissie BBV wordt per 1 januari 2017 aan reserves geen rente meer toegevoegd. De reserves worden derhalve niet meer opgehoogd met de gebruikelijke rentetoevoeging.

Overzicht van geraamde toevoegingen en onttrekkingen aan de overige reserves in 2018:

Omschrijving	stand per 1-1-2018	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12-2018
Bovenwijkse voorzieningen	-	-	-	-
Stimulering woningmarkt	414.338	-	-	414.338
Actualiseren bestemmingsplannen	-	-	-	-
Woon-en leefbaarheidsplannen	1.543.525	-	-	1.543.525
Ontwikkelpojecten Eemsmond	2.722.251	-	515.000	2.207.251
Onderhoud onderwijshuisvesting	192.295	30.000	-	222.295
Sportvoorzieningen	-	-	-	-
Investering kunstgrasvelden	-	500.000	-	500.000
Lokale woon-en leefbaarheidspl.	2.275.171	306.425	-	2.581.596
Demografische ontwikkelingen	-	-	-	-
Onderhoud dorpshuizen	253.811	-	-	253.811
Kapitaalslasten Boukemapark	309.552	-	12.953	296.599
Scholenprogramma	1.980.991	288.144	-	2.269.135
Kapitaalslasten Nieuwe School Uithuizen	286.055	-	7.945	278.110
Economische ontwikkelingen	103.900	-	-	103.900
Bedrijventerreinen Eemsmond	500.362	-	-	500.362
Sociale werkvoorzieningen	1.921.386	-	92.072	1.829.314
Sociale voorzieningen	-	-	-	-
Maatschappelijke ondersteuning	10.000	-	-	10.000
Decentralisaties	1.555.515	-	459.463	1.096.052
Afschr.reserve Bedrijventerrein Eemsmond	164.700	-	-	164.700
Gladheidsbestrijding	26.501	-	-	26.501
Vervanging machines/materieel	854.170	-	-	854.170
Afkoopsom graven	-	-	-	-
Geothermie	-	-	-	-
Milieu	95.683	-	56.500	39.183
Infrastructuur	-	-	-	-
Automatisering	-	-	-	-
Personeelsbeleid	353.354	-	92.346	261.008
E-dienstverlening/KCC	3.516	-	-	3.516
Jaarovergang	1.937.671	-	-	1.937.671
Horizontaal toezicht	903.968	-	150.000	753.968
OZB	600.000	-	-	600.000
Koppelkansen Aardbevingsschade	500.000	-	-	500.000
TOTAAL RESERVES	19.508.715	1.124.569	1.386.279	19.247.005

Programma 2 Demografie & Leefbaarheid

Reserve lokale woon- en leefbaarheidplannen

Vanuit het Rijk ontvangt Eemsmond - via centrumgemeente Delfzijl - krimp gelden. Deze middelen zijn bedoeld om voorzieningen te treffen om krimp tegen te gaan of om gevolgen van krimp op te kunnen vangen.

Tot en met 2020 ontvangt Eemsmond een bedrag van € 306.425 per jaar.

Voorgesteld wordt om deze middelen toe te voegen aan de Reserve lokale woon- en leefbaarheidplannen.

Reserve onderwijshuisvesting

Bij de begroting 2015 is de reserve onderhoud onderwijshuisvesting ingesteld voor de kosten van een aantal onderwijsvoorzieningen, waarvoor de gemeente nog wettelijk verantwoordelijk blijft. Voorgesteld wordt om de jaarlijkse toevoeging van € 30.000 te handhaven.

Aangezien het budgetrecht van reserves in beginsel bij de raad ligt wordt voorgesteld het college de bevoegdheid te geven om te beschikken over deze reserve voor zover deze gebruikt wordt ter dekking van de kosten onderhoud onderwijshuisvesting, waarvoor de gemeente wettelijk verantwoordelijk is. De raad wordt via een memo en tussenrapportages geïnformeerd over de onttrekking.

Reserve Scholenprogramma

In de voorjaarsrapportage 2017 is voorgesteld om de te ontvangen rijksmiddelen ten behoeve van het scholenprogramma toe te voegen aan deze nieuwe reserve. Vandaar dat ook in de begroting 2018 deze middelen (€ 288.144) als toevoeging aan deze reserve zijn opgenomen.

Reserve kapitaallasten Nieuwe School Uithuizen/Reserve kapitaallasten

Boukemapark

De investering in Boukemapark en de investering in de infrastructuur bij de nieuwe school zijn investeringen met maatschappelijk nut. Deze mogen met ingang van 2017 niet meer in één keer worden afgeschreven; dit dient gedurende de resterende looptijd te gebeuren. Hiermee worden de lasten structureel.

Om de voor deze investeringen gereserveerde incidentele budgetten wel aan te kunnen wenden zijn hiermee bovenstaande reserves gevormd. Gedurende de resterende looptijd van de investeringen worden de kapitaallasten vanuit deze reserves gedekt.

Voorgesteld wordt om structureel € 7.945 aan de reserve Kapitaallasten Nieuwe School Uithuizen en € 12.953 aan de reserve Kapitaallasten Boukemapark te onttrekken.

Programma 4 Economie & Maatschappij

Reserve sociale werkvoorzieningen

Deze reserve is ingesteld om toekomstige risico's bij de sociale werkvoorzieningen af te dekken. Voorgesteld wordt in 2018 de incidenteel geraamde bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling Participatie Noord Groningen (een bedrag van € 92.072) te onttrekken aan de reserve.

Reserve decentralisaties

Deze reserve is ingesteld voor het dekken van financiële tekorten bij de uitvoering van de decentralisaties (WMO, Jeugdwet en participatie). Voorgesteld wordt om de verwachte incidentele tekorten, in totaal € 459.463, te onttrekken aan deze reserve.

Programma 5 Infrastructuur & Milieu

Reserve milieu

Deze reserve is ingesteld voor het actueel houden van het milieubeleidsplan en de uitvoering hiervan. In 2018 wordt € 56.500 onttrokken aan de reserve voor de uitvoering van het milieubeleidsplan.

Programma 6 Dienstverlening & Ondersteuning

Reserve personeelsbeleid

De reserve personeelsbeleid is ingesteld om toekomstige risico's op het gebied van het personeelsbeleid af te dekken, bijvoorbeeld als gevolg van regelingen bij vertrek van personeel, ww- en wao-verplichtingen. Voorgesteld wordt om in 2018 een bedrag van € 35.346 te onttrekken aan de reserve voor de verwachte uitgaven voor verplichtingen ten aanzien van voormalig personeel. Verder wordt voorgesteld € 57.000 voor extra inzet voor het aardbevingsdossier en de omgevingswet ten laste te laten komen van deze reserve.

Meerjarenverwachting overige reserves

De raming voor de jaren 2019 t/m 2021 is als volgt:

31-12-2019:	€ 20.375.856
31-12-2020:	€ 21.000.425
31-12-2021:	€ 21.318.569

5.7.2 Voorzieningen

De stand van de voorzieningen bedraagt per 1 januari 2018 € 7.986.749 en is daarmee € 615.496 lager dan op 1 januari 2017 (€ 8.602.245).

Verloop 2017

Overzicht van toevoegingen en onttrekkingen aan de voorzieningen in 2017:

Omschrijving	stand per 1-1-2017	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12-2017
Tekorten exploitaties	1.166.131	23.323	-	1.189.454
Tekorten expl. (woonrijp)	556.793	11.136	-	567.929
Woonrijp maken grondexploitaties	579.065	11.581	-	590.646
Camping de Breede	65.000	-	3.250	61.750
Vaargeul Noordpolderzijl	58.248	64.000	64.000	58.248
Uitvoering baggerplan	54.206	-	-	54.206
Civiele constructies	33.255	55.000	55.000	33.255
Onderhoud wegen	270.567	499.000	599.000	170.567
Onderhoud lba's	81.008	14.000	14.000	81.008
Spoorlijn	1.600.000	-	800.000	800.000
Begraafplaatsen	-	452.960	-	452.960
Rationeel gebouwenbeheer	882.674	434.882	635.056	682.500
Pensioenverpl.wethouders	2.217.889	74.858	85.929	2.206.818
Sparen verlof	79.440	-	-	79.440
Attero (Escrwo)	28.860	-	-	28.860
Dubieuze debiteuren	253.033	55.000	55.000	253.033
Dubieuze Debiteuren Sociale Zaken	676.075	-	-	676.075
TOTAAL VOORZIENINGEN	8.602.245	1.695.740	2.311.235	7.986.749

Verloop 2018

Overzicht van geraamde toevoegingen en onttrekkingen aan de voorzieningen in 2018:

Omschrijving	stand per 1-1-2018	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12-2018
Tekorten exploitaties	1.189.454	23.789	-	1.213.243
Tekorten expl. (woonrijp)	567.929	11.359	-	579.287
Woonrijp maken grondexploitaties	590.646	11.813	-	602.459
Camping de Breede	61.750	-	3.250	58.500
Vaargeul Noordpolderzijl	58.248	41.675	41.675	58.248
Uitvoering baggerplan	54.206	-	54.206	0
Civiele constructies	33.255	55.000	55.000	33.255
Onderhoud wegen	170.567	499.000	667.000	2.567
Onderhoud lba's	81.008	14.000	14.000	81.008
Spoorlijn	800.000	-	800.000	-
Begraafplaatsen	452.960	-	-	452.960
Rationeel gebouwenbeheer	682.500	463.024	379.432	766.092
Pensioenverpl.wethouders	2.206.818	75.923	85.109	2.197.632
Sparen verlof	79.440	-	-	79.440
Attero (Escrwo)	28.860	-	-	28.860
Dubieuze debiteuren	253.033	80.000	80.000	253.033
Dubieuze Debiteuren Sociale Zaken	676.075	-	-	676.075
TOTAAL VOORZIENINGEN	7.986.749	1.275.583	2.179.672	7.082.660

De rekenrente over de boekwaarde van de voorzieningen op 1 januari wordt niet meer ten gunste van de algemene reserve gebracht. Hiermee wordt voldaan aan de aanbeveling van de commissie BBV om rentevergoeding niet meer toe te rekenen aan het eigen vermogen.

De voorzieningen 'tekorten exploitaties', 'woonrijp maken grondexploitaties' en 'pensioenverplichtingen wethouders' zijn met de methode van contante waarde in de balans van de gemeente gewaardeerd. Er vindt jaarlijks een toevoeging aan deze voorzieningen plaats voor het percentage, waartegen de voorziening contant is gemaakt (disconteringsvoet is gesteld op 2%).

De stand van de voorzieningen bedraagt per 31 december 2018 € 7.082.660 en is ten opzichte van 1 januari 2018 gedaald met € 904.089. De totale toevoegingen (inclusief toevoeging rente wegens contante waarde € 91.097) in 2018 zijn geraamd op € 1.275.583 en de totale onttrekkingen op € 2.179.672.

De volgende mutaties zijn in 2018 geraamd op onderstaande voorzieningen:

Programma 1 Wonen & Gebiedszaken

Tekorten exploitaties

De voorziening Tekorten exploitaties is ingesteld ter dekking van de negatieve eindwaarden op de exploitatieplannen.

De rente (2%) wordt toegevoegd wegens aanpassing van de contante waarde van de voorziening. Over de niet in exploitatie genomen gronden wordt geen rente toegevoegd.

Woonrijp maken grondexploitaties

Deze voorziening is ingesteld ter dekking van de kosten van het woonrijp maken van het exploitatieplan De Laan Zuid, die is opgenomen onder MVA.

De rente (2%) wordt toegevoegd wegens aanpassing van de contante waarde van de voorziening.

Programma 3 Demografie & Leefbaarheid

Camping De Breede

De financiële situatie van camping 'De Breede' geeft aanleiding om tegenover de renteloze lening aan de camping De Breede een voorziening op te nemen ter dekking van het financiële risico. Jaarlijks wordt bekeken of de aflossing is voldaan. Afhankelijk van de situatie kan de voorziening vrijvallen t.g.v. het resultaat of gebruikt worden ter dekking van de afboeking.

Programma 5 Infrastructuur & Milieu

Vaargeul Noordpolderzijl

Deze voorziening is ingesteld om de kosten voor het baggeren van de vaargeul Noordpolderzijl gelijkmatig te verdelen.

Jaarlijks wordt een bedrag toegevoegd aan de voorziening. Dit betreft de ontvangen bijdrage van het Waterschap voor 50% van de kosten van het baggeren. De andere 50% van de baggerkosten is voor rekening van de gemeente Eemsmond. Dit bedrag wordt ten laste van het product 'haven Noordpolderzijl' toegevoegd aan de voorziening. De kosten voor het baggeren worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.

In afwachting van de uitkomsten van het onderzoek naar de aanleg van een spoelzee zal er geen groot onderhoud aan de vaargeul plaatsvinden. De voorziening blijft bestaan voor het regulier baggeren en voor onderzoekskosten.

Uitvoering baggerplan

De voorziening voor de uitvoering van het baggerplan wordt opgeheven.

Civiele constructies

Deze voorziening is ingesteld om fluctuaties in de kosten voor beheer en onderhoud van civiele constructies op te vangen. Sinds 2016 wordt jaarlijks een bedrag toegevoegd aan deze voorziening vanuit de exploitatie. De kosten voor het beheer en onderhoud van civiele constructies worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.

Onderhoud wegen

De voorziening is ingesteld om de kosten voor onderhoud wegen gelijkmatig te verdelen over een periode van 5 jaar. Er is een jaargemiddelde berekend over deze periode, dat wordt toegevoegd aan de voorziening. De kosten voor het onderhoud van de wegen worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.

Onderhoud IBA's

Deze voorziening is ingesteld om de kosten van het onderhoud aan IBA-systemen (individuele behandeling afvalwater) gelijkmatig te verdelen. Jaarlijks wordt een bedrag vanuit de exploitatie toegevoegd aan de voorziening. De kosten voor onderhoud aan de IBA's worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.

Spoorlijn

Deze voorziening is ingesteld voor de bijdrage van de gemeente Eemsmond ten behoeve van de realisatie van de spoorlijn tussen Roodeschool en de Eemshaven. In de jaren 2016 t/m 2018 worden de bijdragen overgemaakt.

Programma 6 Dienstverlening & Ondersteuning

Rationeel gebouwenbeheer

Deze voorziening is ingesteld om jaarlijkse pieken en dalen in de onderhoudskosten van de gebouwen te voorkomen. Aan deze voorziening ligt het meerjarenplan van het rationeel gebouwenbeheersysteem ten grondslag.

Het jaargemiddelde van de uitgaven, zoals vermeld in het meerjarenplan wordt jaarlijks toegevoegd aan de voorziening. De uitgaven voor gebouwenbeheer worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.

Pensioenverplichting wethouders

De voorziening Pensioenverplichtingen wethouders is ingesteld om aan de toekomstige pensioenverplichtingen van oud-wethouders te kunnen voldoen. Voor de aanpassing van de contante waarde van de voorziening wordt de rente (2%) toegevoegd aan de voorziening. Daarnaast wordt een bedrag toegevoegd aan de voorziening voor de opbouw van de pensioenrechten in het begrotingsjaar. De pensioenbetalingen aan oud-wethouders worden rechtstreeks ten laste van deze voorziening geboekt.

Algemene dekkingsmiddelen

Dubieuze debiteuren

Deze voorziening is ingesteld ter dekking van de dubieuze debiteuren. Jaarlijks wordt een bedrag aan de voorziening vanuit de exploitatie toegevoegd om de voorziening op peil te houden. De kosten voor de dubieuze debiteuren worden rechtstreeks ten laste van de voorziening geboekt.

Meerjarenverwachting voorzieningen

De raming voor de jaren 2019 t/m 2021 is als volgt:

31-12-2019: € 7.258.372

31-12-2020: € 7.631.886

31-12-2021: € 7.577.289

BIJLAGEN

Bijlage 1

Investerings 2018

Nr.	Omschrijving	Investering (jaar t)	Apparaats- kosten	Bruto	Bijdrage	Netto-invest. (jaar t)	Afschrijv. termijn	Lin/ Ann	Kapitaallast (3,5%, jaar t + 1; m.i.v. 2017 2%)	Verv/ Nw	Jaar van uitvoering	nut	Afzond. voorstel
1	Rioleringen (mechanisch)	190.000	16.363	206.363		206.363	25	Ann	10.570	V	2018	E	
2	Rioleringen (overig)	97.000	16.363	113.363		113.363	40	Ann	4.144	V	2018	E	
3	Rioleringen (vrijverval) - na vaststelling GWRP (dekking Rioleringen middels belastingverhoging)	673.000	16.363	689.363		689.363	60	Ann	19.832	V	2018	E	
4	Aanschaf nieuwe tablets (raadsleden)	22.000		22.000		22.000	4	Lin	5.778	V	2018	E	
5	Locatie Talmaweg: werkvoertuigen Groen <i>(Let op: dekking afschrijvingen Gemeentebedrijf niet meer volledig uit verlaging jaarbudget vervanging machines/materieel; deze is nu op niveau voor vervanging kleiner materieel)</i>	50.468		50.468		50.468	7	Lin	8.219	V	2018	E	
6	Civiele constructies	366.000	27.451	393.451		393.451	40	Ann	14.383	V	2018	E	
7	Vervanging openbare verlichting	190.000	6.069	196.069		196.069	30	Ann	8.754	V	2018	M	
8	Fietsplan	405.000	3.431	408.431		408.431	40	Ann	14.931	V	2018	M	
9	Mobiele telefoons	49.560		49.560		49.560	3	Lin	17.511	V	2018	E	
10	Archiefbewaarplaats	40.000		40.000		40.000	10	Lin	4.800	V	2018	E	
11	Aanpassingen openbare ruimte schoollocaties	50.000		50.000		50.000	40	Ann	1.828	V	2018	M	
	Totaal 2018 - conform Kaderplan 2018-2021	2.133.028	86.040	2.219.068	0	2.219.068			110.749				
	Totaal investeringen 2018 (= structurele kap.last 2019)	2.133.028	86.040	2.219.068	0	2.219.068			110.749				

Investerings komende jaren 2019-2021

Nr.	Omschrijving	Investering (jaar t)	Apparaats- kosten	Bruto	Bijdrage	Netto-invest. (jaar t)	Afschrijv. termijn	Lin/ Ann	Kapitaallast (3,5%, jaar t + 1; m.i.v. 2017 2%)	Verv/ Nw	Jaar van uitvoering	nut
12	Rioleringen (mechanisch)	190.000		190.000		190.000	25	Ann	9.732	V	2019	E
13	Rioleringen (overig)	97.000		97.000		97.000	40	Ann	3.546	V	2019	E
14	Rioleringen (vrijverval) - na vaststelling GWRP (dekking Riolerings middels belastingverhoging)	673.000		673.000		673.000	60	Ann	19.361	V	2019	E
15	Locatie Talmaweg: drie zoutstrooiers	110.274		110.274		110.274	7	Lin	17.959	V	2019	E
16	Locatie Talmaweg: calamiteitenbus	41.500		41.500		41.500	7	Lin	6.759	V	2019	E
17	Locatie Talmaweg: kraan met stick en korf	134.067		134.067		134.067	7	Lin	21.834	V	2019	E
18	Locatie Talmaweg: werkvoertuigen Groen	89.076		89.076		89.076	7	Lin	14.507	V	2019	E
19	Civiele constructies	36.000		36.000		36.000	40	Ann	1.316	V	2019	E
20	Vervanging openbare verlichting	194.000		194.000		194.000	30	Ann	8.662	V	2019	M
21	Fietsplan	355.000		355.000		355.000	40	Ann	12.977	V	2019	M
22	Herinrichten Kerkplein / uitbreiden parkeervoorzieningen	420.000		420.000		420.000	40	Ann	15.353	V	2019	E
23	Aanpassingen openbare ruimte schoollocaties	50.000		50.000		50.000	40	Ann	1.828	V	2019	M
24	Herinrichting Oranjebuurt Uithuizermeeden	PM		PM		PM	40	Ann	PM	V	2019	E/M
25	Locatie Talmaweg: Shovel	52.758		52.758		52.758	7	Lin	8.592	V	2019	E
26	Locatie Talmaweg: Traktor	58.822		58.822		58.822	7	Lin	9.580	V	2019	E
27	Apparaatskosten		75.000	75.000		75.000	25	Ann	3.842		2019	
Totaal 2019 - conform Kaderplan 2018-2021		2.501.497	75.000	2.576.497	0	2.576.497			155.846			
Totaal investeringen 2019 (= structurele kap.last 2020)		2.501.497	75.000	2.576.497	0	2.576.497			155.846			
28	Rioleringen (mechanisch)	190.000		190.000		190.000	25	Ann	9.732	V	2020	E
29	Rioleringen (overig)	97.000		97.000		97.000	40	Ann	3.546	V	2020	E
30	Rioleringen (vrijverval) - na vaststelling GWRP (dekking Riolerings middels belastingverhoging)	673.000		673.000		673.000	60	Ann	19.361	V	2020	E
31	Civiele constructies	11.000		11.000		11.000	40	Ann	402	V	2020	E
32	Vervanging openbare verlichting	150.000		150.000		150.000	30	Ann	6.697	V	2020	M
33	Fietsplan	379.000		379.000		379.000	40	Ann	13.855	V	2020	M
34	Locatie Talmaweg: twee maaiers	144.476		144.476		144.476	7	Lin	23.529	V	2020	E
35	Werkplek hardware	60.000		60.000		60.000	4	Lin	16.200	V	2020	E
36	Aanpassingen openbare ruimte schoollocaties	50.000		50.000		50.000	40	Ann	1.828	V	2020	M
37	Herinrichting Uithuizen Noord	PM		PM		PM	40	Ann	PM	V	2020	E/M
38	Locatie Talmaweg: Achtermaaier	16.482		16.482		16.482	5	Lin	3.626	V	2020	E
39	Apparaatskosten		75.000	75.000		75.000	25	Ann	3.842		2020	
Totaal 2020 - conform Kaderplan 2018-2021		1.770.958	75.000	1.845.958	0	1.845.958			102.617			
Totaal investeringen 2020 (= structurele kap.last 2021)		1.770.958	75.000	1.845.958	0	1.845.958			102.617			

Nr.	Omschrijving	Investering (jaar t)	Apparaats- kosten	Bruto	Bijdrage	Netto-invest. (jaar t)	Afschrijv. termijn	Lin/ Ann	Kapitaallast (3,5%, jaar t + 1; m.i.v. 2017 2%)	Verv/ Nw	Jaar van uitvoering	nut
40	Rioleringen (mechanisch)	190.000		190.000		190.000	25	Ann	9.732	V	2021	E
41	Rioleringen (overig)	97.000		97.000		97.000	40	Ann	3.546	V	2021	E
42	Rioleringen (vrijverval) - na vaststelling GWRP (dekking Rioleringen middels belastingverhoging)	673.000		673.000		673.000	60	Ann	19.361	V	2021	E
43	Civiele constructies	321.000		321.000		321.000	40	Ann	11.734	V	2021	E
44	Vervanging openbare verlichting	186.000		186.000		186.000	30	Ann	8.305	V	2021	M
45	Fietsplan	354.000		354.000		354.000	40	Ann	12.941	V	2021	M
46	Aanpassingen openbare ruimte schoollocaties	50.000		50.000		50.000	40	Ann	1.828	V	2021	M
47	Locatie Talmaweg: maaimach. + korf/klepel	103.549		103.549		103.549	7	Lin	16.864	V	2021	E
48	Locatie Talmaweg: Heftruck	18.229		18.229		18.229	8	Lin	2.643	V	2021	E
49	Locatie Talmaweg: Containers met hydro kleppen	30.058		30.058		30.058	9	Lin	3.941	V	2021	E
50	Locatie Talmaweg: Tractor	22.075		22.075		22.075	10	Lin	2.649	V	2021	E
51	Locatie Talmaweg: Frontmaaier	15.500		15.500		15.500	11	Lin	1.719	V	2021	E
52	Apparaatskosten		75.000	75.000		75.000	25	Ann	3.842		2021	
	Totaal 2021 - conform Kaderplan 2018-2021	2.060.411	75.000	2.135.411	0	2.135.411			99.104			
	Totaal investeringen 2021 (= structurele kap.last 2022)	2.060.411	75.000	2.135.411	0	2.135.411			99.104			
53	Verplaatsing Kaap Rottumeroog	PM		PM		PM			PM		PM	
	Totaal PM - conform Meerjarenraming 2018-2020	PM	0	PM	0	PM			PM			
	Totaal investeringen nnb (= structurele kap.last nnb)	PM	0	PM	0	PM			PM			

Bijlage 2

Beleidspeerpunten en investeringen: meerjarenraming

NB: Bij investeringen worden de kapitaallasten geraamd in het jaar opvolgend op het investeringsjaar!
In onderstaand overzicht zijn bij de investeringen enkel de kapitaallasten weergegeven.

	2018	2019	2020	2021	Beleidspt./ Investering	inc/str
Programma 1: Wonen & Gebiedszaken						
Herstructureringsprogramma woningvoorraad	PM				B	i
Ontwikkeling regionaal centrum en centrumdorpen	PM				B	i
Uitvoeringsagenda Woon- en Leefbaarheidplan	PM				B	i
	0	0	0	0		
Programma 2: Demografie & Leefbaarheid						
Aanpassingen openbare ruimte schoollocaties (2018-2020)		1.828	1.828	1.828	I	s
	0	1.828	1.828	1.828		
Programma 3: Bestuurszaken						
Geen beleidspeerpunten en investeringen						
	0	0	0	0		
Programma 4: Economie & Maatschappij						
Project publiek vervoer Groningen en Drenthe 2016-2018	PM				B	i
	0	0	0	0		
Programma 5: Infrastructuur & Milieu						
Vervanging openbare verlichting (2017-2020)	9.585	8.754	8.662	6.697	I	s
Locatie Talmaweg: investering diverse materialen/materieel (2017 - 2020)	43.813	8.219	79231	27.155	I	s
Rioleringen - mechanisch (2017-2020)	9.916	10.570	9.732	9.732	I	s
Rioleringen - overig (2017-2020)	3.748	4.144	3.546	3.546	I	s
Rioleringen - vrijverval (2017-2020)	19.710	19.832	19.361	19.361	I	s
Civiele constructies (2017-2020)	13.775	14.383	1.316	402	I	s
Fietspadenplan 2e fase (2010) - apparaatskosten					I	s

Fietsplan (2017-2020)	12.795	14.931	12.977	13.855	I	S
Revitalisering verhardingen (2017)	832				I	S
Structurele aanpak baggeren vaargeul Noordpolderzijl (2017)	22.325				I	S
Herinrichten Kerkplein/uitbreiden parkeervoorzieningen (2019)			15.353			
	136.499	80.833	150.178	80.748		
Programma 6: Dienstverlening & Ondersteuning						
Mobiele telefonie (2018)		17.511			I	S
Vervangen werkplek hardware (2016)	15.232			16.200	I	S
Vervanging servers rekencentrum (2017)	5.909				I	S
Vervanging storage (2017)	9.192				I	S
Aanschaf nieuwe tablets raadsleden (2018)		5.778			I	S
Archiefbewaarplaats (2018)		4.800			I	S
	30.333	28.089	0	16.200		
Overig						
Apparaatskosten behorende bij de investeringen			3.842	3.842	I	S
	0	0	3.842	3.842		
Totaal beleidsspeerpunten en investeringen	166.832	110.750	155.848	102.618		
<i>Waarvan incidenteel</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>		
	166.832	110.750	155.848	102.618		

Bijlage 3

Toelichting op beleidsspeerpunten 2018 - 2020

Actuele beleidsspeerpunten

Programma 1: Wonen & Gebiedszaken

Herstructureringsprogramma woningvoorraad (2015 - 2018)

Aanleiding	Het herstructureringsprogramma is onderdeel van het uitvoeringsprogramma Woon- en Leefbaarheidplan (WLP), vastgesteld op 23 januari 2013. Het programma richt zich op de herstructurering van de woningvoorraad en aansluitende openbare ruimte.
Doelstelling	Verkennen van stimuleringsmaatregelen voor de woningmarkt en het tegengaan van 'rotte kiezen' en lege bedrijfspanden.
Activiteiten en planning	Voor de locaties Maarweg en Departementstraat wordt met SUW gewerkt aan de invulling van een stedenbouwkundig plan. In overleg met de Delthe zal worden gewerkt aan plannen voor de Biewemastraat. Voor Uithuizermeeden wordt in overleg met Wierden en Borgen gewerkt aan (her)invulling in de Oranjebuurt.
Kosten	- PM

Ontwikkelen regionaal centrum en centrumdorpen (2017-2018)

Aanleiding	De ontwikkeling van een regionaal centrum en de centrumdorpen is onderdeel van uitvoeringsprogramma Woon- en leefbaarheidsplan, vastgesteld op 23 januari 2013.
Doelstelling	Het programma richt zich op de versterking van de voorzieningenstructuur van het regionaal centrum Uithuizen, de centrumdorpen Uithuizermeeden en Warffum.
Activiteiten en planning	Opstellen van uitvoeringsprogramma's voor de visie op het regionaal centrum Uithuizen en de visie op de uitloopstraten van het centrum van Uithuizermeeden. Er zal een start worden gemaakt met de uitvoering van deze programma's.
Kosten	PM

Uitvoeringsagenda Woon- en Leefbaarheidplan (2017-2018)

Aanleiding	Recentelijk is het geactualiseerde Woon- en Leefbaarheidsplan 2017-2021 door de raad vastgesteld. Het college heeft opdracht gegeven om een Uitvoeringsagenda op te stellen, waarin beschreven wordt hoe dit lokaal vertaald wordt.
Doelstelling	Met de uitvoeringsagenda maken we concreet hoe de gemeente werkt aan de doelstellingen en afspraken uit het Woon- en Leefbaarheidsplan, m.b.t. de kernopgaven: sociale vitaliteit, kansen voor kinderen, zorg, wonen en krachtige kernen. Het resultaat draagt bij aan een goed woon- en leefklimaat, vanuit een samenwerkingsvisie met maatschappelijke partners en dorpen.
Activiteiten en planning	Onder de Uitvoeringsagenda WLP hangen zowel gemeente brede projecten als gebiedsgerichte projecten en activiteiten. Er wordt toegewerkt naar gebiedsplannen, waarin beschreven wordt welke maatregelen er worden genomen in het licht van de kernopgaven uit het WLP.
Kosten	PM

Programma 2: Demografie & Leefbaarheid

Programma 2 kent in 2018 en verder geen beleidsspeerpunten.

Programma 3: Bestuurszaken

Programma 3 kent in 2018 en verder geen beleidsspeerpunten.

Programma 4: Economie & Maatschappij

Programma 4 kent in 2018 en verder geen beleidsspeerpunten.

Programma 5: Infrastructuur en Milieu

Programma 5 kent in 2018 en verder geen beleidsspeerpunten.

Programma 6: Dienstverlening & Ondersteuning

Programma 5 kent in 2018 en verder geen beleidsspeerpunten

Toelichting op investeringen 2018 - 2021

Programma 1: Wonen & Gebiedszaken

Programma 1 kent in 2018 en verder geen investeringen

Programma 2: Demografie & Leefbaarheid

Aanpassingen openbare ruimte schoollocaties (2018 - 2021)

Aanleiding	De komende 5 jaar worden alle schoollocaties aardbevingsbestendig gemaakt, door middel van aanpassingen aan de panden of door (gedeeltelijke) nieuwbouw. Aanpassingen aan de openbare ruimte zijn onvermijdelijk.
Doelstelling	Verbeteren van de verkeersveiligheid bij de aardbevingsbestendige scholen
Activiteiten en planning	Aanpassingen openbare ruimte. Maatregelen voor het vergroten van de verkeersveiligheid
Kosten	Investering 2018 t/m 2022: € 50.000 per jaar De bijbehorende kapitaallasten met ingang van 2019: € 1.828.

Programma 3: Bestuurszaken

Programma 3 kent in 2018 en verder geen investeringen

Programma 4: Economie & Maatschappij

Programma 4 kent in 2018 en verder geen investeringen

Programma 5: Infrastructuur & Milieu

GRP vervangen rioleringen elektrisch en mechanisch (2018 - 2021)

Aanleiding	Het beleidsplan Gemeentelijk Water- en Rioleringsplan Gemeente Eemsmond is in 2013 vastgesteld.
Doelstelling	Het voldoen aan de wettelijke voorschriften en het optimaliseren van het rioolbeheer.
Activiteiten en planning	Pompvervangings is gepland van diverse hoofd- en minigemalen.
Kosten	Investering 2018 t/m 2021: € 190.000 Apparaatskosten 2018: € 16.363 De bijbehorende kapitaallasten met ingang van 2019: € 10.570 De kapitaallasten in 2020 en 2021 zijn € 9.732. Deze lasten worden gedekt uit de verhoging van de rioolheffingen, indien bij de rioolbelasting sprake is van een dekkingspercentage lager dan 100.

GRP vervangen riolering overig (2018 - 2021)

Aanleiding	Het beleidsplan Gemeentelijk Water- en Rioleringsplan Gemeente Eemsmond is in 2013 vastgesteld.
------------	---

Doelstelling	Het voldoen aan de wettelijke voorschriften en het optimaliseren van het rioolbeheer.
Activiteiten en planning	Een nader in te vullen aantal riolen zal worden vervangen.
Kosten	Investering 2018 t/m 2021: € 97.000 per jaar. Apparaatskosten 2018: € 16.363 De bijbehorende kapitaallasten met ingang van 2019: € 4.144 De kapitaallasten in 2020 en 2021 zijn € 3.546. Deze lasten worden gedekt uit de verhoging van de rioolheffingen, indien bij de rioolbelasting sprake is van een dekkingspercentage lager dan 100.

GRP vervangen riolering vrijverval (2018 - 2021)

Aanleiding	Het beleidsplan Gemeentelijk Water- en Rioleringsplan Gemeente Eemshond is in 2013 vastgesteld.
Doelstelling	Het voldoen aan de wettelijke voorschriften en het optimaliseren van het rioolbeheer.
Activiteiten en planning	Een nader in te vullen aantal riolen zal worden vervangen.
Kosten	Investering 2018 t/m 2021: € 673.000 per jaar. Apparaatskosten 2018: € 16.363. De bijbehorende kapitaallasten met ingang van 2019: € 19.832. De kapitaallasten in 2020 en 2021 zijn € 19.361. Deze lasten worden gedekt uit de verhoging van de rioolheffingen, indien bij de rioolbelasting sprake is van een dekkingspercentage lager dan 100.

Civiele constructies (2018 - 2021)

Aanleiding	Efficiënt en effectief onderhoud van onze civiele constructies (bruggen, oeverbescherming, dammen, duikers, kademuren etc.) is noodzakelijk.
Doelstelling	Assetmanagement en risicomanagement als uitgangspunt voor beheer en levensverlengend onderhoud.
Activiteiten en planning	Op basis van nieuw beleid- en beheerplan beheren.
Kosten	Investering in 2018: € 393.451 Investering in 2019: € 36.000 Investering in 2020: € 11.000 Investering in 2021: € 321.000 De bijbehorende kapitaallasten met ingang van 2019: € 14.383, 2020: €1.316 en 2021: € 402.

Vervanging Openbare Verlichting (2018 - 2021)

Aanleiding	Efficiënt en effectief beheer en onderhoud van ons OVL netwerk is noodzakelijk. Een onderdeel hiervan is het vervangen van technisch afgeschreven materiaal.
Doelstelling	Een robuust en duurzaam OVL netwerk.
Activiteiten en planning	Onderhouden en vervangen op basis van nieuw beleid- en beheerplan. In de jaren 2018 t/m 2021 zullen op diverse plaatsen armaturen en lichtmasten worden vervangen.
Kosten	Investering in 2018: € 196.069. Investering in 2019: € 194.000 Investering in 2020: € 150.000 Investering in 2021: € 186.000 De bijbehorende kapitaallasten met ingang van 2019: €8.754, 2020: € 8.662 en 2021 € 6.697

Fietsplan (2017-2026)

Aanleiding	Het fietsplan 2017-2026.
Doelstelling	Optimaliseren fietsvoorzieningen en stimuleren fietsgebruik in de gemeente.
Activiteiten en planning	Uitvoering geven aan het uitvoeringsplan voor de fiets.
Kosten	Investering in 2018: € 408.431 Investering in 2019: € 355.000 Investering in 2020: € 379.000 Investering in 2021: € 354.000 De bijbehorende kapitaallasten met ingang van 2019: € 14.931, in 2020 € 12.977 en in 2021 € 13.855

Gemeentebedrijf: zijladers (2018)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2018: € 472.860. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2019: € 86.466.

Gemeentebedrijf: werkvoertuigen Groen (2018 en 2019)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2018: € 50.468 Investering in 2019: € 89.076 Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2019: € 8.219 en 2020: € 14.507

Gemeentebedrijf: Calamiteitenbus (2019)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2018: € 41.500 Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2020: € 6.759.

Gemeentebedrijf: Kraan met stick en korf (2019)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2018: € 134.067 Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2019: € 21.834

Gemeentebedrijf: Shovel (2019)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2019: € 52.758 Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2020: € 8.592

Gemeentebedrijf: drie zoutstrooiers (2019)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2019: € 110.274. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2020: € 17.959

Herinrichten Kerkplein/uitbreiden parkeervoorzieningen (2019)

Aanleiding	De parkeercapaciteit van het Kerkplein en verkeersafwikkeling
Doelstelling	Oplossen parkeerproblemen, verbeteren verkeersafwikkeling en verfraaien plein.
Activiteiten en planning	Herinrichten plein, verbeteren afwikkelen autoverkeer, aanbrengen groen, verbeteren afwikkeling voetgangersverkeer en inrichten terrein Brunwerd als parkeerterrein.
Kosten	Investering in 2019: € 420.000. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2020: € 15.353

Herinrichting Oranjebuurt Uithuizermeeden (2019)

Aanleiding	De riolering in de Oranjebuurt is in dusdanige staat dat deze binnen enkele jaren moet worden vervangen. Het is wenselijk deze nieuwe riolering vanuit de particuliere tuinen in de rijbaan te leggen. Tijdens bewonersbijeenkomsten wordt vaak gevraagd of de straat ook kan worden opgeleukt.
Doelstelling	Het resultaat van de voorgenomen werkzaamheden is een nieuwe riolering welke weer minimaal 60 jaar meegaat en die beter toegankelijk is voor onderhoud en onderhoudsvoertuigen. De infrastructuur krijgt een upgrade en krijgt een éénduidige uitstraling, wat de leefbaarheid bevordert
Activiteiten en planning	Riolering vervangen en straten herinrichten.
Kosten	Investering in 2019: PM. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2020: PM

Gemeentebedrijf: twee maaiers (2020)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2020: € 144.476. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2021: € 23.529

Herinrichting uithuizen Noord (2020)

Aanleiding	De riolering in Uithuizen Noord is in dusdanige staat dat deze binnen enkele jaren vervangen moet worden. Het is wenselijk deze riolering vanuit de particuliere tuinen in de rijbaan te leggen. Tijdens bewonersbijeenkomsten wordt vaak gevraagd of de straat ook opnieuw kan worden ingericht.
Doelstelling	Het resultaat van de voorgenomen werkzaamheden is een nieuwe riolering welke weer minimaal 60 jaar meegaat en die beter toegankelijk is voor onderhoud en onderhoudsvoertuigen. De infrastructuur krijgt een upgrade en krijgt een éénduidige uitstraling, wat de leefbaarheid bevordert.
Activiteiten en planning	Riolering vervangen en straten herinrichten.
Kosten	Investering in 2020: PM Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2021: PM

Gemeentebedrijf: Achtermaaier (2020)

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investering in 2020: € 16.482 Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2021: € 3.626

Gemeentebedrijf: Diverse investeringen (2021))

Aanleiding	Op basis van de meerjarenplanning dienen verschillende materialen vervangen te worden.
Doelstelling	Zorg dragen voor goede, moderne materialen om het werk conform de afspraken uit te kunnen voeren.
Activiteiten en planning	Vervanging van materiaal van het gemeentebedrijf.
Kosten	Investeringen in 2021: Maaimachine + korf/klepel € 103.549 (kap.last 2022: € 16.864) Heftruck € 18.229 (kap.last 2022 € 2.643) Containers met hydro kleppen € 30.058 klap.last. 2022: € 3.941) Tractor € 22.075 (kap.last 2022: € 2.649) Frontmaaier € 15.500 (kap.last 2022: € 1.719)

Verplaatsing Kaap Rottumeroog (2021)

Aanleiding	
Doelstelling	
Activiteiten en planning	
Kosten	Investering in 2021: PM Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2022: PM

Programma 6: Dienstverlening en Ondersteuning

Vervanging werkplek hardware (2020)

Aanleiding	Vanaf 2020 worden de thin clients vervangen wanneer ze aan het einde van hun levensduur blijken te zijn. Op het gebied van monitoren en fat clients speelt dit ook.
Doelstelling	Vervanging van de werkplek hardware
Activiteiten en planning	Beoordelen of de hardware van werkplekken aan het einde van hun levensduur zijn. Indien dit het geval is worden onderdelen of de gehele werkplek hardware vervangen.
Kosten	Investering € 60.000. Bijbehorende kapitaallasten vanaf 2021: € 16.200.

Archiefbewaarplaats (2018)

Aanleiding	De huidige beschikbare archiefruimte biedt onvoldoende ruimte om alle archieven op de juiste wijze op te slaan.
Doelstelling	De archieven te laten voldoen aan de wettelijke verplichting om op adequate en verantwoorde wijze voor lange tijd te kunnen opslaan.
Activiteiten en planning	Aanschaf stellingen en de ruimte klimatologisch aanpassen.
Kosten	Investering: € 40.000 De bijbehorende kapitaallasten met ingang van 2019: € 4.800

Mobiele telefoons vervanging (2018)

Aanleiding	De huidige mobiele telefoons dienen in 2018 vervangen te worden.
Doelstelling	Door tijdig te vervangen worden problemen met de toestellen voorkomen.
Activiteiten en planning	In de loop van 2018 de telefoons vervangen.
Kosten	Investering: € 49.560 De bijbehorende kapitaallasten met ingang van 2019: € 17.511.

Vervanging tablets raadsleden (2018)

Aanleiding	In 2018 zijn er weer gemeenteraadsverkiezingen. Het is op dit moment niet in te schatten wie dan in de raad zitting nemen. Daarom wordt een investering opgenomen voor de aanschaf van tablets (t.b.v. papierloos vergaderen) voor raadsleden en fractieassistenten. Hierbij wordt uitgegaan van de aanschaf van 25 tablets.
Doelstelling	Raadsleden en fractieassistenten voorzien van een tablet voor het papierloos vergaderen.
Activiteiten en planning	Tablets aanschaffen en inrichten voor raadsleden en fractieassistenten. Daarnaast worden gebruikerstrainingen gehouden voor het gebruik van de tablet en voor het gebruik van de applicatie voor papierloos vergaderen
Kosten	Investering: € 22.000 De bijbehorende kapitaallasten met ingang van 2019: € 5.778.

Bijlage 4

Overzicht van lasten en baten per taakveld

Hoofdtakveld 0 Bestuur en Ondersteuning

TAAKVelden		Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	
LASTEN					
0.1	Bestuur	1.105.715	1.139.897	1.189.807	
0.2	Burgerzaken	978.451	571.199	474.616	
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	93.279	104.883	73.985	
0.4	Overhead	23.762.632	9.568.581	9.317.744	
0.5	Treasury	5.192.120	1.552.752	1.510.220	
0.61	OZB woningen	560.271	117.658	116.154	
0.62	OZB niet-woningen	0			
0.64	Belastingen overig	120.416	0	0	
0.7	Algemene Uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0			
0.8	Overige baten en lasten	807.163	218.976	482.690	
0.9	Vennootschapsbelasting	0	0	0	
0.10	Mutaties reserves	7.456.126	4.299.668	1.124.569	
Lasten Bestuur en Ondersteuning		40.076.174	17.843.490	14.557.164	

TAAKVelden		Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	baten +/- lasten 2018
BATEN					
0.1	Bestuur	0	0	0	1.189.807
0.2	Burgerzaken	-356.143	-303.268	-323.400	151.216
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	-43.857	-83.173	-59.633	14.352
0.4	Overhead	-22.737.349	-799.837	-1.135.161	8.182.583
0.5	Treasury	-6.753.410	-1.962.635	-1.831.519	-321.299
0.61	OZB woningen	0	-2.515.307	-2.515.160	-2.399.006
0.62	OZB niet-woningen	0	-8.714.514	-9.078.078	-8.810.697
0.64	Belastingen overig	-90.801	-21.850	-30.000	-30.000
0.7	Algemene Uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	-32.752.874	-30.658.491	-31.479.791	-31.479.791
0.8	Overige baten en lasten	-727.821	-412.552	-621.487	-138.797
0.9	Vennootschapsbelasting	0	0	0	0
0.10	Mutaties reserves	-7.674.523	-8.755.145	-5.103.749	-3.979.180
Baten Bestuur en Ondersteuning		-71.136.778	-54.226.773	-52.177.978	-37.620.813

Hoofdtakveld 1
Veiligheid

TAAKVelden		Rekening	Begroting	Begroting	
		2016	2017 na	2018	
			wijziging		
LASTEN					
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.522.436	1.298.302	1.348.258	
1.2	Openbare orde en veiligheid	664.245	1.009.416	623.296	
Lasten Veiligheid		2.186.681	2.307.719	1.971.554	
TAAKVelden		Rekening	Begroting	Begroting	baten -/-
		2016	2017 na	2018	lasten 2018
			wijziging		
BATEN					
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-4.766	0	0	1.348.258
1.2	Openbare orde en veiligheid	-340.000	-590.000	-290.000	333.296
Baten Veiligheid		-344.766	-590.000	-290.000	1.681.554

Hoofdtakveld 2
Verkeer en vervoer en waterstaat

TAAKVelden		Rekening	Begroting	Begroting	
		2016	2017 na	2018	
			wijziging		
LASTEN					
2.1	Verkeer en vervoer	3.103.053	2.481.581	2.551.641	
2.3	Recreatieve havens	177.497	114.838	97.874	
2.4	Economische havens en waterwegen	535.630	208.534	161.741	
Lasten Verkeer en vervoer en waterstaat		3.816.180	2.804.953	2.811.256	
TAAKVelden		Rekening	Begroting	Begroting	baten -/-
		2016	2017 na	2018	lasten 2018
			wijziging		
BATEN					
2.1	Verkeer en vervoer	-5.980	-2.500	-2.700	2.548.941
2.3	Recreatieve havens	-13.949	-32.000	-32.000	65.874
2.4	Economische havens en waterwegen	-299	-300	-300	161.441
Baten Verkeer en vervoer en waterstaat		-20.229	-34.800	-35.000	2.776.256

Hoofdtakveld 3
Economie

TAAKVelden		Rekening	Begroting	Begroting	
		2016	2017 na	2018	
LASTEN			wijziging		
3.1	Economische ontwikkeling	875.187	987.124	1.958.784	
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	51.206	27.748	28.361	
3.4	Economische promotie	351.168	228.928	195.802	
Lasten Economie		1.277.561	1.243.800	2.182.947	

TAAKVelden		Rekening	Begroting	Begroting	baten -/-
		2016	2017 na	2018	lasten 2018
BATEN			wijziging		
3.1	Economische ontwikkeling	-452.386	-516.250	-478.750	1.480.034
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	-9.362	-9.259	-9.259	19.102
3.4	Economische promotie	-30.854	-31.568	-31.568	164.234
Baten Economie		-492.603	-557.077	-519.577	1.663.370

Hoofdtakveld 4
Onderwijs

TAAKVelden		Rekening	Begroting	Begroting	
		2016	2017 na	2018	
LASTEN			wijziging		
4.1	Openbaar basisonderwijs	120.763	66.920	69.189	
4.2	Onderwijshuisvesting	1.510.904	1.433.725	1.370.832	
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	1.535.294	1.074.392	1.284.716	
Lasten Onderwijs		3.166.961	2.575.037	2.724.737	

TAAKVelden		Rekening	Begroting	Begroting	baten -/-
		2016	2017 na	2018	lasten 2018
BATEN			wijziging		
4.1	Openbaar basisonderwijs	0	0	0	69.189
4.2	Onderwijshuisvesting	0	0	0	1.370.832
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	-100.735	-29.316	-117.212	1.167.504
Baten Onderwijs		-100.735	-29.316	-117.212	2.607.525

Hoofdtakveld 5
Sport, cultuur en recreatie

TAAKVELDEN		Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	
LASTEN					
5.1	Sportbeleid en activering	238.522	231.257	210.974	
5.2	Sportaccommodaties	2.396.039	1.414.589	1.439.601	
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	366.481	312.132	321.473	
5.4	Musea	323.559	228.551	200.902	
5.5	Cultureel erfgoed	200.369	60.018	63.402	
5.6	Media	297.846			
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	1.405.358	1.112.905	1.373.908	
Lasten Sport, cultuur en recreatie		5.228.176	3.650.787	3.895.596	

TAAKVELDEN		Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	baten -/- lasten 2018
BATEN					
5.1	Sportbeleid en activering	0	0	0	210.974
5.2	Sportaccommodaties	-809.873	-155.082	-154.025	1.285.576
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	321.473
5.4	Musea	-2.723	-2.750	-2.750	198.152
5.5	Cultureel erfgoed	0	0	0	63.402
5.6	Media	0	0	0	285.336
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	0	0	0	1.373.908
Baten Sport, cultuur en recreatie		-812.596	-157.832	-156.775	3.738.821

Hoofdtakveld 6
Sociaal Domein

TAAKVELDEN		Rekening	Begroting	Begroting	
LASTEN		2016	2017 na	2018	
			wijziging		
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	2.013.145	2.384.330	2.174.156	
6.2	Wijkteams	588.729	744.133	1.041.561	
6.3	Inkomensregelingen	9.617.762	8.292.412	8.298.442	
6.4	Begeleide participatie	5.386.642	5.631.093	5.761.727	
6.5	Arbeidsparticipatie	0	0	0	
6.6	Maatwerkvoorzieningen (Wmo)	1.003.261	961.654	975.384	
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	3.118.251	4.791.996	4.464.073	
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	4.474.496	4.505.084	4.188.661	
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	0	45.770	45.770	
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	0	25.493	26.492	
Lasten Sociaal domein		26.202.287	27.381.965	26.976.266	

TAAKVELDEN		Rekening	Begroting	Begroting	baten -/-
BATEN		2016	2017 na	2018	lasten 2018
			wijziging		
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-86.628	-79.577	-55.876	2.118.280
6.2	Wijkteams	0	0	0	1.041.561
6.3	Inkomensregelingen	-6.059.753	-6.044.061	-6.123.653	2.174.789
6.4	Begeleide participatie	0	0	0	5.761.727
6.5	Arbeidsparticipatie	0	0	0	0
6.6	Maatwerkvoorzieningen (Wmo)	0	0	0	975.384
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-367.505	-305.012	-305.012	4.159.061
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-540	0	0	4.188.661
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	0	0	0	45.770
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	26.492
Baten Sociaal domein		-6.514.425	-6.428.650	-6.484.541	20.491.725

Hoofdtakveld 7
Volksgezondheid en Milieu

TAAKVELDEN		Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	
LASTEN					
7.1	Volksgezondheid	571.093	585.241	629.477	
7.2	Riolering	1.734.598	1.570.854	1.636.999	
7.3	Afval	3.328.183	2.248.481	2.257.492	
7.4	Milieubeheer	166.853	136.792	162.806	
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	763.021	748.403	344.389	
Lasten Volksgezondheid en milieu		6.563.748	5.289.771	5.031.162	
TAAKVELDEN		Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	baten -/ lasten 2018
BATEN					
7.1	Volksgezondheid	0	0	0	629.477
7.2	Riolering	-1.921.820	-1.965.990	-2.023.281	-386.282
7.3	Afval	-1.831.067	-1.490.493	-1.458.078	799.414
7.4	Milieubeheer	0	0	0	162.806
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-244.835	-269.783	-269.800	74.589
Baten Volksgezondheid en milieu		-3.997.723	-3.726.266	-3.751.159	1.280.003

Hoofdtakveld 8

Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing (VHROSV)

TAAKVelden		Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	
LASTEN					
8.1	Ruimtelijke ordening	891.470	899.623	815.619	
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	320.001	797.020	882.783	
8.3	Wonen en bouwen	2.012.052	1.859.768	1.617.495	
Lasten VHROSV		3.223.524	3.556.412	3.315.897	
TAAKVelden		Rekening 2016	Begroting 2017 na wijziging	Begroting 2018	baten -/- lasten 2018
BATEN					
8.1	Ruimtelijke ordening	0	-25.000	0	815.619
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	-745.671	-622.364	-814.007	68.777
8.3	Wonen en bouwen	-738.535	-271.856	-262.294	1.355.202
Baten VHROSV		-1.484.206	-919.220	-1.076.300	2.239.597

Bijlage 5

Toelichting Beleidsindicatoren/kengetallen

Indicator	Eenheid	Periode	Bron	Omschrijving
Programma 1 Wonen & Gebiedszaken				
Nieuwbouw woningen	aantal per 1.000 woningen	2014	ABF - Systeem Woningvoorraad	Het aantal nieuwbouwwoningen per 1.000 woningen.
Programma 2 Demografie & Leefbaarheid				
Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar	aantal per 10.000 inwoners	2016	Bureau Halt	Het aantal verwijzingen naar Halt per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar.
Harde kern jongeren	per 10.000 inw.	2014	Korps Landelijke Politiediensten (KLDP)	Het aantal harde kern jongeren, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar.
Jongeren met delict voor rechter	%	2015	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.
Demografische druk	%	2017	CBS - Bevolkingsstatistiek	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.
% Niet-wekelijkse sporters	%		Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)	Percentage niet-wekelijks sporters
% Voortijdige schoolverlaters	%	2015	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
Absoluut verzuim	per 1.000 inw. 5-18 jr	2016	Ingrado	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar.
Relatief verzuim	per 1.000 inw. 5-18 jr	2016	Ingrado	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 inwoners lft. 5-18 jaar.
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2016	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.
Jongeren met jeugdreclassering	%	2015	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).
Jongeren met jeugdbescherming	%	2016	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
Programma 3 Bestuurszaken				
Winkeldiefstal per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
Diefstal uit woning per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	Fziek	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners	aantal per 1.000 inwoners	2016	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.

Indicator		Eenheid	Periode	Bron
Programma 4 Economie & Maatschappij				
Banen	per 1.000 inw 15-64jr	2016	LISA	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Vestigingen	per 1.000 inw 15-64jr	2016	LISA	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Netto arbeidsparticipatie	%	2016	CBS - Arbeidsdeelname	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.
Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	index	2013	Atlas voor Gemeenten	Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (< 100) of beneden verwachting (> 100) wordt geproduceerd.
Funciemenging	%	2016	LISA	De funciemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
Aantal re-integratievoorzieningen	per 1.000 inw 15-65jr	2016	CBS - Participatie Wet	Het aantal reïntegratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar
Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	per 1.000 inw		CBS - Monitor Sociaal Domein WMO	Aantal per 1.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat een referentiegemiddelde gebaseerd is op aantal deelnemende gemeenten
% Kinderen in armoede	%	2015	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
% Jeugdwerkloosheid	%	2015	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	Het percentage werkeloze jongeren (16-22 jaar).
Programma 5 Infrastructuur & Milieu				
Fijn huishoudelijk restafval	kg per inwoner	2015	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval	Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval.
Hernieuwbare elektriciteit	%	2015	Rijkswaterstaat Klimaatmonitor	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.
Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met motorvoertuig	%	2015	VeiligheidNL	als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met fietser	%	2015	VeiligheidNL	als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien				
Woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	2017	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuisouden betaalt aan woonlasten.
Woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	2017	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
WOZ-waarde woningen	dzd euro	2012	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken	De gemiddelde WOZ waarde van woningen.

www.waarstaatjegemeente.nl
donderdag 14 september 2017

Indicator		Eenheid	Periode	Bron
Paragraaf Bedrijfsvoering				
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2017	Eigen begroting	De toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van uw organisatie voor het begrotingsjaar op peildatum 1 januari.
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2016	Eigen begroting	Het werkelijk aantal fte dat werkzaam is.
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2017	Eigen begroting	De noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken.
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2017	Eigen begroting	Onder externe inhuur wordt verstaan het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een bij de organisatie in dienst zijnde opdrachtgever, door een private organisatie met winstoogmerk, door middel van het tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid, zonder dat daar een arbeidsovereenkomst of aanstelling tussen organisatie en de daarbij ingezette personen aan ten grondslag ligt.
Overhead	% van totale lasten	2017	Eigen begroting	Overheadkosten zijn alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Bijlage 6

Verklaring van afkortingen

3D's	Drie Decentralisaties: AWBZ, Jeugdwet en Participatiewet
AED	Automatische externe defibrillator
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
AR	Algemene Reserve
ARHI	Algemene regels herindeling
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
BA	Basis Administratie
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BARRO	Besluit Algemene Regeling Ruimtelijke Ordening
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BBZ	Bijstand Besluit Zelfstandigen
BCF	BTW Compensatie Fonds
BGT	Basisregistratie Grootchalige Topografie
BIBOB	(Wet) bevordering integriteitbeoordelingen door het openbaar bestuur
BMW	Bedum, De Marne en Winsum
BMWE	Bedum, De Marne, Winsum en Eemsum
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BO	Bestuurlijk Overleg
BOA	Buitengewoon Opsporingsambtenaar
BP	Bestemmingsplan
BRP	Basisregistratie Personen
BRTN	Basis recreatie Toervaart Netwerk
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BUIG	Bundeling Uiterkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
BZM	Burgerzaken Module
B&W	Burgemeester en Wethouders
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor Statistiek
Cbs	Christelijke basisschool
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
Coelo	Centrum voor Onderzoek van de Economie van Lagere Overheden
CVE	Continu Verbeteren Eemsum
DAL	Delfzijl, Appingedam en Loppersum
DEAL	Delfzijl, Eemsum, Appingedam en Loppersum
DHW	Economische Zaken
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
E&M	Economie & Maatschappij
EMU	Economische en Monetaire Unie
EZ	Economische Zaken
FIDO	Wet financiering decentrale overheden
FTE	Fulltime eenheid
GBA	Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens
GCR	Gemeentelijke coördinatie regeling
GFT	Groente, Fruit en tuinafval
GGD	Geestelijke Gezondheidsdienst

GIDS	Gezond in de Stad
GR	Gemeenschappelijke Regeling
G(W)RP	Gemeentelijk Water- en Rioleringsplan
GS	Gedeputeerde Staten
GSP	Groninger Seaports
GWRP	Groninger Water- en Rioleringsplan
HO	Huishoudelijke Ondersteuning
HOF	Wet Houdbare Overheidsfinanciën
HH	Huishoudelijke Hulp
HHC	Het Hogeland College
HHT	Huishoudelijke Hulp Toeslag
HR	Human Resource
HWBP	Hoogwater Beschermingsprogramma
IAU	Incidentele Aanvullende Uitkering
IBA	Individuele Behandeling van Afvalwater
IBT	Interbestuurlijk toezicht
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
I&M	Infrastructuur en Milieu
ID-baan	Instroom/doorstroom baan
IMP	Integraal ManagementPlan Eems-Dollard
IPO	Interprovinciaal Overleg
IOAW	Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkeloze werknemers
IOAZ	Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
IT	Informatie Technologie
IVB	Integraal Veiligheidsbeleid
IVN	Instituut voor Natuureducatie
JAP	Jongerenactiviteitenplek
JOP	Jongerenontmoetingsplek
KCA	Klein Chemisch Afval
KCC	Klantcontactcentrum
KNRM	Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij
KWA	Koninklijke Willem-Alexanderschool
LHO	Laagdrempelige Huishoudelijke Ondersteuning
LV WOZ	Landelijke Voorziening WOZ
MDM	Mobile device management
MER	Milieu Effect Rapportage
MFC	Multifunctioneel centrum
MJOP	Meerjaren onderhoudsplan
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
MT	Management team
MVA	Materiële vaste activa
NAM	Nederlandse Aardolie Maatschappij
NCG	Nationaal Coördinator Groningen
NGT	Noord Gas Transport
NIEGG	Niet In Exploitatie Genomen Gronden
NRD	Notitie reikwijdte en detailniveau
NSGK	Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind

NSU	Nieuwe school Uithuizen
NUP	Nationaal Uitvoeringsprogramma Dienstverlening en e-Overheid
NV	Naamloze Vennootschap
NWW	Niet-Werkende Werkzoekende
NZV	Noorderzijlvest
OBS	Openbare basisschool
ODG	OmgevingsDienst Groningen
OGGZ	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OV	Openbaar Vervoer
OVBGD	OV Bureau Groningen Drenthe
OVL	Openbare Verlichting
OZB	Onroerende Zaak Belastingen
P&C	Planning & Control
P&O	Personeel & Organisatie
PCR	Provinciale Coördinatie Regeling
PG&Z	Publieke Gezondheid & Zorg
PGB	PersoonsGebonden Budget
PIOFAH	Personeel, Informatievoorziening, Organisatie, Financiën, Automatisering/Administratie en Huisvesting
PIP	Provinciaal inpassingsplan
PM	Pro Memori
PRW	Programma Rijke Waddenzee
POV	Provinciale OmgevingsVerordening
PvE	Programma van eisen
RCR	Rijks coördinatie regeling
RIGG	Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeente
RJO	Reserve Jaarovergang
RTA	Regionaal transitie arrangement
RWB	Rationeel Wegbeheer
SDE	Stimulering Duurzame Energieproductie
SER	Sociaal Economische Raad
SISA	Single information, single audit
Soza	Sociale Zaken
SROI	Social Return On Investment
SUW	Stichting Uithuizer Woningbouw
SV	Structuurvisie
SVB	Strategische Voorraad Beleidsplannen / Sociale Verzekeringsbank
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TOP	Toeristisch Opstappunt
UVW	Unie van Waterschappen
VANG	Van Afval Naar Grondstof
VCPO NG	Vereniging voor Christelijk Primair Onderwijs Noord Groningen
VGG	Vereniging Groninger Gemeenten
VHROSV	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing
VKB	Volkskredietbank
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VPB	Vennootschapsbelasting
VRG	Veiligheidsregio Groningen
VTH	Vergunningen, Toezicht en Handhaving
VVB	Verkeers- en vervoersberaad

VVE	Voor- en vroegschoolse Educatie
VVV	Vereniging voor Vreemdelingenverkeer
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingswet
Wet Fido	Wet Financiering Decentrale Overheden
WLP	Woon- en leefbaarheidsplannen
WLZ	Wet Langdurige Zorg
Wmo	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WO (DEAL)	Werkorganisatie
WOZ	Wet waardering onroerende zaken
Wsw	Wet Sociale Werkvoorziening
WW	Werkloosheidswet
WWB	Wet Werk en Bijstand
WWI	Wet Werk en Inkomen
ZIN	Zorg in Natura